

**КІНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ
СЛУЖБИ УКРАЇНИ**

Державний науково-дослідний інститут митної справи

**КІНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ
СЛУЖБИ УКРАЇНИ**

За загальною редакцією
Царенка В.І.

Монографія

Хмельницький
2015

State Scientific Research Institute of Customs Affairs

**CANIN PROVIDING
OF THE STATE FISCAL SERVICE
OF UKRAINE**

Monograph

Khmelnyskyi

2015

УДК 336.225.3 (477)
ББК 67.9 (4УКР) 301
Ф 79

**За повного або часткового відтворення матеріалів даної публікації
посилання на видання обов'язкове**

Рекомендовано до друку Вченою радою
Державного науково-дослідного інституту митної справи
(протокол № 4 від 16.04.2015 року)

За загальною редакцією Царенка В.І.

Колектив авторів:

О. С. Нагорічна, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, Державний науково-дослідний інститут митної справи; І. Г. Бережнюк, доктор економічних наук, доцент, Хмельницька митниця ДФС; О. О. Пунда, кандидат юридичних наук, доцент, Державний науково-дослідний інститут митної справи; В. І. Царенко, кандидат юридичних наук, доцент, Державний науково-дослідний інститут митної справи; В. О. Хома, кандидат юридичних наук, доцент, Державний науково-дослідний інститут митної справи; Е. С. Молдован, кандидат наук з державного управління, Державний науково-дослідний інститут митної справи; В. П. Жданова, Державний науково-дослідний інститут митної справи; Б. І. Бабенко, кандидат технічних наук, доцент, Державний науково-дослідний інститут митної справи; О. В. Миронов, Державний науково-дослідний інститут митної справи; О. О. Корнійчук, Державний науково-дослідний інститут митної справи; І. М. Дворнічена, Державний науково-дослідний інститут митної справи; О. В. Виноград, Департамент спеціалізованої підготовки та кінологічного забезпечення ДФС; С. В. Гайдук, Департамент спеціалізованої підготовки та кінологічного забезпечення ДФС; Д. А. Куртієнко, кандидат технічних наук, доцент, докторант, Національна академія Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького.

Рецензенти:

Боровик О.В., доктор технічних наук, професор кафедри загальнонаукових та інженерних дисциплін Національної академії Державної прикордонної служби України, начальник кафедри загальнонаукових та інженерних дисциплін

Бурдін В.М., доктор юридичних наук, професор кафедри кримінального права Львівського національного університету імені Івана Франка

К 79 **Кінологічне забезпечення Державної фіскальної служби України:** монографія; за заг. ред. Царенка В.І. – Хмельницький. : ПП Мельник А.А., 2015. – 352 с.
ISBN 978-617-7094-12-7

У виданні всебічно досліджуються нормативно-правові та нормативно-методичні документи, довідкова інформація з питань кінологічного забезпечення діяльності правоохоронних органів України та зарубіжних країн з метою розробки методології кінологічного забезпечення діяльності Державної фіскальної служби України.

Монографія розрахована на фахівців з митної справи, викладачів та студентів вищих навчальних закладів, а також на працівників митних органів і учасників зовнішньоекономічної діяльності.

УДК 336.225.3 (477)
ББК 67.9 (4УКР) 301

ISBN 978-617-7094-12-7

© Державний науково-дослідний
інститут митної справи, 2015
© Нагорічна О.С., Бережнюк І.Г., Пунда О.О.,
Царенко В.І. та інші автори, 2015

ВСТУП	8
--------------------	---

РОЗДІЛ 1. МІФОЛОГІЧНИЙ ЕКСКУРС ЗАСТОСУВАННЯ СОБАК ЛЮДИНОЮ	11
1.1. Міфологічні витоки кінології	11
1.2. Антропogоністична функція собаки у міфології	12
1.3. Собака – знамення у міфології різних народів світу	13
1.4. Собака – провідник у потойбіччя	14
1.5. Охоронна функція міфологічного собаки.....	17
1.6. Міфологічне культрегерство собаки	19
1.7. Психічне функціональне навантаження собаки у міфологічному світогляді	20
1.8. Собака як фактор космогоністичного процесу	21
1.9. Використання собаки у сферах, суміжних із міфологічною	23
1.10. Антропоморфізація собаки у пізніх міфологічних сюжетах та фольклорі	24

РОЗДІЛ 2. РОЗВИТОК КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОННИХ ТА МИТНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ	29
2.1. Загальна характеристика розвитку нормативно- правового регулювання використання у службовій діяльності кінологічних команд в Україні	29
2.2. Загальна характеристика системи підготовки кінологічних команд правоохоронних і митних органів України за зарубіжних країн	40

РОЗДІЛ 3. МЕТОДОЛОГІЧНЕ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ПАРАМЕТРІВ СИСТЕМИ КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ	72
3.1. Категорійно-понятійний апарат дослідження системи кінологічного забезпечення. Проблеми оцінювання кінологічної діяльності в аспекті відомчих керівних документів	72
3.2. Формування системи дефініцій, формалізація показників і критеріїв оцінки якості, результативності та ефективності	100
3.3. Узагальнена методика розрахунку параметрів системи кінологічного забезпечення митниці	114
3.3.1. Обмеження, припущення та початкові дані узагальненої методики	115
3.3.2. Методика розрахунку штатної чисельності кінологічних команд митниці	118
3.3.3. Методика оцінки ефективності системи кінологічного забезпечення митниці	123
3.3.4. Методика оцінки якості та визначення рейтингу кінологічних команд митниці	125

РОЗДІЛ 4. ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ КІНОЛОГІЧНИХ КОМАНД ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ У БОРОТЬБИ З НЕЗАКОННИМ ПЕРЕМІЩЕННЯМ ОБ'ЄКТІВ ДИКОЇ ПРИРОДИ	145
4.1. Об'єкти дикої природи як новий вид митних правопорушень в Україні	148
4.2. Особливості підготовки кінологічних команд до пошуку та виявлення зразків CITES в Україні та світі.....	156

ВИСНОВКИ	167
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ	170
ДОДАТКИ	177
<i>Додаток А</i> Проект Положення про кінологічне забезпечення у Державній фіскальній службі України	177
<i>Додаток Б</i> Методичні рекомендації щодо зооветеринарного забезпечення кінологічних команд митниць ДФС України	219
<i>Додаток В</i> Проект наказу Міністерства доходів і зборів України «Про затвердження Положення про мобільну кінологічну групу у Державній фіскальній службі України»	266
<i>Додаток Г</i> Опис типових поряд собак, що використовуються кінологами У ДФС України	269
<i>Додаток Д</i> Інструкція з використання спеціального програмного забезпечення щодо розрахунку параметрів системи кінологічного забезпечення митниці	280
<i>Додаток Е</i> Приклад розрахунку параметрів системи кінологічного забезпечення митниці з використанням електронних таблиць MS Excel	290
<i>Додаток Ж</i> Методика привчання службових собак до пошуку зразків CITES	297

*«Собака є тією єдиною істотою,
вірність якої є непохитною»
Жорж-Луї Леклерк де Бюффон*

ВСТУП

У зв'язку із євроінтеграційними процесами, що відбуваються в Україні та швидкими темпами зростання масштабів обігу наркотичних засобів і незаконного їх переміщення через митний кордон України перед органами Державної фіскальної служби України (далі – ДФС України) постають завдання щодо захисту економічної безпеки держави. Виконання таких завдань вимагає від кінологічних служб ДФС України ефективного застосування службових собак для виявлення та припинення незаконного переміщення через митний кордон держави наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, зброї, боєприпасів, тютюнових виробів, грошових знаків у вигляді банкнотів тощо.

З метою захисту національної безпеки існує потреба у розробці спеціальних методичних рекомендацій щодо ефективної організації діяльності кінологічних команд (далі – КК) ДФС України. Крім того, у цьому процесі особливу роль відіграють спеціальні знання фахівців-кінологів, які формуються як в процесі спеціальної підготовки, так і під час виконання службових обов'язків, навички, які дозволяють кінологам надавати істотну допомогу посадовим особам митниць ДФС України у виявленні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, зброї, боєприпасів, тютюнових виробів, грошових знаків у вигляді банкнотів тощо, схованок при огляді транспортних засобів, багажу пасажирів та поштових відправлень.

Сучасні підходи до функціонування кінологічних підрозділів митниць ДФС України потребують удосконалення шляхом запровадження інновацій у системі підготовки КК, оцінки їх якості, ефективності та результативності діяльності. Відтак, сьогодні виникає гостра об'єктивна необхідність розроблення нової методології кінологічного забезпечення з підготовки та використання кінологічних команд під час здійснення митного контролю.

Метою монографії є дослідження нормативно-правового регулювання застосування кінологічних команд у ДФС України, системи підготовки кінологічних команд, розроблення методики розрахунку штатної чисельності КК митниці, оцінки ефективності системи кінологічного забезпечення митниці, оцінки якості та визначення рейтингу кінологічних команд митниці.

Монографія складається із 4 розділів, які присвячені висвітленню актуальних питань у розрізі ефективного використання у службовій діяльності кінологічних команд ДФС України, системі підготовки кінологічних команд правоохоронних і митних органів України, а також особливостям застосування кінологічних команд митниць ДФС у боротьбі з незаконною торгівлею об'єктами дикої природи.

Розділ I «Міфологічний екскурс застосування собак людиною» присвячено аналізу міфологічних витоків кінології. Значну увагу приділено розкриттю антропогоністичних функцій собак у міфології, охоронній функції міфологічного собаки, міфологічному культрегерству собаки, психічному функціональному навантаженню собаки у міфологічному світогляді. Крім цього, досліджено використання собак у сферах, суміжних із міфологічною та антропоморфізацію собак у пізніх міфологічних сюжетах та фольклорі.

Розділ II «Розвиток кінологічного забезпечення правоохоронних та митних органів України» розкриває стан нормативно-правового регулювання використання у службовій діяльності кінологічних команд України. Значну увагу приділено системі підготовки кінологічних команд правоохоронних і митних органів України, а також зарубіжних держав.

Розділ III «Методологічне та методичне забезпечення оцінки параметрів системи кінологічного забезпечення ДФС України» містить інформацію щодо категорійно-понятійного апарату дослідження системи кінологічного забезпечення. Значну увагу приділено проблемам оцінювання кінологічної діяльності в аспекті відомчих керівних документів, формуванню системи дефініцій, формалізації показників і критеріїв оцінки якості, результативності та ефективності кінологічного забезпечення митниць ДФС.

На особливу увагу заслуговує розроблена авторським колективом узагальнена методика розрахунку параметрів системи кінологічного забезпечення митниці, що складається з часткових методик: методики розрахунку штатної чисельності кінологічних команд митниці; методики оцінки ефективності системи кінологічного забезпечення митниці; методики оцінки якості та визначення рейтингу кінологічних команд митниці. Крім того, визначено, що сукупність таких методик є науково-методичним інструментарієм забезпечення ефективності митного контролю, що здійснюється кінологічними командами ДФС України.

Розділ IV «Перспективи застосування кінологічних команд ДФС України у боротьбі з незаконною торгівлею об'єктами дикої природи» присвячено аналізу особливостей застосування кінологічних команд митних органів України та зарубіжних держав у боротьбі з незаконною торгівлею об'єктами дикої природи. Окреслено особливості підготовки кінологічних команд митниць ДФС до пошуку та виявлення зразків CITES. Проведено аналіз міжнародного досвіду та існуючих програм у сфері підготовки службових собак щодо пошуку та виявлення зразків CITES, що дало можливість виокремити ключові особливості підготовки службових собак щодо пошуку та виявлення зразків CITES.

Наукове видання підготовлено з урахуванням пріоритетних напрямів наукових досліджень ДФС України та на основі висновків, отриманих авторами за результатами проведених досліджень у межах науково-дослідної роботи на тему «Формування методології кінологічного забезпечення діяльності Міністерства доходів і зборів України» (реєстраційний № 0114U002555), виконаної Державним науково-дослідним інститутом митної справи.

Автори висловлюють щиро подяку всім, хто своїми порадами, зауваженнями, побажаннями і безпосередньою участю сприяв виданню цієї монографії.

1. МІФОЛОГІЧНИЙ ЕКСКУРС ЗАСТОСУВАННЯ СОБАК ЛЮДИНОЮ

1.1. Міфологічні витоки кінології

Із прадавніх часів людина намагалася пояснити собі сутність та причини природних і суспільних явищ, які відбувалися навколо неї, та в яких вона, власне, й розвивалася. На ранній стадії людської історії спроби таких пояснень набували наївно персоналізованої, наочно-образної, несвідомо-художньої форми, поєднували елементи реалістичних знань про дійсність, художні образи, моральні приписи й норми, релігійні уявлення.

Сьогодні оповіді з вищенаведеними характеристиками прийнято називати міфами. Міфи, як правило, тлумачать космогонічні та антропогонічні процеси, стають підґрунтям для релігійних вірувань чи культів. Систематизована сукупність міфів складає міфологію певних народів чи етноспільнот. Зазвичай, міфологія окремо взятого народу відображає особливості історичних, соціоекономічних та природних умов його становлення й генезису. Разом з тим, у міфологіях багатьох народів різних континентів існують оповіді, які концентрують спільні, алюзійні уявлення про певні об'єкти, процеси чи явища. Згадана вище алюзія простежується, зокрема, при аналізі різних міфологічних систем на предмет місця тварин у процесах світотворення.

Особливу увагу в цьому контексті привертає до себе образ собаки. Як тварина, яка однією з перших була приручена людиною і супроводжувала рід людський у якості вірного охоронця, помічника у полюванні, домашнього улюбленця, воїна-напарника тощо. Собаці, цілком заслужено, у міфологічному світогляді різних народів відведено значиму роль із практично нескінченною кількістю функцій.

1.2. Антропогоністична функція собаки у міфології

Притаманний міфологічному світогляду тотемізм (вшанування тварини як спільного предка певного племені) визначив антропогонічну функцію собаки у міфології.

Доказом цього слугують, скажімо, міфи народів групи мяо-яо (Південний, Південно-Західний Китай та Північний Індокитай), у яких йдеться про те, що одного разу правитель великої країни вів важку й виснажливу війну із сильним ворогом. Уже не сподіваючись на перемогу, він оголосив, що за того, хто принесе голову вождя ворогів віддасть заміж свою доньку. Невдовзі голову ворога приніс п'ятикольоровий собака Паньху, який жив при дворі. Правителю довелось віддати принцесу за собаку. Паньху оселився із молодою дружиною на півдні, в горах, де у них народилися нащадки – яо. На честь предка Паньху жінки народів мяо-яо і сьогодні носять головний убір, схожий на вуха собаки (рис. 1.1), а чоловіки – пояс із імітацією собачого хвоста [59].

Рис. 1.1 – Традиційний жіночий головний убір мяо-яо

1. МІФОЛОГІЧНИЙ ЕКСКУРС ЗАСТОСУВАННЯ СОБАК ЛЮДИНОЮ

Своїм предком собаку, зокрема лайку, вважали окремі племена Аляски. Наприклад, ескімоси із покоління в покоління передають міф про Кікміуникагфік – Собачий острів, на якому жінка і собака жили як подружжя. У них було багато дітей. Коли на острові закінчилася уся їжа, мати посадила своїх дітей по двоє на каяки і відправила їх з острова, промовивши: «Ви, двоє, будете безпечними в'ючними тваринами; ви – вовками, які вселятимуть жах; ви – духами-тунгаками і будете лякати людей, а ви, – звернулась мати до останньої пари дітей, – станете людьми і будете безпечними для інших».

1.3. Собака – знамення у міфології різних народів світу

Намагаючись не лише пояснити та обґрунтувати все, що відбувалося навколо, але і заглянути у майбутнє та передбачити наслідок або результат будь-якої дії, наші предки вбачали знамення у багатьох явищах і виробили цілу систему їх трактування. У цьому сенсі в межах міфологічного світогляду собака наділявся ще однією функцією, форекастичною (англ. forecast – «передбачати») – поява або певна поведінка собаки сприймалась як пророчий знак – добрий чи поганий.

Так, у клинописах асирійського царя Ашшурбаніпала (VII ст. до н.е.) знаходимо такі вказівки до трактування появи собак різної масті у царському палаці: «Якщо сірий собака забіжить у палац, то палац буде знищено полум'ям. Якщо жовтуватий собака забіжить у палац, то царя очікує насильницька смерть. Якщо рудий собака забіжить у палац, то із ворогами буде укладений мир».

У китайській міфології появу комети сприймали як вихід на небесну твердь Тяньгоу – «небесного собаки» і трактували її як знамення миру і спокою. Якщо ж Тяньгоу проявляв себе як дощ зі сліпучих болідів, то це передвіщало війну.

Давні римляни вірили, що собака здатний бачити духів, зокрема Фавна. Тому поява собаки знаменувала, що Фавн – невидимий дух лісів – поруч.

1.4. Собака – провідник у потойбіччя

Віра наших предків у те, що собака здатен бачити духів, швидше за все, ґрунтувалась на спостереженні за поведінкою цієї тварини, яка без очевидних причин починає вити або тривожитись. Можна припустити, що саме із такої віри наших предків у здатність собаки бачити сутність іншого світу, сформувався потужний пласт міфів у різних народів світу, в яких собака фігурує як провідник померлих у потойбіччя – фактично, виконує функцію психопомпа.

Таке функціональне навантаження собаки чітко простежується у давньоєгипетській, зороастрійській, давньоіндійській, пізньокитайській, кельтській, скандинавській, індіанській міфології та міфології інших народів.

У давньоєгипетському політеїзмі особлива роль – бальзамування і підготовка тіла померлого до поховання відводилася богу царства мертвих Дуат-Анубісу. Традиційно його зображували із головою собаки (рис. 1.2).

Рис. 1.2 – Зображення бога царства мертвих Дуат-Анубіса із головою собаки

1. МІФОЛОГІЧНИЙ ЕКСКУРС ЗАСТОСУВАННЯ СОБАК ЛЮДИНОЮ

Жіночою іпостассю бога Дуат-Анубіса (за іншою версією – його дружиною) була богиня Інпут.

Давньоєгипетський пантеон богів потойбіччя або богів-психопомпів також включав бога-вовка Упуаут (давньоєгипетською мовою «той, хто відкриває шляхи») – безпосереднього провідника померлого у Дуат та Іседеса (Астена, Астеса, Істена) – покровителя Західної пустелі, якого зображували у вигляді великого чорного собаки.

Вшанування собаки як божества у давньому Єгипті розвинулось до рівня культу, який досяг апогею у місті собак Кінополі. У цьому місті собаки вільно пересувались і були захищені від жорстокості людей. Кожного, хто посягав на життя собаки у цьому місті, чекала смертна кара.

Функцію психопомпа виконували собаки і в міфології народів Межиріччя. У зороастрійській «Авесті» йдеться про жовтих чотириоких і білих жовтовухих собак, які супроводжують діву – уособлення особистої віри людини, котра проводить душу померлого через міст Чинват. Залежно від того, була померла людина праведною чи грішною, вона легко долала Чинват або падала із нього у пекло.

Чотириокі авестійські собаки за описом надзвичайно подібні до чотириоких плямистих собак Ями – давньоіндійського ведичного царя мертвих. Але, на відміну від авестійських собак-психопомпів, ведичні собаки розшукували тих, хто повинен був померти, і приводили їх до свого хазяїна – Ями.

Під впливом буддизму в пізній китайській міфології сформувалось уявлення про підземне потойбіччя Діюй. Згідно з міфами, воно складалось із 10 судилищ, кожне із яких мало 16 залів для покарання. У друге із десяти судилищ потрапляли душі грішних чоловіків і жінок у супроводі духів Чжен-нін («кудлата собака») і Чи-фа («червоношерстна собака»).

Кельтська міфологія у якості психопомпів у підземне королівство Аравн визначає сяючих білих собак із червоними очима. Собаки Аравна вважалися провісниками смерті, і з'являлися, згідно з кельтськими міфами, лише уночі для того, щоб зібрати душі й тіла загиблих.

У ацтеків Бог Смерті і Призахідне Сонце (Сонце, що заходить), Ксолтль, вважалось також покровителем собак і, як і

давньоєгипетський Анубіс, мав голову собаки. Саме тому, на честь Ксолтля, а також щоб забезпечити померлому провідника у потойбіччя, собаку часто приносили у жертву біля гробниці. У інших південноамериканських індіанських племен, які жили на території сучасної Мексики, існував подібний ритуал жертвоприношення собаки під час похорону із тією лише відмінністю, що собаку хоронили разом із померлим. Такий ритуал здійснювався на честь бога Шолотля (Близнюка), уособленням якого вважалася собака, а також для того, щоб забезпечити можливість покійному переправитися через дев'ятикратне русло у підземний світ.

Серед племен Північної Америки, зокрема у ірокезів, також існувала практика жертвоприношення собаки з метою входження у контакт із потойбіччям. Собака у цьому разі виконував роль медіума. Найпотужнішим медіумом вважався білий собака, принесений в жертву напередодні Нового року.

Народи Півночі також вважали собаку психопмомом, але не для померлих, а для живих, здатних мандрувати у потойбіччя аби отримати відповідь на якесь запитання. Як правило, собака супроводжував шамана у подорожі в царство тіней або охороняв певну ділянку дороги, по якій він йшов. Так, юкагірські шамани розповідають, що під час переходу у потойбіччя вони обов'язково проходять крізь дім старої жінки, який охороняється собаками, що гавкають. Про щось подібне мова йде у розповідях корякських й алтайських шаманів. Проте, на Алтаї собака виконує роль провідника в інший світ не лише для шаманів, але й для померлих: разом із покійним хоронять його улюбленого собаку.

Ненці та селькупи приносили в жертву собаку богу підземного світу Нга. Ритуал передбачав, що жертвоприношення здійснювалося позаду чума, а жертва обов'язково мала розташовуватись так, щоб її голова була повернута на захід.

Психопомпичні мотиви простежуються також і в міфології інших народів, наприклад, у абхазців, які вірять, що душі померлих, аби потрапити до раю Нарцви, мусять пройти по волосяному мосту, який змащує маслом ворожа людині чорна кішка. Допомагає перейти міст собака, котрий злизує масло.

1. МІФОЛОГІЧНИЙ ЕКСКУРС ЗАСТОСУВАННЯ СОБАК ЛЮДИНОЮ

1.5. Охоронна функція міфологічного собаки

У повсякденному побуті наші предки найчастіше використовували собаку для охорони помешкання, господарства, своєї родини. Тому й не дивно, що у міфології різних народів світу викристалізувався потужний пласт міфів, у яких собака виконує функцію охоронця та захисника.

До таких належить, наприклад, давньоперський авестійський міф, де собака фігурує як світовий охоронець сил добра. Згідно з «Авестою», лише собака як найчистіша тварина володіє певною містичною силою для боротьби із полчищами духів Аримана (уособлення зла, яке не володіє власною творчою силою, але здатне у кожному доброму творінні Ормузда – бога добра – посіяти зерна зла) (рис. 1.3).

Рис. 1.3 – «Боротьба Ормузда та Аримана»

Згадуваний вже вище собака Паньху – тотем народів мяо-яо – також виконує роль головного духа-охоронця сімейного вогнища та захисника мореплавців.

Давньогрецька міфологія містить чимало сюжетів, де собака виступає охоронцем і супутником богів: Гекати, Ареса, Гермеса, Артеміди.

Золотий собака охороняв на острові Крит новонародженого Зевса та його козу-годувальницю Амалфею. Після того, як Зевс виріс та відібрав владу у свого батька Крона, собака залишився на Криті охороняти святилище Зевса. Двоголовий пес Орфо пас корів велетня Геріона.

Щоб задобрити Ейлейфію – богиню дітонародження, доньку Зевса й Гери, давні греки приносили в жертву собаку.

Триголовий пес Цербер охороняв вхід до царства мертвих – царства Аїду.

Легендарна ж заслуга собак перед Грецією полягає у тому, що саме ці тварини врятували місто Коринф від нападу ворогів. Після битви живим залишився лише один собака – Сотер. Йому за хоробрість і перемогу встановили мармуровий пам'ятник.

Міфологія давнього Риму сформувалась на основі успадкованих від давньої Греції політеїзму та культури. Саме тому храм Юпітера в Римі охороняли собаки. Приписуючи собаці здатність бачити потойбіччя, давні римляни вважали, що гавкіт собаки змушує зникнути духів та привидів.

Багатьох богів вікінгів – Одіна, Сукеллоса, Негалленею, Епо-ну, Нодона, – як і давньогрецьких, також супроводжували та охороняли собаки. Збереглось цікаве зображення деякої богині, яка однією груддю годує собаку, а іншою – чоловіка. Подібний до давньогрецького міфічного Цербера, у скандинавській міфології вхід до потойбіччя охороняв Гармр [52].

Уявлення про собаку як про охоронця у кельтському житті широко представлені в одному із міфів про Кухуліна («Собака Куліна») (рис. 1.4).

Своє ім'я цей міфічний герой отримав через те, що убив собаку могутнього чарівника-коваля і, натомість, погодився виконувати у нього обов'язки собаки протягом семи років, поки не підросте гідна заміна загиблій тварині.

1. МІФОЛОГІЧНИЙ ЕКСКУРС ЗАСТОСУВАННЯ СОБАК ЛЮДИНОЮ

Рис. 1.4 – «Собака Куліна»

Внаслідок такої служби Кухулін вважав себе «родичем» собак, і тому дотримувався певних табу – наприклад, не вживав у їжу м'яса собак. Порушивши заборону, Кухулін захворів і помер. Таке табу лише на перший погляд видається дивним – як свідчать археологічні знахідки, кельти їли м'ясо собак, як і м'ясо будь-яких інших тварин.

Охоронною функцією собаку наділено і в міфологічному світогляді ескімосів. Вони вірили, що собака з вишкіреними зубами охороняє вхід у підводний світ Такакапсалука – матері морських істот.

1.6. Міфологічне культрегерство собаки

При аналізі світової міфології також чітко окреслюється ще одна функція собаки як міфічного героя – культрегерська, тобто собака виступає суб'єктом, який приніс та поширив певні культурні та цивілізаційні здобутки серед окремих народів.

Яскравим прикладом виконання собакою культрегерської функції є міф, поширений серед уже неодноразово згадуваних мяо-яо: вважається, що зерна рису цим народам вперше у своїй шерсті приніс собака. Відлуння культрегерського функціонального навантаження міфологічного собаки простежується у багатьох сучасних топонімах Британських островів, назви чи частини назв яких означають «собака, що належить».

1.7. Психічне функціональне навантаження собаки у міфологічному світогляді

Міфологія багатьох народів світу також представляє собаку в іпостасі людської душі або об'єкта, в який цю душу заховано. Скажімо, древні мешканці Сіаму вірили в існування особливих демонічних людей, впізнати яких можна було за відсутністю «чоловічка» в очах. Вважалося, що вночі, коли ці люди сплять, їхні душі перетворюються в собак, блукають по світу, і повертаються в тіло лише на світанку.

Кельтські племена були переконані, що дух їжі потрапляє разом із плоттю у того, хто цю плоть з'їдає. Тому собаку, який пожирав труп полеглого воїна, використовували в магічних ритуалах: на його нутрощах ворожили, щоб прочитати душу померлого, дізнатися про наміри ворога тощо.

За давньогерманськими віруваннями у вигляді чорних собак (як правило, із палаючими очима) вночі вештаються душі самогубців, священників-відступників і несправедливих суддів. Подібний сюжет можна знайти і у польській міфології: у вигляді собаки на світ повертаються душі утопленників, відьом і самогубців.

Отже, у міфології окремих народів собака виконує ще й, умовно кажучи, психічну функцію.

1.8. Собака як фактор космогоністичного процесу

Значна частина міфів має космогоністичний зміст, тобто пояснює світобудову, її виникнення, походження життя. У міфах такого ґатунку собака також досить часто фігурує як головний герой, тобто виконує космогоністичну функцію. Наприклад, древньокитайська міфологія розповідає про собаку Пань-гу, який створив світ із ячної шкарлупи.

Чи не найбільш поширеним у міфології різних народів є сюжет про собаку, який спричиняє сонячні та місячні затемнення. Корейський міф, до прикладу, розповідає про царя країни темряви Камак Нара, який посилає пульт або хвагу – «вогняних собак» – викрасти сонце і місяць. Але собакам не вдалось виконати це завдання, бо сонце було надто гарячим, а місяць – надто холодним. Собаки змогли лише відкусити шматки від небесних світил. Саме ці відкушені шматки спричиняють сонячні та місячні затемнення. Нівхи (один із корінних народів Сибіру) майже так само пояснюють місячні затемнення, із тією лише відмінністю, що собака, яка намагається з'їсти Місяць, на ньому й живе. Намагаючись запобігти явищу затемнення, нівхи ударяють у залізні предмети, щоб злякати собаку.

У давньогрецькій міфології собаки Гадеса, бога підземного світу, одного із уособлень Аїда, символізують непривітність світанку і смеркання, небезпечного демонічного часу, коли блукають ворожі людині сили.

У міфології південноамериканських індіанців собака визначав настання окремих днів: у мексиканців собака був останнім знаком зодіаку, в ацтеків та майя – символом десятого дня двадцятиденного календаря.

Південноамериканські індіанці із образом собаки пов'язували також захід і схід сонця (вважалося, що Сонце у підземний світ, а потім до місця відродження супроводжує Шолотль – бог-собака) та грім, походження якого пояснювали як гавкіт собак, які сумують за господарем.

У скандинавській міфології із собакою Гармром, про якого вже йшлося вище, пов'язаний сюжет про кінець світу. За скандинавськими віруваннями, Гармр, зірвавшись із ланцюгів, якими його було приковано до скелі Гніпахелір, проковтне Сонце. Тоді настане вічна зима, кінець світу – Рагнарьок, і людству загрожуватиме загибель. Бог Тор вступить у боротьбу із Гармром, уб'є його і загине від нього сам [52].

В одному із українських міфів космогонічного характеру настання кінця світу також пов'язується із собакою. До Малої Ведмедиці (Малих Коней), – йдеться у міфі, – залізним ланцюгом прикований чорний собака. Щоночі собака намагається перегризти ланцюг, і коли йому це вдасться, то настане кінець світу.

Цікавим з точки зору космогонії є міфологічний сюжет хантів про походження тварин, зокрема собак. Із покоління у покоління ханти переповідають, що собака походить від перших людей, які жили на землі. Ці люди здатні були оживати після смерті, але одна людина не виконала наказу небесного бога Нум-Торума, що призвело до остаточної смерті іншої людини. Сердитий Нум-Торум покарав винного і усіх його нащадків до останнього коліна, перетворивши їх у собак.

Отже, як бачимо, міфи різних народів світу містять чимало сюжетів, пов'язаних тим чи іншим чином із собакою. Функціональне навантаження цього міфічного героя вражає своїм різноманіттям.

У результаті аналізу окремих міфів нами виокремлені антропоморфна, форекастична, психопомпична, охоронно-захисна, культрегерська, психічна, космогоністична функції собаки як міфологічного героя, і це лише незначна частина функцій, якими наділила людська уява цю культову тварину. Проте, навіть такий невеликий за обсягом наведений матеріал свідчить про важливу роль собаки у повсякденному житті наших предків, їх значну повагу до цієї тварини і, подекуди, містичний страх перед нею.

1.9. Використання собаки у сферах, суміжних із міфологічною

Такий аспект міфологічного світогляду древніх щодо собаки суттєво вплинув на практичну сторону повсякденної людської діяльності, побут, релігійні культи, обрядовість тощо. Міфічні якості собаки древні переносили на цих тварин у реальному житті. Саме тому в різних культурах собаку – живого чи мертвого – використовували, поряд із іншими видами діяльності, у практичній та ритуальній магії.

Так, скажімо, у зороастрійському культовому вченні стверджується, що собака своїм поглядом здатен прогнати демона смерті та трупного розкладання. На цьому положенні ґрунтується досить широке використання цих собак у ритуалах похоронно-поминального циклу, наприклад, у обряді «оглядин собакою»: під час похорону «чотириокому» собаці (собака із плямками на лобовій частині) давали кілька разів поглянути на обличчя померлого, аби прогнати демона трупного розкладання. В крайньому випадку міг використовуватися навіть сліпий собака – такого собаку мордою клали на відкриту частину тіла, але не на волосся і нігті. Для такого ритуалу використовували собаку не молодшого чотиримісячного віку.

Давньоримські магичні практики з метою захисту будинку від злих чар передбачали використання жовчі та крові чорного собаки, а також закопування рештків цього собаки під порогом дому. Попіл від спаленого собачого черепа використовувався у народній медицині та вважався мало не панацеєю від багатьох хвороб. У цій же сфері своє застосування знаходили й інші частини собачої плоті: кігті собаки робили непереможною будь-яку людину, кров рятувала від зміїного укусу, мозок – лікував переломи.

Загальновідомий той факт, що собаки використовувались римськими легіонерами на полі бою. Але, крім того, собака використовувався у магичних ритуалах воєнного характеру, таких, наприклад, як принесення жертви богу війни Марсу та демонстрація нутрощів жертвовної собаки перед воїнами з метою пробудження в них духу хоробрості та незламності.

1.10. Антропоморфізація собаки у пізніх міфологічних сюжетах та фольклорі

Вочевидь, протягом тисячоліть існування поряд із людиною собака став таким невід’ємним атрибутом людського буття, що із міфологічного багатофункціонального героя з окремими антропоморфними рисами поступово перетворився у антропоморфну, людиноподібну істоту – кінокефала.

У документальних джерелах від античних часів і до середньовіччя міститься чимало сюжетів про кінокефалів або песиголовців. Про собакоголові народи Африки та Індії йдеться у Геродота, Ктесія Кнідського, Гая Плінія Секунда, Еліана Клавдія, Мегасфена, Гая Юлія Соліна. І якщо давньогрецькі та давньоримські автори згадують про песиголовців узагальнено як про дикі або напівдикі народи, засобом спілкування яких є собачий гавкіт, то середньовічні не лише «фіксують» факти їх існування, але й намагаються дати відповідь на питання про походження таких народів, класифікувати їх, а згодом – «ідентифікують» окремих кінокефалів, персоніфікуючи їх.

Так, наприклад, намагаючись відповісти на питання про походження окремих народів, Аврелій Августин у праці «Про Град Божий» щодо кінокефалів припускає, що так само, як Бог допускає народження виродків серед людей, Він здатен створити виродок-народ. Архієпископ Ісідор Севільський, канонізований католицькою церквою, у першій християнській енциклопедії «Етимологія» індійських кінокефалів згадує у розділі «De portensis», у якому йдеться про народи-виродки, які живуть на землі [1].

У спогадах Марко Поло про мешканців Андаманських острові йдеться саме як про кінокефалів. Як про собакоголових про один із південних народів, завойованих монголами, – «нойхотерем» – пише у своїй «Історії монголів» францисканець Іоанн Планно Карпіні, посол папи Інокентія IV до татарського хана у 1245 р. Східні народи описуються мандрівниками Журденом Севераком та Одоріко Порденоне як ідолопоклонники із собачими головами, зубами, очима.

1. МІФОЛОГІЧНИЙ ЕКСКУРС ЗАСТОСУВАННЯ СОБАК ЛЮДИНОЮ

Свідченням того, що існування кінокефалів в період Темного Часу сприймалося як незаперечний факт, є середньовічні європейські храмові барельєфи й фрески (рис. 1.5) та східні мініатюри (рис. 1.6).

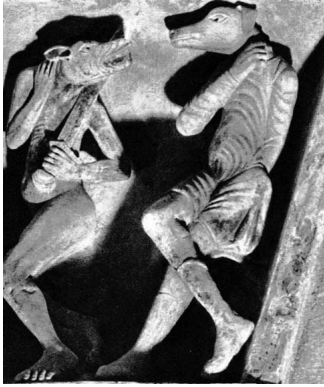
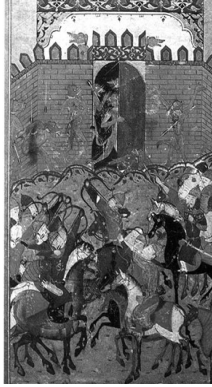

Рис. 1.5 – Кінокефали на фронтоні абатства Сен-Мадлен (XI-XII вв). Везель, Франція

Рис. 1.6 – Перська (ліворуч) та індійська (праворуч) мініатюри

Віра наших прашчурів у існування кінокефалів була настільки сильною, що народи-виродки поступово метаморфували в персоніфікованих істот, які не лише мали детальні життєписи, але й, подекуди, канонізувалися церквами, як, скажімо, св. Христофор.

Згідно з вченням католицької церкви, у 248 р. н.е. римськими воїнами під час бою у північній Африці у полон був захоплений мармаріканець Репрев – людина богатирських зросту й сили. І все б нічого, але Репрев був кінокефалом. Йому випало стати легіонером третьої римської когорти іноземного легіону, де Репрев прийняв християнство і своє служіння Господу здійснював, виявляючи тих, хто переслідував християн. Під час хрещення собакоголовий мармаріканець отримав ім'я Христофор. Він багато проповідував, навернув у християнство чимало язичників, за що був катований у гарячому мідному ящику та страчений втинанням голови.

Православна інтерпретація життя св. Христофора відрізняється від католицької. Згідно з нею, кінокефал був ханаанцем та до хрещення мав ім'я Оферио.

Найдавніше зображення св. Христофора міститься на македонській керамічній іконі VI–VII ст.ст. (рис. 1.7).

Рис. 1.7 – Святий Христофор (ліворуч) та святий Георгій (праворуч) перемагають змія

Ікони із зображенням св. Христофора-песиголовця були поширеними майже аж до середини XVIII ст.: у 1722 р. Священний Синод заборонив їх як протиприродні й неістинні. З моменту цієї заборони Христофор в іконографії зображується виключно як воїн.

Міфологічні уявлення про роль та місце собаки у людському житті, персоніфікація, конкретизація та канонізація кінокефалів у багатьох релігіях та культурах, зокрема у православному християнстві, знайшли своє особливе відображення в українській культурі, її традиціях, обрядовості тощо.

1. МІФОЛОГІЧНИЙ ЕКСКУРС ЗАСТОСУВАННЯ СОБАК ЛЮДИНОЮ

Чимало українських легенд та переказів про песиголовців сформувались під впливом окремих давньогрецьких творів, так як, наприклад, «Одісея» та «Алекса́ндреїда», а також православних апокрифів. Так в українському фольклорі з'явилися сюжети про боротьбу Олександра Македонського із дивовижними народами-песиголовцями (гогами і магогами), згадуваного уже св. Христофора тощо [22].

Проте, більшість міфологічних та легендарних сюжетів в українському фольклорі є автентичними, самобутніми та із суттєвим нашаруванням українського ментального сприйняття реальності.

До таких належить легенда, зафіксована на сході України, про безсмертя людей та песиголовців як «вищу расу», яка харчувалась людьми. Люди втомилися так страждати і випросили у вищих сил собі смерть. Бог послав смерть із косою, яка й винищила усіх песиголовців. Фольклор Поділля, у якому йдеться про песиголовців, описує останніх як однооких та одноногих істот, які пересуваються, тримаючись один за одного. На півночі України песиголовці – не людожери, але сиріди або пожирачі жаб та плазунів.

Український іконопис також засвідчує персоніфікацію, антропоморфізацію та поліфункціональність собаки як міфічного героя та тварини, яка стала невід'ємною частиною людського життя.

Зразком такого «популярного» кінокефалів живопису є, наприклад, фреска у Софії Київській (рис. 1.8) та ілюстрація із Київського Псалтиря 1397 р. (рис. 1.9).

Таким чином, варто підсумувати, що аналіз міфології різних народів у різні епохи існування людської цивілізації засвідчив важливу роль собаки у багатьох сферах людської діяльності з моменту приручення цієї тварини. На основі здійсненого аналізу міфології стало можливим виокремлення таких функцій собаки як міфічного героя: антропогонічної, форекастичної, психопомічної, охоронно-захисної, культрегерської, психічної, космогонічної.

**Рис. 1.8 – Фреска
у Софії Київській**

**Рис. 1.9 – Ісус Христос
серед песиголовців**

Така поліфункціональність собаки у міфологічному світогляді не могла не позначитись на подальшому розвитку людської культури і знайшла своє відображення у багатьох обрядах, звичаях, культурах, релігіях. Міфічний герой собака еволюційним шляхом набув антропоморфних, персоніфікованих, ідеальних канонізованих рис, оскільки такий потужний культурний феномен, як міф із відповідним сюжетом, який тисячоліттями пояснював нашим предкам сутність і причини їх буття та був інструментом передачі знань із покоління в покоління, не міг не залишити помітних слідів у світовій культурі та сучасному світосприйнятті.

2. РОЗВИТОК КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОННИХ ТА МИТНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

2.1. Загальна характеристика розвитку нормативно-правового регулювання використання у службовій діяльності кінологічних команд в Україні

Розвиток кінологічного забезпечення правоохоронних та митних органів України відбувався паралельно зі становленням кінологічної науки. Аналіз наукових праць з питань кінологічного забезпечення діяльності правоохоронних органів свідчить, що проблеми діяльності кінологічних підрозділів органів внутрішніх справ були предметом досліджень В. Д. Басай, М. В. Салтевського, І. П. Козаченка, О. А. Кириченка, В. А. Лукашкова, В. С. Овчинського, В. Л. Регульського, С. В. Бочкарева [7].

Різні аспекти кінологічного забезпечення підрозділів охорони державного кордону України розглядали О. Д. Богданюк [4], О. В. Виноград [8], В. П. Руденко [53]. Проте, багато питань організаційного і методичного характеру забезпечення діяльності митних органів залишилися поза увагою вчених. Крім того, серед науковців даної галузі науки існує полеміка щодо розуміння понятійного апарату.

Зокрема, поняття «кінологічне забезпечення» немає однозначного наукового тлумачення та обґрунтування, що в свою чергу створює невизначеність механізмів реалізації процесу підготовки фахівців правоохоронних органів до організації кінологічного забезпечення діяльності правоохоронних органів. Відсутність такого обґрунтування є актуальною проблемою в професійному та педагогічному аспекті.

Заслугує на увагу думка окремих науковців щодо завдань та предмету службової кінології. Такі науковці як В. Сікерін,

В. Погорелов, М. Шалабот службову кінологію розуміють як галузь кінологічної науки, що досліджує походження собак службових порід, їхню будову, фізіологію і поведінку; особливості утримання, розведення, селекцію, годівлю, хвороби собак і їхнє лікування; специфіку підготовки і застосування у військовій справі і боротьбі зі злочинністю; організацію і здійснення процесу навчання кінологів, а також правове забезпечення цієї діяльності [57].

Кінологічне забезпечення як одна із сфер суспільних відносин урегульована правовими нормами.

Правовою основою виникнення правового регулювання службової кінології митних органів є Постанова Уряду СРСР від 04.11.1987 «Про створення кінологічної служби в митних установах». Даний документ було використано в якості імперичної бази при розробленні наказу Державної митної служби України від 01.07.1992 № 139, яким було засновано кінологічну службу Державної митної служби України (далі – Держмитслужба України) та започатковано будівництво Кінологічного центру на базі Чорноморської митниці Держмитслужби України. Наказом Держмитслужби України від 14.02.1994 № 44 Кінологічному центру було надано статус відділу служби по боротьбі з контрабандою та порушеннями митних правил, а згодом, наказом Держмитслужби України від 01.12.2000 № 691 на базі даного Кінологічного центру створено Кінологічний центр Держмитслужби України.

На виконання п. 3 Плану заходів щодо виконання Концепції реалізації державної політики у сфері протидії поширенню наркоманії, боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів на 2011-2015 роки, затвердженої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22.11.2010 № 2140-р «Про затвердження плану заходів щодо виконання Концепції реалізації державної політики у сфері протидії поширенню наркоманії, боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів на 2011-2015 роки» та з метою підвищення практичної складової у підготовці кадрів Держмитслужби України, укрупнення Центру і для поглиблення співпраці із кафедрою кінології Національної академії

2. РОЗВИТОК КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОННИХ ТА МИТНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького наказом Держмитслужби України від 01.09.2010 № 702 було змінено місцезнаходження Кінологічного центру Держмитслужби України, а наказом Держмитслужби України від 21.01.2011 № 40 Кінологічний центр Держмитслужби України було приєднано до Хмельницького центру підвищення кваліфікації, перепідготовки працівників та кінології Держмитслужби на базі яких створений Центр підвищення кваліфікації, перепідготовки працівників та кінології Держмитслужби України.

Згодом, на базі Центру був створений Департамент спеціалізованої підготовки та кінологічного забезпечення Міндоходів (Постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2013 № 229), який став правонаступником Центру підвищення кваліфікації, перепідготовки працівників та кінології Держмитслужби України. Наказом Міндоходів України від 29.05.13 № 133 було затверджено Положення про Департамент спеціалізованої підготовки та кінологічного забезпечення Міндоходів та Положення про Спеціалізовану лабораторію з питань експертизи та досліджень Міндоходів.

В цей час створювались аналогічні підрозділи в інших структурах. Зокрема, в Держприкордонслужбі України створений Кінологічний відділ, який є самостійним структурним підрозділом Департаменту охорони державного кордону Держприкордонслужби України [38].

Діяльність Кінологічного відділу спрямована на організацію та проведення комплексу заходів з комплектування, підготовки та застосування кінологів і службових собак в охороні державного кордону.

Кінологічна служба Міністерства внутрішніх справ України (далі – МВС України), яка створена відповідно до наказу МВС України від 07.11.2003 № 1326 «Про затвердження Положення про Кінологічну службу Міністерства внутрішніх справ України» є головним кінологічним підрозділом в системі МВС України. Її правовий статус визначено наказом МВС України від 26.01.2004 № 70 «Про заходи щодо організації діяльності кінологічної служби».

Нормативно-правове регулювання кінологічного забезпечення у зазначених відомствах здійснюється профільними норматив-

но-правовими актами. У Держприкордонслужбі України Законом України «Про прикордонний контроль» від 05.11.2009 № 1710-VI регламентовано порядок використання службових собак [50].

В органах внутрішніх справ України (далі – ОВС України) такий порядок регламентовано Законом України «Про міліцію» [48], який передбачає, що працівники міліції мають право використовувати службових собак у таких випадках:

- для захисту громадян і самозахисту від нападу та інших дій, що створюють загрозу їх життю або здоров'ю;

- для припинення масових безпорядків і групових порушень громадського порядку;

- для відбиття нападу на будівлі, приміщення, споруди і транспортні засоби, незалежно від їх належності, або їх звільнення у разі захоплення;

- для затримання і доставки в міліцію або інше службове приміщення осіб, які вчинили правопорушення;

- для конвоювання і тримання осіб, затриманих і підданих арешту, взятих під варту, якщо зазначені вище особи чинять опір працівникам міліції або якщо є підстави вважати, що вони можуть вчинити втечу чи завдати шкоди оточуючим або собі;

- для припинення масового захоплення землі та інших дій, що можуть призвести до зіткнення груп населення, а також діянь, які паралізують роботу транспорту, життєдіяльності населених пунктів, посягають на громадський спокій, життя і здоров'я людей;

- для припинення опору працівникові міліції та іншим особам, які виконують службові або громадські обов'язки по охороні громадського порядку і боротьбі із злочинністю;

- для звільнення заложників.

Правовою основою діяльності кінологічних підрозділів митних органів є Митний кодекс України (далі – МКУ), а саме ст. 324 передбачено, що з метою скорочення часу проведення митного контролю та підвищення його ефективності митні органи можуть використовувати технічні та спеціальні засоби, а також службових собак [21].

З метою ефективного використання службових собак при здійсненні митного контролю, з урахуванням актуальності пи-

2. РОЗВИТОК КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООКОРОННИХ ТА МИТНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

тання посилення боротьби з тероризмом і контрабандою наркотиків наказом Держмитслужби України від 06.04.2004 № 86 був затверджений Порядок організації використання службових собак у митних органах [42].

У той час цей підзаконний нормативно-правовий акт став свого роду «конституцією» кінологічного забезпечення митної служби України. Його велике значення у регулюванні питань кінологічного забезпечення обумовлювалось повною відповідністю МКУ 2002 року та конкретизацією статей, а також детальним правовим регулюванням широкого кола відносин щодо набуття, використання, утримання службових собак та вимог до кінологів і порядку їх підготовки.

Зокрема, «Порядок організації використання службових собак у митних органах» мав такі компоненти:

Розділ I «Службові собаки», що складався з підрозділів: належність собак; підбір службових собак; закупівля, розміщення, утримання й харчування службових собак; облік і списання службових собак.

Розділ II «Інспектори-кінологи» регулював питання: добору інспекторів-кінологів; забезпечення інспекторів-кінологів; підготовки кінологічних команд для митних органів; тренування кінологічних команд для закріплення спеціальних навичок.

Розділ III «Організація роботи кінологічних команд у митних органах» складався з підрозділів: використання службових собак у митних органах; документація з питань кінології.

Розділ IV присвячувався ветеринарному обслуговуванню службових собак. Крім цього, велику цінність представляли додатки до цього положення, оскільки мали певні елементи методології підготовки кінологічних команд (далі – КК).

Крім правової бази фундаментального характеру, діяльність кінологічних підрозділів, як органів внутрішніх справ, так і органів Держприкордонслужби України забезпечуються матеріалами нормативно-методичного характеру.

Алгоритм дій працівників органів і підрозділів внутрішніх справ України закріплений у Методичних рекомендаціях «Про дії працівників органів і підрозділів внутрішніх справ в типових та екстремальних ситуаціях».

Зазначені Методичні рекомендації були розроблені відповідно до наказу Національної академії внутрішніх справ України від 12.12.2012 року № 774 «Про підготовку пропозицій щодо алгоритмів дій працівників ОВС під час несення служби в типових і екстремальних ситуаціях» [20] з метою організаційного забезпечення підготовки та подальшого впровадження в оперативно-службову діяльність алгоритмів дій працівників органів внутрішніх справ під час несення служби в типових і екстремальних ситуаціях, передбачених п. 6.1 Програми зміцнення кадрового потенціалу МВС України на 2012-2016 роки, затвердженої наказом МВС України від 12.07.2012 № 618.

В них розглядається правова основа застосування працівниками міліції заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і вогнепальної зброї, зміст, призначення і сутність спеціального комплексу заходів, сили та засоби, що використовуються для його проведення та визначаються функції груп бойового порядку, докладно описані актуальні проблеми організації комплексу спеціальних заходів «Сирена» та «Грім», висвітлене коло питань щодо формування психологічної готовності особового складу до дій в екстремальних ситуаціях при затриманні озброєного злочинця.

Кінологічна служба МВС України, на думку деяких науковців, на сьогодні набула належного нормативно-методичного забезпечення у питаннях використання у службовій діяльності інспекторів-кінологів та службових собак.

В системі МВС України чинні такі джерела законодавства України з питань застосування службового собаківництва:

– наказ МВС України від 07.11.2003 № 1326 «Про затвердження Положення про Кінологічну службу Міністерства внутрішніх справ України», в якому вказано, що Кінологічна служба МВС України – це структурний підрозділ, що входить до блоку кримінальної міліції на правах самостійного відділу і є головним кінологічним підрозділом в системі МВС, який здійснює організаційно-методичну, контрольно-наглядову та облікову діяльність у кінологічній сфері, також перелічені основні завдання та функції кінологічної служби, обов'язки та права начальника кінологічної служби;

2. РОЗВИТОК КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОНИ ТА МИТНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

– наказ МВС України від 26.01.2004 № 70 «Про заходи щодо організації діяльності кінологічної служби». Даним наказом затверджено Типове положення про кінологічні центри при ГУМВС, УМВС України, Типову структуру кінологічних центрів при ГУМВС, УМВС України (далі – Типове положення). Типове положення містить в собі загальні положення, де вказано, що кінологічний центр є матеріально-технічною й навчальною базою для організації утримання, розведення, вирощування, ветеринарного обслуговування, підготовки розшукових, патрульно-розшукових, вартових, спеціальних собак з пошуку вибухівки, зброї, наркотиків, трупів тощо й використання їх у боротьбі зі злочинністю, охороні громадського порядку;

– наказ МВС України від 25.05.2006 № 515 «Про заходи щодо використання можливостей Кінологічної служби у протидії злочинності в сільській місцевості». В даному наказі вказано про максимальне залучення кінологів і з розшуковими собаками у складі слідчо-оперативних груп для розкриття злочинів по «гарячих слідах» у сільській місцевості та введення до штатів кінологічних центрів необхідної кількості посад кінологів для кінологічного забезпечення кожного органу внутрішніх справ, що обслуговує сільську місцевість;

– наказ МВС України від 20.07.2012 № 640 «Про затвердження Настанови з організації діяльності кінологічних підрозділів органів внутрішніх справ України» (далі – Настанова). Настанова визначає основи організації діяльності кінологічних підрозділів органів внутрішніх справ України, порядок використання службових собак під час здійснення оперативно-службових та профілактичних завдань, спрямованих на попередження та боротьбу зі злочинністю, забезпечення охорони громадського порядку, правила утримання, придбання, ветеринарне забезпечення та списання службових собак, а також діяльність навчальних закладів МВС, у яких здійснюють підготовку кінологів.

В Держприкордонслужбі України питання підготовки та способи застосування службових собак визначено Порядком підготовки та використання в охороні державного кордону інспекторів-кінологів із службовими собаками, затвердженим наказом

КІНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Адміністрації Держприкордонслужби України від 14.04.2009 № 275 [38].

На сьогодні загальна кількість кінологічних команд митниць ДФС становить 142, з них:

- з пошуку наркотичних засобів – 113;
- зброї та боєприпасів – 14;
- тютюнових виробів – 12;
- грошових знаків у вигляді банкнот – 3.

Проте, як свідчить практика, митні органи вимагають збільшення кількості кінологічних команд. Задля цього Департаментом спеціалізованої підготовки та кінологічного забезпечення у 2014 році було підготовлено 135 кінологічних команд, у I-му півріччі 2015 року підготовлено 37 кінологічних команд¹.

Складна суспільно-політична ситуація в нашій державі негативно вплинула на систему кінологічного забезпечення також. Зокрема, з об'єктивних причин не змогли прибути на навчання до Департаменту спеціалізованої підготовки та кінологічного забезпечення Міндоходів України КК із Східних регіонів України (35 кінологічних команд).

До загальних характеристик стану кінологічного забезпечення митниць ДФС відносять:

- стан здоров'я службових собак, термін та результати проведення останньої диспансеризації кожного службового собаки;
- тип харчування (назва корму та останній строк закупівлі корму на кожного собаку);
- стан забезпечення службових собак: спорядженням, предметами догляду, ветеринарними препаратами та останні строки їх закупівлі;
- стан забезпечення митниць ДФС наркотичними засобами, зброєю, боєприпасами, тютюновими виробами та/або їх імітаторами для проведення тренувальних занять кінологічних команд;
- суму фактичного розрахунку витрат на утримання службових собак митниць ДФС за звітний квартал;

¹ За даними відділу кінологічного та ветеринарного забезпечення Департаменту спеціалізованої підготовки та кінологічного забезпечення Міндоходів України про роботу за I півріччя 2015 року

2. РОЗВИТОК КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООКОРОННИХ ТА МИТНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

– стан забезпечення митниць ДФС транспортними засобами для перевезення службових собак;

– аналіз ефективності використання кінологічних команд митниць ДФС (додаток А та Додаток Б).

У табл. 2.1 наведено відомості про стан кінологічного забезпечення митниць ДФС на 2014 рік². Проаналізувавши основні показники, що наведені у даній таблиці, можна зробити висновок про задовільний стан кінологічного забезпечення митниць ДФС.

Таблиця 2.1

Стан кінологічного забезпечення митниць ДФС

№ з/п	Назва заходу	Результати
1.	Стан здоров'я службових собак, термін та результати проведення останньої диспансеризації кожного службового собаки	<p>Всі службові собаки клінічно здорові</p> <p><i>За винятком:</i></p> <p>у Миколаївській митниці проводиться лікування службового собаки «Юлай Річі», діагноз – крововилив передньої камери ока;</p> <p>у Ягодинській митниці службовий собака Альт Джой страждає на епілепсію, в IV кварталі планується розірвання договору на використання службового собаки.</p> <p>За результатами диспансеризації службові собаки визнані придатними для використання під час здійснення митного контролю</p> <p><i>За винятком:</i></p> <p>у Чопській митниці заходи щодо ветеринарного обслуговування не проводились по причині знаходження інспекторів-кінологів поза штатом, неукладання договорів на використання службових собак та відсутності фінансування за вказаною статтею видатків</p>
2.	Тип харчування (назва корму та останній строк закупівлі корму на кожного собаку)	<p>Сухий корм «Royal Canin», «Nutra Nuggets», «Hill's», «Емінент», «Пуріна», «Проплан», «Hubert», «Акана», м'ясні консерви «Гав», натуральні продукти, закупівля корму проводиться вчасно</p> <p><i>За винятком:</i></p> <p>у Чопській митниці службові собаки по причині відсутності укладених договорів харчуються за власні кошти інспекторів-кінологів;</p> <p>у Ягодинській митниці закупівля корму не проводиться у зв'язку з відсутністю коштів;</p> <p>у Полтавській митниці службовий собака кормом не забезпечений. Закупівля кормів востаннє здійснювалась у вересні 2013 року</p>

² За даними відділу кінологічного та ветеринарного забезпечення Департаменту спеціалізованої підготовки та кінологічного забезпечення Міндоходів України про роботу за III квартал 2014 року

КІНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

3.	<p>Стан забезпечення службових собак: спорядженням, предметами догляду, ветеринарними препаратами та останні строки їх закупівлі</p>	<p>Службові собаки забезпечені спорядженням, предметами догляду, ветеринарними препаратами. Закупівля проводиться вчасно.</p> <p>За винятком:</p> <ul style="list-style-type: none"> у Херсонській митниці спорядженням забезпечені частково, останній термін закупівлі – квітень 2011 року; у Вінницькій митниці забезпечені частково, останній термін закупівлі – грудень 2012 року; у Чопській митниці закупівля спорядження, предметів догляду та вет. препаратів не проводилась по причині знаходження інспекторів-кінологів поза штатом, неукладання договорів на використання службових собак та відсутності фінансування за вказаною статтею видатків; у Полтавській митниці службовий собака спорядженням та предметами догляду не забезпечений; у Східній митниці службові собаки спорядженням, предметами догляду та ветеринарними препаратами не забезпечені; у Львівській митниці службові собаки спорядженням, предметами догляду та ветеринарними препаратами не забезпечені; у Тернопільській митниці забезпечені частково, останній термін закупівлі – червень 2012 року; у Чернівецькій митниці забезпечені частково, останній термін закупівлі – серпень 2013 року
4.	<p>Стан забезпечення митниць ДФС наркотичними засобами, зброєю, боєприпасами, тютюновими виробами та/або їх імітаторами для проведення тренувальних занять кінологічних команд</p>	<p>Забезпечення митниць ДФС наркотичними засобами, зброєю, боєприпасами, тютюновими виробами та/або їх імітаторами для проведення тренувальних занять КК відсутнє. За винятком:</p> <ul style="list-style-type: none"> у Запорізькій митниці для проведення тренувальних занять КК використовуються запахоносії наркотичних засобів рослинного походження та імітатори наркотичних засобів напівасинтетичного походження (ТОВ «Реквізит», Російська Федерація); у Черкаській митниці для проведення тренувальних занять КК використовуються імітатори наркотичних засобів; у Ягодинській митниці для проведення тренувальних занять КК використовуються імітатори наркотичних засобів; у Полтавській митниці для проведення тренувальних занять КК використовуються імітатори наркотичних засобів; у Миколаївській митниці для проведення тренувальних занять КК використовуються запахоносії наркотичних засобів
5.	<p>Сума фактичного розрахунку витрат на утримання службових собак митниць ДФС за звітний квартал, грн. (дані бухгалтерії)</p>	<p>116335,00 грн.</p>

2. РОЗВИТОК КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОННИХ ТА МИТНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

6.	Стан забезпечення митниць ДФС транспортними засобами для перевезення службових собак	27
7.	Аналіз ефективності використання кінологічних команд митниць ДФС	Робота кінологічних команд спрямована в першу чергу на огляд товарів та транспортних засобів, що слідує з країн «групи ризику». Проводиться спільна робота з працівниками Держприкордонслужби України, СБУ, МВС України щодо виявлення контрабанди наркотичних засобів через митний кордон України

Організація використання інспекторів-кінологів зі службовими собаками є складовим компонентом спеціальних вмінь, що необхідні під час виконання певних професійних обов'язків у боротьбі з контрабандою (додаток В).

Отже, нормативно-правові акти, що регламентують діяльність кінологічних підрозділів органів внутрішніх справ України (далі – ОВС України), Держприкордонслужби України, ДФС України щодо підготовки та використання службово-розшукових собак можна поділити на п'ять груп:

- Конституція України;
- відповідні законодавчі акти України;
- підзаконні нормативно-правові акти загальної компетенції (Президента України, Кабміну України);
- відомчі нормативно-правові акти МВС України, Держприкордонслужби України, ДФС України;
- міжнародно-правові акти, учасником яких є Україна.

Аналіз змісту Настанови з організації діяльності кінологічних підрозділів ОВС України, а також сучасні виклики та потреби практичної діяльності кінологічних команд митниць ДФС вимагають вироблення нового підзаконного акту для врегулювання широкого кола питань, пов'язаного із методологією підготовки та оцінки діяльності кінологічних команд митниць.

Для досягнення цього завдання необхідно здійснити аналіз системи підготовки кінологічних команд правоохоронних і митних органів України та зарубіжних країн.

2.2. Загальна характеристика системи підготовки кінологічних команд правоохоронних і митних органів України та зарубіжних країн

Систему підготовки КК у правоохоронних та митних органах України складають такі структурні елементи:

– базова підготовка: підготовка КК з навиків слухняності (перехід собаки у вільний стан, підхід до дресирувальника, ходіння поруч, усадка, укладка, стояння на місці, виклик голосу, апортування предметів, припинення небажаних дій, долання перешкод, привчання до занять у групі; спокійне ставлення до пострілів, відмова від знайденої їжі, або їжі, яку пропонують сторонні особи та інші);

– спеціальна підготовка КК: привчання собаки до роботи за запаховими слідами, розвиток активно-захисної реакції, злоби та настороженості до сторонніх; привчання до захисту кінолога, до затримання та конвоювання злочинця, а також до охорони його на місці; привчання до беззвучного оповіщення кінолога про наближення сторонньої людини, навички захисту, пошук та виявлення людини, її речей та запахових слідів, вибірка запахових предметів (слідів) людей, охорона ділянки місцевості та виявлення людини, привчання до пошуку наркотичних засобів, зброї, боєприпасів, вибухових речовин та тютюнових виробів;

– підвищення кваліфікації кінологічних команд – навчання, у ході якого вдосконалюються та розвиваються вміння, знання і навички, здобуті в процесі практичної діяльності та під час проходження попередньої спеціальної підготовки. Підвищення кваліфікації КК також може включати змагання, короткотермінові семінари, показові заняття тощо;

– тренування кінологічних команд – система практичних занять, що здійснюються за місцем несення служби та проводяться з метою закріплення та подальшого вдосконалення набутих умінь і навичок у інспекторів-кінологів та навиків у закріплених за ними службових собак.

2. РОЗВИТОК КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОНИ ТА МИТНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

Авторським колективом досліджено систему підготовки КК МВС України. Набір фахівців до кінологічних підрозділів здійснюється відповідно до вимог Положення про проходження служби в органах внутрішніх справ, наказів та інших нормативних актів МВС України.

Підбір кандидатів на навчання в навчальні заклади МВС України із кінологічною спеціалізацією здійснюється кінологічними підрозділами та підрозділами кадрового забезпечення таких органів.

Організація початкової підготовки, підвищення кваліфікації і перепідготовки працівників кінологічних підрозділів МВС України проводиться відповідно до законодавства України та інших нормативних актів відомчого характеру.

Структурно, кінологічна служба МВС України складається із кінологічних підрозділів (кінологічних центрів), які розташовані в кожному обласному центрі.

На сьогодні, до структури кінологічної служби входять:

- 27 кінологічних центрів ГУМВС, УМВС, розташованих у кожному обласному центрі;
- 4 кінологічних центри міських управлінь (м. Кривий Ріг, Дніпродзержинськ, Горлівка, Макіївка);
- 2 кінологічних центри УМВС на залізницях (Придніпровська та Південна);
- 2 кінологічних центри та 5 розплідників службових собак Державної служби охорони;
- 71 кінологічна група;
- Спеціальна кінологічна рота (м. Київ);
- Навчальний центр з підготовки кінологів внутрішніх військ;
- Два училища міліції з підготовки кінологів органів внутрішніх справ (міста Рівне та Житомир).

Загалом в органах внутрішніх справ нараховується понад 3 тисячі службових собак, з яких: 1140 – розшукових, 1554 – патрульно-розшукових, 74 – для пошуку вибухівки та 90 – для пошуку наркотиків.

Працівники, яких вперше прийнято на службу в ОВС України на посади рядового, молодшого, середнього та начальниць-

кого складу кінологічних підрозділів, в обов'язковому порядку проходять початкову підготовку (спеціалізацію).

Курси початкової підготовки організуються на базі училищ професійної підготовки працівників міліції та відомчих вищих навчальних закладів.

Підвищення кваліфікації та перепідготовка працівників кінологічних підрозділів ОВС України здійснюється в навчальних закладах МВС України, які спеціалізуються на підготовці кінологів та кінологічних центрах ОВС України.

Тривалість і зміст курсу навчання для кожної категорії працівників кінологічних підрозділів визначаються відповідно до навчальних планів і програм, розроблених у навчальних закладах МВС України, кінологічних центрах ОВС України спільно з галузевими службами ГУМВС, УМВС та погодженими з МВС України.

На курси підвищення кваліфікації направляються працівники кінологічних підрозділів, які пройшли початкову підготовку з кінологічного напрямку або працювали зі службовими собаками в ОВС України; пройшли підготовку або перепідготовку з кінології в спеціалізованих училищах міліції МВС України чи кінологічних центрах, але потребують початкової підготовки закріплених за ними собак або підвищення ступеня їх натренованості.

Після закінчення відповідного курсу навчання випускники складають іспити. Відповідно до рішення комісії їм присвоюється кваліфікація та видається свідоцтво встановленого зразка.

На курси перепідготовки направляються працівники, які прибули до кінологічних підрозділів для проходження служби з інших підрозділів і служб ОВС України та проходили початкову підготовку (рис. 2.1).

Кінологи призначені для роботи зі спеціальними собаками з пошуку вибухівки, вибухових пристроїв і зброї, повинні попередньо пройти спеціальну підготовку у відповідних навчальних закладах МВС України, отримати посвідчення встановленого зразка.

Кінологи повинні направлятися на навчання із собаками, придатними для дресирування за спеціалізацією служби, мати при собі повний комплект форми одягу за сезоном, необхідні документи, а також спеціальне спорядження для собак.

Рис. 2.1 – Проходження курсів перепідготовки КК

Організація харчування та ветеринарне обслуговування собак покладається на навчальні заклади (училища, заклади освіти органів внутрішніх справ) з дня зарахування службових собак на утримання за рахунок видатків таких навчальних закладів.

Забезпечення кандидатів службовими собаками покладається на керівників відповідних служб підрозділів ОВС України.

Працівники кінологічних підрозділів удосконалюють свою професійну майстерність і підвищують ступінь натренованості закріплених за ними собак на навчальних зборах, спеціальних семінарах та на заняттях у системі службової підготовки. Тривалість навчальних зборів визначається обліково-тематичними планами і програмами.

Після закінчення навчальних зборів знання та навички працівників кінології перевіряються екзаменаційною комісією, до складу якої належать керівники відповідних служб, керівник кінологічного підрозділу або його заступник, інші кваліфіковані працівники органів внутрішніх справ. За результатами перевірки складається протокол, який підписують члени комісії.

КІНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

З метою підвищення фізичної підготовки і професійної майстерності фахівців-кінологів, обміном досвіду, виявлення кращих кінологів, а також поліпшення підготовки службових собак, серед кінологів, які атестовані, зі службовими собаками підрозділів ОВС України проводяться змагання з багатоборства із визначенням кращих у професії.

Організація службової підготовки особового складу кінологічних підрозділів здійснюється відповідно до відомчих нормативних документів.

Стройова підготовка працівників кінологічних підрозділів із закріпленими за ними собаками проводиться згідно Правил зі стройової підготовки кінологів із службовими собаками.

При необхідності, працівники кінологічних підрозділів ОВС України можуть проходити фахові навчання в навчальних закладах інших правоохоронних відомств України та іноземних держав (рис. 2.2).

Рис. 2.2 – Проведення стройової підготовки

Початкова підготовка, перепідготовка, підвищення кваліфікації та навчання кінологів здійснюється відповідно до затверджених планів, які складаються в межах затверджених кошто-

2. РОЗВИТОК КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОННИХ ТА МИТНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

рисів та виділених коштів на зазначені цілі, які в обов'язковому порядку погоджуються з Департаментом фінансового забезпечення та бухгалтерського обліку МВС України. В планах асигнувань передбачаються видатки на проведення вищезазначених заходів та відповідальні виконавці.

Наприклад, в Житомирському училищі професійної підготовки працівників міліції навчання інспекторів кінологічної служби розпочалося у січні 1997 року. На базі училища створено спеціальний цикл кінології, до речі, єдиний в системі МВС України, де майбутні інспектори-кінологи разом зі своїми службовими собаками вивчають ряд специфічних дисциплін: основи зооінженерії та ветеринарії, теорію і практику, а також методику і техніку дресирування службових собак, тактико-спеціальну підготовку.

Для досягнення вагомих результатів службового собаки на практиці, потрібно пройти досить трудомісткий курс його підготовки. Причому, таким він є не тільки для службового собаки, але й для самого правоохоронця. Безпосередньо на практиці у собак виробляють здатність ефективно працювати не тільки вдень, але й у нічний час на спеціальному полігоні, привчають не боятись пострілів, вибухів, адаптують до умов служби в місті.

Зазначимо, що підготовка службових собак для використання у діяльності ОВС України здійснюється в спеціалізованих закладах МВС України відповідно до затверджених МВС України навчальних планів та програм, а також може бути організована в кінологічних підрозділах ОВС України. Підготовка патрульних (патрульно-розшукових), конвойних і вартових службових собак здійснюється переважно в кінологічних підрозділах. Собака вважається придатним до служби після проходження відповідного курсу дресирування та складання іспитів.

Окрім того, перед відрядженням кінолога на навчання здійснюється ветеринарний огляд закріпленого за ним собаки і заповнюється облікова картка, оформлюється ветеринарне свідоцтво встановленого зразка, що видається кінологу для перевезення собаки у транспорті, а після прибуття на місце навчання здається у ветеринарну службу навчального закладу.

Підготовка службових собак передбачає загальне і спеціальне дресирування. Наступний етап – тренування, що здійснюється за місцем несення служби. Для дресирування, тренування, використання та утримання службових собак фахівці службової кінології забезпечуються спеціальним одягом та спорядженням згідно з установленими нормами.

Аналізуючи особливості навчального процесу службових собак варто звернути увагу на те, що:

- дресирування службових собак здійснюється за планом, розробленим на повний період курсу і кожне заняття окремо. Загальний план навчання затверджується керівником навчального закладу. У плані зазначаються орієнтовні терміни початку та закінчення дресирування. Розклад занять складається на кожен навчальну групу в установленій формі з урахуванням тематичного плану;

- плани-конспекти на кожне заняття складає викладач (у ГУМВС, УМВС – керівники кінологічних підрозділах) навчальних груп (підгруп). У планах-конспектах для кожного заняття визначаються команди, які необхідно відпрацювати, час і місце проведення заняття;

- про результати роботи та особливості поведінки собаки кінологи складають звіти в спеціально заведених журналах обліку тренувань службового собаки. Результати занять враховуються під час складання наступних планів;

- для дресирування і тренування розшукових собак дозволяється використовувати запахові зразки наркотичних засобів та вибухонебезпечних речовин;

- для організації дресирування і подальших тренувань спеціальних собак з пошуку наркотиків навчальні заклади МВС України, а також кінологічні підрозділи повинні забезпечуватися необхідними зразками наркотичних засобів і психотропних речовин.

Отримання, зберігання, використання та списання зразків наркотичних засобів, які використовуються під час дресирування і тренування спеціальних собак, призначених для їх пошуку, здійснюється в установленому порядку згідно із законодавством України та іншими нормативно-правовими актами, а саме:

2. РОЗВИТОК КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООКОРОНИХ ТА МИТНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

– наказом Адміністрації Держприкордонслужби України, МВС України, СБУ та ДМСУ «Про затвердження Норм використання наркотичних засобів і психотропних речовин у навчальних цілях з розрахунку на одного собаку на рік» від 22.11.2010 № 884/570/589/1410 [37];

– наказом Адміністрації Держприкордонслужби України, МВС України, СБУ та ДМСУ «Про затвердження Порядку передачі та перевезення наркотичних засобів і психотропних речовин до органів, установ, закладів Держприкордонслужби України, МВС України, СБУ та ДМСУ, що забезпечують дресирування службових собак для розшуку таких засобів і речовин» від 29.11.2010 № 903/586/595/1433 [43].

– Навчальні заклади МВС України, у яких здійснюється підготовка кінологів, а також кінологічні підрозділи повинні забезпечуватися навчальними реквізитами для організації дресирування та подальших тренувань службових собак, які закуповуються за рахунок бюджетних коштів, передбачених на утримання службових собак та коштів інших джерел, не заборонених законодавством.

Перше початкове дресирування службових собак проводиться з метою вироблення в них загальних і спеціальних навичок за голосовими командами і жестами дресирувальника.

Курс загального дресирування (загальна керуваність, слухняність) передбачає:

– привчання собаки до дресирувальника, клички, нашійника, повідка, намордника;

– вироблення в собаки понять вільного стану, підходу до дресирувальника, ходіння поруч, усадки, укладки, стояння на місці, виклику голосу, апортування предметів, припинення небажаних дій, долаання перешкод, привчання собаки до занять у групі; вироблення навичок спокійного ставлення до пострілів, відмови від знайденої їжі, або їжі, яку пропонують сторонні особи.

Курс спеціального дресирування передбачає:

– привчання собаки до роботи із запаховими слідами (відпрацювання сліду, вибірка речей і запахових проб, вибірка людини, обшук місцевості, пошук стріляних гільз, наркотичних засо-

бів, вибухонебезпечних речовин, зброї і набоїв, людських трупів та останків);

– розвиток активно-захисної реакції, злоби та настороженості до сторонніх;

– привчання до захисту кінолога, до затримання та конвоювання злочинця, а також до охорони його на місці;

– привчання до беззвучного оповіщення кінолога про наближення сторонньої людини.

На кожного підготовленого в спеціальному навчальному закладі МВС України або в Кінологічному центрі ОВС України службового собаку на підставі рішення екзаменаційної комісії за результатами тестування видається сертифікат за напрямом спеціалізації. Сертифікати зберігаються в підрозділі, за яким закріплений службовий собака.

Тренування службового собаки проводиться згідно з планом роботи на місяць 2 чи 3 рази на тиждень, 2-4 години в день у різних місцях та в різний час доби при різних погодних умовах.

Щомісячний план тренування складає кінолог з урахуванням оперативної обстановки, ступеня підготовленості і спеціалізації собаки. У плані передбачаються заходи щодо усунення недоліків, виявлених під час практичного використання собаки.

Також, особливої уваги заслуговує процес відбору, ще у маленькому віці, службових собак за показниками вроджених вмінь та навичок (рис. 2.3).

За для цього, в 2009 році в м. Ірпінь був створений Центральний кінологічний навчально-плеємний центр МВС України (надалі – Центр), в якому проводиться репродукція найбільш цінних порід собак та їх підготовка за всіма напрямками правоохоронної спеціалізації – пошук по сліду, пошук наркотиків, вибухівки, зброї, патрулювання тощо. Ця робота проводилась також у рамках підготовки до виконання правоохоронних завдань під час проведення в Україні фінальної частини європейської футбольної першості Євро-2012.

Крім цього, в Центрі також здійснюється відбір собак з високими екстер'єрними та робочими якостями для їх подальшої підготовки за спеціальними напрямками. Також проходять навчальні

2. РОЗВИТОК КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООКОРОННИХ ТА МИТНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

зустрічі кінологів з обласних управлінь МВС України з метою на-
працювання практичних навичок роботи зі спеціальними соба-
ками.

Рис. 2.3 – Процес відбору службової собаки

Водночас, в інших структурних відомствах, а саме у Держприкордонслужбі України підготовка інспекторів-кінологів із службовими собаками здійснюється відповідно до Європейських стандартів в кінології (далі – Стандарти), що розроблені «FRONTEX» та країнами Шенгенського договору.

Стандарти відповідають принципам, які викладені в «Загальній декларації з прав людини» ООН від 10.12.1948, а також «Загальній декларації з прав тварин» від 15.10.1978.

Стандарти закріплюють загальні принципи добору, утримання, підготовки службових собак, стандарти для дресирування та загальної термінології. Крім цього, дотримання будь-якою країною Стандартів при використанні службових собак дозволить розробити єдині Європейські вимоги до системи підготовки кінологічних команд.

У своїй діяльності кінологічні команди Держприкордонслужби України керуються Законом України «Про прикордонний

контроль» [50] та Порядком підготовки та використання в охороні державного кордону інспекторів-кінологів зі службовими собаками [38], норми яких відповідають вимогам Стандартів.

Процес навчання здійснюється за відповідною спеціалізацією та визначеним профілем підготовки, оскільки на практиці загальну загрозу державі представляють особи, що займаються транскордонною злочинністю, міжнародним тероризмом, переміщенням наркотичних засобів, вибухових речовин, зброї та боєприпасів.

Стандартами регламентована Єдина навчальна програма для кінологів, яка передбачає навчання за такими напрямками:

- догляд за собакою;
- поведінка і психологія собаки: закони і нормативно-правові акти;
- навчання та застосування службових собак;
- матеріально-технічне забезпечення;
- стандарти для дресирування собак із «слухняності»;
- стандарти для дресирування собак по пошуку «запаху людини»;
- стандарти для дресирування собак із «застосування сили»;
- стандарти для дресирування собак по пошуку «запаху речовин».

Відповідно до встановлених Стандартами норм, навчання КК здійснюється Кінологічним навчальним центром Держприкордонслужби України (далі – Центр) за такою системою:

- Базова підготовка інспекторів-кінологів з числа військово-вослужбовців у Центрі (5 місяців).
- Базова підготовка інспекторів-кінологів з числа цивільної молоді у Центрі (6 місяців).
- Перепідготовка інспекторів-кінологів (дресирування молодих собак інспекторами-кінологами) на курсах у Центрі (3 місяці).
- Підвищення кваліфікації інспекторів-кінологів на курсах у Кінологічному навчальному центрі (1 місяць).
- Спеціальна підготовка інспекторів-кінологів із закріпленнями за ними службовими собаками в підрозділах охорони кордону під час професійної підготовки проводиться:
 - з теоретичних основ прикордонної кінології – під час проведення зборів та самостійного опрацювання індивідуального переліку питань;

2. РОЗВИТОК КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОННИХ ТА МИТНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

– тренування (тренінги, заняття) інспекторів-кінологів зі службовими собаками – щотижня (6 годин), у визначений день (за рахунок зменшення часу несення служби з охорони державного кордону, передбаченого на тиждень), а також під час проведення навчально-методичних зборів [38].

За першим напрямом навчання службової собаки по запаху людини відпрацьовуються навички вільного пошуку; керованому пошуку; пошуку та позначенню.

За другим напрямом навчання «по застосуванню сили» відпрацьовуються навички: захисту інструктора або інших осіб; супроводу охоронюваних або затриманих осіб; затримання спільно з інструктором або допомога у затриманні інших осіб.

За третім напрямом навчання по «запаховому сліду» відпрацьовуються навички як керованого, так і вільного пошуку наркотичних засобів чи вибухівки.

Навчання службових собак щодо пошуку «інших запахів» може бути передбачене у навчальній програмі за потребою на національному рівні для припинення протиправної діяльності.

Центр комплектується стрійовими собаками вирощеними в розплідниках Держприкордонслужби України, закупленими у юридичних та фізичних осіб, що займаються розведенням високпорідних собак, власними собаками військовослужбовців, що прибули з ними на навчання, та безкоштовно переданими фізичними особами.

Добір військовослужбовців для базової підготовки інспекторів-кінологів у Центрі здійснюється відповідно до Методичних рекомендацій з проведення кваліфікаційного добору кандидатів на навчання у навчальних центрах Держприкордонслужби України, розроблених відповідно до наказу Адміністрації Держприкордонслужби України від 12.03.2007 № 177.

Стрійові собаки, що направляються на комплектування Центру, мають відповідати стандарту породи, до якої вони належать, бути вгодованими, клінічно здоровими та щепленими від основних інфекційних захворювань, фізично розвиненими, витривалими та швидкими, урівноваженими, добродушними (контактними, спокійними), стійкими до стороннього впливу, мати

навики затримання людини та ведення боротьби з нею (активно-оборонну реакцію), виражену реакцію здобуття предмета, гарну пошукову реакцію поведінки, розвинений зір і слух, не боятися пострілів, віком не більше трьох років [38].

Зазначимо, що, на кожного стройового собаку, який направляється для дресирування у Центр, має бути ветеринарна облікова картка й акт комісійної оцінки його робочих якостей та вартості.

Для систематичного вдосконалення професійної майстерності, вивчення новітніх досягнень у галузі кінології та набуття позитивного досвіду з підготовки і використання в охороні державного кордону службових собак та обов'язкової сертифікації службових собак інспектори-кінологи разом із закріпленими за ними службовими собаками повинні через кожні два роки служби направлятися у Центр на курси підвищення кваліфікації.

Сьогодні система спеціальної підготовки КК у ДФС України організовується та проводиться Департаментом спеціалізованої підготовки та кінологічного забезпечення ДФС України (далі – Департамент).

Серед основних завдань Департаменту є здійснення кінологічного забезпечення, у тому числі:

- організація та проведення спеціальної підготовки інспекторів-кінологів зі службовими собаками щодо виявлення контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, зброї, боєприпасів, тютюнових виробів, грошових знаків у вигляді банкнотів тощо (додаток В);

- організація та проведення добору службових собак, контроль за дотриманням норм їх утримання (додаток Б);

- ведення обліку та контроль за комплектуванням кінологічних команд, збір та аналіз інформації про ефективність їх діяльності;

- підготовка пропозицій щодо удосконалення кінологічного забезпечення [39, 40].

Метою спеціальної підготовки КК ДФС України є забезпечення рівня, необхідного для виконання інспекторами-кінологами їх службових обов'язків, пов'язаних з використанням служ-

2. РОЗВИТОК КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОННИХ ТА МИТНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

бових собак у боротьбі з контрабандою наркотичних засобів, психотропних речовин, зброї, боеприпасів та порушеннями митних правил, безпосередніми предметами яких, є: тютюнові вироби, грошові знаки у вигляді банкнот та інше під час здійснення митного контролю та прийнятті участі у службових заходах.

Спеціальна підготовка включає в себе:

- первинну підготовку (160 годин – 4 тижні);
- первинну підготовку на запах наркотичних засобів напівсинтетичного походження героїну, кокаїну (120 годин – 3 тижні);
- спеціальний курс підготовки (72 години – 2 тижні);
- тренування кінологічних команд (16 годин на місяць).

Первинна підготовка кінологічних команд – це спеціальне навчання інспекторів-кінологів зі службовими собаками, які раніше не були кінологічною командою й не проходили первинної підготовки. Первинна підготовка кінологічних команд на запах наркотичних засобів рослинного походження (марихуани, макової соломи та гашишу) проводиться протягом 4 тижнів (160 годин) через 6-8 місяців проводиться первинна підготовка кінологічних команд на запах наркотичних засобів напівсинтетичного походження (героїну, кокаїну та ін.) та психотропних речовин протягом 3 тижнів (120 годин). Первинна підготовка кінологічних команд на пошук зброї, боеприпасів, тютюнових виробів, грошових знаків у вигляді банкнотів та інше проводиться протягом 4 тижнів (160 годин).

Підвищення кваліфікації кінологічних команд – навчання, у ході якого вдосконалюються та розвиваються вміння, знання і навички, здобуті в процесі практичної діяльності та під час проходження попередньої спеціальної підготовки. Підвищення кваліфікації кінологічних команд також може включати змагання, короткотермінові семінари, показові заняття та інше. Підвищення кваліфікації кінологічних команд на пошук наркотичних засобів, психотропних речовин, зброї, боеприпасів, тютюнових виробів, грошових знаків у вигляді банкнот та інше проводиться перший раз після курсу первинної підготовки не пізніше, ніж через 12 місяців протягом 2 тижнів (72 години). В подальшому підвищення кваліфікації кінологічних команд проводиться щорічно

КІНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

протягом 2 тижнів (72 години). Метою проведення цих заходів є підвищення ефективності роботи кінологічних команд шляхом обміну досвідом роботи, вивчення нових прийомів у дресируванні службових собак.

Підготовка начальників відділів (секторів) кінологічного забезпечення митниці здійснюється під час короткострокових семінарів (короткострокових курсів) щорічно протягом 3 днів (24 години).

Тренування кінологічних команд – вироблення динамічного стереотипу поведінки службового собаки в різноманітних умовах застосування.

З метою організації тренувальних занять для кожного службового собаки окремо розробляється план тренувань з визначенням обсягів, напрямків та об'єктів тренування та графік тренувань усіх кінологічних команд митниці ДФС України або Департаментом спеціалізованої підготовки та кінологічного забезпечення Міндоходів.

З метою якісної підготовки інспекторів-кінологів та закріплених за ними службових собак протягом місяця обсяг тренувальних занять за напрямом підготовки має становити:

– пошук та виявлення зразків (запахоносіїв, імітаторів) наркотичних засобів, психотропних речовин, зброї, боєприпасів, тютюнових виробів, грошових знаків у вигляді банкнот та інше в автомобілях і автобусах або вантажних і пасажирських залізничних вагонах (вантажних або пасажирських морських та повітряних суднах) – 7 годин;

– пошук та виявлення зразків у багажі – 4 години;

– пошук та виявлення зразків у приміщенні – 2 години;

– ідентифікація (диференціювання) запахів зразка серед інших пахучих речовин – 2 години;

– навик слухняності – 1 година.

Загальна кількість годин для тренування на місяць – 16 годин (два тренування на тиждень по 2 години кожне).

Тренування кінологічних команд проводиться упродовж доби в один або кілька прийомів, у певній послідовності або комплексом спеціальної підготовки. Кожне тренування має бути

2. РОЗВИТОК КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООКОРОНИХ ТА МИТНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

забезпечено належною навчально-матеріальною базою для дресирування та використання собаки.

Перевірка використання КК проводиться як планово після завчасного попередження про час, місце та умови проведення, так і позапланово.

До інших видів навчальних заходів відносяться навчальні збори, змагання та показові заняття кінологічних команд. Метою проведення цих заходів є підвищення ефективності роботи кінологічних команд шляхом обміну досвідом роботи, вивчення нових прийомів у дресируванні службових собак, участі кінологічних команд у змаганнях з пошуку наркотичних речовин, вибухівки та зброї.

Зарубіжні митні адміністрації проводять підготовку інспекторів-кінологів зі службовими собаками за різною системою. Зокрема, систему підготовки кінологічних команд у Сполучених Штатах Америки, дослідили такі науковці, як Е.С. Молдован та А.Ф. Примак [33].

У США у зв'язку із зростанням зовнішньої загрози та постійним вилученням великої кількості наркотичних засобів, у 1986 році у м. Ель-Пасо був створений Кінологічний навчальний центр. Перед керівництвом Прикордонної служби США постало завдання забезпечити кордони, а тому розпочався розвиток службового собаківництва. Це призвело до створення пілотної програми, яка складалася з чотирьох кінологічних команд.

Ці команди пройшли підготовку у Global Training Academy (навчальній академії), яка розташована в м. Сан-Антоніо (штат Техас). Перші чотири собаки були навчені виявляти прихованих людей, героїн, кокаїн, метамфетамін та марихуану. 18 квітня 1987 року кінологічні команди розпочали чергування. Згодом, в березні 1993 року розпочався перший інструкторський курс «Інструктор з виявлення класу 1». До кінця року два інструкторських класи Національного кінологічного фонду (далі – NCF) Прикордонної служби успішно завершили підготовку одинадцяти інструкторів-кінологів шести кінологічних команд.

На той час прикордонна служба мала 152 кінологічні команди та дев'ять інструкторів. Протягом наступних 10 років в NCF

відбулося безпрецедентне зростання якості у підготовці кінологічних команд. Завдяки наполегливій роботі і ретельному плануванню, співробітниками NCF була створена одна з кращих кінологічних навчальних академій в США.

В основу підготовки була покладена ідеологія та дисципліна європейських стандартів підготовки пошукових (робочих) собак. NCF отримав нагороди та визнання від місцевих, державних, федеральних та міжнародних правоохоронних органів. 01 жовтня 2009 року на основі Кінологічної програми митного та прикордонного захисту (U.S. Customs and Border Protection) (далі – СВР) відбулося об'єднання двох навчальних центрів: Кінологічного Центру Front Royal (далі – ССFR) та Кінологічного центру Ель-Пасо (ССЕР) [55]. ССFR проводить єдину підготовку кадрів митної служби США (сьогодні – Офіс операційної сфери) (далі – OFO) та ССЕР які здійснюють навчання для інтегрованих класів, що складаються з OFO і ССЕР, студентів з усієї СВР.

Ці нові кінологічні команди навчалися дисциплінам на предмет виявлення зниклих людей, обробки пішоходів та виявлення запахів наркотиків, валюти та вогнепальної зброї. Кожна кінологічна команда повинна пройти державну атестацію та отримати сертифікати за програмою, затвердженою Правоохоронним Департаментом штату Флорида. Також кінологічні команди повинні отримати сертифікати за програмою, затвердженою Поліцейською кінологічною асоціацією США з патрульно-розшукової роботи.

Окремої уваги заслуговує система підготовки кінологів та службових собак, які використовуються кінологічними підрозділами Сполучених Штатів Америки, розташованих у штатах Вірджинія та Техас.

Система навчання здійснюється за новим ефективним планом, розробленим на основі сучасних практик застосування службових собак. Незалежно від місця розташування кінологічного підрозділу, навчання організовується за стандартною програмою, що ґрунтується на взаємному обміні досвідом старшого та молодшого інструктора.

Система навчальних дисциплін з підготовки службових собак має такі складові:

2. РОЗВИТОК КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООКОРОННИХ ТА МИТНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

- виявлення прихованих людей та наркотиків (Concealed Humans/Narcotics);
- виявлення людських останків або трупів (Human Remains/Cadaver);
- пошук та порятунок (Search & Rescue);
- виявлення валюти чи вогнепальної зброї (Currency/Firearms);
- патрулювання та реакція на подразники (Patrol/Special Response); відпрацювання слідової доріжки (Tracking/Trailing); виявлення продукції сільського господарства (Agriculture) [56, 27].

Навчальний курс з виявлення прихованих людей та наркотиків відпрацьовується під час транспортування вантажів, на відкритих майданчиках та в приміщеннях для огляду транспортних засобів. Виявляти наркотики службові собаки навчаються на імітаторах запахів марихуани, гашишу, кокаїну, героїну, екстазі, метамфетаміну.

Також, окрема навчальна програма спрямована на пошук та порятунок постраждалих при стихійних лихах людей. Зокрема, кінологічні команди, які пройшли курс навчання за згаданю програмою, використовувались під час ліквідації наслідків паводків в м. Дакоті та м. Манітобі у 1950 році, землетрусу в м. Оклахомі 19 квітня 1995 року, терористичного акту 11 вересня 2001 року, торнадо «Катріна», «Алабамських торнадо» тощо.

Нажаль, не усіх постраждалих вдається врятувати, а тому виникає необхідність у підготовці службових собак до пошуку та виявлення людських останків або трупів. Службових собак навчають виявляти трупні запахи за допомогою імітаторів запахів крові, кісток, тканини, рідин розкладання.

Окремим пунктом у підготовці службових собак є виявлення кінологічною командою валюти чи вогнепальної зброї. З метою ефективного навчання службових собак використовують імітатори запахів валюти (грошей), зброї (масел, що використовують для зброї та пороху).

Службових собак, із якими інструктори-кінологи відпрацювали навички загальної слухняності, реакцію на зовнішні подразники, а також прийоми затримання «злочинця», використовують у патрулюванні кордону, перевірці транспортних засобів на контрольно-перепускних пунктах тощо.

У навчальному процесі відпрацювання навички пошуку людини за її запахом застосовується команда «слід», або імітатор запаху шуканої людини або апортувальний предмет. Основним безумовним подразником, що викликає у собаки реакцію руху по сліду, є людина (помічник) у момент його захоплення собакою на кінцевій точці сліду.

Відпрацювання навичку «робота по сліду» повинно бути перенесено приблизно до середини другого місяця спеціального курсу дресирування і може розпочинатися лише після того, коли в собаки буде вироблена загальна «зацікавленість» на запах людини, собака буде досить дисциплінованим і буде відпрацьований прийом «вибірка речей».

Окремим етапом навчання пошукових собак є відпрацювання навичок з обшуку місцевості. Цей етап можливий лише після відпрацювання навичок пошуку «сліпого» сліду, оскільки собака часто відволікається на загальний обшук місцевості – як одну із легких робіт.

Досліджуючи питання розташування кінологічних команд, вдалось з'ясувати, що кінологічні підрозділи у США мають різні місця розташування, в залежності від завдань, що ними виконуються, зокрема це порти, у аеропорти, пункти пропуску через державний кордон. Всього нараховується близько 1677 кінологічних підрозділів.

Забезпечення кінологічних команд США службовими собаками здійснюється шляхом реалізації програм з розведення собак, придбання собак у спеціальних притулках, шляхом отримання від населення тощо.

Як правило у службовій кінології США використовуються такі породи собак:

- бельгійська вівчарка (малінуа, тервюрен);
- німецька вівчарка;
- золотистий ретривер;
- лабрадор ретривеа;
- голландська вівчарка та інші службові породи (рис. 2.4).

Відбір службових собак для кінологічних команд у США здійснюється у цуценячому віці шляхом випробування, що скла-

2. РОЗВИТОК КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООКОРОННИХ ТА МИТНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

дається із 12 різних вправ з метою виявлення необхідних генетичних рис, здібностей та якостей, що необхідні для визначеної спеціальності.

Рис. 2.4 – Породи собак, що використовуються у службовій кінології США

За результатами такого випробування для кожного собаки складають індивідуальну програму навчання. Інтернаціональні кінологічні команди у США обслуговують 54 країни. Персонал цих команд складається із 151 тренера та 486 інструкторів-кінологів. Місцеві та регіональні кінологічні команди об'єднують 44 агента, 50 тренерів, 265 інструкторів-кінологів.

Окремої уваги, на нашу думку, заслуговує система підготовки кінологічних команд Франції та Німеччини.

Національна школа митних команд Франції (L'école nationale des brigades des douanes de La Rochelle) була створена в 1936 році в м. Ла-Рошель на площі 12 га та є найстарішою із митних шкіл, спеціалізацією яких до 1962 року було навчання за напрямками: пошук тютюну, робота у засідках, патрулювання та перехоплення.

КІНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Службових собак для пошуку наркотиків та вибухових речовин на митницях почали використовувати з 1975 року. Ця школа здійснює професійну підготовку фахівців, які служать в митних органах. Школа приймає в середньому 2500 слухачів на рік [24].

Для формування продуктивності діяльності кінологічних команд Франції важливу роль відіграють: вибір фахівця-кінолога (дресирувальника) та безпосередньо собаки.

При відборі фахівців-кінологів велика увага приділяється їх індивідуальним особливостям та професійним якостям, зокрема терпінню, самоорганізації, наполегливості, вмінні працювати з собакою, відношенням до нього.

Варто зазначити, що при відборі собак для здійснення службової діяльності у правоохоронних органах Франції у 99 % перевага надається лабрадорам-ретриверам за їх комунікабельність, ініціативність, лагідність та відмінні робочі якості (рис. 2.5).

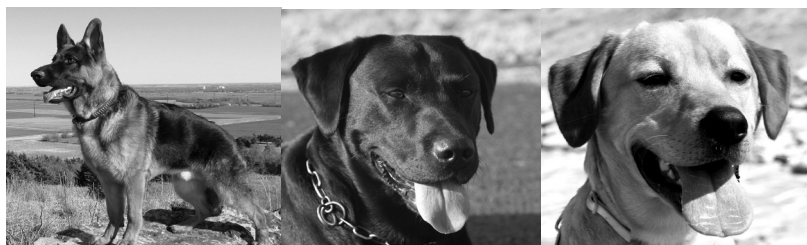

Рис. 2.5 – Породи собак, що використовуються КК Франції

Крім цього, особливістю є те, що собака завжди мешкає зі своїм господарем, а тому ідеально зберігається:

доступність та можливість постійного вдосконалення практичних навичок кінолога і собаки;

взаємозв'язок кінолога із собакою;

здійснюється постійне спостереження за здоров'ям та безпекою собаки.

Варто зазначити, що система підготовки кінологічних команд Франції відбувається у два етапи. Перший етап навчання проходить протягом 10 тижнів. Протягом 1-2 тижнів навчання відпрацьовуються навички слухняності, ознайомлення з оточуючим світом, гра.

2. РОЗВИТОК КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОННИХ ТА МИТНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

З 3 до 8 тижня відпрацьовується запам'ятовування запахів наркотиків, які часто використовуються злочинцями.

Процес навчання з виявлення наркотиків та тютюну здійснює 3 викладачі, з виявлення вибухових речовин – 1 інспектор.

На 9-ому тижні проходять практичні заняття на кордоні. На 10-ому тижні слухачі здають випускні іспити та отримують відповідні документи (рис. 2.6).

Рис. 2.6 – Проведення етапу навчання

Через 6 місяців з дня прийому на службу проходить 2-ий етап навчання, що триває 4 тижні. Під час нього проводиться:

- тестування;
- відпрацьовування на імітаторах запахів: героїну, кокаїну;
- пошук на місцевості (відпрацьовування навичок);
- запам'ятовування, відпрацьовування інших імітаторів запахів;
- випускні іспити (рис. 2.7).

Рис. 2.7 – Проведення етапу навчання

Для підвищення кваліфікації та ознайомлення кінологічних команд із сучасними розробками кожні три роки проводяться

КІНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

курси підвищення кваліфікації, на яких відбувається оцінка рівня знань, проводиться модернізація кінологічних команд, отримуються нові знання, вирішуються спірні питання, які виникають на практиці.

За період діяльності 2000-2012 рр. було створено 366 кінологічних команд з пошуку наркотиків, 90 кінологічних команд з пошуку вибухових речовин, 6 кінологічних команд з пошуку тютюну. На сьогодні, кінологічні команди Франції складаються із 44 собак.

Розглядаючи особливості системи підготовки кінологічних команд Німеччини, в першу чергу зауважимо на тому, що у Німеччині існують два навчальних центри: Bleckede – на півночі, Neuendettelsau – на півдні (рис. 2.8).

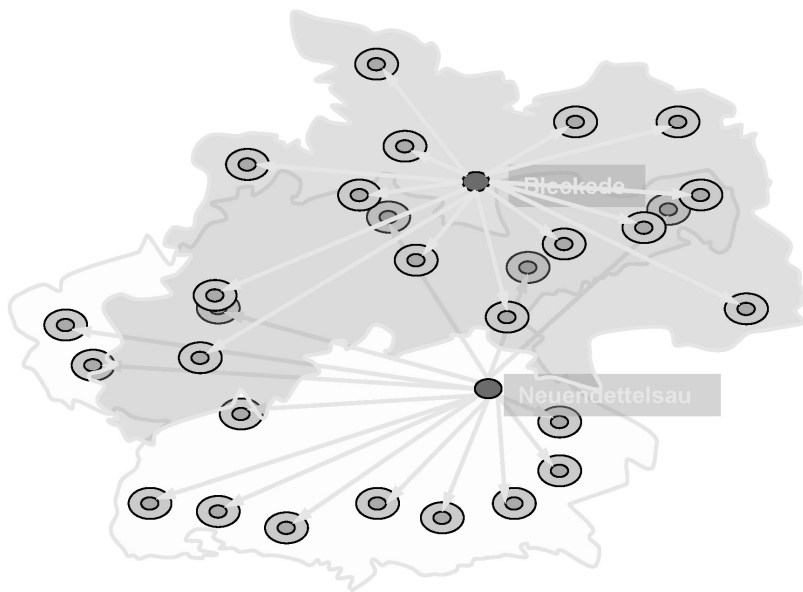

Рис. 2.8 – Навчальні центри Німеччини

Історія створення таких шкіл бере свій початок з 1950 року, коли собак-одорологів (шукачів) використовували для пошуку контрабандної кави та з метою охорони.

2. РОЗВИТОК КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОННИХ ТА МИТНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

З 1970 року собак-одорологів почали використовувати для пошуку наркотиків (активні); з 1986 року – для пошуку зброї, вибухівки та боєприпасів; з 1999 року – для пошуку наркотиків (пасивні); з 2001 року – для пошуку тютюну; з 2003 року – для пошуку грошей.

Окрім цього, з 2006 року собак-одорологів почали використовувати для пошуку продуктів і для охорони окремих представників дикої природи, що знаходяться під загрозою зникнення, відповідно до норм Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни та флори, що перебувають під загрозою зникнення.

Німецька Митна Служба використовує собак:

– як ефективний допоміжний засіб у боротьбі з контрабандою зброї, міжнародною контрабандою цигарок, контрабандою наркотиків, при контролі за продуктами, а також для захисту вимираючих видів тварин та рослин [47];

– як допоміжний засіб для фізичної сили, для охорони і дескалації.

Для цуценят, яких відібрано для навчання та тренера кінологу встановлюється випробувальний термін (мінімум 4 тижні). Увага приділяється ветеринарному стану собак, а також взаємодії тренера/кінолога та собаки.

При випробувальному терміні собаки здійснюється його загальне обстеження, проводиться аналіз крові, рентген, вакцинація, загальна ветеринарна оцінка.

При випробувальному терміні тренера/кінолога проводяться спостереження за співпрацею між кінологом і собакою. Здійснюється залучення кінолога із собакою до різних умов діяльності, стимуляція і підтримка вроджених навичок.

Крім цього, до закінчення випробувального терміну проводиться оцінка здібностей як собаки-шукача (одоролога) так й охоронної собаки. Для собаки-шукача притаманні такі здібності як інстинкт захвату здобичі. Для охоронної собаки притаманні бійцівський та охоронний інстинкт.

Ці всі здібності визначають їх соціальну поведінку та поведінку у навколишньому середовищі.

До того, як кінологічні команди відправляються на перший курс лекцій до навчальних закладів, собак привчають до різних умов діяльності, до пошуку шуканого запаху, до слухняності собаки, до охоронної роботи.

Особливістю системи підготовки охоронних собак у Німеччині можна виділити строки та параметри навчання.

Перший курс навчання триває 3 тижні. На таких курсах відбувається теоретичне навчання кінолога. Здійснюється стимулювання інстинктів собак.

Також відпрацьовуються навички роботи з пошуку запаху, субординації, охоронної роботи. За результатами навчання проводиться підсумковий контроль у тестовій формі та перевіряється рівень готовності кінологів та їх собак (рис. 2.9).

Другий курс навчання триває 5 тижнів, на ньому отримується теоретична освіта. Крім цього, на цьому курсі відпрацьовуються навички пошуку шуканого запаху, пошуку об'єктів та навички слідової роботи.

Також можуть бути проведені повторні курси протягом 2 тижнів.

Рис. 2.9 – Курси навчання охоронних собак

У системі підготовки кінологічних команд передбачені курси навчання слідової роботи, що тривають 5 тижнів. Здійснюється відпрацювання навичок пошуку слідів правопорушників, зниклих людей. Відпрацьовується взяття та утримання сліду на довгій дистанції та на різному ґрунті.

2. РОЗВИТОК КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООКОРОННИХ ТА МИТНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

Окремої уваги заслуговує система навчання собак-одорологів (шукачів). Перший курс навчання триває 3 тижні, на ньому отримуються теоретичні знання; здійснюється стимуляція інстинктів собаки; відпрацьовується субординація та умови для подальшого навчання. За результатами навчання також проводиться підсумковий контроль у тестовій формі (рис. 2.10).

Рис. 2.10 – Робота собаки-одоролога за напрямками пошуку

Курси навчання собак-одорологів (шукачів) за напрямками пошуку наркотичних засобів – гашишу, героїну, кокаїну марихуани, опіуму, амфетаміну тривають 4 тижні, за результатами яких відбувається тестування. Крім цього, проводиться навчання з пошуку інших запахів: зброї та вибухівки, тютюну, грошей. Тривалість таких навчань залежить від завдань. Кожні 2 роки проводять курси підвищення кваліфікації, що тривають 2 тижні.

На сьогодні, на службі в німецькій митниці перебуває понад 470 собак, з них:

- 350 собак-одорологів для пошуку наркотиків (активні);
- 45 собак-одорологів для пошуку наркотиків (пасивні);
- 38 собак працюють по пошуку тютюну;
- 8 собак з охорони зникаючих видів тварин і рослин;

- 12 собак по пошуку вибухівці;
- 7 собак по пошуку грошей.

У контексті нашої роботи варто звернути увагу також на систему підготовки кінологічних команд Колумбії, історія якої бере свій початок з 1913 року, коли було створено школу поліції у м. Медел'їн «The Provincial Police Training School at Mandalay Birmania».

З початку 1913 року собак використовували лише для загального нагляду за громадським порядком. Розповсюдженою породою собак, яких використовували у своїй діяльності були німецькі вівчарки. З 1930 до 1950 років підрозділи поліції використовували німецьких вівчарок для патрулювання вулиць та у боротьбі із бандитизмом. З 1959 року їх також почали використовувати пожежні команди. З початку 1960 року почали створюватись кінологічні школи по розведенню, дресируванню та продажу німецьких вівчарок.

Використання службових собак з пошуку наркотичних засобів (марихуани) та вибухових речовин бере свій початок з першої половини 70-х років.

З початку 80-х років перші собаки порід лабрадор-ретривера та бельгійської вівчарки, яка має 4-ри різновиди (додаток Г) почали використовуватися кінологічними командами для виявлення вибухових речовин та наркотиків.

З початку 1990 року починається удосконалення системи навчання кінологічних команд у боротьбі із незаконним обігом наркотиків та тероризмом. У 1998 році з Голландської республіки було імпортовано 240 собак різних порід, з них: голландська вівчарка, кокер-спаніель та боксер.

На сьогодні, у м. Медел'їн існує п'ять шкіл для підготовки кінологічних команд як для поліції так і для митниць. Навчання проходить за напрямками: пошук вибухових речовин, наркотиків, підозрюваних або зниклих безвісти осіб, рятування людей. Курси навчання тривають майже рік.

В країнах пост-радянського простору кінологічні команди створювалися з урахуванням досвіду набутого в СРСР. Кожна держава комплектувала свої кінологічні підрозділи відповідно до

2. РОЗВИТОК КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОНИ ТА МИТНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

потреб. Задля ефективної організації діяльності таких кінологічних команд розроблялися методичні рекомендації.

Дуже важливим питанням є процес навчання інспекторів-кінологів зі службовими собаками, оскільки техніка застосування митними органами службових собак повинна відповідати сучасним європейським стандартам.

При цьому, особливе місце займають спеціальні знання фахівців-кінологів та відпрацьовані до автоматизму навички, що дозволяють кінологам надавати істотну допомогу митним органам у виявленні наркотичних засобів, зброї, вибухових речовин, схованок при огляді транспортних засобів, багажу пасажирів та поштових відправлень.

Наприклад, основні етапи системи підготовки кінологічних служб Азербайджанської Республіки, Республіки Вірменії, Республіки Білорусь, Республіки Казахстану, Киргизької Республіки, Російської Федерації, Республіки Узбекистану проходять за такими напрямками: пошук наркотичних засобів; пошук вибухових речовин, зброї та боєприпасів; охорона усіх видів об'єктів (затримання злочинця); службове слідопитство.

Навчання фахівців-кінологів вищенаведених держав відбувається на базі Кінологічних навчальних центрів за програмами, які розробляються та затверджуються відомством, у підпорядкуванні якого знаходиться кожна кінологічна служба (кінологічна команда).

Під час навчання кінологи отримують знання щодо методики дресирування службових собак, а саме: для пошуку наркотичних засобів, вибухових речовин, зброї та боєприпасів; вміння правильно організувати самостійний тренувальний процес для підтримки працездатності службового собаки на необхідному рівні; мати уявлення про тактику застосування службових собак на різних об'єктах огляду; організації застосування собаки на конкретному об'єкті з урахуванням актуальних умов.

Крім цього, під час навчання відпрацьовуються навички щодо охорони усіх видів об'єктів (затримання злочинця), а також службове слідопитство. Дресирування службових собак проводиться з метою привчання їх до виконання загальних і спеціальних навичок зі словесними командами і жестами дресирувальника.

У курс загального дресирування (загальної слухняності) входить привчання собаки до дресирувальника, клички, нашийника, повідця, намордника, прийняття вільного стану, підходу до дресирувальника, ходіння поруч, посадці, укладання, стояння на місці, піднесення предметів, подачі голосу, виконання заборонених команд (припинення небажаних дій), подолання перешкод, переповзання, а також привчання собаки до занять в групі, байдужого відношення до пострілів, відмови від знайденого або до корму, яка надається сторонньою особою та відпрацювання інших необхідних навичок.

До курсу спеціального дресирування відноситься:

– привчання собаки до пошуку і позначення навчальних закладок наркотичних засобів різного ступеня складності, прихованих в багажі, транспортних засобах і приміщеннях, при наявності сторонніх подразників в різний час доби;

– привчання собаки до пошуку і позначення навчальних закладок вибухових речовин різного ступеня складності, прихованих в багажі, транспортних засобах і приміщеннях, при наявності сторонніх подразників в різний час доби.

Після закінчення навчальних курсів кінологічні команди здають відповідний теоретичний та практичний іспити на готовність до служби. Задля цього керівництвом Кінологічного центру, або кінологічного відділу (відділення/служби) створюється екзаменаційна комісія, яка оцінює рівень підготовки кінологів та підготовку службових собак за профілем застосування. На підставі рішення комісії фахівцям-кінологам видається відповідний сертифікат встановленого зразка.

Крім цього, як свідчить практика, необхідне постійне самовдосконалювання та підвищення рівня кваліфікації кінологічних команд. Задля цього організуються курси підвищення кваліфікації та перепідготовки фахівців-кінологів із службовими собаками з урахуванням спеціалізації; короткострокові цільові семінари; дистанційне навчання фахівців-кінологів.

Наприклад, у Республіці Білорусь для підвищення рівня кваліфікації, ознайомлення з новими методичними розробками, розширення сфери застосування службового собаки, виправлення

2. РОЗВИТОК КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОННИХ ТА МИТНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

помилки у роботі з собаками на базі Державного інституту підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів митних органів проводяться навчально-тренувальні двотижневі збори. Кожен кінолог не менше одного разу на рік бере участь у навчально-тренувальних зборах [36].

Крім цього, враховуючи міжнародний досвід, в Національному Кінологічному центрі Державного митного комітету Республіки Узбекистан на постійній основі розробляються навчальні модулі, створюються відеобазы для проведення практичних занять з кінологами і службовими собаками.

Співробітниками Кінологічного центру у 2004-2013 роках підготовлені і використовуються в практичній діяльності підручник «Основи кінології», 24 навчально-методичних посібники та 15 пам'яток за напрямками навчання, що відображають питання дресирування, тренування та догляду за службовими собаками. Крім того, по кожному з напрямів є велика кількість відеоматеріалів та навчальних слайдів.

За період 2000-2013 років у Кінологічному центрі пройшли навчання 2655 кінологів і підготовлено 3495 службових собак на початкових (4 – місячних) курсах, курсах перепідготовки (2 – тижневих і 2 – місячних) і інструкторських (2 – місячних) курсах навчання.

З метою удосконалення навчального процесу в березні 2014 року за програмою УНП ООН F 60 «Інтерактивне комп'ютеризоване навчання в галузі правоохоронної діяльності з контролю за наркотиками в Центральній Азії, Кавказі та Афганістані» в комп'ютерному класі були встановлені інтерактивні навчальні програми.

Аналіз систем підготовки кінологічних команд зарубіжних держав, та держав ближнього зарубіжжя спонукає до таких висновків:

1. В цілому, система підготовки КК у розглянутих державах ґрунтується на основних засадах кінологічної науки та суттєво не відрізняється.

2. Структурно, система підготовки включає початковий, спеціальний етап навчання, практичні заняття на місці подальшого

несення служби, сертифікацію та періодичні тренування. У всіх державах щорічно кінологи беруть участь у короткострокових навчальних зборах задля підвищення кваліфікації та обміном досвіду.

3. Характерним для систем підготовки у пост-радянських державах, проаналізованих нами вище, є щорічне проведення змагань професійності кінологічних команд загальнодержавного характеру з метою обміну досвідом роботи та вирішення проблемних питань, виявлення та заохочення кращих кінологів.

4. Особливості у системі підготовки кінологічних команд США полягають у тому, що на етапі спеціальної підготовки передбачено на 9-му тижні занять практику у підрозділі подальшого несення служби. В Україні така практика відсутня. Проте, кінологам після завершення навчального курсу надається завдання по удосконаленню практичної підготовки службового собаки по прибуттю на місце несення служби.

5. Використання різних порід собак у різних державах не пов'язане із специфікою конкретної породи собак. Кінологи пояснюють застосування різних порід собак лише національними особливостями. Наприклад, у США використовують різні породи собак: бордер-коллі, німецькі вівчарки, бладхаунд, бігель, лабрадори (ретривери, золотісті), н'юфаундленди, бельгійські вівчарки.

У Німеччині майже всі службові собаки – німецькі вівчарки. У Франції – 99 % лабрадорів-ретриверів (чоловічої статі). У кінологічних підрозділах ДФС України найчастіше використовують німецьких вівчарок, малінуа, лабрадорів, спанієлів, хоча, як свідчить практика, добре працюють, крім зазначених порід, собаки порід стаффордшир та ротвейлер (додаток Г).

6. Забезпечення службовими собаками, як правило, здійснюється комплексно. Це вирощування собак у навчальних центрах чи школах та закупівля.

Особливої уваги заслуговує подальше вдосконалення роботи спеціалістів-кінологів, вивчення та впровадження в практичну діяльність передового досвіду, підвищення рівня підготовки фахівців-кінологів і ступеня натренованості службових собак,

2. РОЗВИТОК КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОННИХ ТА МИТНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

визначення кращих кінологів. Задля цього кінологічні служби зазначених вище держав щорічно проводять змагання на першість фахівців-кінологів.

Отже, проведений аналіз нормативно-правових та нормативно-методичних документів, довідкової інформації з питань кінологічного забезпечення діяльності правоохоронних органів України та зарубіжних країн дозволив зробити такі висновки:

1. Правовою основою діяльності кінологічних підрозділів правоохоронних органів України є внутрішньовідомчі системи підзаконних нормативно-правових актів, що регулюють питання створення, забезпечення, використання та підготовки кінологічних команд цих відомств.

2. Система підготовки інспекторів-кінологів зі службовими собаками у правоохоронних органах України має такі структурні елементи: базову підготовку інспекторів-кінологів з числа військовослужбовців; базову підготовку інспекторів-кінологів з числа цивільної молоді; перепідготовку інспекторів-кінологів (дресирування молодих собак інспекторами-кінологами); підвищення кваліфікації інспекторів-кінологів; спеціальну підготовку інспекторів-кінологів із закріпленими за ними службовими собаками в підрозділах проходження служби.

3. МЕТОДОЛОГІЧНЕ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ПАРАМЕТРІВ СИСТЕМИ КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

3.1. Категорійно-понятійний апарат дослідження системи кінологічного забезпечення.

Проблеми оцінювання кінологічної діяльності в аспекті відомчих керівних документів

Методологія (гр. *methodos* – спосіб, метод і *logos* – наука, знання) – вчення про правила мислення при створенні теорії науки [61]. У наукових джерелах це поняття тлумачиться по-різному. Багато зарубіжних наукових шкіл не розмежовують методологію і методи дослідження.

У вітчизняній науковій традиції методологію розглядають як вчення про науковий метод пізнання або як систему наукових принципів, на основі яких базується дослідження і здійснюється вибір сукупності пізнавальних засобів, методів, прийомів дослідження. Найчастіше методологію тлумачать як теорію методів дослідження, створення концепцій, як систему знань про теорію науки або систему методів дослідження. З метою практичного застосування методології розробляються окремі методики, які складаються з сукупності прийомів та певних алгоритмів дослідження.

Отже, в результаті розробки методології оцінки системи кінологічного забезпечення (далі – СКЗ), насамперед, потрібно дати відповіді на такі запитання:

1) що таке система кінологічного забезпечення і чи дійсно вона має властивості (ознаки), які притаманні системам?

2) яким чином її пізнавати (вимірювати її властивості/характеристики)?

3. МЕТОДОЛОГІЧНЕ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ПАРАМЕТРІВ СИСТЕМИ КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

3) яким чином її проектувати, щоб вона відповідала вимогам, які до неї висуваються?

Формулювання дефініції поняття «система кінологічного забезпечення» дозволить виокремити цю систему від середовища, в якому вона існує, кристалізувати її мету. У свою чергу, чітке визначення даної категорії буде підґрунтям для формування концепції її оцінювання, розроблення системи критеріїв та показників, за допомогою яких можна математично описати її якість, ефективність та результативність.

Для конструювання дефініцій в науці найбільш популярними є такі підходи:

– класичний (абстрактний) – припускає використання логічного правила «через найближчий рід і видову відмінність», де родова ознака – це якості, властиві ряду родинних об'єктів, а видова ознака – це якості, властиві тільки даному обумовленому об'єкту;

– предметний – при якому видова ознака вказує на сутність, зміст обумовленого об'єкту;

– функціональний (операціональний) – при якому видова ознака вказує на функцію (операцію), виконувану обумовленим об'єктом;

– номінальний – при якому видова ознака вказує на кількісне співвідношення обумовленого об'єкту з іншим, містить певні цифрові показники [2; 28].

Логічно зрозуміло, що найбільш прийнятними для дефініціювання поняття «система кінологічного забезпечення» є класичний, предметний та функціональний підходи. Номінальний підхід не є прийнятним, адже потребує застосування у визначенні кількісних та/або якісних співвідношень, порівнянь.

Разом із тим, у межах означених підходів щодо складання визначень висуваються певні вимоги (правила), серед яких найбільш значущими є такі:

- визначення повинне:

а) бути науково правильним (не повинне викривляти/спотворювати науковий сенс поняття);

б) містити посилання на найближче родове поняття;

КІНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

в) бути достатнім (тобто мати всі необхідні ознаки для забезпечення однозначності);

- визначення не повинне:

а) містити «порочного кола» та бути тавтологією (тобто поняття не повинне визначатися само через себе, а ключові терміни визначення не повинні бути в одному синонімічному/семантичному ряду з самим поняттям);

б) бути надлишковими (тобто у визначенні не повинно бути зайвих ознак, які є наслідком вже застосованих необхідних ознак поняття).

З урахуванням зазначених підходів та вимог (правил) окреслимо основні елементи, які мають бути у визначенні СКЗ, а саме: головна функція (операція) – зміст або сутність обумовленого об'єкту – найближчий рід – видова ознака.

Отже, визначимо головну функцію (операцію), яка покладається на СКЗ, спробуємо відповісти на питання: у чому полягає функція СКЗ. Для цього звернемося до керівних документів. Зокрема, у наказі «Про функціональні повноваження структурних підрозділів Міндоходів» від 14.06.2014 № 170 [51] (зауважимо, що ДФС України створена 21 травня 2014 року шляхом реорганізації Міндоходів України) у п. 206 зазначено: «Функція: здійснення кінологічного забезпечення містить такі процедури:

– 206.1. організація та проведення заходів з протидії незаконному переміщенню через митний кордон України отруйних, сильнодіючих, вибухових речовин, радіоактивних матеріалів, зброї та боєприпасів, наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, фальсифікованих лікарських засобів з використанням кінологічних команд¹ митниць»;

– у п. 1 Положення про організацію і проведення навчання кінологічних команд у Кінологічному центрі Державної митної служби України, затвердженого наказом Держмитслужби України 01.12.2003 № 813 визначено, що використання службових собак при здійсненні митного контролю з метою попередження

¹ Кінологічною командою називають інспектора-кінолога із закріпленням за ним службовим собакою, які підготовлені та використовуються за призначенням у ДФС України.

3. МЕТОДОЛОГІЧНЕ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ПАРАМЕТРІВ СИСТЕМИ КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

контрабанди, пошуку й виявлення незаконного переміщення наркотичних речовин, зброї, боєприпасів тощо [40].

Звідси стає зрозумілим, що кінологічні команди виконують чітко визначену функцію при здійсненні митного контролю.

Очевидно, виникає запитання: чи покладається така функція тільки на кінологічні команди? Відповідь «ні», адже означені завдання митного контролю можуть здійснюватися і без використання кінологічних команд, однак менш якісно, адже службовому собаці притаманні певні унікальні властивості, які, доречі, найбільш адекватно може зрозуміти інспектор-кінолог.

Таким чином, використання кінологічних команд спрямоване лише на підвищення якості митного контролю. З зазначеного слідує, що кінологічне забезпечення територіальних органів ДФС України полягає саме у реалізації потенціалу кінологічних команд згідно потреб цих органів.

У свою чергу, з метою створення (формування) такого потенціалу кінологічних команд (їх підготовки та підтримання у відповідному якісному стані), системою кінологічного забезпечення ДФС України здійснюються і інші заходи кінологічної діяльності², які можуть включати:

- добір кадрів та службових собак – кандидатів для здійснення кінологічної діяльності;
- своєчасне забезпечення кінологічними командами митних органів;
- зооветеринарне забезпечення (придбання, утримання (розміщення та догляд за собаками, підтримання нормального повітряного середовища в місцях утримання, догляд за приміщеннями і територією розплідника), годівлю, ветеринарно-санітарне обслуговування, облік, відбракування і списання службових собак);
- спеціальну підготовку³ (первинну підготовку, підвищення кваліфікації, інші види навчальних заходів) кінологічних команд та дресирування службових собак;

² Кінологічна діяльність – це комплекс заходів, спрямованих на регламентацію і реалізацію взаємодії персоналу ДФС України та службових собак протягом їх життєвого циклу.

³ Як правило, така підготовка здійснюється Департаментом спеціалізовані підготовки та кінологічного забезпечення Міндоходів України.

КІНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

- планування кінологічної діяльності, ведення відповідної обліково-звітної документації;
- організацію та проведення показових і інших зоотехнічних заходів з використанням службових собак (виставки, випробування, змагання тощо), розвиток культури службового собаківництва;
- формування і розвиток бази фахової нормативно-правової, навчальної, методичної та наукової літератури, а також навчально-методичної та матеріально-технічної бази для підготовки кінологічних команд;
- здійснення навчальної, методичної та науково-дослідної роботи, співробітництво з іншими відомствами з кінологічних питань, а також вивчення, узагальнення та практичне впровадження передового досвіду кінологічних органів міністерств і відомств України й зарубіжних країн;
- здійснення роботи з удосконалення порядку використання кінологічних команд при проведенні оперативних заходів щодо виявлення, попередження та припинення контрабанди наркотиків, вибухових речовин, зброї та боєприпасів (набоїв);
- інші заходи у межах функціонування системи кінологічного забезпечення територіальних органів ДФС України.

Очевидно, що ці заходи кінологічної діяльності лише побічно стосуються здійснення митного контролю, але весь корисний ефект від них все ж таки акумулюється у створенні та реалізації потенціалу кінологічних команд (з метою підвищення якості здійснення митного контролю), що і є суттю кінологічного забезпечення.

Наступним структурним елементом визначення поняття «система кінологічного забезпечення» є зміст обумовленого об'єкту, який дозволяє скласти уявлення про те, що (в глобальному розумінні) входить в її склад. Отже, з метою здійснення у ДФС України кінологічного забезпечення та діяльності можуть використовуватися такі сили та засоби:

- персонал;
- службові собаки;
- кінологічна інфраструктура;

3. МЕТОДОЛОГІЧНЕ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ПАРАМЕТРІВ СИСТЕМИ КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

- спеціалізовані навчальні заклади;
- засоби дресирування, догляду (утримання) та зооветеринарного забезпечення обслуговування службових собак;
- нормативно-правові акти, навчальна, методична, наукова література та наочні посібники з питань кінологічної діяльності;
- інші галузеві засоби.

Враховуючи різноманітність зазначеного компонентного складу (сукупність відповідних сил та засобів), а також багатоаспектність кінологічної діяльності, можна стверджувати, що СКЗ являє собою певну інституцію ДФС України, метою якої є кінологічне забезпечення тих територіальних органів, які здійснюють митний контроль.

Наступним елементом визначення є найближчий рід – це надсистема, яка безпосередньо утворює (породжує) СКЗ, або середовище, в якому вона існує. Це важливий момент у формуванні визначення, адже дає можливість зрозуміти місце об'єкту дослідження, його зв'язки із іншими видовими елементами. В даному випадку при визначенні такого «місця» слід врахувати всі організаційні особливості, які обумовлені структурою ДФС України.

Так, відповідно до Постанови Кабміну України «Про Державну фіскальну службу України» від 21.05.20014 № 236 [35], кінологічну діяльність у ДФС України здійснюють:

- 1) оперативні управління боротьби з контрабандою та митними правопорушеннями (ОУБКМП) митниць головних управлінь ДФС України в областях України;
- 2) Департамент спеціалізованої підготовки та кінологічного забезпечення ДФС України;
- 3) митниці ДФС.

Причому перший елемент безпосередньо відноситься до переліку самостійних структурних підрозділів апарату ДФС України, а другий та третій – до територіальних органів (самостійних структурних підрозділів) ДФС України (рис. 3.1).

З цього можна зробити висновок, що родовою ознакою СКЗ є ДФС України, а не її окремі структурні компоненти. Зокрема, це підтверджується нормою, регламентованою статтею 4 Положення про Державну фіскальну службу України, затвердженого поста-

ною Кабінету Міністрів України 21.05.2014 № 236, а саме: «ДФС України відповідно до покладених на неї завдань: ... 25) здійснює кінологічне забезпечення діяльності ДФС України» [35].

Рис. 3.1 – Місце СКЗ в ДФС України

Останнім елементом конструкції визначення є видова ознака, тобто та особливість, яка найбільше відрізняє СКЗ від інших систем спорідненого призначення. Очевидно, що такою відмінною ознакою може бути або кінологічна діяльність, або саме кінологічні команди.

Далі верифікуємо СКЗ щодо ознак, які мають бути притаманні системам.

По-перше, зауважимо, що залежно від контексту, галузі знань, цілей і масштабів дослідження, застосовуються різні визначення поняття «система». На основі результатів аналізу низки робіт [9-10; 13; 29; 32; 54; 62], присвячених вивченню систем, сформулюємо таке визначення: системою є скінченна множина компонентів, зв'язків і відношень між ними, яка виокремлена з середовища відповідно до певної мети.

При цьому поняттям «компоненти» об'єднано сукупність елементів і підсистем системи. Елементи систем – це їх найпро-

3. МЕТОДОЛОГІЧНЕ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ПАРАМЕТРІВ СИСТЕМИ КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

стіші складові частини, які доцільно розглядати як неподільні. Розглядаючи систему як структуру, побудовану лише на елементній базі, важко зрозуміти (оцінити) зв'язки та відношення цих елементів, а тому й рівень складності системи загалом. У зв'язку з цим, крім поняття «елемент» у теорії систем застосовано поняття «підсистема», яким називають такі складові систем, які доцільно розглядати як сукупність певних частин, а не як окремих елемент. Компоненти (тобто її склад) СКЗ були наведені вище.

Відношення – це те, що характеризує значущість окремих компонентів у системі, їх взаєморозташування, розкриває правила взаємодії між ними (наприклад, службова ієрархія компонентів в структурі СКЗ).

Зв'язки в системі – це те, що об'єднує компоненти системи в одне ціле, тобто співвідношення між компонентами системи, засновані на взаємозалежності і взаємообумовленості. Зв'язки можуть бути жорсткими (такі вони зазвичай між інспектором-кінологом та його службовим собакою) і гнучкими, що змінюються в процесі функціонування системи (наприклад, закріплення кінологічної команди до певного митного пункту), а також безпосередніми (функціональними) та опосередкованими (кореляційними). Також зв'язок відображає відносно стійкий процес обміну інформацією, який регулює поведінку систем (тобто управляє її компонентами).

Середовище, або зовнішнє середовище – це те, що оточує систему і здійснює на неї вплив. Розмежування системи та середовища практично завжди умовне і визначається умовами розв'язуваної задачі. Форми зв'язку даної системи з її навколишнім середовищем різні: як мінімум, система має один вхід і один вихід, але їх число може бути будь-яким. Навколишнім середовищем для системи можуть бути й інші системи (їх тоді називають надсистемами, або суперсистемами, або метасистемами). Так, наприклад, для СКЗ можна виділити декілька надсистем, зокрема, це безпосередньо ДФС України, природне і техногенне середовище, технологія (система правил) митного контролю тощо.

Причому, довільний об'єкт можна вважати системою, якщо йому притаманні такі основні властивості (ознаки):

- цілеспрямованість;
- цілісність;
- подільність;
- наявність стійких зв'язків і відношень;
- впорядкованість.

Цілеспрямованість (наявність мети функціонування) – це властивість, що виявляє підпорядкованість функціонування системи певній меті. При цьому, метою функціонування системи називають її бажаний майбутній стан, тобто сукупність значень її параметрів у певний момент часу. Це важливо розуміти при плануванні результату діяльності системи (наприклад, помилково вважати метою СКЗ у наступному році – виявлення п-ої кількості вибухових та наркотичних речовин, зброї та боеприпасів, адже цього об'єктивно неможливо запланувати). Але, як було відмічено вище, метою СКЗ є формування та реалізація потенціалу кінологічних команд в інтересах здійснення митного контролю.

Цілісність – це властивість, що характеризує систему як цілісне утворення, що складається зі взаємодіючих певним чином частин (компонентів), які чітко можуть бути виділені у її структурі.

Цілісність СКЗ полягає у спрямованому функціонуванні її компонентів щодо реалізації визначеної мети, а також проявляється у неможливості функціонування (в контексті досягнення мети СКЗ) окремих її компонентів поза структурою ДФС України. Таким чином, СКЗ можна виділити як окрему інституцію ДФС України, на яку покладено здійснення специфічної (кінологічної) діяльності.

Подільність (структурність) – це властивість, що характеризує можливість розкладання системи на компоненти та встановлення зв'язків між ними. Поділ системи на окремі елементи й підсистеми є відносним і залежить від мети та завдань дослідження. Штучне виділення компонентів системи є методологічним прийомом для забезпечення можливості її адекватного модельного опису (формалізації) за функціональними ознаками. Безумовно, СКЗ має певну структуру.

3. МЕТОДОЛОГІЧНЕ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ПАРАМЕТРІВ СИСТЕМИ КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Наявність стійких зв'язків і відношень – це властивість, що характеризує силу зв'язків і відношень компонентів системи між собою у порівнянні з подібним відносно зовнішнього середовища. Стійкість або інваріантність зв'язків та відношень СКЗ проявляються у взаємовідносинах її компонентів при здійсненні різних заходів кінологічної діяльності, їх взаємообумовленості, таким чином, щоб СКЗ зберігала у заданих межах свої характеристики (виконувала задані функції) у разі впливу на неї різноманітних факторів. Кожен компонент СКЗ функціонує у межах чітко визначених обов'язків та повноважень.

Впорядкованість – це властивість, що характеризує наявність певної організації, яка проявляється в зниженні ентропії (ступеня невизначеності) системи в порівнянні з ентропією системоформуючих факторів. Впорядкованість СКЗ полягає в розрахунку (обґрунтуванні) її структури, плануванні її діяльності, постійному її удосконаленні (розвитку) на основі принципу зворотного зв'язку.

Отже, в результаті обґрунтування окремих складових дефініції, ґрунтуючись на аналізі нормативно-правових актів, наукової та навчально-методичної літератури, практичному досвіді діяльності кінологічних компонентів в структурах правоохоронних органів, а також виходячи з визначення поняття «система», можна узагальнити елементи конструкції дефініції поняття «система кінологічного забезпечення» таким чином (табл. 3.1):

Таблиця 3.1

Елементи конструкції дефініції поняття

Зміст або сутність обумовленого об'єкту	Найближчий рід	Головна функція (операція)	Видова ознака
«інституція»	«Державна фінансова служба України»	«діяльність в інтересах митного контролю»; «підвищення якості здійснення митного контролю»	«здійснення кінологічної діяльності»; «створення і використання потенціалу кінологічних команд»

Із цих конструктивних елементів можна сформуванати такі визначення:

система кінологічного забезпечення територіальних органів – це інституція ДФС України, яка здійснює кінологічну діяльність в інтересах митного контролю;

система кінологічного забезпечення територіальних органів – це інституція ДФС України, діяльність якої спрямована на підвищення якості та ефективності¹ здійснення митного контролю за рахунок створення і використання потенціалу кінологічних команд.

Щодо другого визначення зауважимо, що підвищення якості здійснення митного контролю досягається шляхом використання унікального потенціалу кінологічних команд, який не може бути створений при відсутності службових собак, а ефективності – шляхом скорочення часових параметрів здійснення митного контролю.

Таким чином, обумовлення системи кінологічного забезпечення як інституції ДФС України і верифікація її системних властивостей дає підстави для формування концепції її оцінювання, розроблення системи критеріїв та показників, за допомогою яких можна математично описати її якість, ефективність та результативність.

Діяльність будь-якої інституції повинна відповідати вимогам якості, результативності та ефективності. Не виключенням у цьому питанні є і система кінологічного забезпечення.

З метою надання допомоги організаціям та підприємствам різного призначення щодо оптимізації діяльності у векторі постійного поліпшення якості Міжнародною організацією зі стандартизації було розроблено сімейство міжнародних стандартів серії ISO 9000 [12].

Найбільше часто використовуваними стандартами серії ISO є такі: ISO 9000:2005 (раніше ISO 9000:2000), ISO 9001:2008 (раніше ISO 9001:2000), ISO 9004:2009 (раніше ISO 9004:2000). Перший із зазначених являє собою стандарт з основних положень та термінології систем якості, другий – містить вимоги до систем якості, у третьо-

¹ Зауважимо, що таке визначення потребує чіткого формування поняття «якість здійснення митного контролю» та «ефективність здійснення митного контролю». Разом із тим, можна стверджувати, що при використанні потенціалу кінологічних команд якість здійснення митного контролю неодмінно підвищується за рахунок наявності специфічних властивостей, що притаманні службовим собакам.

3. МЕТОДОЛОГІЧНЕ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ПАРАМЕТРІВ СИСТЕМИ КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

му стандарті представлені провідні положення з розвитку систем якості. Ці стандарти спрямовані на побудову ефективних соціально-виробничих систем будь-якого призначення. На їх основі розроблені національні стандарти України ДСТУ ISO 9000:2007 (раніше ДСТУ ISO 9000:2001) [11], ДСТУ ISO 9001:2009 (раніше ДСТУ ISO 9001:2001) та ДСТУ ISO 9004:2012 (раніше ДСТУ ISO 9004:2001).

В основі цих стандартів лежать ідеї та положення теорії загального менеджменту якості (TQM). Такий підхід до розробки та впровадження системи менеджменту якості обов'язково передбачає розробку методів для вимірювання результативності та ефективності кожного процесу, а також безпосередні вимірювання.

Відповідно перед тим, як підійти до створення концептуальних положень щодо оцінки СКЗ, необхідно чітко усвідомити, що саме мається на увазі під ключовими поняттями, які характеризують мету та сутність її створення (існування). Такими поняттями, згідно стандартів ISO 9000 є «якість», «ефективність» та «результативність» [5].

Дефініції цих понять можна розглянути у табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Дефініції понять «якість», «результативність» та «ефективність» згідно стандарту ДСТУ ISO 9000:2007

Термін (пункт в ДСТУ ISO 9000:2007)	Дефініція	Дочірні терміни, їх дефініції та примітки
Якість (quality) (3.1.1)	– ступінь, до якого сукупність власних характеристик задовольняє вимоги	Характеристика (characteristic) – це характерна особливість, яка може бути власною чи наданою, якісною або кількісною. Існують різні класи характеристик, зокрема: фізичні, органолептичні, етичні, часові, ергономічні, функційні. Власна характеристика продукції, процесу або системи, пов'язана з вимогою якості, має назву «характеристика якості» (quality characteristic). Вимога (requirement) – сформульовані потреба чи очікування, загальнозрозумілі чи обов'язкові. Вимога, яка сформульована, наприклад, у документі, має назву «установлена»

КІНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Результативність (effectiveness) (3.2.14)	– ступінь реалізації запланованих дій і досягнення запланованих результатів	Результатом процесу (проєкту) є продукція (product), що може бути у вигляді товарів чи послуг, а також матеріальною і нематеріальною. може бути одна чи кілька одиниць продукції. Процесом є будь-яка робота або сукупність робіт, для яких використовують ресурси, щоб досягнути бажаного результату
ефективність (efficiency) (3.2.15)	– співвідношення між досягненим результатом і використаними ресурсами	Результат (див. вище). Ресурси – затрати на досягнення результату. Затрати зручніше виразити у грошовому еквіваленті сукупних затрат фінансів, часу, праці та ін.

Наведені терміни («якість», «результативність» та «ефективність») є нормативним та науково-методичним підґрунтям для подальшого розроблення (проєктування) системи кінологічного забезпечення із заданими наперед характеристиками (які відповідатимуть вимогам, що до них висуваються).

Проведемо аналіз цих визначень з метою виявлення можливості й доцільності їх застосування та інтерпретації (адапування) щодо опису СКЗ.

У стандарті ISO 9000 зазначено, що управління якістю направлено на виконання вимог до якості, а забезпечення якості (quality assurance) – на гарантування того, що вимоги до якості будуть виконані, тобто будуть досягненні бажані характеристики визначених об'єктів. З метою підвищення ймовірності виконати вимоги до якості організаціями проводяться заходи щодо поліпшення якості (quality improvement).

Проаналізуємо галузеві (у сфері кінологічного забезпечення) нормативно-правові акти на предмет наявності в них положень, які прямо чи опосередковано стосуються поняття «якість» щодо діяльності кінологічних команд.

У МКУ [21], Митному кодексі Європейського Союзу (від 23 квітня 2008 року – Регламент Європейського парламенту та Ради ЄС № 450/2008) і Митному кодексі Митного союзу (від 27 листопада 2009 року №17 – Рішення Міждержавної Ради Євразійського економічного співтовариства – в редакції 2010 року) – взагалі не згадується про якість надання митних послуг.

3. МЕТОДОЛОГІЧНЕ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ПАРАМЕТРІВ СИСТЕМИ КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Основними діючими нормативно-правовими актами з питань кінологічної діяльності у ДФС України є «Порядок організації використання службових собак у митних органах» [42] (далі – Порядок), а також «Положення про організацію і проведення навчання кінологічних команд у Кінологічному центрі Державної митної служби України» [40] (далі – Положення).

Контент-аналіз даних документів проведений за термінами («якість», «має (повинен) відповідати (вимогам)», «має (повинен) бути (перелік характеристик)», «придатність», «перевірка (на придатність)», «критерій (добору, підбору, відбору)», «випробування (іспит, залік, тестування, атестація)», «оцінка (стану)», «добір (відбір, підбір)», «можуть використовуватися», «вибракування», «свідоцтво», «сертифікат», «кваліфікація», «компетентність (компетенція)»), які мають відношення до якості кінологічних команд або окремо до інспектора-кінолога та до службового собаки.

Зокрема, у Порядку щодо питань, які прямо чи побічно стосуються якості кінологічних команд, зазначені такі положення:

Розділ I, п. 3.1 «У митних органах для пошуку наркотичних речовин, зброї, набоїв тощо можуть використовуватися собаки будь-яких порід, крім декоративних, з урахуванням критеріїв підбору й специфіки використання».

Розділ I, п. 3.3 «До кінологічних підрозділів митних органів в основному відбираються собаки віком від 8 місяців до 3 років».

Розділ I, п. 3.4. «Критеріями підбору собак мають бути: природжене прагнення до гри, схильність до роботи верхнім чуттям, відсутність реакції на зовнішні подразники, лояльність до людей, цілеспрямовані вимоги до кінолога гратися з ним за допомогою апортувального предмета. Собаки, які потребують додаткових зусиль для вироблення цих якостей, для дресирування не використовуються».

Розділ I, п. 3.5 «Собаки повинні виявляти рішучість дій за напружених і небезпечних обставин (не реагувати на постріл з відстані 20 м, на автотранспорт, що рухається, на скупчення людей, ходити по трапах, на висоті, по гладкій підлозі, спокійно переносити переміщення в автотранспорті й інше)».

Розділ I, п. 3.5.1 «Собаки, які виявляють страх, пасивно-оборонні реакції, непередбачувану поведінку й у яких орієнтувальна реакція перевищує інші, до дресирування непридатні».

Розділ I, п. 3.5.2 «Службовий собака, якого відібрано для спеціальної підготовки на пошук наркотичних речовин, повинен бути неагресивним по відношенню до людей і домашніх тварин».

Розділ I, п. 3.6 «Усі собаки незалежно від наявності родоводів повинні проходити експертизу на встановлення їх придатності для використання в митній службі».

Розділ I, п. 3.7 «Підбір і вибраковування собак здійснюється за їх робочими якостями на підставі висновків спеціально створеної експертної комісії, до складу якої входять фахівці відділу спецпідготовки службових собак Центру або інспектори-кінологи митного органу, які пройшли відповідну підготовку, ветлікар та інспектор-кінолог, якому належить собака чи для якого здійснюється підбір».

Розділ I, п. 3.8 «Експертна комісія проводить відповідно до тест-програми оцінку собаки на придатність [42] до дресирування на пошук наркотичних речовин, яка оформлюється у вигляді акта обстеження й оцінки робочих якостей собаки (протоколу експертної оцінки)».

Розділ I, п. 3.9 «Лікар-ветеринарної медицини повинен провести зовнішній огляд собаки й поглиблену діагностику (УЗД й рентгенограму на наявність диспозії тазостегнового суглоба), оцінити стан його здоров'я, виявити можливі пороки й хвороби, що обмежують можливість використання собаки при здійсненні митного контролю (додаток 3) [42]».

Розділ I, п. 3.12 «По досягненню службовим собакою 6-річного віку керівник митного органу вживає заходів щодо планування коштів на придбання нового службового собаки й передбачає первинне навчання цього собаки в поточному році, оскільки до моменту списання старого собаки, новий повинен бути цілком навчений пошуку всіх видів наркотичних речовин».

Розділ I, п. 5.2 «Списання службового собаки здійснюється з дотриманням вимог чинного законодавства в разі досягнення ним віку 8-10 років, наявності в нього хвороб і втрати ним ро-

3. МЕТОДОЛОГІЧНЕ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ПАРАМЕТРІВ СИСТЕМИ КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

бочих якостей, що виключає можливість використання його в митних органах, а також при загибелі собаки на підставі акта про вибракунвання службового собаки [42]».

Розділ I, п. 5.3 «У разі загибелі службового собаки через нежиття інспектором-кінологом відповідних заходів безпеки, безвідповідальне його ставлення до утримання й харчування собаки, а також у разі закупівлі собаки, явно непридатного для дресирування, комісією митного органу, яка призначається його керівником, проводиться службове розслідування. Винні в цьому особи притягуються до відповідальності згідно з чинним законодавством».

Розділ II, п. 1.1 «До роботи зі службовими собаками залучаються особи, які пройшли спеціальну підготовку в Центрі або пройшли кінологічну підготовку чи мають досвід роботи зі службовими собаками в інших установах».

Розділ II, п. 1.4 «Інспектори-кінологи повинні мати вищу освіту, пройти підвищення кваліфікації працівників, уперше прийнятих на державну службу в митних органах, знати основи ветеринарії, кінології».

Розділ II, п. 1.5 «До роботи зі службовими собаками в митних органах допускаються працівники митниць, які мають досвід роботи в оперативних підрозділах і пройшли курс спеціальної підготовки зі службовими собаками в Центрі».

Розділ II, п. 1.6 «Інспектор-кінолог повинен бути витриманим, енергійним, рішучим, наполегливим у досягненні поставленої мети, мати відповідну теоретичну й практичну підготовку, добре знати методику підбору службових собак і техніку дресирування, виявляти творчу ініціативу в роботі».

Розділ II, п. 3.1 «Підготовка кінологічних команд для митних органів здійснюється в Центрі згідно з ... визначеними в додатку 11 [42] до цього Порядку вимогами до організації спеціальної підготовки кінологічних команд».

Розділ II, п. 3.2 «Мета спеціального дресирування – вироблення в собаки навичок, потрібних при здійсненні митного контролю транспортних засобів, вантажів, поштових відправ

лень, багажу і т. п. з метою пошуку наркотичних речовин, зброї та набоїв тощо».

Розділ II, п. 3.3 «Успіх дресирування залежить від правильності підбору службового собаки за робочими якостями для навчання на пошук наркотичних речовин, зброї та набоїв тощо, від професійної майстерності інспектора-кінолога (дресирувальника)».

Розділ II, п. 3.4 «Перевірка службових собак, які прибули на первинну підготовку до Центру, здійснюється згідно з вимогами, визначеними в додатку 12 [42] до цього Порядку».

Розділ II, п. 3.5 «На спеціальну підготовку направляються службові собаки, які пройшли обстеження, добір на придатність до дресирування на пошук наркотичних речовин, зброї та набоїв тощо й підготовлені за загальним курсом підкорення. Між інспектором-кінологом і службовим собакою повинен бути надійний контакт».

Розділ II, п. 3.7 «Нормативи підготовленості за загальним курсом підкорення й спеціальної підготовки службових собак на пошук наркотичних речовин перевіряються згідно з Умовами Європейських змагань митних кінологічних команд, навчених на пошук наркотичних речовин».

Розділ II, п. 3.8 «Після закінчення навчання інспектору-кінологу видається відповідне свідоцтво (додаток 13)».

Розділ II, п. 3.9. «За результатами підготовки кінологічної команди Центром складається: – характеристика роботи кінологічної команди в період навчання, яка надсилається до місця роботи інспектора-кінолога; ...».

Розділ III, п. 2.1 «На кожного службового собаку формується справа, до якої входять: ... акт [42] обстеження й оцінки робочих якостей службового собаки (протокол експертної оцінки)».

Розділ IV, п. 4 «Ветеринарні фахівці повинні організувати комплекс заходів з профілактики захворювань службових собак, їх лікування, скорочення втрат від хвороб, падіжу, з недопущення зниження їх робочих якостей...».

З питань якості організації і проведення навчання кінологічних команд у Положенні зазначено:

3. МЕТОДОЛОГІЧНЕ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ПАРАМЕТРІВ СИСТЕМИ КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

П. 1.3 «...Центром здійснюється спеціальна підготовка кінологічних команд з виявлення наркотиків, вибухових речовин, зброї та боєприпасів».

П. 1.4 «Метою спеціальної підготовки кінологічних команд у Центрі є забезпечення рівня, необхідного для виконання інспекторами-кінологами їх службових обов'язків, пов'язаних з використанням службових собак у боротьбі з контрабандою наркотиків, вибухівки та зброї при проведенні митного контролю».

П. 2.3.1 «... Первинна підготовка кінологічних команд спрямована на забезпечення відповідного рівня знань, вмінь та навичок, необхідного для продуктивної професійної діяльності з пошуку наркотиків, вибухівки та зброї при здійсненні митного контролю, і проводиться для працівників митних органів, які прийняті на посади інспекторів-кінологів у митних органах».

П. 2.5 «Спеціальна підготовка кінологічних команд у Центрі, що проводиться відповідно до навчальних програм та планів, завершується випробуванням (іспитом, заліком, тестуванням чи атестацією). Особам, які успішно пройшли випробування, видається свідоцтво за встановленою формою».

П. 4.1 «Планування роботи Центру зі спеціальної підготовки кінологічних команд базується на: ... узагальненні оцінки якості професійного навчання кінологічних команд у митницях регіонів, формуванні пропозицій з вдосконалення навчального процесу».

П. 4.2 «Планування та облік навчальної роботи зі спеціальної підготовки кінологічних команд у Центрі проводяться з метою: ... підбиття підсумків успішності, виконання кінологічними командами правил і норм, здачі випускних іспитів тощо».

Також слід зазначити щодо існуючих значущих невідповідностей у керівних документах щодо певних якостей, якими мають володіти КК та тими, яким навчають і які реально можуть бути сформовані (табл. 3.3).

Як результат порівняльного аналізу зазначених трьох документів можна зробити висновок, що збігаються вимоги до кінологічних команд щодо пошуку наркотичних засобів та зброї.

Розбіжності нормативно-правових актів щодо якостей КК

Наказ [51]	Порядок [42]	Положення [40]
<p>П. 206: «Функція: здійснення кінологічного забезпечення містить такі процедури: 206.1. організація та проведення заходів з протидії незаконному переміщенню через митний кордон України отруйних, сильнодіючих, вибухових речовин, радіоактивних матеріалів, зброї та боєприпасів, наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, фальсифікованих лікарських засобів з використанням кінологічних команд митниць»</p>	<p>П. 1 «... Цим Порядком визначається використання службових собак при здійсненні митного контролю з метою попередження контрабанди, пошуку й виявлення незаконного переміщення наркотичних речовин, зброї, набоїв тощо»</p>	<p>П. 1.3 «... Центром здійснюється спеціальна підготовка кінологічних команд з виявлення <u>наркотиків, вибухових речовин, зброї та боєприпасів</u>»</p>

Також можна «прирівняти» пошук вибухових речовин, боєприпасів і набоїв. Разом із тим, залишається відкритим питання, яким чином виконати вимоги щодо виконання кінологічними командами функції протидії незаконному переміщенню через митний кордон України отруйних, сильнодіючих речовин, радіоактивних матеріалів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, фальсифікованих лікарських засобів, адже підготовка службових собак у таких напрямках у ДФС України не здійснюється. Також, застосування у Порядку таких слів як «контрабанда» та «тощо», можуть викликати неоднозначне тлумачення при формуванні конкретних вимог щодо підготовки КК.

У митних органах Російської Федерації основним керівним документом у досліджуваній сфері є «Настанова з організації кінологічної діяльності митних органів» [23] (далі – Настанова), в якій стосовно якості КК, зазначено таке:

П. 1.8 «... Обслуговування фахівцем-кінологом двох службових собак допускається за наявності відповідної професійної підготовки, досвіду роботи зі службовими собаками не менше п'яти років і виходячи з реальної можливості інспектора-кінолога забезпечити якісне дресирування (тренування) службових

3. МЕТОДОЛОГІЧНЕ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ПАРАМЕТРІВ СИСТЕМИ КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

собак, їх зміст і заощадження» (але відповідь на запитання – яке це, якісне? – не надається).

П. 3.10 «Успішне застосування службових собак досягається: ... якісним підбором, високим рівнем підготовки фахівців-кінологів та службових собак» (але сутність та зміст прикметників «якісним» та «високим» також не розкриваються, що переводить їх у категорію гасел).

Також слід відмітити, що згідно ISO 9000 якість може бути оцінена за допомогою якісної шкали як «погана», «добра» або «відмінна». Слово «може» вказує на можливість (при необхідності) застосування й інших варіантів оцінювання, наприклад, кількісної шкали. Разом із тим, різні вимоги до якості об'єктів одного функціонального призначення за стандартом задаються градацією (grade), тобто класом, сортом, категорією або розрядом (наприклад, митний контроль повинен здійснювати інспектор-кінолог 2 класу (або 10 розряду, або 3 категорії)).

У ISO 9000 градація передбачає оцінку компетентності відповідного персоналу. Однак, функціональними елементами СКЗ є кінологічні команди. А тому, з урахуванням того, що поняття «компетентність» (competence) характеризує виражені особисті якості і здатність застосовувати свої знання та навички на практиці, то віднесемо його саме до інспектора-кінолога, а щодо його службового собаки – застосуємо поняття «придатність» як узагальнюючу оцінку притаманних собаці характеристик (порода, робочі якості, психофізичний стан тощо).

Оцінка компетентності інспектора-кінолога та придатності службового собаки вимагає чіткого обґрунтування та систематизації всіх вимог до них (базових показників якості¹), а також послідує зрівняння з ними значень часткових (одиничних або індивідуальних) показників якості (ЧПЯ)² оцінюваної кінологічної команди на різних етапах службової діяльності. У подальшому з метою оцінки якості кінологічної команди буде-

¹ Базовий показник якості – це показник якості об'єкту, прийнятий за еталон при порівняльних оцінках якості.

² Частковий (одиничний, або індивідуальний) показник якості – це показник якості, який відноситься тільки до однієї з властивостей об'єкту оцінювання.

мо використовувати положення кваліметрії – науки, яка вивчає кількісні методи оцінювання рівня якості, що використовуються для обґрунтування рішень, які приймаються при управлінні якістю.

Таким чином, в процесі оцінювання якості кінологічної команди повинні визначатися рівень компетентності інспектора-кінолога і підготовленості його службового собаки, тобто виявлятися їх спроможність виконувати свої функціональні обов'язки на рівні, не нижче заданого.

Разом з тим, у Порядку, Положенні та Настанові прямо чи опосередковано згадується про необхідність відповідної (якісної) підготовки інспекторів-кінологів та службових собак, однак чіткого визначення даному терміну не надано. Також, не систематизовані вимоги щодо якості кінологічної команди (або окремо – службового собаки та інспектора-кінолога). Хоча, у Порядку приводиться тест-програма оцінки робочих якостей службового собаки, але цілісної методики визначення якості кінологічної команди (службового собаки, інспектора-кінолога) на різних етапах (при первинному доборі, після навчання, підвищення класифікації тощо) не наводиться. Цей факт унеможливорює об'єктивність складання рейтингу якості, який би міг забезпечити адекватність прийняття рішення щодо добору кадрів та собак – кандидатів на посади в територіальні органи, а також процес верифікації кінологічних команд.

Результати проведеного аналізу дозволяють стверджувати про можливість та необхідність використання стандарту ISO 9000 для визначення якості кінологічної команди шляхом формування та визначення узагальненого показника якості кінологічної команди на основі часткових показників якості інспектора-кінолога та його службового собаки.

При проектуванні ефективних систем, їх модернізації або удосконаленні обов'язково визначаються бажані результати і плануються розміри необхідних для їх досягнення ресурси. По закінченні планованого терміну (або на певних передбачених етапах) відбувається порівняння запланованих результатів з фактично досягнутими. Тому будь-яка організація повинна ви-

3. МЕТОДОЛОГІЧНЕ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ПАРАМЕТРІВ СИСТЕМИ КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

користувати відповідні методи моніторингу та вимірювання процесів системи. У тому випадку, якщо заплановані результати не досягаються, то визначаються причини і робляться необхідні коригувальні дії.

У нормативно-правових актах, що регламентують кінологічну діяльність ДФС України (у Порядку [42] та Положенні [40]), відсутні визначення поняття «результативність» і «результат» роботи кінологічної команди.

Разом із тим, у п. 3.11 Настанови зазначено, що «Застосування службового собаки вважається результативним, якщо собака під час проведення митного контролю, оперативно-розшукових заходів, слідчих дій виявила наркотичні засоби, вибухові речовини, зброю, боєприпаси та інші речові докази або іншим способом дала реальну можливість іншим службам отримати орієнтовну або доказову інформацію» [23].

Такий підхід міг би бути прийнятним у випадку, коли є відомою кількість «забороненого вантажу», ще переміщується через митний кордон. Або під час випробувань (тренувань, дресирувань), коли можна порівняти загальну та виявлену кількість закладок.

Однак, порівнюючи наведене у Настанові визначення із стандартизованим можна виділити, як мінімум, дві невідповідності (табл. 3.1).

Перша полягає у підміні понять «результативність» і «результат».

Друга впливає з першої і полягає у тому, що митні органи нібито повинні планувати обсяг заборонених до ввезення-вивезення засобів. Більш того, при невиконанні даного плану їм необхідно скорегувати заходи для забезпечення його виконання.

З метою аналізу правомірності використання наведених в Настанові положень поняття «результативність» відносно діяльності кінологічної команди, розглянемо вірогідні випадки, коли, наприклад, через митний кордон (пункт пропуску, контрольний пункт) відсутнє незаконне переміщення наркотичних засобів (табл. 3.4).

Розглянемо більш детально вплив означених причин на відсутність незаконного переміщення наркотичних засобів.

КІНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

У першому випадку незаконне переміщення наркотичних засобів у розглянутому пункті пропуску не спостерігається, швидше за все, через низький рівень потенційності його географічного розташування. Тобто він географічно не вигідний для даної діяльності злочинних організацій незалежно від наявності (відсутності) у нього митних органів.

Другий випадок пов'язаний з психологічним впливом образу «людини у формі і з собакою, який виконує свої обов'язки в пункті пропуску» як на когнітивну, так і на емоційну сфери психіки зловмисників. Відповідно такий образ у цілому буде викликати страх у діянні правопорушення, що може тлумачитися як превентивні заходи.

Таблиця 3.4

Аналіз причин та результатів митного контролю (згідно Настанови)

Стан справ	Найбільш імовірні причини відсутності незаконного переміщення наркотичних засобів	Результат митного контролю згідно Настанови
Відсутнє незаконне переміщення наркотичних засобів	1. Не належать до організації митного контролю (напр.: географічно не вигідне розташування пункту пропуску)	Не результативно
	2. Психологічний вплив на злочинців	
	3. Помилка службового собаки	
	4. Помилка інспектора-кінолога	
	5. Корупційні дії інспектора-кінолога	
	6. Помилка системи аналізу та управління ризиками	

Помилки службового собаки та інспектора-кінолога, наведені відповідно в третьому і четвертому випадках, дійсно мають безпосереднє відношення до об'єктивних причин нерезультативної діяльності КК і співвідносяться або з недостатнім рівнем її якості, або із неправильно організованим режимом роботи.

У п'ятому випадку нерезультативність митного контролю може бути обумовлена низькими морально-діловими якостями інспектора-кінолога або застосуванням щодо нього шантажу.

3. МЕТОДОЛОГІЧНЕ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ПАРАМЕТРІВ СИСТЕМИ КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У шостому випадку помилка системи аналізу та управління ризиками може спричинити те, що кінологічні команди були застосовані в «неправильному» хронотопі (просторово-часових координатах).

Розуміння відмінностей у причинах «нерезультативної» роботи митниць відкриває можливості щодо покращення стану справ у випадках 3-6 (випадки 1-2 цього не потребують). Пропозиції щодо зменшення ризиків реалізації означених негативних подій наведено у табл. 3.5.

Відповідно до Настанови, своєчасною є інформація, яка одержана в можливо короткий строк з моменту запиту, але не більше строку, визначеного в законодавстві, якщо такий установлений. Якщо строк законодавчо не встановлений, то для його визначення може застосовуватися правило «розумного (доцільного) строку», адже вимога більш раннього представлення інформації часто може бути пов'язана зі значними матеріальними й фінансовими витратами, а, з іншого боку, інформація, що отримана із запізненням, не являє собою практичної зацікавленості.

Таблиця 3.5

Варіанти корегувальних впливів щодо підвищення результативності митного контролю відповідно до Настанови

Найбільш імовірні причини відсутності незаконного переміщення наркотичних засобів	Сутність корегувального впливу щодо зменшення ризику реалізації негативної події
Помилка службового собаки	1. Скласти рейтинг за рівнями якості кінологічних команд; ранжувати значущість небезпек (згідно результатів роботи системи аналізу та управління ризиками); узгодити використання КК згідно завдань таким чином, що КК з вищим рейтингом виконували б найбільш важливі (відповідальні) завдання 2. Структурне резервування надійності роботи службового собаки за рахунок дублюючих дій службового собаки від наряду митного відомства суміжної держави
Помилка інспектора-кінолога	1. «Те саме» 2. Структурне резервування надійності роботи інспектора-кінолога за рахунок дублюючих дій інспектора-кінолога від наряду митного відомства суміжної держави

КІНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Корупційні дії інспектора-кінолога	<ol style="list-style-type: none">1. Встановлення камер відеоспостереження2. Використання КК у присутності іншого персоналу митниці3. Використання спільних нарядів з представниками інших правоохоронних відомств як України (напр.: Держприкордонслужби), так і суміжних держав4. Дублюючі дії наряду митного відомства суміжної держави5. Організація контролів різних рівнів6. Використання «гарячої лінії»7. Вжиття заходів стимулюючого та мотивуючого характеру тощо
Помилка системи аналізу та управління ризиками	<ol style="list-style-type: none">1. Дотримання вимог щодо своєчасності (оперативності), повноти й корисності, достовірності й точності аналітичної інформації2. Взаємодія з нарядами та представниками інших правоохоронних відомств як України (напр., Держприкордонслужби), так і суміжних держав3. Дублюючі дії наряду митного відомства суміжної держави

Крім цього, Настановою передбачено, що під повною вважають таку інформацію, яка передається кінологічній команді в такому обсязі, який потрібний для прийняття адекватних (раціональних) рішень згідно наданих повноважень. Разом із тим кількість інформації не має бути надмірною, адже це може ускладнити пошук корисної інформації з інформаційного шуму.

Інформація має бути неспотвореною та об'єктивно відображати стан обстановки зі встановленим ступенем точності. Спостворення інформації може відбуватися внаслідок недодержання вимог до джерел її отримання, використання неправильної або неефективної методики її обробки, хибними цільовими настановами її перетворення та застосування. Прийняття рішень на основі недостатньо достовірних та/або точних даних збільшує ризик допущення помилок.

В окремих випадках в якості результатів і результативності діяльності митниць ДФС України наводиться грошовий еквівалент припинених загроз. Тобто в процесі виконання службових (функціональних) обов'язків кінологічні команди запобігають реалізації певних загроз національній безпеці – захищають інтереси держави (переважно в економічній, соціальній, а, останнім часом, також і у військовій сферах), що, на перший погляд, може бути виміряно за допомогою грошового еквівалента.

3. МЕТОДОЛОГІЧНЕ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ПАРАМЕТРІВ СИСТЕМИ КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Наприклад, якщо виявлено та вилучено 300 пачок цигарок, що незаконно ввозяться (вивозяться), то іноді говорять, що запобігли завданню збитків державі на суму близько 300 у.о.

Якщо це так, то грошовий еквівалент результативності (згідно Настанови) міг би бути визначений у вигляді різниці витрат на утримання СКЗ та прибутку від запобігання кінологічними командами правопорушень.

Але така логіка не витримує наукової критики, тому що не всі вилучені предмети можна виразити у грошовому еквіваленті. Так, наприклад, припустимо, що вилучено 1 кг наркотичних засобів (кокаїн, вартістю 50 євро за грам). Однак, по-перше, їх не можна реалізувати для отримання прибутку, по-друге, якщо ці наркотики не були б виявлені, то складно оцінити в грошовому еквіваленті такі соціальні втрати, як людські страждання, зламані долі, передчасна смерть тощо.

Таким чином, онтологічна сутність впливу найбільш ймовірних причин на результати митного контролю по всіх шістьох буде різною, що обумовлює такі висновки.

Оцінювання результативності діяльності КК за фактом виявлення або невиявлення заборонених до переміщення через державний кордон предметів є недоцільною з причин:

1) некоректності річного прогнозування обсягу трудовитрат, розрахунку по них штатної чисельності та планування діяльності кінологічних команд (неможливо об'єктивно наперед визначити, скільки буде затримано наркотичних засобів, вибухових речовин, зброї, боєприпасів тощо);

2) незаконності вимог щодо результативної роботи від КК шляхом зіставлення запланованих і виконаних заходів (незаконно ставити завдання для КК виявити певну кількість наркотичних засобів, вибухових речовин, зброї, боєприпасів тощо);

3) некоректності порівняння результатів діяльності окремих КК на різних митних кордонах.

Отже, деклароване (згідно Настанови) визначення «результативність» не відповідає стандартизованому. Воно хоч і вимірне, але все ж є неприйнятним для планування та оцінки діяльності КК.

Разом з тим, кількість і грошовий еквівалент виявлених і вилучених незаконно переміщуваних через митний кордон предметів можуть бути, наприклад, характеристиками каналів злочинної діяльності, дієвості системи управління ризиками та ін.

Нормативно-правова база щодо діяльності митних органів України та СНД не дає чіткого визначення ефективності як системи кінологічного забезпечення, так і окремих її компонентів. Тим більше відсутні конкретні методи (методики) її оцінювання.

Разом з тим, ефективність систем різного призначення у науці прийнято оцінювати з урахуванням правила валідності, тобто за основним (цільовим) призначенням їх функціонування.

Тому контент-аналіз нормативно-правових актів (Порядку, Положення та Настанови) проведений за термінами «ефективність», «ефект», «призначення», «мета», «ціль», «завдання», «функція», «призначення», «обов'язки», «використання» у контексті ефективності діяльності СКЗ або її компонентів.

Що з цього приводу є в керівних документах?

Стаття 324 МКУ [21] «Використання для здійснення митного контролю технічних та спеціальних засобів і службових собак. П. 1. З метою скорочення часу проведення митного контролю та підвищення його ефективності органи доходів і зборів можуть використовувати технічні та спеціальні засоби, а також службових собак.

П. 1 розділу I Порядку «...Цим Порядком визначається використання службових собак при здійсненні митного контролю з метою попередження контрабанди, пошуку й виявлення незаконного переміщення наркотичних речовин, зброї, набойів тощо».

П. 1.4 Положення «Метою спеціальної підготовки кінологічних команд у Центрі є забезпечення рівня, необхідного для виконання інспекторами-кінологами їх службових обов'язків, пов'язаних з використанням службових собак у боротьбі з контрабандою наркотиків, вибухівки та зброї при проведенні митного контролю».

П. 2.1 Положення «Головним завданням навчання, що проводиться у Центрі, є теоретична та практична спеціальна підготовка кінологічних команд митних органів, у ході якої набувають-

3. МЕТОДОЛОГІЧНЕ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ПАРАМЕТРІВ СИСТЕМИ КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

ся, вдосконалюються та розвиваються вміння, знання і навички, необхідні для ефективного вирішення завдань з пошуку наркотиків, вибухівки та зброї при митному контролі».

П. 2.6 Наставлення «Обязанности специалиста-кинолога и его профессиональная деятельность определяются его должностным регламентом и включают дрессировку (тренировку) и применение служебных собак в борьбе с преступлениями и правонарушениями, отнесенными к компетенции таможенных органов. Привлечение специалистов-кинологов к выполнению других функций, не соответствующих их прямому назначению, не допускается».

П. 3.1 Наставлення «Организация деятельности специалистов-кинологов по применению ими служебных собак в таможенных органах направлена на повышение эффективности их действий по выявлению и предупреждению контрабанды наркотических средств, взрывчатых веществ, оружия, боеприпасов и других товаров, обладающих индивидуальным запахом и незаконно перемещаемых через таможенную границу, а также на усиление системы охраны объектов таможенной инфраструктуры».

П. 3.2 Наставлення «Кинологические подразделения при организации работы основываются на информации об участниках внешнеэкономической деятельности, перевозчиках, имевших правонарушения в таможенной сфере, и иных данных оперативной обстановки для обеспечения принятия решения по наиболее эффективному применению служебных собак».

З аналізу зазначених положень висновок очевидний: поняття «ефективність» СКЗ у відомчих керівних документах носить декларативний характер, а сутність даного поняття не розкривається, конкретні методики оцінювання не наводяться.

Отже, оцінювання ефективності за запропонованою формулою співвідношення результативності діяльності КК і витрат ресурсів також не видається можливим у зв'язку з некоректністю вимірювань складових показників.

Таким чином, як впливає з вище проведеного аналізу, стан справ щодо понять «результативність» і «ефективність», що використовуються у керівних документах митних адміністрацій

України та Російської Федерації, несе в собі потенційні проблеми, пов'язані з нераціональною організацією та оцінкою діяльності систем кінологічного забезпечення, а також визначенням векторів їх удосконалення та розвитку в цілому.

Разом з тим, поняття «якість» КК хоча і не розкривається, але побічно задається вимогами до компетентності інспектора-кінолога і до підготовленості його службової собаки на різних етапах службової діяльності.

Резюмоване обумовлює необхідність формування нової (більш «чутливої») системи дефініцій, показників і критеріїв оцінки якості, результативності та ефективності щодо кінологічного забезпечення територіальних органів ДФС України.

3.2. Формування системи дефініцій, формалізація показників і критеріїв оцінки якості, результативності та ефективності

Доцільність застосування дефініцій, показників і критеріїв оцінки якості, результативності та ефективності на різних ієрархічних рівнях СКЗ наведена у табл. 3.6.

Таблиця 3.6

Доцільність оцінки якості, результативності та ефективності на різних ієрархічних рівнях СКЗ

Ієрархічні рівні СКЗ	Доцільність застосування дефініцій, показників і критеріїв		
	якість	результативність	Ефективність
Система кінологічного забезпечення	-	+	+
Кінологічна команда	+	+	-
Інспектор-кінолог	+ (на етапі добору)	-	-
Службовий собака	+ (на етапі добору)	-	-

* Примітка: «+» - доцільно; «-» - недоцільно.

3. МЕТОДОЛОГІЧНЕ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ПАРАМЕТРІВ СИСТЕМИ КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Якість кінологічної команди – це безрозмірна результуюча величина відповідності сукупності притаманних інспектору-кінологу та його службовому собаці характеристик тим вимогам, які обумовлюють спроможність кінологічної команди виконувати свої функціональні обов'язки на заданому рівні.

Узагальнений показник якості кінологічної команди можна представити таким чином:

$$K_{yV} = K_K \times K_{Cv} \leq 1, \quad (3.1)$$

де K_{yV} – узагальнюючий показник якості кінологічної команди V -ої спеціалізації;

V – спеціалізація КК (наприклад, для пошуку наркотичних, психотропних та сильнодіючих речовин; для пошуку вибухових речовин, зброї та боєприпасів; для дослідження запахових слідів; для несення вартової служби);

K_K – комплексний показник якості інспектора-кінолога;

K_{Cv} – комплексний показник якості службового собаки V -ої спеціалізації.

Комплексні показники якості інспектора-кінолога та його службового собаки формалізуємо як умовні критерії переваги (у вигляді добутку середньозважених адитивних синтезуючих функцій характеристик інспектора-кінолога та службового собаки):

$$K_K = \begin{cases} \sum_{i=1}^I \gamma_{ki}^{(2n)}, \text{ при } \gamma_{ki}^{(2n)} > 0 \\ 0, \text{ в інших випадках} \end{cases} \leq 1,$$
$$K_{Cv} = \begin{cases} \sum_{j=1}^J \gamma_{cj}^{(2n)}, \text{ при } \gamma_{cj}^{(2n)} > 0 \\ 0, \text{ в інших випадках} \end{cases} \leq 1, \quad (3.2)$$

де $\gamma_{Ki}^{(2n)}$ – нормована оцінка i -го часткового показника якості інспектора-кінолога, яка отримана за допомогою вторинної шкали (сутність шкал буде розкрита нижче);

i – кількість вимог (часткових (одиничних або індивідуальних) показників якості), що висуваються до інспектора-кінолога, $i = \overline{1, I}$;

$\gamma_{Cj}^{(2n)}$ – нормована оцінка j -го часткового показника якості службового собаки, яка отримана за допомогою вторинної шкали;

j – кількість вимог, що висуваються до службового собаки, $j = \overline{1, J}$.

$$\gamma_{Ki}^{(2n)} = \frac{\gamma_{Ki}^{(2a)} b_{Ki}^{(n)}}{100}, \quad (3.3)$$

$$\gamma_{Cj}^{(2n)} = \frac{\gamma_{Cj}^{(2a)} b_{Cj}^{(n)}}{100},$$

де $\gamma_{Ki}^{(2a)}$ – абсолютна оцінка i -го часткового показника якості інспектора-кінолога, яка отримана за допомогою вторинної шкали;

$\gamma_{Cj}^{(2a)}$ – абсолютна нормована оцінка j -го часткового показника якості службового собаки, яка отримана за допомогою вторинної шкали.

$b_{Ki}^{(n)}$ – нормований ваговий коефіцієнт i -го часткового показника якості інспектора-кінолога ($\sum_{i=1}^I b_{Ki}^{(n)} = 1, b_{Ki}^{(n)} > 0$), який отриманий шляхом нормування абсолютного вагового коефіцієнта $b_{Ki}^{(a)}$;

$b_{Cj}^{(n)}$ – нормований ваговий коефіцієнт j -го часткового показника якості службового собаки, $\sum_{j=1}^J b_{Cj}^{(n)} = 1, b_{Cj}^{(n)} > 0$, який отриманий шляхом нормування абсолютного вагового коефіцієнта $b_{Cj}^{(a)}$.

3. МЕТОДОЛОГІЧНЕ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ПАРАМЕТРІВ СИСТЕМИ КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

З метою більшої доступності для розуміння представлених залежностей, наведемо графічний приклад видів шкал оцінки вагових коефіцієнтів та часткових показників якості кінологічних команд (рис. 3.2).

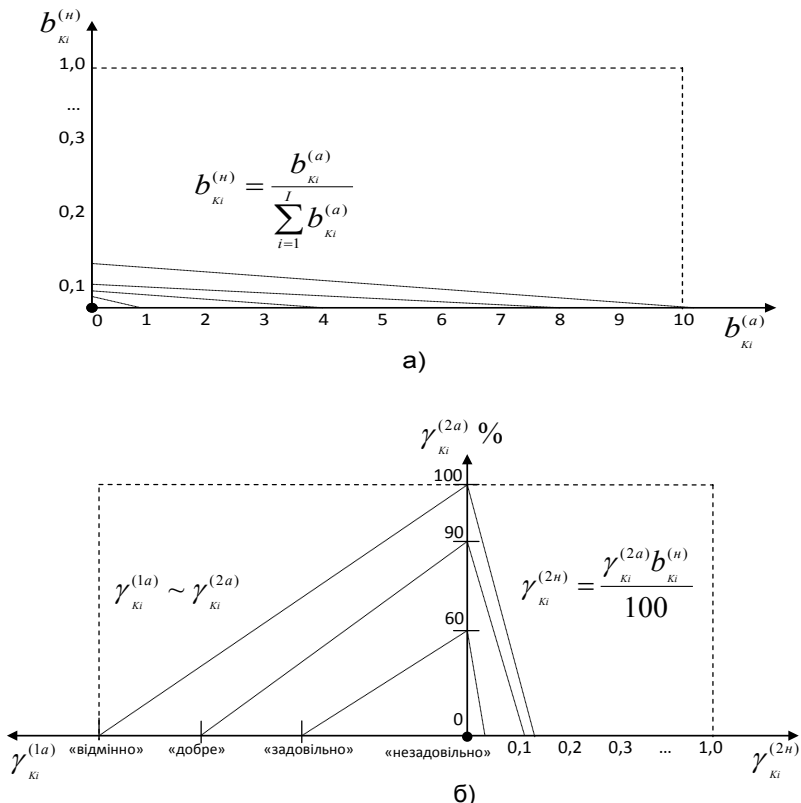

Рис. 3.2 – Види шкал (варіант): а – абсолютна та нормована шкали оцінки вагових коефіцієнтів; б – первинна абсолютна, вторинна абсолютна та вторинна нормована шкали оцінки часткових показників якості

Спрощена графічна стратифікована інтерпретація визначення рангу кінологічних команд за узагальнюючими показниками якості, які обумовлені комплексними та частковими показниками (рис. 3.3).

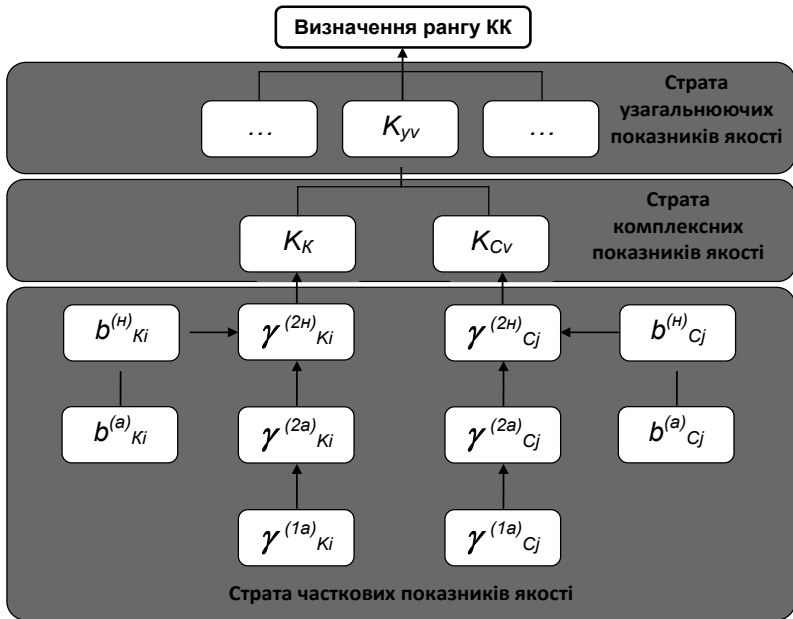

Рис. 3.3 – Графічна стратифікована інтерпретація визначення рангу КК

Початкові дані для розрахунку узагальнюючого показника якості кінологічної команди повинні бути отримані на основі ретельного аналізу всіх вимог, які пред'являються до інспектора-кінолога та його службового собаки. На підґрунті цих вимог має сформуватися систему базових показників якості КК. З цією метою можуть бути використані евристичні методи наукових досліджень (наприклад, аналізу ієрархій, експертних оцінок тощо).

Для кожної з вимог має бути визначена первинна кількісна або якісна шкала оцінки, значення якої потім проектується на вторинну шкалу і інтерпретуються в узагальнений для всіх часткових показників якості еквівалент (наприклад, відсотковий).

У формалізованому вигляді абсолютну оцінку окремої вимоги по первинній шкалі можна представити у вигляді:

3. МЕТОДОЛОГІЧНЕ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ПАРАМЕТРІВ СИСТЕМИ КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

$$\gamma_{Ki}^{(1a)} \sim \gamma_{Ki}^{*(1a)} \quad (3.4)$$

де $\gamma_{Ki}^{*(1a)}$ – мінімально допустима абсолютна оцінка i -го часткового показника якості інспектора-кінолога по первинній шкалі

$\gamma_{Gj}^{*(1a)}$ – мінімально допустима абсолютна оцінка j -го часткового показника якості службового собаки по первинній шкалі

\sim – знак відповідності однієї величини іншій

Дана залежність характеризує відповідність фактичного значення часткового показника якості i -го виду (компетентності) інспектора-кінолога ($\gamma_{Ki}^{(1a)}$) певній вимозі (компетенції), висунутій до значення цього показника ($\gamma_{Ki}^{*(1a)}$).

Більш детально це можна представити у вигляді:

$$\gamma_{Ki}^{(1a)} \{ <, =, > \} \gamma_{Ki}^{*(1a)},$$

якщо кількісний або якісний параметр конкретної вимоги повинен бути відповідно менше заданого, дорівнювати йому або бути більше його;

$$\gamma_{Ki}^{(1a)} \in (\gamma_{Ki}^{*(1a)'} \dots \gamma_{Ki}^{*(1a)''}),$$

якщо кількісний або якісний параметр конкретної вимоги повинен знаходитися в діапазоні між нижньою $\gamma_{Ki}^{*(1a)'}$ і верхньою $\gamma_{Ki}^{*(1a)''}$ межами значень.

Аналогічно співвідношення (3.4) для визначення значень складових придатності службового собаки (її часткових показників якості) запишемо:

$$\gamma_{Gj}^{(1a)} \sim \gamma_{Gj}^{*(1a)},$$

якщо фактична абсолютна оцінка буде виходити за обумовлені межі хоча б по одній з вимог, то і загальна оцінка якості вважатиметься незадовільною, тобто дорівнюватиме «0».

Визначення нормованих вагових коефіцієнтів $b_{k_i}^{(n)}$ та $b_{c_j}^{(n)}$ для кожної вимоги здійснюється на підґрунті абсолютних значень цих коефіцієнтів ($b_{k_i}^{(n)}, b_{c_j}^{(n)}$), які, у свою чергу, встановлюються за допомогою евристичних методів наукових досліджень.

Залежно від цілей оцінювання, критерій якості може бути заданий однією з двох варіацій:

- «чим вище, тим краще» (напр., при проведенні змагань між кінологічними командами);

- «не нижче допустимого» (при допуску до виконання до виконання певних видів завдань), що відповідно формалізовано в залежностях (рис. 3.5):

$$\begin{aligned} K_v &\rightarrow \max, \\ K_v &\geq K_v^*, \end{aligned} \quad (3.5)$$

де K_v^* – мінімальне значення узагальнюючого показника якості кінологічної команди, необхідне для виконання функціональних (службових) обов'язків на заданому рівні.

Результативність діяльності кінологічної команди – це співвідношення між запланованими і фактично отриманими результатами її діяльності.

Виходячи з цього, результативність може бути виміряна в умовних одиницях як різниця зазначених результатів (3.6) або у відсотках як відношення (3.7):

$$\Delta P^{(\Gamma)} = P_{nl} - P_{\phi}, \quad (3.6)$$

$$\Delta P^{(\%) } = \frac{P_{\phi}}{P_{nl}} \cdot 100, \quad (3.7)$$

де $\Delta P^{(\Gamma)}$ – результативність діяльності кінологічної команди, що виміряна в одиницях виміру результату

3. МЕТОДОЛОГІЧНЕ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ПАРАМЕТРІВ СИСТЕМИ КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

$P_{nл}$ – планований на певний період результат діяльності кінологічної команди

P_{ϕ} – фактично отриманий за певний період результат діяльності кінологічної команди

$\Delta P^{(\%)}$ – результативність діяльності кінологічної команди, %

Як випливає із наведеної дефініції та залежностей (3.6) і (3.7), для оцінки результативності необхідно дати визначення «результату» і формалізувати його.

Результат діяльності кінологічної команди – це часовий інтервал здійснення нею заходів митного контролю за визначений період на заданому рівні якості, узгоджених за місцем, цілями та часом з результатами аналізу та оцінки ризиків.

У формалізованому вигляді це можна представити таким чином:

$$P_{nл} = T_{TOn nл} = \sum_{q=1}^Q t_{TOn-q nл}, \quad (3.8)$$

$$P_{\phi} = T_{TOn \phi} = \sum_{q=1}^Q t_{TOn-q \phi}, \quad (3.9)$$

$$\text{при } K_y \geq K_y^*, \text{ Task}\{M, Ц, B\}, \quad (3.10)$$

де $T_{TOn nл}$ – планований результативний час діяльності кінологічної команди в планованому періоді (сумарний час роботи КК над виконанням всіх типових операцій на даному митному пункті), год.

$T_{TOn \phi}$ – фактичний результативний час діяльності кінологічної команди за минулий період, год.

$t_{TOn-q nл}$ – планований час роботи кінологічної команди над виконанням типової операції виду q ($q = \overline{1, Q}$), год.

$t_{TOn-q \phi}$ – фактичний час роботи кінологічної команди над виконанням типової операції виду q , год.

$K_v \geq K_v^*$ – умова, що враховує допуск кінологічної команди до виконання функціональних обов’язків за ознакою рівня якості (аналогічно (2.5))

$Task\{M, Ц, Ч\}$ – умова, яка враховує обов’язкове узгодження порядку використання кінологічної команди з результатами аналізу та оцінки ризиків щодо місця $Task\{M\}$, цілям $Task\{Ц\}$ та часу $Task\{Ч\}$.

Критерії результативності діяльності КК можна формалізувати як

$$\Delta P^{(\Gamma)} \rightarrow \min \quad (3.11)$$

або

$$\Delta P^{(\%) } \rightarrow \max. \quad (3.12)$$

Фізичний зміст цих критеріїв логічно зрозумілий. У першому випадку – це кількість (залишок) запланованої, але ще не виконаної роботи, виміряної в годинах (отримання від’ємного значення $\Delta P^{(\Gamma)}$ у залежності (2.6) свідчить про перевиконання плану). У другому випадку – це кількість виконаної роботи, виміряної у відсотках (значення $\Delta P^{(\%) } > 100\%$ у залежності (2.7) також свідчить про перевиконання плану).

На основі наведених дефініцій понять результативності та результату діяльності кінологічної команди можна сформулювати аналогічні визначення щодо СКЗ, які стосуватимуться всіх митниць ДФС України або окремих з них.

Відповідно, результативність діяльності системи кінологічного забезпечення – це співвідношення між запланованими і фактично отриманими результатами діяльності за визначений період всіх кінологічних команд, які входять в неї.

$$\Delta P_{\Sigma}^{(\Gamma)} = P_{nl\Sigma} - P_{\phi\Sigma} \quad (3.13)$$

$$\Delta P_{\Sigma}^{(\%) } = \frac{P_{\phi\Sigma}}{P_{nl\Sigma}} \cdot 100, \quad (3.14)$$

де $\Delta P_{\Sigma}^{(\Gamma)}$ – результативність діяльності СКЗ, год.

3. МЕТОДОЛОГІЧНЕ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ПАРАМЕТРІВ СИСТЕМИ КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

$P_{nl\Sigma}$ – планований на певний період результат діяльності СКЗ, год.

$P_{\phi\Sigma}$ – фактично отриманий за певний період результат діяльності СКЗ, год.

$\Delta P_{\Sigma}^{(\%)}$ – результативність діяльності СКЗ, %

Результат діяльності системи кінологічного забезпечення – це сума результатів діяльності за визначений період всіх кінологічних команд, які входять в неї.

$$P_{nl\Sigma} = \sum_{v=1}^V \sum_{w=1}^W P_{nlvw}, \quad (3.15)$$

$$P_{\phi\Sigma} = \sum_{v=1}^V \sum_{w=1}^W P_{\phi vw}, \quad (3.16)$$

де P_{nlvw} – планований на певний період результат діяльності W -ої кінологічної команди V -ої спеціалізації, год.

$P_{\phi vw}$ – фактично отриманий за певний період результат діяльності W -ої кінологічної команди V -ої спеціалізації, год.

V – порядковий номер спеціалізації КК, $v = \overline{1, V}$

W – порядковий номер КК в кожній спеціалізації, $w = \overline{1, W}$

Аналогічно залежностям (3.11), (3.12) формалізуємо критерії результативності діяльності СКЗ:

$$\Delta P_{\Sigma}^{(\Gamma)} \rightarrow \min \quad (3.17)$$

або

$$\Delta P_{\Sigma}^{(\%) } \rightarrow \max \quad (3.18)$$

Ефективність системи кінологічного забезпечення – це співвідношення між отриманим за визначений період результатом її діяльності і використаними для цього ресурсами:

$$E_{СКЗ\,nl} = \frac{R_{nl}}{P_{nl\Sigma}}, \quad (3.19)$$

$$E_{СКЗ\phi} = \frac{R_{\phi}}{P_{\phi\Sigma}}, \quad (3.20)$$

де $E_{СКЗ\text{пл}}$ – планована ефективність системи кінологічного забезпечення, грн./год.

$E_{СКЗ\phi}$ – фактична отримана ефективність системи кінологічного забезпечення, грн./год.

$R_{\text{пл}}$, R_{ϕ} – відповідно планований і фактичний вартісний ресурс (сукупні затрати на всі потреби системи кінологічного забезпечення даної митниці (або всіх митниць)) в досліджуваному періоді, грн.

Фізичний зміст величини $E_{СКЗ}$ відображає середню вартість здійснення митного контролю кінологічними командами СКЗ протягом однієї години при визначеній величині результату ($P_{\text{пл}\Sigma} = \text{const}$, $P_{\phi\Sigma} = \text{const}$). Очевидно, менше значення даної величини (при врахуванні зазначених в (3.10) обмежень) буде свідчити про більшу вигідність організації СКЗ у цілому для досягнення визначеного результату.

Таким чином, критерій ефективності СКЗ дає можливість порівняти між собою альтернативні варіанти її організації, а саме:

$$E_{СКЗ\text{пл}} \rightarrow \min, \quad \text{при } P_{\text{пл}\Sigma} = \text{const}; \quad (3.21)$$

$$E_{СКЗ\phi} \rightarrow \min, \quad \text{при } P_{\phi\Sigma} = \text{const}. \quad (3.22)$$

Розглянемо моделі формування вартісних ресурсів ($R_{\text{пл}}$ або R_{ϕ}), які повинні враховуватися при розрахунку величини $E_{СКЗ}$.

Функціонування СКЗ безпосередньо та безперервно пов'язане із споживанням різного роду ресурсів, необхідних для забезпечення кінологічної діяльності.

У ряді випадків обсяг споживаних ресурсів можна виміряти за допомогою натуральних показників (наприклад, для забезпечення харчування службових собак потрібна певна кількість корму та води), однак найбільш зручно споживані ресурси вимірювати в грошових одиницях. Це дозволить звести до єдиного

3. МЕТОДОЛОГІЧНЕ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ПАРАМЕТРІВ СИСТЕМИ КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

еквівалента споживання різної кількості різнорідних ресурсів, який характеризуватиме загальне споживання вартісного ресурсу. Отже, універсальною одиницею, за допомогою якої можуть бути інтерпретовані витрати різноманітних ресурсів, є їх грошовий еквівалент.

При побудові моделі споживання вартісного ресурсу СКЗ невирішеним і актуальним залишається завдання щодо всебічного та правильного врахування затрат, які складають набуту вартість СКЗ.

З цією метою необхідно вирішити наступні завдання:

1) провести аналіз статей затрат, призначених для забезпечення діяльності компонентів СКЗ;

2) визначити вид та зміст економічних показників розрахунку вартісного ресурсу СКЗ.

Щодо вирішення першого завдання, сукупність усіх затрат умовно можна поділити на три групи: разові (R_1); ті, що пропорційні часу функціонування СКЗ (R_2); ті, що прогресивно збільшуються з часом функціонування СКЗ (R_3). Виходячи з зазначеного, загальну модель вартісного ресурсу СКЗ можна представити як сукупність різнорідних затрат за минулий або на планований періоди, що подано у вигляді залежності 3.23.

$$R = R_1 + R_2 + R_3 \quad (3.23)$$

а його поточне значення на момент часу t складе

$$R(t) = R_1(t) + R_2(t) + R_3(t) = R_1 + \mathcal{B}_2 \cdot t + \mathcal{B}_3 \cdot t^\alpha \quad (3.24)$$

де $R(t)$ – обсяг споживання вартісного ресурсу при функціонуванні

СКЗ на момент часу t ($t = 0, 1, 2, \dots$ років), грн.;

\mathcal{B}_2 – затрати за перший рік функціонування СКЗ, що пропорційні терміну експлуатації, грн.

\mathcal{B}_3 – затрати за перший рік функціонування СКЗ, які залежно від терміну функціонування прогресивно збільшуються за ступеневим законом розподілу з деяким параметром α грн.

КІНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Параметр α характеризує функціональну залежність між терміном функціонування СКЗ та інтенсивністю збільшення затрат.

При плануванні процесу споживання вартісного ресурсу слід враховувати те, що він має імовірнісний характер через неможливість прогнозування достовірних витрат на ті чи інші заходи кінологічної діяльності у досліджуваній період. Тому затрати на забезпечення η_μ -ї статті ($\eta_\mu = \{1; 2; \dots; H_\mu\}$, $\mu = \{1; 2; 3\}$ – номер групи статей затрат згідно R_1, R_2, R_3) у планованому періоді будуть визначатися через відповідні імовірності ρ_{η_μ} .

Такий підхід дозволив розробити систему аналітичних залежностей (табл. 3.6), що надають можливість досліджувати процес споживання вартісного ресурсу СКЗ як за період, що минув, так і на планований період.

Графічна інтерпретація типових залежностей собівартості

результату діяльності СКЗ (P_Σ) від часу її функціонування $\frac{R}{P_\Sigma}(t)$,

а також окремо за параметрами R_1, R_2, R_3 ($\frac{R_1}{P_\Sigma}(t)$, $\frac{R_2}{P_\Sigma}(t)$, $\frac{R_3}{P_\Sigma}(t)$) може мати вигляд, поданий на рис. 3.4.

Таблиця 3.6

Формалізація показників набутої вартості СКЗ

Но- мер групи затрат (μ)	Кількість статей в групі затрат (η_μ)	Аналітичні залежності споживання вартісного ресурсу		
		статистичні за звітний період	прогнозовані на планований період T	на довільний момент часу t
1	H_1	$R_1 = \sum_{\eta_1=1}^{H_1} r_{\eta_1}$	$R_1(T) = \sum_{\eta_1=1}^{H_1} (r_{\eta_1} \cdot \rho_{\eta_1})$	$R_1(t) = \sum_{\eta_1=1}^{H_1} r_{\eta_1}$

**3. МЕТОДОЛОГІЧНЕ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ОЦІНКИ ПАРАМЕТРІВ СИСТЕМИ КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ**

2	H_2	$R_2 = \sum_{\eta_2=1}^{H_2} r_{\eta_2}$	$R_2(T) = \sum_{\eta_2=1}^{H_2} (r_{\eta_2} \cdot \rho_{\eta_2})$	$R_2(t) = \sum_{\eta_2=1}^{H_2} (\hat{a}_{\eta_2} \cdot t)$
3	H_3	$R_3 = \sum_{\eta_3=1}^{H_3} r_{\eta_3}$	$R_3(T) = \sum_{\eta_3=1}^{H_3} (r_{\eta_3} \cdot \rho_{\eta_3})$	$R_3(t) = \sum_{\eta_3=1}^{H_3} (\hat{a}_{\eta_3} \cdot t^\alpha)$

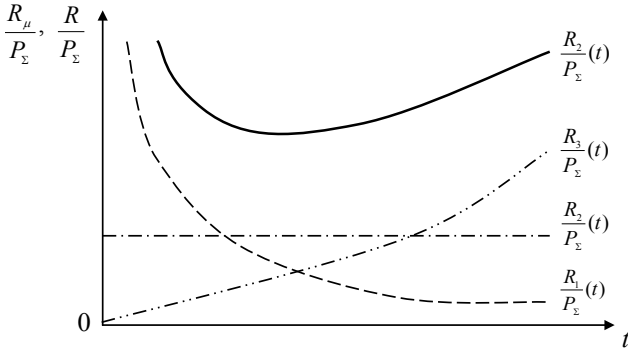

Рисунок 3.4 – Графічна інтерпретація зміни собівартості результату діяльності СКЗ, залежно від терміну її функціонування

Прогресуючий характер кривої $\frac{R_3}{P_z}(t)$ обумовлений тим, що навчально-методична та матеріально-технічна бази для підготовки КК з плином часу старіють, а повне відновлення технічного ресурсу будь-якого виробу неможливе й він відновлюється частково [12, 27]. Тому виникає потреба у проведенні робіт із збільшеним обсягом технологічних операцій та витратою необхідних запасних частин, інструментів, матеріалів тощо, що, в свою чергу, призводить до прискорення споживання вартісного ресурсу системою кінологічного забезпечення. Крім того, витрати вартісного ресурсу на зооветеринарне забезпечення також будуть збільшуватися через старіння службових собак.

Таким чином, встановлено доцільність проведення таких видів оцінювання в структурі системи кінологічного забезпечення:

- якості – для штатних кінологічних команд після закінчення первинної підготовки, підвищення кваліфікації, навчальних зборів, перепідготовки тощо (з метою: визначення їх відповідності вимогам, що до них висуваються; визначення потенціалу підвищення якості), а також окремо інспектора-кінолога та службового собаки (їх добору);

- результативності – щодо функціонування системи кінологічного забезпечення та діяльності кінологічних команд (з метою: визначення повноти досягнення запланованого результату діяльності кінологічних команд; оптимізації часових параметрів розподілу річного фонду їх робочого часу);

- ефективності – для функціонування системи кінологічного забезпечення ДФС України або окремих її територіальних органів (з метою: порівняння різних варіантів організації кінологічного забезпечення та вибору з них найбільш раціонального; визначення резервів щодо оптимізації системи кінологічного забезпечення за рахунок управління часовими та вартісними параметрами діяльності кінологічних команд, а також показниками їх якості).

З цією метою, відповідно до вимог міжнародних стандартів серії ISO 9000, розроблено систему дефініцій, показників і критеріїв оцінки якості, результативності та ефективності кінологічної діяльності ДФС України.

Всі запропоновані показники та критерії є валідними¹, вимірюваними і можуть бути верифіковані² подальшим моніторингом.

Отримані результати можуть слугувати також науковим підґрунтям щодо розробки узагальненої методики (яка складається з комплексу взаємопов'язаних часткових методик) розрахунку параметрів системи кінологічного забезпечення, що репрезентовано в наступному підрозділі.

¹ Наведені показники і критерії валідні, адже вони розроблені згідно функцій, покладених на СКЗ.

² Словосполучення «верифіковані подальшим моніторингом» означає, що отримані теоретичні результати можуть бути перевірені дослідним шляхом (експериментально, статистично або іншим емпіричним способом).

3.3. Узагальнена методика розрахунку параметрів системи кінологічного забезпечення митниці

Під узагальненою методикою розрахунку параметрів системи кінологічного забезпечення митниці будемо розуміти формалізовану послідовність процедур, виконання яких забезпечить отримання шуканих величин:

- 1) штатної чисельності кінологічних команд митниці;
- 2) ефективності організації системи кінологічного забезпечення;
- 3) якості та рейтингу кінологічних команд.

Пропонована послідовність процедур розрахунку відповідає основним вимогам, що висуваються до методик, зокрема це: реалістичність, відтворюваність, зрозумілість, обґрунтованість, відповідність цілям розрахунків.

Узагальнена методика складається з таких часткових методик:

I. Методика розрахунку штатної чисельності кінологічних команд митниці.

II. Методика оцінки ефективності системи кінологічного забезпечення митниці.

III. Методика оцінки якості та визначення рейтингу кінологічних команд митниці.

У сукупності це є науково-методичним інструментарієм забезпечення ефективності митного контролю, що здійснюється кінологічними командами.

3.3.1 Обмеження, допущення та початкові дані узагальненої методики

1. Штатна кількість кінологічних команд розраховується на наступний період для однієї митниці.

2. Прогнозування загальної тривалості часу виконання типової операції (далі – ТОп) у наступному періоді здійснюється на основі аналізу поточного та двох попередніх періодів (років).

КІНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

3. Завдання (цілі, місця, час) для кінологічних команд визначаються на основі результатів спрацювання системи аналізу та управління ризиками.

4. Вимоги до якості інспектора-кінолога та службового собаки встановлюються експертною комісією.

5. Час роботи кінологічної команди над виконанням ТОб митного контролю певного виду не повинен перевищувати граничний (максимально допустимий). Визначення граничного часу виконання однієї ТОб регламентовано у Спільному наказі [45].

При невиконанні даної вимоги потрібно збільшити кількість КК, поки результат не буде задовільним.

6. Регламентуючі положення методики отримані з таких нормативно-правових актів:

- Митний кодекс України;
- Наказ Міндоходів України «Про функціональні повноваження структурних підрозділів Міністерства доходів і зборів України»;
- Наказ ДМСУ «Про затвердження Порядку організації використання службових собак у митних органах»;
- Наказ ДМСУ «Про затвердження Положення про організацію і проведення навчання кінологічних команд у Кінологічному центрі Державної митної служби України»;
- Спільний наказ «Про затвердження часових нормативів виконання контрольних операцій посадовими особами, які здійснюють контроль осіб, товарів і транспортних засобів у пунктах пропуску через державний кордон України» (ДМСУ, Адміністрація Держприкордонслужби України, Міністерство транспорту та зв'язку України, Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство аграрної політики України, Міністерство охорони навколишнього природного середовища України, Міністерство культури і туризму України, Державна служба України з нагляду за забезпеченням безпеки авіації) від 28.11.2005 № 1167/886/824/643/655/424/858/900;
- Наказ Міндоходів України «Про організацію навчання працівників» від 08.05.2013 № 49-р»;

3. МЕТОДОЛОГІЧНЕ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ПАРАМЕТРІВ СИСТЕМИ КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

- Наказ Держмитслужби України «Про затвердження Положення про систему підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації особового складу митної служби України й Положення про організацію професійного навчання особового складу митної служби України без відриву від роботи» від 07.07.2003 № 439;

- Наказ Держмитслужби України «Про організацію спеціальної підготовки посадових осіб митної служби України» від 02.12.2003 № 816;

- Наказ Держмитслужби України «Про організацію та проведення професійного навчання без відриву від роботи працівників Південної митниці Міндоходів у 2014 році» від 02.12.2003 № 816;

- Наказ Міністерства праці та соціальної політики України «Про затвердження Методики розрахунку чисельності окремих категорій працівників на основі норм з праці» від 04.09.2000 № 222;

7. Початковими даними узагальненої методики є:

1) характеристики пункту пропуску або контрольного пункту (далі – митного пункту):

- тип митного пункту (автомобільний, залізничний, повітряний, водний);

- перелік типових операцій, що виконуються з використанням кінологічних команд;

- статистичні дані щодо кількості та часу виконання типових операцій кінологічними командами на митному пункті за два попередніх і поточний період (рік);

2) граничні значення часу виконання типових операцій кінологічними командами по кожному з видів транспорту, що слідує через митний кордон;

3) середній строк служби кінологічної команди;

4) річний фонду робочого часу інспектора-кінолога та часові характеристики його розподілу, зокрема:

- загальна кількість годин у річному фонді робочого часу інспектора-кінолога;

- нерезультативний час при виконанні обов'язків безпосередньо на митному пункті, в який входить:

- час запланованих невиходів інспектора-кінолога під час відпусток і відсутності через хворобу;

КІНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

- час на заходи щодо розвитку та підтримання (удосконалення) знань, умінь і навичок (тренування, підвищення кваліфікації тощо);

- нерезультативний час при виконанні обов'язків безпосередньо на митному пункті (короткочасний відпочинок, вигул службового собаки тощо);

5) витрати на формування та утримання системи кінологічного забезпечення, які відображені в грошовому еквіваленті, а також закони їх розподілу в часі:

- щодо інспектора-кінолога:
- щомісячна оплата праці;
- підготовка, підвищення класифікації та (або) перепідготовка;

- речове забезпечення;
- участь у змаганнях;
- додаткові виплати;
- пільги;
- щодо службового собаки:
- добір і закупівля службових собак;
- забезпечення харчуванням;
- санітарно-ветеринарне забезпечення;
- інвентар для утримання, дресирування і тренування службових собак.

Крім того, можуть бути передбачені й інші статті витрат для забезпечення кінологічної діяльності.

3.3.2 Методика розрахунку штатної чисельності кінологічних команд митниці

Штатна чисельність кінологічних команд всіх спеціалізацій для певної митниці визначається за формулою:

$$k_{III} = \sum_{v=1}^V k_{IIIv}, \quad (3.25)$$

3. МЕТОДОЛОГІЧНЕ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ПАРАМЕТРІВ СИСТЕМИ КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

де k_{III} – розрахункова штатна кількість КК для виконання всіх ТОп на даному митному пункті, од.

k_{IIIv} – розрахункова штатна кількість КК v-ої спеціалізації ($v = \overline{1, V}$) на даному митному пункті, од.

$$k_{IIIv} = \frac{T_{TOп\ np\ v}}{T_{KK\ rez}^{(\Gamma)}} \quad (3.26)$$

де $T_{TOп\ np\ v}$ – прогнозована тривалість виконання всіх ТОп, які покладаються на кінологічні команди v-ої спеціалізації на даному митному пункті в планованому періоді, год.

$T_{KK\ rez}^{(\Gamma)}$ – прогнозований результативний час діяльності однієї кінологічної команди v-ої спеціалізації при виконанні обов'язків на даному митному пункті в планованому періоді (результат діяльності системи кінологічного забезпечення митниці згідно формули (3.15), $T_{KK\ rez} \equiv P_{нл\Sigma}$), год.

Визначимо першу складову залежності (3.26):

$$T_{TOп\ np\ v} = \frac{\sum_{q=1}^Q (t_{TOп-q} \cdot k_{TOп-q\ np} \cdot k_{KK\ TOп-q})}{3600} \quad (3.27)$$

де $t_{TOп-q}$ – середній час виконання (математичне сподівання часу виконання) q-ої ТОп ($q = \overline{1, Q}$) при необхідній кількості КК, с.

$k_{TOп-q\ np}$ – прогнозована кількість ТОп q-го виду у наступному періоді, од.

$k_{KK\ TOп-q}$ – кількість КК, що потрібна для виконання q-ої ТОп, с;

3600 – коефіцієнт, за допомогою якого час в секундах переводиться в години.

$$t_{TOп-q} = \frac{\sum_{f=1}^F t_{TOп-q\ f}}{F \cdot k_{KK\ TOп-q}} \quad (3.28)$$

де t_{TOn-qf} – час виконання q-ої ТОп КК при f-му вимірюванні ($f = \overline{1, F}$), с. Величина t_{TOn-qf} визначається експериментально за результатами спостережень

F – загальна кількість вимірювань часу виконання ТОп, од. Визначення величини F теоретично повинне здійснюватися за правилами математичної статистики (встановлення розміру вибірки з генеральної сукупності всіх спостережень). Однак, практично це достатньо складний процес, тому можна використати просте правило: «чим більшою є вибірка, тим вище точність розрахунків»

$k_{KK TOn-q}$ – необхідна кількість КК для виконання q-ої ТОп, щоб забезпечити вимогу щодо неперевищення граничного часу митного контролю, од.

$$k_{KK TOn-q} = \begin{cases} 1, & \text{якщо } t_{TOn-q} \leq t_{TOn-q}^* \\ \text{інакше } 1 + z \end{cases}, \quad (3.29)$$

$$K_{yv} \geq K_{yv}^* \quad (3.30)$$

де t_{TOn-q}^* – граничний час виконання q-ої ТОп, який встановлений нормативно-правовими актами чи вимогами інших керівних документів

Z – натуральне число ($z = 1, 2, \dots$), яке потрібно додати до 1 з метою виконання умови $t_{TOn-q} \leq t_{TOn-q}^*$

$K_{yv} \geq K_{yv}^*$ – умова (3.5) з урахуванням спеціалізації (v) кінологічної команди

Величина $k_{TOn-qnp}$, яка входить у залежність (3.27) розраховується (прогнозується) відповідно до статистичної інформації про витрати службового, а саме:

$$k_{TOn-qnp} = \frac{k_{TOn-q}^{(-2)} + k_{TOn-q}^{(-1)} + k_{TOn-q}^{(0)}}{3}, \quad (3.31)$$

3. МЕТОДОЛОГІЧНЕ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ПАРАМЕТРІВ СИСТЕМИ КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

де $k_{\text{ТОН-}q}^{(-2)} + k_{\text{ТОН-}q}^{(-1)} + k_{\text{ТОН-}q}^{(0)}$ – кількість ТОН q -го виду, відповідно, за два попередніх і поточний періоди (роки), од.

3 – кількість аналізованих періодів (років), од.

Переходимо до розрахунку другої складової залежності (3.26) – прогнозованого результативного часу діяльності однієї КК v -ої спеціалізації при виконанні обов'язків на митному пункті в планованому періоді ($T_{\text{КК } pезv}^{(\Gamma)}$).

$$T_{\text{КК } pезv}^{(\Gamma)} = \frac{T_{\text{ИК РФ}}^{(\Gamma)} \cdot T_{\text{ИК } pезv}^{(\%)}}{100}, \quad (3.32)$$

де $T_{\text{ИК РФ}}^{(\Gamma)}$ – річний фонд робочого часу інспектора-кінолога, год. Величина $T_{\text{ИК РФ}}^{(\Gamma)}$ встановлюється щороку Міністерством соціальної політики України згідно Кодексу законів про працю України

$T_{\text{ИК } pезv}^{(\%)}$ – середнє значення результативного часу діяльності інспектора-кінолога з кінологічної команди V -ої спеціалізації, виміряне у відсотках відносно річного фонду робочого часу, %

100 – коефіцієнт перетворення відсотків на години

$$T_{\text{ИК } pезv}^{(\%)}) = T_{\text{ИК РФ}}^{(\%)}) - T_{\text{ИК } нерезv}^{(\%)})}, \quad (3.33)$$

де $T_{\text{ИК РФ}}^{(\%)}$ – річний фонд робочого часу інспектора-кінолога у відсотках, $T_{\text{ИК РФ}}^{(\%)}) = 100\%$.

$T_{\text{ИК } нерезv}^{(\%)})$ – середнє значення нерезультативного часу діяльності інспектора-кінолога з кінологічної команди V -ої спеціалізації, виміряне у відсотках відносно річного фонду робочого часу, %

$$T_{\text{ИК } нерезv}^{(\%)}) = \frac{100 T_{\text{ИК } нерезv}^{(\Gamma)}}{T_{\text{ИК РФ}}^{(\Gamma)}} = \frac{100 \sum_{l=1}^L t_{\text{ИК } нерезvl}}{T_{\text{ИК РФ}}^{(\Gamma)}}, \quad (3.34)$$

КІНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

де $t_{IK \text{ через } \nu l}$ – середнє значення нерезультативного часу діяльності інспектора-кінолога з кінологічної команди ν -ої спеціалізації, що витрачається на заходи (потреби) виду l ($l = \overline{1, L}$), год.

100 – коефіцієнт перетворення годин на відсотки

Перелік заходів, на які витрачається час $T_{IK \text{ через } \nu}^{(\%)}$, наведений у табл. 3.7.

Таблиця 3.7

Річний фонд робочого часу інспектора-кінолога та часові характеристики його розподілу

№ статті витрат часу	<i>Стаття витрат часу</i>	<i>Нормативні витрати часу та їх періодичність</i>	<i>Річні витрати часу, год./рік</i>	<i>Витрати часу у % від річного фонду</i>
1. Річний фонд робочого часу інспектора-кінолога			2002,00	100,00
2. Час планованих невиходів на службу інспекторів-кінологів під час відпусток та лікарняних, а також через стан здоров'я службового собаки			300,00	14,99
2.1	Відсутність через відпустку	10% на рік	200,00	9,99
2.2	Відсутність через хворобу інспектора-кінолога	1% на рік	20,00	1,00
2.3	Відсутність через хворобу та еструс службового собаки (у середньому із розрахунку рівної кількості сук та кобелів)	Еструс 3 тижні, хвороба 1% на рік	80,00	4,00
3. Час на заходи із розвитку та підтримання знань, умінь і навичок			306,03	15,29
3.1	Час на тренування	16 год. на місяць (або два тренування на тиждень по 2 год. кожне)	170,20	8,50
3.2	Підвищення кваліфікації	1 міс. на рік	72,00	3,60

3. МЕТОДОЛОГІЧНЕ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ПАРАМЕТРІВ СИСТЕМИ КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

3.3	Професійна підготовка	8 акад. год. на місяць (по 2 акад. год. на тиждень) протягом 10 місяців	63,83	3,19
4. Нерезультативний час при виконанні обов'язків на митному пункті			854,11	42,66
4.1	Короткочасний відпочинок	15 хв. через кожні 20 хв. роботи - 3,5 год. на зміну	474,13	23,68
4.2	Вигул службового собаки	10 хв. через кожні 120 хв. - 0,5 год. на зміну	67,73	3,38
4.3	Складання протоколів та повідомлень про виявлення предметів контрабанди, участі у судах	0,5 год. на зміну	72,25	3,61
4.4	Обмежене використання при температурі до -15 або більше +25 С	30 діб на рік	240,00	11,99
5. Результативний час діяльності КК при виконанні обов'язків на митному пункті			541,86	27,07

Таким чином, величина $T_{IK \text{ через } v}^{(\%)}$ може скласти близько 35% від річного фонду робочого часу.

3.3.3 Методика оцінки ефективності системи кінологічного забезпечення митниці ДФС

Після розрахунку штатної чисельності кінологічних команд визначається ефективність СКЗ митниці. З цією метою використовуємо раніше обґрунтовану систему аналітичних залежностей (табл. 3.6), а також формули (3.24), (3.26), (3.32), звідки отримаємо:

$$E_{СКЗ_{nl}} = \frac{R_{nl}}{P_{nl\Sigma}} = \sum_{v=1}^V \frac{k_{Шlv} \cdot \left(\sum_{\eta_1=1}^{H_1} r_{\eta_1} + \sum_{\eta_2=1}^{H_2} (\epsilon_{\eta_2} \cdot t) + \sum_{\eta_3=1}^{H_3} (\epsilon_{\eta_3} \cdot t^\alpha) \right)_v}{T_{ТОН \text{ нрв}}}. \quad (3.35)$$

КІНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Затрати на потреби системи кінологічного забезпечення певної митниці (або всіх митниць) в планованому періоді мають певні особливості для кінологічних команд різних спеціалізацій та визначаються відповідними керівними документами, а також статистичним методом на підґрунті аналізу бухгалтерських документів.

Перелік статей затрат на утримання однієї кінологічної команди наведений у табл. 3.8.

Таблиця 3.8

Розрахунок сумарних затрат на утримання однієї кінологічної команди

№ статті затрат	<i>Стаття затрат</i>	<i>Разові затрати, грн.</i>	Сума періодичних затрат, грн.	Сума затрат, що прогресивно зростають, грн.	Період затрат, роки	Ступінь щорічного збільшення, грн.	Приведена до одного року сума затрат по статтям, грн./рік
1. Щодо інспектора-кінолога							
1.1	Щомісячна оплата праці			3000,00	0,08	1,01	36732,72
1.2	Підготовка, підвищення класифікації та (або) перепідготовка		2000,00		1,00		2000,00
1.3	Речове забезпечення		800,00		1,00		800,00
1.4	<i>Додаткові виплати</i>						
1.4.1	Матеріальна допомога на оздоровлення		3000,00		1,00		3000,00
1.4.2	Матеріальна допомога на вирішення соціально-побутових питань		3000,00		1,00		3000,00

3. МЕТОДОЛОГІЧНЕ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ПАРАМЕТРІВ СИСТЕМИ КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

2. Щодо службового собаки							
2.1	Добір і закупівля службових собак	3000,00			7,50		400,00
2.2	Забезпечення харчуванням		8500,00		1,00		8500,00
2.3	Санітарно-ветеринарне забезпечення			200,00	1,00	1,05	221,20
2.4	Інвентар для утримання, дресирування та тренування службових собак	1000,00			7,50		133,33
Разом							54787,25

При визначенні найбільш раціональної організації СКЗ митниці потрібно розрахувати її штатну чисельність за допомогою інших підходів (моделей, методів, методик), після чого порівняти результати за критерієм (3.21): $E_{СКЗ_{пл}} \rightarrow \min$.

Важливо відмітити, що залежність (3.35) дає можливість визначити потенціал підвищення ефективності організації СКЗ з метою досягнення встановленого результату $P_{пл\Sigma} = const$, а саме, за рахунок:

1) зменшення затрат за різними статтями, з яких складається показник $R_{пл}$;

2) зменшення кількості кінологічних команд $k_{ШВ}$ за рахунок підвищення продуктивності їх діяльності (збільшення прогнозованого результативного часу $T_{КК\text{резв}}^{(Г)}$ та зменшення нерезультативних витрат часу).

3.3.4 Методика оцінки якості та визначення рейтингу кінологічних команд митниці

Підґрунтям щодо оцінки якості кінологічних команд є методологічний матеріал, викладений у п. 3.3.1.

КІНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Для розрахунку узагальнюючого показника якості окремої кінологічної команди потрібно зіставити сукупність притаманних інспектору-кінологу та його службовому собаці характеристик тим вимогам, які обумовлюють спроможність кінологічної команди виконувати свої функціональні обов'язки на заданому рівні.

Загальний порядок формалізованих операцій представлено у табл. 3.9.

Таблиця 3.9

Порядок оцінки якості підготовки та визначення рейтингу кінологічних команд

№ етапу	Зміст етапу	Правило або метод визначення	Примітка
I. Підготовчий етап (загальний)			
I.1	Встановлення переліку ЧПЯ окремо для інспектора-кінолога та службового собаки	Метод експертних оцінок	Наприклад: 1. Освіта 2. Знання у галузі кінологічної діяльності 3. Досвід роботи з собаками
I.2	Формування первинних (абсолютних) шкал (якісних або кількісних) оцінок для кожного ЧПЯ (визначення меж та градацій)	Метод експертних оцінок	Приклад оцінок за первинною якісною шкалою: «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно». Абсолютні оцінки ЧПЯ позначимо через $\gamma_{ki}^{(1a)}$ і $\gamma_{cj}^{(1a)}$ для інспектора-кінолога і службового собаки відповідно.
I.3	Формування вторинної кількісної шкали (абсолютної) оцінки, єдиної для всіх ЧПЯ	Метод експертних оцінок	Приклад оцінок за вторинною кількісною шкалою: «100%», «80%», «60%», «менше 60%» Оцінки ЧПЯ на вторинній шкалі позначимо через $\gamma_{ki}^{(2a)}$ і $\gamma_{cj}^{(2a)}$ для інспектора-кінолога і службового собаки відповідно

3. МЕТОДОЛОГІЧНЕ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ПАРАМЕТРІВ СИСТЕМИ КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1.4	Встановлення інтерпретацій (еквівалентів) оцінок (кількісних або якісних) за первинною шкалою для кожного ЧПЯ щодо вторинної шкали оцінки	Метод порівняльної інтерпретації	Наприклад, оцінки за первинною шкалою «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно» можна інтерпретувати на вторинну шкалу як «100%», «80%», «60%», «менше 60%»
1.5	Формування шкали абсолютних оцінок вагових коефіцієнтів для всіх ЧПЯ	Метод експертних оцінок	Доцільне використання шкали оцінок: «1,2,...,10»
1.6	Встановлення абсолютних оцінок вагових коефіцієнтів для кожного ЧПЯ	Метод експертних оцінок	Абсолютні оцінки вагових коефіцієнтів позначимо через $b_{Ki}^{(a)}$ і $b_{Gj}^{(a)}$ для КК відповідно
1.7	Нормування абсолютних оцінок вагових коефіцієнтів ЧПЯ	$b_{Ki}^{(n)} = \frac{b_{Ki}^{(a)}}{\sum_{i=1}^I b_{Ki}^{(a)}}$ $b_{Gj}^{(n)} = \frac{b_{Gj}^{(a)}}{\sum_{j=1}^J b_{Gj}^{(a)}}$ $\sum_{i=1}^I b_{Ki}^{(n)} = 1, \sum_{j=1}^J b_{Gj}^{(n)} = 1$	Нормовані оцінки вагових коефіцієнтів позначимо через $b_{Ki}^{(n)}$ і $b_{Gj}^{(n)}$ для інспектора-кінолога і службового собаки відповідно
II. Етап оцінювання кінологічної команди			
II.1	Оцінювання ЧПЯ інспектора-кінолога та службового собаки за первинною шкалою	Зіставляються вимоги щодо якості КК з фактичними характеристиками КК $\gamma_{Ki}^{(1a)} \in (\gamma_{Ki}^{*(1a)'} \dots \gamma_{Ki}^{*(1a)''})$ $\gamma_{Gj}^{(1a)} \in (\gamma_{Gj}^{*(1a)'} \dots \gamma_{Gj}^{*(1a)''})$	
II.2	Визначення абсолютних оцінок ЧПЯ за вторинною шкалою	Метод порівняльної інтерпретації	Здійснюється інтерпретація оцінок ЧПЯ інспектора-кінолога та службового собаки за первинною шкалою щодо вторинної шкали

КІНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

II.3	Розрахунок нормованих оцінок ЧПА за вторинною шкалою	$\gamma_{Ki}^{(2n)} = \frac{\gamma_{Ki}^{(2a)} b_{Ki}^{(n)}}{100}, \sum_{i=1}^I \gamma_{Ki}^{(2n)} \leq 1$ $\gamma_{Cj}^{(2n)} = \frac{\gamma_{Cj}^{(2a)} b_{Cj}^{(n)}}{100}, \sum_{j=1}^J \gamma_{Cj}^{(2n)} \leq 1$	
II.4	Розрахунок комплексних показників якості інспектора-кінолога та службового собаки	$K_K = \begin{cases} \sum_{i=1}^I \gamma_{Ki}^{(2n)}, & \text{при } \gamma_{Ki}^{(2n)} > 0, \\ 0, & \text{в інших випадках.} \end{cases}$ $K_{Cv} = \begin{cases} \sum_{j=1}^J \gamma_{Cj}^{(2n)}, & \text{при } \gamma_{Cj}^{(2n)} > 0, \\ 0, & \text{в інших випадках.} \end{cases}$	
II.5	Розрахунок узагальненого показника якості кінологічної команди ¹	<p>Для кандидата на посаду:</p> $K_{Yv} = K_K \times K_{Cv}.$ <p>Для штатної кінологічної команди:</p> $K_{Yv} = \frac{K_K \times K_{Cv} + K_{Yv}^{(-1)}}{2},$ <p>де $K_{Yv}^{(-1)}$ – узагальнений показник якості кінологічної команди за попередній період</p>	
II.6	Визначення рейтингу кінологічної команди за критерієм якості	Критерій якості може бути заданий однією	Для визначення рейтингу (див. рис.)

Слід зауважити, що для кандидатів на посади кінологічних команд та тих, хто вже проходить службу у ДФС України, перелік та зміст вимог (часткових показників якості), які висуваються до

¹ Зауважимо, що при оцінці якості штатних кінологічних команд (на відміну від первинної оцінки якості кандидатів на посади у ДФС) доречно врахувати вплив такої ж оцінки за попередній період. Це буде фактором стабілізації оцінки, що забезпечить мінімізацію стрибкоподібної зміни рівня якості через різні чинники (наприклад, хворобу, відрадження тощо), а також дозволить врахувати результати діяльності й набування досвіду.

3. МЕТОДОЛОГІЧНЕ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ПАРАМЕТРІВ СИСТЕМИ КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

інспектора-кінолога та його службового собаки, а також їхні вагові коефіцієнти мають певні відмінності.

Такі вимоги визначені нами за результатами експертної оцінки та узагальнені у табл. 3.10 та табл. 3.11.

Таблиця 3.10

Початкові дані щодо первинної оцінки якості кінологічної команди – кандидата на посаду у ДФС України

№ параметра	Назва параметра (часткового показника якості) КК	Значення шкал оцінювання		
		$b_{Кі}^{(a)}, b_{Сј}^{(a)}$	$\gamma_{Кі}^{(1a)}, \gamma_{Сј}^{(1a)}$	$\gamma_{Кі}^{(2a)}, \gamma_{Сј}^{(2a)} \%$
1. Параметри оцінки якості первинної компетентності кандидата на посаду інспектора-кінолога				
1.1	Освіта	10	вища з кінологічної або ветеринарної спеціалізацією	100
			вища освіта та кінологічна підготовка	90
			вища	60
			інше	0
1.2	Знання у галузі кінологічної діяльності	6	професійні	100
			-	90
			аматорські	60
			відсутні	0
1.3	Досвід роботи з собаками	6	професійний	100
			-	90
			аматорський	60
			відсутній	0
1.4	Бажання надалі працювати з собакою	10	є	100
			-	90
			-	60
			відсутнє	0

КІНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

1.5	Наявність алергічної реакції на тварин та їх виділення	10	відсутня	100
			-	90
			-	60
			є	0
1.6	Можливість допуску до роботи з наркотичними засобами, зброєю і боєприпасами, а також до відомостей, що становлять державну таємницю (довідка від лікаря-нарколога та про відсутність судимості)	10	є	100
				90
				60
			відсутня	0
1.7	Придатність за станом фізичного здоров'я (мед. заключення)	10	придатний	100
				90
				60
			непридатний	0
1.8	Придатність за станом психічного здоров'я (мед. заключення)	10	придатний	100
				90
				60
			непридатний	0
1.9	Вікова категорія	6	22-35	100
			36-40	90
			41-50	60
			більше 51	0
1.10	Психологічна готовність до дій в складних умовах (оцінка психологічного тестування)	7	придатний	100
				90
			частково приданий	60
			непридатний	0

3. МЕТОДОЛОГІЧНЕ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ПАРАМЕТРІВ СИСТЕМИ КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

2. Параметри оцінки якості первинної придатності службового собаки				
2.1	<i>Загальні відомості</i>			
2.1.1	Порода	10	малінуа, німецька вівчарка, лабрадор	100
			голд етривери, англійський кокер спаніель, російський спаніель	90
			американський кокер спаніель, бігль, фокстер'єр, ягдтер'єр	60
			інші	0
2.1.2	Вік	10	0,5...1 рік	100
			1...1,5 роки	90
			1,5...2,5 роки	60
			більше 2,5 років	0
2.1.3	Родовідні документи	4	є	100
			-	90
			-	60
			відсутні	0
2.1.4	Дипломи з дресирування	2	є	100
			-	90
			-	60
			відсутні	0
2.2	<i>Фізичні (екстер'єрні) властивості</i>			
2.2.1	Тип кістяка	8	міцний	100
			грубий	90
			м'який	60
			тонкий	0
2.2.2	Розвиненість мускулатури	7	сильна	100
			-	90
			-	60
			слаба	0

КІНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

2.2.3	Постав кінцівок	7	паралельний	100
			вузький	90
			широкий	60
			клишоногий (размет)	0
2.2.4	Шерсть	7	короткошерстий	100
			довгошерстий	90
			жорсткошерстий	60
			голий	0
2.2.5	Тип конституції	8	міцний, сухий	100
			грубий	90
			сирий	60
			ніжний	0
2.2.6	Прикус (форма смикання зубів)	9	ножицеподібний	100
			кліщеподібний	90
			недокус	60
			перекус	0
2.3	<i>Гострота рецепторів</i>			
2.3.1	Нюх	8	точно диференціює запах, який шукає	100
			з невеликим (до 1 м) відхиленням диференціює запах, який шукає	90
			хаотично диференціює запах, який шукає	60
			не диференціює запах, який шукає	0
2.3.2	Зір	8	реагує на жести дресирувальника	100
			реагує на об'єкти, що рухаються	90
			пошуково-зорова реакція	60
			сліпота	0

3. МЕТОДОЛОГІЧНЕ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ПАРАМЕТРІВ СИСТЕМИ КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

2.3.3	Слух	8	піднімає вуха, розвертає їх у бік, звідки йде звук	100
			помітні зміни у поведінці	90
			вікове зниження слуху	60
			глухота	0
2.4	<i>Особливості нервової системи (характер поведінки)</i>			
2.4.1	Соціальна адаптованість	10	спокійне, доброзичливе чи байдуже відношення	100
			боязка, виражена орієнтувальна поведінка, яка легко корегується власником	90
			боязна поведінка	60
			важкогасима агресивна поведінка	0
2.4.2	Реакція на звуковий подразник (постріл)	8	байдуже відношення	100
			короткочасна (не більше 30 секунд) орієнтовна реакція	90
			виражена боязка або тривала (більше 30 секунд) орієнтовна поведінка	60
			агресивна чи боязка поведінка	0

КІНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

2.4.3	Рівень врівноваженості поведінки	10	сильний неврівноважений	100
			сильний врівноважений рухливий	90
			сильний врівноважений інертний	60
			слабкий	0
2.4.4	Тип ВНД	9	холерик	100
			сангвінік	90
			флегматик	60
			меланхолік	0
2.5	<i>Стан здоров'я</i>			
2.5.1	Вади, хвороби і недоліки, наявність яких виключає можливість використання службових собак (згідно до Наказу)	10	відсутні	100
			-	90
			-	60
			є	0
2.5.2	<i>Вгодованість (кондиція)</i>	7	заводська	100
			виставкова	90
			робоча	60
			ожиріння або виснаження	0
2.6	<i>Результати перевірки службових собак на придатність щодо дресування (згідно Наказу)</i>	10	зараховано виконання всіх 5 вправ тесту	100
			-	90
			-	60
			не виконано хоча б одну вправу	0

3. МЕТОДОЛОГІЧНЕ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ПАРАМЕТРІВ СИСТЕМИ КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Таблиця 3.11

Початкові дані щодо оцінки якості штатної кінологічної команди ДФС України

№ параметра	Назва параметра (часткового показника якості) КК	Значення шкал оцінювання		
		$b_{K_i}^{(a)}, b_{C_j}^{(a)}$	$\gamma_{K_i}^{(1a)}, \gamma_{C_j}^{(1a)}$	$\gamma_{K_i}^{(2a)}, \gamma_{C_j}^{(2a)} \%$
<i>1. Параметри оцінки якості інспектора-кінолога</i>				
1.1	Виконання вимог нормативно-правових актів України, а також розпоряджень безпосереднього керівника	10	є заохочення	100
			відсутність дисциплінарних стягнень та зауважень з боку керівництва, скарг з боку громадян	90
			відсутність дисциплінарних стягнень	60
			є дисциплінарні стягнення	0
1.2	Знання оперативної обстановки з питань боротьби з незаконним переміщенням наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів, зброї та боеприпасів (набоїв), а також з інших митних правопорушень на ділянках митного контролю митниці	8	вільне орієнтування в питаннях оперативної обстановки	100
			орієнтування по більшості питань оперативної обстановки	90
			орієнтування по окремих питаннях оперативної обстановки	60
			повне неорієнтування в оперативній обстановці	0

КІНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

1.3	Участь у заходах з виявлення та припинення випадків незаконного переміщення через митний кордон України наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів, зброї та боєприпасів (набоїв), інших заборонених предметів (згідно плану-завдання, графіку та розпоряджень керівника підрозділу)	8	не менше 95 % заходів	100
			75...94 % заходів	90
			60...74 % заходів	60
			менше 59 % заходів	0
1.4	Участь у заходах щодо розвитку та підтримання професійних знань			
1.4.1	Участь у заходах професійної підготовки	6		100
				90
				60
				0
1.4.2	Участь у тренуванні службового собаки	7		100
				90
				60
				0
1.4.3	Участь у заходах щодо підвищення кваліфікації	8		100
				90
				60
				0
1.5	Умови утримання службових собак			
1.5.1	Стан утримання службового собаки, вольєри, предметів спорядження та інвентарю згідно вимог регламентуючих документів	6		100
				90
				60
				0

3. МЕТОДОЛОГІЧНЕ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ПАРАМЕТРІВ СИСТЕМИ КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1.5.2	Місце утримання собаки	6		100
				90
				60
				0
1.5.3	Якість годування	8		100
				90
				60
				0
1.5.4	Стан ветеринарного забезпечення	10		100
				90
				60
				0
1.6	Дотримання етики поведінки державного службовця, недопущення дій, які принижували б честь та гідність громадян	6		100
				90
				60
				0
1.7	Порушення КУпАП	9		100
				90
				60
				0
1.8	Порушення антикорупційного законодавства та Кримінально-процесуального кодексу України	10		100
				90
				60
				0
<i>2. Параметри оцінки робочих якостей та фізіологічного стану службового собаки</i>				
2.1	<i>Загальні відомості</i>			
2.1.1	Керованість службових собак	8		100
				90
				60
				0

КІНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

2.1.2	Зацікавленість і вмотивованість службових собак в роботі	10		100
				90
				60
				0
2.1.3	Системність та самостійність пошуку собакою	9		100
				90
				60
				0
2.1.4	Надійність роботи службових собак (за результатами методики випробовування службових собак згідно Наказу)	8		100
				90
				60
				0
2.1.5	Витривалість службових собак	8		100
				90
				60
				0
2.1.6	Точність у позначенні при виявленні шуканої речовини	8		100
				90
				60
				0
2.1.7	Реакція собаки на зовнішні відволікаючі подразники	7		100
				90
				60
				0
2.2	<i>Фізичні (екстер'єрні) властивості</i>			
2.2.1	Тип кістяка	8		100
				90
				60
				0
2.2.2	Розвиненість мускулатури	7		100
				90

3. МЕТОДОЛОГІЧНЕ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ПАРАМЕТРІВ СИСТЕМИ КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

				60
				0
2.2.3	Постав кінцівок	7		100
				90
				60
				0
2.2.4	Шерсть	7		100
				90
				60
				0
2.2.5	Тип конституції	8		100
				90
				60
				0
2.2.6	Прикус (форма змикання зубів)	9		100
				90
				60
				0
2.3	<i>Гострота рецепторів</i>			
2.3.1	Нюх	8		100
				90
				60
				0
2.3.2	Зір	8		100
				90
				60
				0
2.3.3	Слух	8		100
				90
				60
				0
2.4	<i>Особливості нервової системи (характер поведінки)</i>			

КІНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

2.4.1	Соціальна адаптованість	10		100	
				90	
				60	
				0	
2.4.2	Реакція на звуковий подразник (постріл)	8		100	
				90	
				60	
				0	
2.4.3	Рівень врівноваженості поведінки	10		100	
				90	
				60	
2.4.4	Тип ВНД	9		100	
				90	
				60	
				0	
2.5	<i>Стан здоров'я</i>				
2.5.1	Вади, хвороби і недоліки, наявність яких виключає можливість використання службових собак (згідно до Наказу)	10		100	
				90	
				60	
				0	
2.5.2	Вгодованість (кондиція)	7		100	
				90	
				60	
				0	
<i>3. 3. Фактор стабілізації оцінки якості кінологічної команди</i>					
3	Оцінка якості кінологічної команди за попередній період				

Таким чином, на підґрунті обґрунтованих у п. 3.2 методологічних засад (системи дефініцій, показників і критеріїв) розроблено узагальнену методичку розрахунку параметрів системи кінологічного забезпечення з метою управління ефективністю здійснення митного контролю.

3. МЕТОДОЛОГІЧНЕ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ПАРАМЕТРІВ СИСТЕМИ КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У склад узагальненої методики входять три часткові методики, а саме:

- методика розрахунку штатної чисельності кінологічних команд митниці;
- методика оцінки ефективності системи кінологічного забезпечення митниці;

– методика оцінки якості та визначення рейтингу кінологічних команд митниці,

які забезпечили комплексний підхід щодо розрахунку відповідних параметрів системи кінологічного забезпечення.

Пропонована послідовність процедур розрахунку відповідає основним вимогам, що висуваються до методик, зокрема це: реалістичність, відтворюваність, зрозумілість, обґрунтованість, відповідність цілям розрахунків.

Застосування узагальненої методики в практичній діяльності ДФС України сприятиме об'єктивізації оцінки діяльності компонентів СКЗ різних рівнів її ієрархії і, на основі цих оцінок, обґрунтованості й адекватності прийняття відповідних рішень (раціональних керуючих впливів).

Отже, згідно поставленого наукового завдання дослідження у другому розділі науково-дослідної роботи розроблено методологічне та методичне забезпечення оцінки параметрів системи кінологічного забезпечення.

З цією метою вирішено такі завдання:

- проведено аналіз категорійно-понятійного апарату дослідження системи кінологічного забезпечення та виявлені проблеми оцінювання кінологічної діяльності в аспекті відомчих керівних документів;

– сформовано систему дефініцій, формалізовано показники і критерії оцінки параметрів системи кінологічного забезпечення;

– розроблено узагальнену методику розрахунку параметрів системи кінологічного забезпечення митниці для забезпечення ефективності здійснення митного контролю.

Основними результатами розділу є:

I. Дефініції поняття «система кінологічного забезпечення територіальних органів», яка обґрунтована на основі класичного, предметного та функціонального підходів, з урахуванням сукупності вимог, які висуваються щодо складання визначень, та яку верифіковано щодо ознак системності, а саме:

– система кінологічного забезпечення територіальних органів – це інституція ДФС України, яка здійснює кінологічну діяльність в інтересах митного контролю;

– система кінологічного забезпечення територіальних органів – це інституція ДФС України, діяльність якої спрямована на підвищення якості та ефективності здійснення митного контролю за рахунок створення і використання потенціалу кінологічних команд.

II. Встановлено, що у діючих відомчих нормативно-правових актах (ДФС України, Міндоходів України, ДМСУ) поняття «якість», «результативність» та «ефективність» кінологічної діяльності здебільшого носять декларативний характер, не відповідають стандартизованим визначенням, а також вимогам щодо вимірюваності.

III. Визначено можливість та доцільність адаптації щодо оцінювання кінологічної діяльності ДФС України стандартизованого категорійно-понятійного апарату управління якістю згідно міжнародної системи стандартів серії ISO 9000, на підґрунті якого розроблено нову (більш «чутливу») систему дефініцій, показників і критеріїв оцінки якості, результативності та ефективності кінологічної діяльності ДФС України.

Зокрема, обґрунтовано у відношенні яких структурних елементів системи кінологічного забезпечення та на яких етапах їх функціонування доцільно здійснювати такі вимірювання.

Дослідженням доведено, що:

– оцінку якості доцільно здійснювати щодо штатних кінологічних команд після закінчення первинної підготовки, підвищення кваліфікації, навчальних зборів, перепідготовки тощо (з метою: визначення їх відповідності вимогам, що до них висуваються; визначення потенціалу підвищення якості), а також окремо інспектора-кінолога та службового собаки (їх добору);

3. МЕТОДОЛОГІЧНЕ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ПАРАМЕТРІВ СИСТЕМИ КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

– оцінку результативності – щодо функціонування системи кінологічного забезпечення та діяльності кінологічних команд (з метою: визначення повноти досягнення запланованого результату діяльності кінологічних команд; оптимізації часових параметрів розподілу річного фонду їх робочого часу);

– оцінку ефективності – щодо функціонування всієї системи кінологічного забезпечення ДФС України або окремих її територіальних органів (з метою: порівняння різних варіантів організації кінологічного забезпечення та вибору з них найбільш раціонального; визначення резервів щодо оптимізації системи кінологічного забезпечення за рахунок управління часовими та вартісними параметрами діяльності кінологічних команд, а також показниками їх якості).

Враховуючі об'єкти оцінювання, сформовано такі визначення понять щодо кінологічного забезпечення:

– «якість кінологічної команди – це безрозмірна результуюча величина відповідності сукупності притаманних інспектору-кінологу та його службовому собаці характеристик тим вимогам, які обумовлюють спроможність кінологічної команди виконувати свої функціональні обов'язки на заданому рівні»;

– «результат діяльності кінологічної команди – це часовий інтервал здійснення нею заходів митного контролю за визначений період на заданому рівні якості, узгоджених за місцем, цілями та часом з результатами аналізу та оцінки ризиків»;

– «результативність діяльності кінологічної команди – це співвідношення між запланованими і фактично отриманими результатами її діяльності»;

– «результат діяльності системи кінологічного забезпечення – це сума результатів діяльності за визначений період всіх кінологічних команд, які входять в неї»;

– «результативність діяльності системи кінологічного забезпечення – це співвідношення між запланованими і фактично отриманими результатами діяльності за визначений період всіх кінологічних команд, які входять в неї»;

– «ефективність системи кінологічного забезпечення – це співвідношення між отриманим за визначений період результатом її діяльності і використаними для цього ресурсами».

Формалізовані показники та критерії оцінки зазначених параметрів є валідними, вимірюваними і можуть бути верифіковані подальшим моніторингом.

IV. Пропоновані методологічні засади склали наукове підґрунтя щодо розробки узагальненої методики розрахунку параметрів системи кінологічного забезпечення з метою управління ефективністю здійснення митного контролю.

У склад узагальненої методики входять три часткові методики, а саме:

- методика розрахунку штатної чисельності кінологічних команд митниці;

- методика оцінки ефективності системи кінологічного забезпечення митниці;

- методика оцінки якості та визначення рейтингу кінологічних команд митниці, які забезпечили комплексний підхід щодо розрахунку відповідних параметрів системи кінологічного забезпечення.

У сукупності ці три методики є науково-методичним інструментарієм забезпечення ефективності митного контролю, що здійснюється кінологічними командами.

Пропонована послідовність процедур розрахунку відповідає основним вимогам, що висуваються до методик, зокрема це: реалістичність, відтворюваність, зрозумілість, обґрунтованість, відповідність цілям розрахунків.

Застосування узагальненої методики в практичній діяльності ДФС України сприятиме об'єктивізації оцінки діяльності компонентів СКЗ різних рівнів її ієрархії і, на основі цих оцінок – обґрунтованості й адекватності прийняття відповідних рішень (раціональних керуючих впливів).

Таким чином, репрезентовані у розділі положення мають наукову новизну та практичну цінність. При їх розробці використані методи наукових досліджень, зокрема: методи формування визначень понять; метод аналізу наукової літератури, норматив-

3. МЕТОДОЛОГІЧНЕ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ПАРАМЕТРІВ СИСТЕМИ КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

но-правової бази (контент-аналіз); статистичний метод; метод порівняльної інтерпретації; метод кваліметрії; метод аудиту; метод узагальнення; метод експертних оцінок.

Подальшим етапом вирішення сформульованого наукового завдання вбачається розробка спеціального програмного забезпечення розрахунку параметрів системи кінологічного забезпечення митниці на основі електронних таблиць MS Excel (додаток Д), а також апробація пропонованого комплексу методик на конкретному прикладі (додаток Е).

4. ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ КІНОЛОГІЧНИХ КОМАНД У БОРОТБИ З НЕЗАКОННОЮ ТОРГІВЛЕЮ ОБ'ЄКТАМИ ДИКОЇ ПРИРОДИ

4.1. Об'єкти дикої природи як новий вид контрабанди в Україні

Контрабанда тварин і рослин, що знаходяться під загрозою зникнення, їх частин та дериватів – порівняно новий вид злочинів для України та є однією з центральних ланок економічної злочинності, що в даний час становить загрозу економічної безпеки всього світу та України зокрема, носить характер та масштаби транснаціональної. При цьому йде активний процес інтернаціоналізації цього виду злочинів з розвитком і вдосконаленням корупційних зв'язків у владних структурах на всіх рівнях.

Характерними особливостями цього виду міжнародної незаконної торгівлі є високий ступінь організації, стійка тенденція до збільшення об'ємів, пристосованість до змінної кон'юнктури ринку, пошук та вдосконалення низьковартісних способів та методів перевезення.

В умовах відсутності системи всебічного і достовірного обліку незаконної торгівлі дикими тваринами і рослинами та з урахуванням значної кількості невстановлених випадків завдання шкоди оцінити масштаби та характер цієї проблеми досить складно. Тим самим, незаконна торгівля дикими тваринами і рослинами служить перешкодою на шляху сталого розвитку країни та обумовлена складним поєднанням таких факторів, як слабка структура екологічного керівництва, прогалини в законодавстві, що призводить до зростання масштабів транснаціональної злочинності.

Незаконна торгівля дикими тваринами і рослинами охоплює широкий спектр флори і фауни на всіх континентах та посилює екологічні, соціальні і економічні (включаючи безпеку) наслідки,

4. ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ КІНОЛОГІЧНИХ КОМАНД У БОРОТБІ З НЕЗАКОННОЮ ТОРГІВЛЕЮ ОБ'ЄКТАМИ ДИКОЇ ПРИРОДИ

зокрема призводячи до втрат природного капіталу на національному рівні.

Аналіз міжнародної торгівлі дикими тваринами, рослинами їх частинами та дериватами доводить, що експортерами, як правило, є країни Африки, Південної Азії, Центральної і Південної Америки, Східної Європи, а країнами-імпортерами переважно є країни Східної Азії (Китай (Гонконг), Республіка Корея, Сінгапур, і Японія), Західної Азії, Північної Америки та Західної Європи.

Україна займає досить вигідне географічне положення на шляху основних транзитних товаропотоків між Європою та Азією, що створює всі необхідні умови для контрабанди, в тому числі представників дикої природи, що знаходяться під загрозою зникнення та перебувають під захистом міжнародних природоохоронних організацій. Через кордони України здійснюється незаконний перетин заборонених до продажу зразків дикої флори та фауни з Росії та Середньої Азії до Європи, з африканських та південноамериканських країн – до Росії.

Так, Україна є транзитною країною переважно для соколів, ведмежої жовчі, чорної ікри, осетрових, женьшеню, мускусу кабарги, шкурки рідкісних тварин, крокодилів, мавп, папуг, орхідей, кактусів тощо [6].

Необхідно окремо відзначити, що серед представників української дикої фауни і флори є багато видів, які охороняються Конвенцією про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (далі – Конвенція CITES) [47, 58] та безконтрольно вивозяться за межі нашої країни. Наприклад, значного поширення в Україні набула торгівля рідкісними рослинами, комахами, амфібіями, рептиліями і хижими птахами, занесеними до Червоної книги України. Зокрема, часто вивозиться цінна деревина (дуб, бук, черешня), сотні тисяч екземплярів підсніжників, цикламенів Кузнецова, крокусів Гейфеля.

Не менш серйозна стурбованість міжнародного співтовариства пов'язана з контролем популяції осетрових, які є привабливою мішенню для незаконного промислу та торгівлі в Україні.

Слід визнати, що негативні наслідки незаконної торгівлі можна ефективно усунути лише в тому випадку, якщо увагу

буде зосереджено на елементах попиту і пропозиції, підвищенні прозорості, забезпеченні правової чіткості та правозастосуванні, зміні моделі поведінки та створенні альтернативних джерел отримання доходу, що передбачає участь національних та міжнародних суб'єктів, у тому числі природоохоронної спільноти, правоохоронних органів, а також місій з підтримки миру і безпеки.

Міжнародна спільнота, що давно переймається проблемою охорони дикої природи, початком розвитку правової основи даного питання означила створення Міжнародної Червоної книги (1963 рік) та прийняття Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora), скороч. Конвенція CITES [47].

Україна стала учасницею Конвенції CITES, успадкувавши цю участь від СРСР, який приєднався до Конвенції в 1976 році, шляхом її ратифікації [49]. На території України офіційно Конвенція CITES вступила в силу 29 березня 2000 року.

Конвенція CITES – міжнародний міжурядовий договір, текст якого був прийнятий 3 березня 1973 року представниками 80 країн світу у Вашингтоні та виступає основним механізмом контролю та регулювання міжнародної торгівлі рідкісними та зникаючими видами представників дикої флори та фауни.

Сьогодні налічується близько 180 країн-учасниць цієї Конвенції, які щодва роки збираються на вищий форум – Конференцію Сторін, на якій приймаються рішення, в тому числі і щодо внесення поправок у Додатки Конвенції CITES.

Структурно Конвенція CITES складається із Преамбули, 25 статей та 3 додатків. Спрощена структура Конвенції представлена на рис. 4.1.

Додатки Конвенції CITES містять близько 35 тисяч видів тварин та рослин, які можуть потрапити чи знаходяться під загрозою зникнення, та інші види дикої фауни та флори, які за визначенням будь-якої Договірної Сторони Конвенції потребують захисту.

Додаток I включає 978 видів дикої фауни та флори, що знаходяться під загрозою зникнення, торгівля якими може неспри-

4. ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ КІНОЛОГІЧНИХ КОМАНД У БОРОТБІ З НЕЗАКОННОЮ ТОРГІВЛЕЮ ОБ'ЄКТАМИ ДИКОЇ ПРИРОДИ

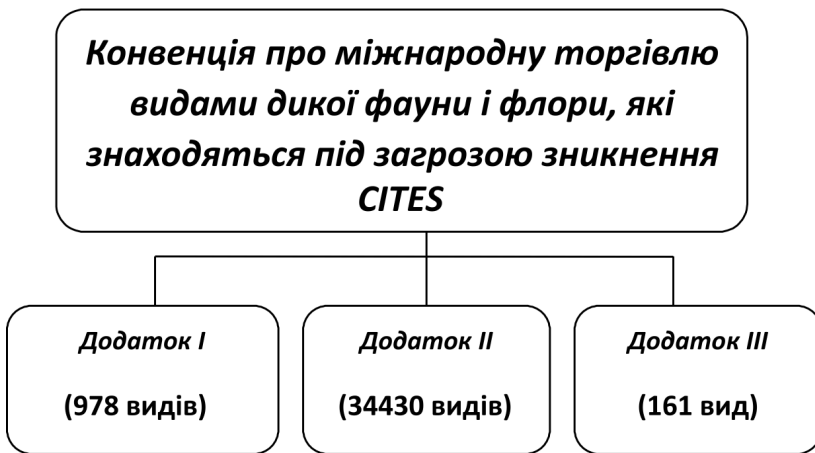

Рис. 4.1. – Спрощена структура Конвенції CITES

ятливо вплинути на їх існування, зокрема: горила, тигр, леопард, ягуар, деякі популяції слонів, носорогів, страусів, кенгуру тощо.

Додаток II охоплює близько 34430 видів, які хоч і не обов'язково знаходяться під загрозою зникнення, але можуть опинитися під такою загрозою, якщо торгівля зразками таких видів суворо не регулюватиметься.

Додаток III включає всі види, які будь-яка Сторона визначає як такі, що підлягають регулюванню в межах її юрисдикції з метою попередження чи обмеження експлуатації. Додаток III є найменшим серед трьох представлених, він включає в себе 161 вид [47].

З урахуванням основних положень Конвенції CITES необхідно відзначити, що вона визначає і контролює загальний порядок переміщення і торгівлі на міжнародному рівні не лише живих рослин і тварин, але також їх частин та дериватів (плодів, насіння, кісток, рогів, м'яса тощо) і похідних (продуктів харчування, ювелірних, технічних, декоративних, медичних та інших виробів).

З метою виконання вимог Конвенції CITES кожна сторона - учасниця цієї Конвенції зобов'язана призначити один або декілька Адміністративних органів, наділених правом видавати дозволи та сертифікати на переміщення через митні кордони видів дикої флори та фауни та один або декілька наукових органів.

Адміністративними органами України з питань виконання вимог Конвенції щодо видів дикої фауни і флори, які є об'єктами її регулювання визначено Міністерство екології та природних ресурсів України та Адміністративним органом з питань виконання вимог Конвенції щодо осетрових видів риб і виробленої з них продукції – Державне агентство рибного господарства, саме ці органи займаються видачею дозволів та сертифікатів CITES на зразки всіх видів тварин і рослин, занесених до Додатків CITES.

Відповідно, Науковими органами України з питань виконання вимог Конвенції є:

- щодо видів фауни (за винятком осетрових видів риб і виробленої з них продукції та морської фауни) та моллюсків – Інститут зоології імені І. І. Шмальгаузена Національної академії наук;
- щодо видів дикої флори (за винятком морської) – Інститут ботаніки імені М. Г. Холодного Національної академії наук;
- щодо видів дикої морської фауни (за винятком осетрових видів риб і виробленої з них продукції та моллюсків) і флори – Інститут біології південних морів імені О. О. Ковалевського Національної академії наук;
- щодо осетрових видів риб і виробленої з них продукції – Південний науково-дослідний інститут морського рибного господарства та океанографії Міністерства аграрної політики та продовольства [46, 44, 41].

У більшості країн основні законодавчі положення з питань охорони дикої природи та виконання вимог Конвенції CITES є аналогічними. Слід відмітити, що підвищення ефективності діяльності митних органів у сфері протидії незаконному переміщенню зразків CITES в Україні не можливе без урахування досвіду країн, що досягли вагомих результатів у сфері боротьби з контрабандою CITES.

Зокрема, у Російській Федерації (далі – РФ) посилено відповідальність за контрабанду диких тварин, які занесені до Червоної книги РФ та Додатків CITES. Так, у 2013 році у РФ було здійснено ряд законодавчих змін, зокрема, введена кримінальна відповідальність не лише за незаконне полювання, але й, вперше, – за незаконний продаж, зберігання, перевезення диких тварин,

4. ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ КІНОЛОГІЧНИХ КОМАНД У БОРОТБІ З НЕЗАКОННОЮ ТОРГІВЛЕЮ ОБ'ЄКТАМИ ДИКОЇ ПРИРОДИ

які знаходяться під загрозою зникнення, в тому числі амурського тигра, далекосхідного леопарда тощо. Крім того, законодавство передбачає відповідальність за контрабанду диких тварин та водних біоресурсів без наявності кваліфікуючої ознаки [60].

У Владивостоцькому філіалі Російської митної академії діє Навчально-методичний центр митного забезпечення охорони природи, метою діяльності якого є комплексна теоретична та практична підготовка студентів академії та співробітників Федеральної митної служби РФ щодо контролю за переміщенням біоресурсів через кордон.

Навчально-методичний центр розробляє, спільно з міжнародними природоохоронними організаціями, Адміністративними та Науковими органами CITES довідники для співробітників митниці щодо рідкісних видів фауни та флори, стенди, присвячені проблемам транскордонного переміщення зразків дикої фауни та флори. Неабияка увага приділяється проведенню комунікативних заходів з даної проблеми, в тому числі і міжнародних [34].

У Федеративній Республіці Німеччина, Австрії, Чехії, Угорщині, Італії, Литві, Великобританії широкого розповсюдження набули випадки незаконного переміщення через митний кордон зразків CITES фізичними особами в некомерційних цілях, зокрема, незаконне перевезення туристами екзотичних рослин, тварин, предметів одягу, меблів, предметів інтер'єру, сувенірів тваринного і рослинного походження, що підпадають під дію Конвенції CITES.

Проблема низької правової грамотності населення у сфері захисту рідкісних видів фауни і флори досить актуальна для значених країн, тому розв'язання її відбувається шляхом широкого інформування населення через засоби масової інформації, наглядну соціальну рекламу і маркетинг, через створення доступної широкому колу осіб комп'ютеризованої інформаційної бази даних на сайтах митниць. У цих країнах туристи отримують перелік тварин і рослин (зразків CITES), які можна придбати в обраному для відвідування регіоні.

У Сполучених Штатах Америки основну роботу щодо боротьби з контрабандою CITES проводять інспектори Служби

охорони рибальства та диких тварин США (USFWS), що працюють у міжнародних портах та аеропортах, пунктах обробки поштових відправлень, прикордонних пунктах. Вони здійснюють перевірку імпорتنих та експортних поставок, повітряних, морських та залізничних вантажів, міжнародної пошти та кур'єрських відправлень. Інспектори із службовими собаками проходять навчання в Національному центрі підготовки пошукових собак при Міністерстві сільського господарства США.

Інформаційна підтримка положень CITES в Україні знайшла своє відображення в опублікуванні серії посібників. Проектом міністерства навколишнього середовища Канади за участю Міністерства екології та природних ресурсів України та Державного підприємства «Центр еколого-експертної аналітики» видано серію навчально-методичних видань «Посібник з розпізнавання видів, що підпадають під дію CITES» (5 книг: Птахи, Черепахи, Крокодили, Мисливські трофеї, Метелики), в яких наведено назви тварин англійською, латинською та українською мовами [30].

Контрабанда диких тварин та рослин, що знаходяться під загрозою зникнення, носить досить латентний характер та, водночас за рівнем прибутковості вийшла на друге місце в світі після торгівлі наркотиками та зброєю.

За оцінками Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD), Програми Організації Об'єднаних Націй з навколишнього середовища (UNEP) та Міжнародної організації кримінальної поліції (ICPO), у вартісному еквіваленті прибуток, що надходить від транснаціональної організованої злочинності в сфері екології складає від 70 до 213 млрд доларів США на рік [3]. Щорічно, в усьому світі, у незаконний торговий оборот втягується близько 25-30 тисяч мавп, 2 мільйони орхідей, 2-5 мільйонів птахів, 7-8 мільйонів рідкісних видів кактусів тощо.

За оцінками експертів, прибуток від незаконного продажу диких видів флори та фауни становить від 500 до 1000 % [14]. Доказом значних об'ємів контрабанди дикої фауни та флори стала організована Всесвітньою митною організацією одноденна опе-

4. ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ КІНОЛОГІЧНИХ КОМАНД У БОРОТБІ З НЕЗАКОННОЮ ТОРГІВЛЕЮ ОБ'ЄКТАМИ ДИКОЇ ПРИРОДИ

рація щодо виконання вимог Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення, в результаті якої митними органами виявлено близько 4630 екземплярів видів дикої фауни та флори, що незаконно переміщувались через митні кордони [31].

Контрабанда зразків CITES передбачає досить жорстоке поводження з тваринами та рослинами. Смертність тварин під час таких нелегальних перевезень сягає близько 70%.

Міжнародний досвід свідчить, що одиничні екземпляри частин тварин, рослин та їх дериватів перевозять:

- у ручній поклажі та багажі (в пакетах з їжею, банках з-під напоїв, коробках з побутовою хімією, електроприборами, в сумках з подвійним дном тощо) (рис. 4.2);

- на тілі перевізника, у спеціально виготовлених карманах та поясах, у натільній білизні, взутті та верхньому одязі;

- у спеціально виготовлених, герметично заварених ящиках, поміщених в транспортні засоби, завантажених матеріалами, що ускладнюють проведення огляду (ліс, металобрухт, товар, що переміщується насипом чи навалом);

- у автомобільному транспорті (у повітроводах, всередині спинок сидінь, всередині шин запасних коліс, за панеллю тощо);

- контейнерах, транспортних засобах, обладнаних подвійним днищем або подвійними стінками; в конструктивних порожнинах локомотивів і вагонів залізничного транспорту;

- підсобних і службових приміщеннях морського і річкового транспорту (туші диких тварин в охолодженому стані поміщають в суднові холодильники, маскуючи під суднові запаси; частини та деривати поміщають у трюми).

Тваринам здійснюють ін'єкції снодійного, зв'язують, склеюють, птахам підрізають крила тощо.

Для виключення реагування службових собак на частини тварин і рослин, а також їх деривати, що володіють характерним специфічним запахом (сушений трепанг, лапи ведмедя, мускус кабарги) товар упаковують в целофан, в металеву фольгу, після чого поміщають в щільні паперові мішки або перемотують скотчем [63].

Рис. 4.2 – Способи переміщення тварин, що перебувають під загрозою зникнення

Слід зазначити, що особливі складнощі під час виявлення контрабанди CITES виникають в ситуаціях, коли доводиться апелювати до поняття «дериват».

Так, до дериватів прийнято відносити:

- плоди, насіння, коріння та кореневища бульби, стебла, пагони, цибулини, та інші вегетативні частини рослин;
- шкурки і хутро звірів, кістки, пір'я і яйця птахів, ікла, роги, кігті, кров, мускус, жовч, різні залози, панти (молоді роги оленів, які мають трубчасту структуру);
- сувеніри і предмети побутового призначення, виготовлені з частин тварин;
- медикаменти, косметичні засоби та парфумерію тваринного і рослинного походження;
- продукти м'яса диких тварин.

До прикладу, у додатки I і II Конвенції CITES внесені різноманітні види слонів, які, як живі істоти, переміщуються через

4. ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ КІНОЛОГІЧНИХ КОМАНД У БОРОТБІ З НЕЗАКОННОЮ ТОРГІВЛЕЮ ОБ'ЄКТАМИ ДИКОЇ ПРИРОДИ

митний кордон досить рідко, чого не можна сказати про їх деривати. Зі слонової кістки виточують більярдні кулі, виготовляють ювелірні прикраси, покриття для клавішів роялів і піаніно, фігурки та статуетки.

Така практика прямо чи опосередковано загрожує нормальній життєдіяльності живих особин і суворо регулюється положеннями Конвенції CITES. Для переміщення дериватів, так само як і товарів, виготовлених з них, необхідно отримати дозвіл Адміністративного органу з питань виконання вимог Конвенції CITES [47].

Перелік товарів, що у тій чи іншій мірі відносяться до дериватів, досить широкий. Так, наприклад, наявність дозволу Адміністративного органу CITES може знадобитися при переміщенні наступних товарів для особистого користування, придбаних за кордоном:

- предметів одягу, взуття виготовлених (цілком або частково) зі шкіри, хутра тварин, що підпадають під дію Конвенції CITES;
- шкіргалантерейних виробів (включаючи сумки, валізи, саквожі, гаманці, портмоне, ремені, рукавички і ін.);
- предметів меблів та інтер'єру (кавові столики, пуфи та ін.);
- прикрас, виготовлених з кісток, бивнів, рогів, коралів, деревини рідкісних дерев тощо; виробів образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва тваринного і рослинного походження (скульптури, свічники, статуетки, скриньки тощо);
- інших товарів рослинного і тваринного походження (включаючи ручки парасольок, виготовлені з кістки рідкісної тварини, ремінці для годинника зі шкіри рідкісних рептилій, брелки, аксесуари) [6].

Оскільки візуально визначити матеріал, з якого виготовлені переміщувані товари проблематично, то і визначити необхідність надання дозволу CITES щодо такої продукції не завжди можливо. Проведення митної експертизи щодо подібних товарів не завжди доцільно, оскільки в більшості випадків залучення експертів пов'язано зі значними витратами.

Трапляється, що перевезення зразків CITES стає можливим через недостатню обізнаність представників митних і прикор-

донних служб. Найчастіше, це є наслідком недостатніх знань про зразки, переміщення яких регулюється Конвенцією CITES, про те, що регулюється не лише переміщення живих зразків, але і дериватів; труднощі із визначенням конкретної видової приналежності зразка, а також з ідентифікацією дериватів.

Іноді для приховування справжньої видової приналежності зразка, що перевозиться, контролюючим органам надаються справжні дозволи CITES, але на інші зразки, які ідентифікувати досить важко.

Досить часто деривати перевозяться у вигляді певної готової продукції, наприклад, більйардні кулі (при цьому не декларується матеріал виготовлення – слонова кістка); у вигляді окремих шматків, несхожих на вихідний зразок (наприклад, ріг носорога); у складі препаратів. Завдання митних органів ускладнюється ще й тим, що Конвенцією CITES охороняється велика кількість видів, і, відповідно, запам'ятати та ідентифікувати їх досить складно.

Практика доводить, що під час переміщення об'єктів дикої фауни та флори через митний кордон працівники митних органів вимагають дозвіл CITES лише для тих видів, що мають екзотичний зовнішній вигляд та зустрічаються у торговому обігу країни досить рідко. Так, наприклад, Конвенцією CITES не охороняється лише 4 види папуг, в той час як охороняється більше 50 видів. Типовим прикладом також може слугувати переміщення через митний кордон соколів, які охороняються Конвенцією CITES, під виглядом орлів, що не підпадають під дію Конвенції.

Попередження та виявлення незаконного переміщення зразків фауни і флори можливо в процесі застосування різних форм митного контролю, зокрема, шляхом:

- ретельної перевірки документації, що пропонується до митного оформлення, що передбачає перевірку та вивчення всіх типів декларацій з метою встановлення достовірності декларування тварин, рослин, їх частин і дериватів, їх видів, кількості, розміру та віку, перевірку та вивчення пропонувананих дозвільних документів (ліцензій, дозволів, сертифікатів) з метою встановлення відповідності між документами та товаром, що перевозиться;

- огляду та переогляду товарів і транспортних засобів;

4. ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ КІНОЛОГІЧНИХ КОМАНД У БОРОТБІ З НЕЗАКОННОЮ ТОРГІВЛЕЮ ОБ'ЄКТАМИ ДИКОЇ ПРИРОДИ

– проведення попереднього збору і аналізу інформації, що включає вивчення орієнтувань та інформаційних бюлетенів, вивчення товару, що ввозиться/вивозиться, вивчення списків пасажирів, членів екіпажів суден, літаків та інших транспортних засобів;

– врахування психологічних факторів в поведінці осіб (характерних ознак напруги, хвилювання, стресового стану), що перетинають митний кордон;

– особистого огляду за наявності підстав припускати, що особа незаконно переміщує зразки фауни та флори, якісний огляд ручної поклажі, що передбачає неухильне дотримання вимог технології огляду.

4.2. Особливості підготовки кінологічних команд до пошуку та виявлення зразків CITES в Україні та світі

Для проведення ефективного та якісного митного контролю використовують технічні засоби митного контролю та службових собак. Використання службових собак дозволяє скоротити час на проведення митного контролю, а також у разі підвищує шанси на виявлення незаконно переміщуваних зразків CITES.

Перші практичні кроки використання службових собак у пошуку та виявленні зразків CITES при переміщенні через кордони були зроблені на початку 2000-х років. Зокрема, у 1998 році TRAFFIC – мережа моніторингу торгівлі об'єктами дикої природи Всесвітнього фонду дикої природи та Міжнародний союз охорони природи підготували звіт «Можливості використання собак для пошуку контрабанди об'єктів дикої природи», який містив інформацію щодо існуючих програм використання службових собак для пошуку зразків дикої природи та відповідні рекомендації.

Враховуючи результати та продемонстрований потенціал використання службових собак у даному напрямі, у 2006 році в Німеччині (Бад Шандау) був проведений міжнародний експертний семінар з питань використання пошукових собак, яких використовують для виявлення зразків дикої природи у деяких європейських країнах. В продовження цієї теми був проведений другий та третій практичні семінари, результати яких продемонстрували високий потенціал використання службових собак та спонукали до розвитку відповідних незалежних програм в деяких країнах Європи [19].

Важливим результатом усвідомлення світовою спільнотою ролі собак у виявленні зразків CITES стало зазначення в резолюції Конференції Сторін CITES 11.3 про дотримання та правозастосування, прийнятій на XV засіданні наступного: «Визнаючи те, що використання службових собак, поруч з іншими засобами, підвищить ймовірність виявлення та вилучення; те, що пошукові собаки можуть виявляти предмети, які можуть бути не виявлені іншими засобами; і те, що команда кінологів досить ефективна під час обшуку людей, вантажів та багажу в умовах обмеженого часу» [19].

Ще одним вагомим міжнародним заходом у 2010 році стало втілення фондом природи (WWF) проекту «Боротьба з незаконною торгівлею об'єктами дикої природи шляхом вдосконалення існуючих програм підготовки собак та підтримки створення аналогічних програм в ЄС».

В 2011 році у Брюсселі відбувся перший глобальний кінологічний форум, організований Всесвітньою митною організацією, в якому прийняло участь більше 120 учасників – представників 60 країн-членів та організацій. За його результатами в мережі-Інтернет була створена мережа експертів-кінологів, призначена для обміну інформацією в режимі реального часу та співпраці кінологів, представників митних адміністрацій, поліції, міжнародних організацій тощо.

Також, однією із форм міжнародного інформаційного обміну щодо злочинів у сфері незаконної торгівлі об'єктами дикої природи є система «Ecomessage» – система екоповідомлень Ін-

4. ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ КІНОЛОГІЧНИХ КОМАНД У БОРОТБІ З НЕЗАКОННОЮ ТОРГІВЛЕЮ ОБ'ЄКТАМИ ДИКОЇ ПРИРОДИ

треполу, куди постійно надходить інформація про екологічні правопорушення.

В 2012 році, у Будапешті відбулась конференція з питань тренування та використання службових собак щодо пошуку та виявлення зразків дикої природи, у якій взяли участь 49 учасників з 21 країни, в тому числі представники ВМО, СІТЕС та Інтерполу та Міжнародний семінар у Пекіні з цього ж напрямку.

Оскільки незаконна торгівля зразками СІТЕС охоплює сотні видів, які перевозяться усіма можливими способами та видами транспорту, важливо визначити пріоритетні напрями переміщення і зосередити на них основні ресурси. Аналіз тенденцій на національному рівні повинен визначити зразки СІТЕС, які найчастіше ввозяться/вивозяться з країни, транзитні напрями та основні способи контрабанди.

Міжнародний досвід вказує на необхідність проведення аналізу системи ризиків, з урахуванням міжнародної та місцевої інформації, інформації органів СІТЕС, інформації про нові тенденції торгівлі тощо. Моніторинг результатів роботи службових собак щодо пошуку та виявлення зразків СІТЕС у різних країнах світу доводить, що найчастіше службові собаки виявляють: слонову кістку, роги носорогів, корали, живих рептилій, продукти традиційної східної медицини, цибулини рослин, панцири морських черепах, хутро, ікру тощо.

Аналіз міжнародного досвіду та існуючих програм у сфері підготовки службових собак щодо пошуку та виявлення зразків СІТЕС дає можливість виокремити ключові особливості підготовки службових собак щодо пошуку та виявлення зразків СІТЕС.

В першу чергу, варто зазначити, що загалом методи підготовки собак щодо пошуку та виявлення зразків СІТЕС схожі з тими, за допомогою яких готують службових собак з інших напрямів, зокрема, пошуку наркотичних засобів, психотропних речовин, зброї, боеприпасів, тютюнових виробів, грошових знаків тощо.

Різні підходи у дресируванні, в основі яких лежить підкріплення поведінкових реакцій собаки, в кінцевому результаті приводять до схожих результатів під час тренування собак. У більшості країн, що проводять підготовку собак до пошуку та ви-

явлення зразків CITES, дресирування та тренування проводять за допомогою клікера.

Клікер-дресирування – вид дресирування з умовним позитивним підкріпленням, що реалізується за допомогою звукового сигналу – клацання. Клікер – спеціальний брелок із кнопкою, що клацає у випадку, коли собаці потрібно дати зрозуміти, що він виконав саме те, що вимагав від нього дресирувальник (рис.4.3).

Рис. 4.3 - Дресирування за допомогою клікера

Слід зазначити, що досить важливим є вибір дресирувальником методу позначення (активного чи пасивного) місця знайденого об'єкту пошуку. Цей вибір має ґрунтуватись на дотриманні правил безпеки життя і здоров'я кінолога та собаки, так як зразками CITES можуть виявитись небезпечні рослини та тварини. Тому, під час роботи службових собак рекомендується наявність відповідно оснащеної медичної аптечки з обов'язковим вмістом лікарських засобів, антидотів та необхідних засобів для надання першої медичної допомоги.

Міжнародна практика свідчить, що повноцінний процес підготовки службових собак щодо пошуку зразків CITES, та по-

4. ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ КІНОЛОГІЧНИХ КОМАНД У БОРОТБІ З НЕЗАКОННОЮ ТОРГІВЛЕЮ ОБ'ЄКТАМИ ДИКОЇ ПРИРОДИ

дальша ефективна діяльність у цьому напрямі не можлива без співпраці з зоопарками, центрами реабілітації та розведення диких тварин, ботанічними садами тощо. Така співпраця надасть можливість забезпечення зразками CITES, належне розміщення та утримання вилучених диких тварин та рослин у закладах відповідного профілю.

Під час підготовки службових собак з будь-якого напрямку пошуку ключова роль відводиться місцю проведення та навчально-матеріальному забезпеченню. Місця підготовки та тренування мають бути максимально наближені до реальних умов діяльності, враховувати умови подальшої службової діяльності (наприклад, контакт з пасажирями, збереження багажу тощо). Зразки CITES повинні зберігатись окремо один від одного з метою уникнення перехресного забруднення, в чистих ємностях. Вони потребують також обережного поводження як, до прикладу, і зразки наркотичних засобів.

При дотриманні всіх вищеперерахованих умов зразки CITES можуть використовуватись для навчальних цілей протягом 1 року. Ключовими моментами, на які необхідно зважати під час проведення навчання собак є запах контейнеру і, у випадку використання, запах матеріалу, до якого «прикріплений» шуканий запах (носій запаху). Обидва мають бути досить слабкими та ідентичними для того, щоб шуканий запах міг легко розпізнаватись собакою.

Часто дресирування розпочинають з висококонцентрованих запахів, наприклад пир'я птахів, частин хутра, м'яса диких тварин, а менш концентровані (запах слонової кістки) додають пізніше.

Під час підготовки собаки за допомогою менш концентрованих запахів, таких як слонова кістка рекомендується її подрібнити та зберігати порошок у ємностях. Важливо привчати собаку до широкого спектру шуканих запахів, оскільки собаки схильні до узагальнення запахів і це може привести до помилкових результатів. Якщо собака навчається з використанням загального запаху (куряче пир'я), то згодом має пройти перевірку на цільових об'єктах (пир'я папуг, які знаходяться під загрозою зникнення). Також потребує врахування і той факт, що деякі зразки CITES,

їх деривати можуть піддаватись хімічній обробці, що може призвести до хибного спрацювання.

Рекомендації щодо вибору порід собак, які найчастіше використовуються щодо пошуку зразків CITES у різних країнах світу також мають місце. Основна увага акцентується на наявності у собак таких якостей як: розвинутий нюх, достатня хватка, висока мотивація до праці, високий рівень соціалізації, гарний стан здоров'я. Найчастіше використовуються собаки порід німецької вівчарки, бельгійської вівчарки, лабрадорів, спанієлів.

ДФС України, відповідно до покладених на неї завдань запобігає та протидіє контрабанді та порушенням митних правил на митній території України [35]. Відповідно до чинного законодавства України представники дикої флори і фауни, що знаходяться під загрозою знищення та охороняються Конвенцією CITES, що незаконно переміщуються через митний кордон України є безпосередніми предметами митних правопорушень, за незаконне переміщення яких передбачена адміністративна відповідальність.

Здійснення митного контролю у даному напрямі є досить складним через чималий перелік тварин та рослин, що знаходяться під загрозою зникнення та охороняються Конвенцією CITES. Зокрема, роботу ускладнює відсутність інформації, бази даних рослин та тварин, заборонених до перевезення через митний кордон України, списків CITES, спеціальних ідентифікаційних посібників CITES тощо.

Вагомою проблемою, яка ускладнює роботу з вилученими тваринами, є відсутність, в зоні діяльності митниць, спеціальних притулків для підтримки вилучених тварин.

В Україні факти порушення митних правил, безпосередніми предметами яких стали зразки CITES мають місце. Окремі з цих випадків, зафіксовані органами ДФС України наведено нижче.

16 березня 2005 року у міжнародному аеропорту «Бориспіль» у зоні діяльності Київської митниці у спеціальних ящиках для перевезення домашніх тварин було виявлено двох ведмедів. Тварини перевозились шляхом підробки документів.

17 вересня 2005 року на митному посту «Запоріжжя-аеропорт» в зоні діяльності Запорізької митниці було виявлено птахів

4. ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ КІНОЛОГІЧНИХ КОМАНД У БОРОТБІ З НЕЗАКОННОЮ ТОРГІВЛЕЮ ОБ'ЄКТАМИ ДИКОЇ ПРИРОДИ

– соколів-балабанів у кількості 46 шт. Птахи перевозились шляхом приховування від митного контролю, а саме були перев'язані в сумках, в пластикових ящиках. Аналіз фактів порушень митних правил, безпосередніми предметами яких є зразки CITES в розрізі митниць України свідчить про те, що саме соколи-балабани є досить частими об'єктами незаконного переміщення через митний кордон України.

4 березня 2012 року на митному посту «Дніпро-Бузький» в зоні діяльності Миколаївської митниці шляхом приховування від митного контролю здійснювалось перевезення папуг. Клітки із птахами були поміщені в мішки, прикриті поліетиленовими пакетами, ганчірками і шматками картону.

4 грудня 2012 року на митному посту «Хутір-Михайлівський» в зоні діяльності Сумської митниці під час здійснення митного контролю залізничного потягу з приховуванням від митного контролю був виявлений морський корал білого кольору у формі оленього рогу розміром 25x30 см. (рис. 4.4).

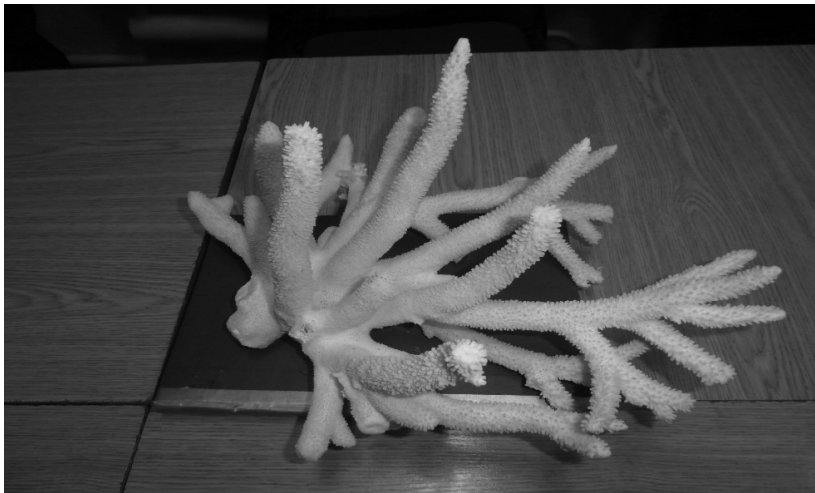

Рис. 4.4 – Морський корал, прихований від митного контролю

13 січня 2013 року у міжнародному автомобільному пункті пропуску «Гоптівка» в зоні діяльності Харківської митниці у

транспортному засобі особистого користування був знайдений прихований від митного контролю живий крокодил, довжина якого сягала 85 см (рис. 4.5).

21 лютого 2013 року на митному посту «Довжанський» В зоні діяльності Луганської митниці шляхом приховування від митного контролю здійснювалась спроба незаконного переміщення через митний кордон папуг декількох видів, в загальній кількості 9 шт.

**Рисунок 4.5 – Крокодил,
що був прихований від митного контролю**

З урахуванням тенденції до збільшення кількості випадків митних правопорушень, безпосередніми предметами яких є зразки CITES, Департаментом вивчаються можливі напрями розвитку кінологічного забезпечення щодо пошуку та виявлення зразків CITES в Україні [39].

Зокрема, в рамках міжнародної співпраці проведено спільний семінар в рамках проекту ініціативи «Навколишнє середовище та безпека» (ENVSEC)/OSCE «Підготовка собак для виявлення зразків CITES на кордоні» за участі представників Департаменту, митниць ДФС, Адміністративного органу CITES в Україні, пред-

4. ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ КІНОЛОГІЧНИХ КОМАНД У БОРОТБІ З НЕЗАКОННОЮ ТОРГІВЛЕЮ ОБ'ЄКТАМИ ДИКОЇ ПРИРОДИ

ставників митної служби Республіки Молдови та он-лайн участі представників Німеччини, Республіки Білорусь, Киргизії, Вірменії, Грузії.

Метою семінару стало ознайомлення учасників із світовими програмами підготовки службових собак щодо пошуку та виявлення об'єктів CITES. Проведення семінару дозволило виокремити проблемні питання реалізації норм Конвенції CITES у законодавстві України, практичній діяльності органів державної влади, сприяло зміцненню комунікативних зв'язків між його учасниками.

За сприяння Місії прикордонної допомоги Молдові та Україні (EUBAM) представники Департаменту відвідали кінологічну тренувальну школу Освітньо-наукового центру (м. Нойендетельзау) при Федеральному Міністерстві фінансів Федеративної Республіки Німеччина. Метою поїздки стало вивчення досвіду кінологів Федеральної митної адміністрації Німеччини з організації кінологічної діяльності щодо підготовки, підвищення кваліфікації та використання інструкторів та інспекторів-кінологів зі службовими собаками.

Слід відзначити, що Німеччина є однією із країн ЄС, де досить ефективно використовують службових собак з метою пошуку та виявлення зразків CITES. У Франкфуртському аеропорту оглядаються всі вантажі так званої «групи ризику», що надходять з країн Африки, Південної Америки та Азії.

Службові собаки працюють у кількості 4-5 змішаних груп (пошук наркотиків, зброї, зразків CITES) у дві зміни. Умови для проведення митного контролю адаптовані до специфіки діяльності службових собак, зокрема: забезпечено відповідну висоту багажної стрічки, наявність спеціальної аптечки для собак з антидотами, на випадок укусу отруйними тваринами, рептиліями чи комахами.

Ще одним важливим кроком щодо подальшої практичної реалізації положень CITES в Україні стала розробка працівниками Департаменту методики привчання службових собак до пошуку зразків CITES [19], яка послідовно висвітлює базові положення дресирування службових собак щодо пошуку зразків CITES, що передбачають:

КІНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

– цілеспрямоване мотивування собаки до пошукової роботи в окремих варіантах її ведення на різних контрольних об'єктах, враховуючи при цьому природні здібності службового собаки, види мотивування тощо;

– підготовку спеціального місця для проведення занять та необхідної навчально-матеріальної бази;

– порядок дій дресирувальника при підготовці службового собаки до пошуку та виявлення шуканого запаху;

– форми закріплення характерної поведінки собаки при виявленні зразків CITES тощо (додаток Ж).

Розроблений алгоритм привчання собак до пошуку зразків CITES у різних видах транспорту, на тілі людини, в одязі та під одягом, огляду приміщень та будівель тощо, диференціювання зразків. Методика містить опис орієнтовної навчально-матеріальної бази, до якої належать апортувальні предмети, зразки CITES, спеціальні засоби дресирування, вимоги до них та умови належного зберігання та ефективного використання.

У методиці представлено приклади підготовчих вправ дресирування за спеціальним курсом, вправ з апортування, методів та техніки вироблення навичок та можливі помилки, що допускаються при дресируванні під час відпрацювання прийомів щодо пошуку зразків CITES. Описано можливі місця приховування від митних органів зразків CITES та їх дериватів під час переміщення через митний кордон України.

Враховуючи рекомендації світової спільноти з питань боротьби з контрабандою CITES, досвід країн, що провадять ефективну політику у цьому напрямі можна зробити висновки, що для подальшої практичної реалізації Конвенції CITES в Україні необхідно:

– гармонізувати національне законодавство відповідно до вимог Конвенції CITES;

– посилити контроль за виконанням вимог CITES, зокрема, вдосконалити механізм передачі інформації щодо фактів незаконного переміщення зразків CITES через митний кордон України митними органами Адміністративним органам CITES з метою забезпечення необхідною інформацією (латинська назви зразків, способи, методи та шляхи переміщення тощо);

4. ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ КІНОЛОГІЧНИХ КОМАНД У БОРОТБІ З НЕЗАКОННОЮ ТОРГІВЛЕЮ ОБ'ЄКТАМИ ДИКОЇ ПРИРОДИ

– налагодити скоординовану, системну співпрацю з питань виконання вимог Конвенції між контролюючими органами з питань виконання положень Конвенції CITES в Україні, а саме між ДФС України, Міністерством екології та природних ресурсів України, Міністерством внутрішніх справ України, національними та міжнародними неурядовими організаціями;

– підвищити загальний рівень професійних знань посадових осіб органів ДФС України та інших органів виконавчої влади шляхом проведення різноманітних наукових заходів, у тому числі із залученням представників Секретаріату Конвенції CITES;

– здійснювати інформативне консультування посадових осіб ДФС України шляхом створення спеціалізованих кольорових посібників і керівництв з урахуванням вітчизняної специфіки, що міститимуть опис зразків CITES, їх назву латинською та українською мовами та основні способи незаконного переміщення через митний кордон;

– підвищувати поінформованість ЗМІ, органів влади та населення про проблему незаконної торгівлі зразками CITES в Україні;

– здійснювати взаємодію та обмін інформацією щодо питань боротьби з незаконним обігом зразків CITES між митними адміністраціями держав-сусідів;

– збільшувати потенціал кінологічних служб митниць ДФС.

Забезпечення ефективної та оперативної діяльності кінологічних команд у даному напрямі потребує забезпечення безперервного процесу підготовки та тренування кінологічних команд за зазначеним напрямом; укомплектування кінологічних підрозділів спеціалізованим тренувальним знаряддям, а саме зразками CITES, носіями запаху, притаманного зразкам CITES тощо.

ВИСНОВКИ

У монографії досліджено нормативно-правове регулювання застосування кінологічних команд у ДФС України, систему підготовки кінологічних команд, вироблення методик розрахунку штатної численності, оцінку ефективності системи, оцінку якості та визначення рейтингу кінологічних команд митниць ДФС України.

Зокрема, простежено, що історія виникнення та професійного використання собак відноситься до часів виникнення перших цивілізацій. Ця тварина символізує вірність, пильність – вельможність. У різний час здібності службової собаки привертали увагу багатьох дослідників. В останні десятиліття активно формується спеціальна галузь криміналістичних знань – одорологія, активно розвиваються військовий, медичний та спеціально-рятувальний компоненти кінології.

Не втратили свого допоміжного, прикладного значення службові собаки й у наші дні. Їх успішно використовують в охороні державного кордону, важливих військових об'єктів, майна, пошуку й затримання злочинців, у пошуково-рятувальних операціях та з метою протидії контрабанді та митним правопорушенням.

Встановлено, що правовою основою діяльності кінологічних підрозділів правоохоронних органів України є внутрішньовідомчі системи підзаконних нормативно-правових актів, що регулюють питання створення, забезпечення, використання і підготовки кінологічних команд цих відомств і містять систему підготовки таких команд. Система підготовки інспекторів-кінологів зі службовими собаками у правоохоронних органах України має такі структурні елементи: базову підготовку інспекторів-кінологів з числа військовослужбовців; базову підготовку інспекторів-кінологів з числа цивільної молоді; перепідготовку інспекторів-кінологів (дресирування молодих собак інспекторами-кінологами); підвищення кваліфікації інспекторів-кінологів; спеціальну підготовку інспекторів-кінологів із закріпленими за ними службовими собаками в підрозділах проходження служби.

ВИСНОВКИ

На підставі аналізу систем підготовки кінологічних команд зарубіжних держав та держав ближнього зарубіжжя встановлено, що:

- в цілому система підготовки кінологічних команд у розглянутих державах ґрунтується на основних засадах кінологічної науки та суттєво не відрізняється;

- структурно система підготовки включає початковий, спеціальний етап навчання, практичні заняття на місці подальшого несення служби, сертифікацію та періодичні тренування. У всіх державах щорічно кінологи беруть участь у короткострокових навчальних зборах задля підвищення кваліфікації та обміном досвідом;

- характерним для систем підготовки у пост-радянських державах, проаналізованих нами вище, є щорічне проведення змагань професійності кінологічних команд загальнодержавного характеру з метою обміну досвідом роботи та вирішення проблемних питань, виявлення та заохочення кращих кінологів;

- особливості у системі підготовки кінологічних команд США полягають у тому, що на етапі спеціальної підготовки передбачено на 9-му тижні занять практику у підрозділі подальшого несення служби. В Україні та пост-радянських державах така практика відсутня. Проте, кінологам після завершення навчального курсу надається завдання по удосконаленню підготовки практичної підготовки службового собаки по прибуттю на місце несення служби. Крім цього, встановлено, що використання різних порід собак у різних державах не пов'язане із специфічними особливостями конкретних порід собак. Кінологи пояснюють застосування різних порід собак лише національними особливостями. Наприклад, у США використовують різні породи собак: бордер-коллі, німецькі вівчарки, бладхаунд, бігель, лабрадори (ретривери, золотісті), н'юфаундленди, бельгійські вівчарки.

- Враховуючи об'єкти оцінювання діяльності кінологічних команд сформовано такі визначення понять з кінологічного забезпечення:

- «якість кінологічної команди – це безрозмірна результуюча величина відповідності сукупності притаманних інспектору-кі-

ноголу та його службовому собаці характеристик тим вимогам, які обумовлюють спроможність кінологічної команди виконувати свої функціональні обов'язки на заданому рівні»;

– «результат діяльності кінологічної команди – це часовий інтервал здійснення нею заходів митного контролю за визначений період на заданому рівні якості, узгоджених за місцем, цілями та часом з результатами аналізу та оцінки ризиків»;

– «результативність діяльності кінологічної команди – це співвідношення між запланованими і фактично отриманими результатами її діяльності»;

– «результат діяльності системи кінологічного забезпечення – це сума результатів діяльності за визначений період всіх кінологічних команд, які входять в неї»;

– «результативність діяльності системи кінологічного забезпечення – це співвідношення між запланованими і фактично отриманими результатами діяльності за визначений період всіх кінологічних команд, які входять в неї»;

– «ефективність системи кінологічного забезпечення – це співвідношення між отриманим за визначений період результатом її діяльності і використаними для цього ресурсами».

Пропоновані методологічні засади склали наукове підґрунтя щодо розробки узагальненої методики розрахунку параметрів системи кінологічного забезпечення з метою управління ефективністю здійснення митного контролю.

Застосування узагальненої методики в практичній діяльності ДФС України сприятиме об'єктивізації оцінки діяльності компонентів СКЗ різних рівнів її ієрархії і, на основі цих оцінок, обґрунтованості й адекватності прийняття відповідних рішень (раціональних керуючих впливів).

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Августин Аврелий Про Град Божий / Августин Аврелий ; [пер. с латын. М. Сергеенко] . – Минск: Харвест, 2000
2. Апт Л.Ф. Правовые дефиниции в законодательстве / Проблемы юридической техники // Отв. ред. В. М. Баранов. – Новгород: НА МВД России, 2000. – С. 301.
3. Ассамблея Организации Объединённых Наций по окружающей среде Программы Организации Объединённых Наций по окружающей среде [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.unep.org/unea/download.asp?ID=4856
4. Богданюк О.Д. Формування готовності до професійної діяльності у майбутніх офіцерів-кінологів Державної прикордонної служби : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / О.Д. Богданюк; Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Б.Хмельницького. – Хмельниц., 2007. – 20 с.
5. Большая Советская Энциклопедия. – Изд. 3. – Т. 8. – М.: «Советская энциклопедия», 1972.
6. Борейко В. Контрабанда диких животных, растений и их дериватов в Украине [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://ecoethics.ru/wp-content/uploads/2012/06/kontrabanda0.pdf>
7. Бочкарёв С.В. Справочник кинолога (для сотрудников силовых ведомств) / С.В. Бочкарёв, А.В. Герасимов, С.П. Дорошенко, П. А. Мигун, и др. – М.: Объедин. ред. МВД России, 2005. – С. 256.
8. Виноград О.В. Педагогічні умови формування професійних якостей військовослужбовців у процесі навчання у школі кінологів : дис. ... кандидата пед. наук : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 20.02.02 «Теорія і методика професійної освіти» / О.В. Виноград ; Нац. акад. Прикордон. військ України ім. Б.Хмельницького. — Хмельницький, 2001. – 18 с.
9. Волкова В.Н. Теория систем. – М.: Высшая школа, 2006.
10. Горбань О.М. Основи теорії систем та системного аналізу / О.М. Горбань, В. Є. Бахрушин. – Запоріжжя, ГУ «ЗІДМУ». – 2004.

11. ДСТУ ISO 9000:2007 Системи управління якістю. Основні положення та словник термінів.

12. ISO 9000:2005 Quality management systems. Fundamentals and Vocabulary.

13. Колегаев Р.Н. Определение оптимальной долговечности технических систем / Р.Н. Колегаев. – М.: Сов. Радио. – 1967. – 113 с.

14. Контрабанда объектов дикой фауны и флоры – проблема современности [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://ctu.customs.ru/index.php>

15. Крушинський Л.В. Службовий собака. Керівництво з підготовки фахівців службового собаківництва / В.В. Рилов, І.Е. Ізраєвич, С.О. Іл'їнський, К.С. Стогов та ін. // за заг. ред. Л. В. Крушинського. – Д. ВАП. – 1994. – 576 с. – С. 1-2.

16. Митна енциклопедія: У трьох томах. Т.1/: Редкол.: ... І.Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. – Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2014. – 592 с. – (Митна справа в Україні. Т. 26).

17. Митна енциклопедія: У трьох томах. Т.2/: Редкол.: ... І.Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. – Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2014. – 474 с. – (Митна справа в Україні. Т. 27).

18. Митна енциклопедія: У трьох томах. Т.3/: Редкол.: ... І.Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. – Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2014. – 570 с. – (Митна справа в Україні. Т. 28).

19. Методика привчання службових собак до пошуку зразків СІТЕС / Укл. // О.В. Дворнічен. – Хмельницький, 2014. – 53 с.

20. Методичні рекомендації «Про дії працівників органів і підрозділів внутрішніх справ в типових та екстремальних ситуаціях» [Електронний ресурс] : наказ [видано Національною академією внутрішніх справ України 12.12.2012 № 774]. – Режим доступу : http://naiau.kiev.ua/naiau/tslc/pages/pidroztdily/metod/admin_diyalnist2/pro%20_dii_pracivnuk.pdf.

21. Митний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, № 44-45, № 46-47, № 48

22. Міфи України: за книгою Георгія Булашева «Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях» / Г. Булашев, Ю. Буряк. – Довіра. – 2003. – 382 с.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

23. Настанова з організації діяльності кінологічних підрозділів органів внутрішніх справ України [Електронний ресурс] : настанова [затверджено наказом МВС України 20.07.2012 № 640]. – Режим доступу : <http://document.ua/pro-zatverdzhennja-nastanovi-z-organizaciyi-dijalnosti-kinol-doc120357.html>.

24. Офіційний веб-сайт Національної школи митних команд Франції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://translate.google.com.ua/translate?hl=ru&sl=fr&u=http://www.douane.gouv.fr/articles/a11077-ecoles-nationales-des-douanes&prev=/search%3Fq%3DL%2527%25C3%25A9cole%2Bnationale%2Bdes%2Bbrigades%2Bdes%2Bdouanes%2Bde%2BLa%2BRochelle%26es_sm%3D122

25. Офіційний веб-сайт Світової кінологічної федерації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.allevamentodiripoli.it/pdf/standard%20Pastore%20ted.pdf>

26. Офіційний сайт FCI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.fci.be/Nomenclature/Standards/161g06-en.pdf>

27. Official website of the Department of Homeland Security. U.S. Customs and Border Protection. CBP Through the Years [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.cbp.gov/about/history>

28. Пасько К.К. Методология и теория законодательной техники уголовного права России: Монография. Воронеж, 2004. – С. 141.

29. Перегудов Ф.И. Введение в системный анализ / Перегудов Ф.И., Тарасенко Ф.П. – М.: Высшая школа, 1989.

30. Передмова до українського видання [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ecoanalitika.com/data/images/cites/bird/peredmova_ukr_vidnnya%203.htm

31. Поисковые собаки для обнаружения объектов живой природы. Учебное пособие для подготовки собак по обнаружению объектов живой природы – предметов торговли. Координатор проекта: Биргит Браун. – WWF – Германия, 2013. – 14 с.

32. Половко А. М. Основы теории надежности / Половко А. М. – М.: Наука, 1964. – 448 с.

33. Примак А.Ф. Організаційні аспекти забезпечення кінологічними командами охорони кордонів США та Великобританії / А. Ф. Примак, Е. С. Молдован // Митна безпека. – 2014. – № 1. – С. 77-82.

34. Природа просит помощи [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.customs.ru/images/stories/press/2013/journ/1-2_2013_str39.pdf

35. Про Державну фіскальну службу України [Електронний ресурс] : постанова [прийнято КМУ 21.05.2014 № 236]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/КР140236.html

36. Про затвердження Концепції створення та розвитку кінологічної служби митних органів Республіки Білорусь [Електронний ресурс]. – постанова [прийнято Радою Міністрів Республіки Білорусь 14.07.2000 № 1054]: – Режим доступу : <http://pravo.levonevsky.org/bazaby09/sbor57/text57599.htm>

37. Про затвердження Норм використання наркотичних засобів і психотропних речовин у навчальних цілях з розрахунку на одного собаку на рік [Електронний ресурс] : наказ [видано Державною прикордонною службою України, Міністерством внутрішніх справ України, Службою безпеки України та Державною митною службою України 22.11.2010 № 884/570/589/1410]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0071-11>.

38. Про затвердження Порядку підготовки та використання в охороні державного кордону інспекторів-кінологів зі службовими собаками [Електронний ресурс]. – наказ [виданий Адміністрацією Державної прикордонної служби України 14.04.2009 № 275].

39. Про затвердження Положення про Департамент спеціалізованої підготовки та кінологічного забезпечення Міндоходів та Положення про Спеціалізовану лабораторію з питань експертизи та досліджень Міндоходів [Електронний ресурс] : наказ [видано Міндоходів України 29.05.13 № 133]. – Режим доступу : <http://minrd.gov.ua/pro-minrd-ukraini/struktura-/spetsializovan-departament-ta-org/spetsializovana-laboratoriya-z-pitan-e/diyalnist/normativna-baza-sled-/62789.html>.

40. Про затвердження Положення про організацію і проведення навчання кінологічних команд у Кінологічному центрі Державної митної служби України [Електронний ресурс] : наказ [видано Держмитслужбою України 01.12.2003 № 813]. – Режим доступу : <http://www.uazakon.com/document/fpart82/idx82946.htm>

41. Про затвердження Порядку видачі дозволів на імпорт та експорт зразків видів дикої фауни та флори, сертифікатів на пересувні виставки, реекспорт та інтродукцію з моря зазначених зразків, які є об'єктами регулювання Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення [Електронний ресурс] : постанова [затверджено КМУ 25.07.2007 № 953]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/953-2007-%D0%BF>

42. Про затвердження Порядку організації використання службових собак у митних органах [Електронний ресурс] : наказ [видано Держмитслужбою України від 06.02.2004 № 86]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/МК041309.html

43. Про затвердження Порядку передачі та перевезення наркотичних засобів і психотропних речовин до органів, установ, закладів Держприкордонслужби, МВС, СБУ та Держмитслужби, що забезпечують дресирування службових собак для розшуку таких засобів і речовин [Електронний ресурс] : наказ [видано Державною прикордонною службою України, Міністерством внутрішніх справ України, Службою безпеки України та Державною митною службою України 29.11.2010 № 903/586/595/1433]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0102-11>.

44. Про затвердження Правил видачі дозволів та сертифікатів на ввезення в Україну та вивезення за її межі зразків видів дикої фауни і флори, які об'єктами регулювання Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення [Електронний ресурс] : наказ [затверджено Міністерством екології та природних ресурсів України та Міністерством аграрної політики України 16.04.2002 № 147/110]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0496-02>.

45. Про затвердження Часових нормативів виконання контрольних операцій посадовими особами, які здійснюють контроль осіб, товарів і транспортних засобів у пунктах пропуску через державний кордон України : наказ [видано Державною митною службою України, Державною прикордонною службою України, Міністерством транспорту та зв'язку України, Міністерством охорони здоров'я України, Міністерством аграрної політики

України, Міністерством охорони навколишнього природного середовища України, Міністерством культури і туризму України, Державна служба України з нагляду за забезпеченням безпеки авіації 28.11.2005 № 1167/886/824/643/655/424/858/900].

46. Про заходи щодо забезпечення виконання міжнародних зобов'язань України у зв'язку з її приєднанням до Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення у зв'язку з її приєднанням до Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення [Електронний ресурс] : постанова [прийнято Кабінетом Міністрів України 13.12.2000 № 1822]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1822-2000-%D0%BF>

47. Про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що знаходяться під загрозою зникнення [Електронний ресурс] : конвенція [прийнята 03.03.1973 року]. – Режим доступу : http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/cites.shtml

48. Про міліцію [Електронний ресурс] : закон України [прийнято Верхов. Радою України 20.12.1990 № 565-XII]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/565-12>

49. Про приєднання України до Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення [Електронний ресурс] : закон України [прийнято Верхов. Радою 14.05.1999 № 662-XIV]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/662-14>

50. Про прикордонний контроль [Електронний ресурс] : закон України [прийнято Верхов. Радою 5.11.2009 № 1710-VI] – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1710-17>.

51. Про функціональні повноваження структурних підрозділів Міністерства доходів і зборів : наказ [видано Міндоходів України 14.06.2013 № 170.]

52. Роль собаки в человеческой культуре [Электронный ресурс]. – Режим доступу : <http://shaman.net.ua/blog/165.html>

53. Руденко В.П. Теорія і практика навчання курсантів-кінологів у військово-навчальних закладах (1945-1997 рр.): дис. ...

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

кандидата пед. наук : 20.02.02 / В.П. Руденко. – Хмельницький, АПВУ, 1998 – 226 с.

54. Сагатовский, В. Н. Основы систематизации всеобщих категорий. – Т. – 1973.

55. Canine Center El Paso History [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.cbp.gov/border-security/along-us-borders/canine-program/history-3> Canine Center Front Royal. – [Electronic resource]. – Mode of access <http://www.cbp.gov/border-security/along-us-borders/canine-program/history-3>

56. Canine Program. – [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.cbp.gov/border-security/along-us-borders/canine-program>

57. Сікерін В.Г. Кінологічне забезпечення діяльності органів та військ МВС РФ / В.Г. Сікерін; В.І. Погорелов; Н.Е. Шалабот та інші // Книга 1. Вид. : РІА «Стиль-МГ». – м. Пермь. – 1999 р. – 77 С.

58. CITES: офіційний сайт [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cites.org/>

59. Собака и человек. Мифология Китая [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://dog-info.narod.ru/chine.htm>

60. Уголовный кодекс Российской Федерации. Статья 226.1 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.consultant.ru/popular/ukrf/>

61. Чернілевський, Д. В. Методологія наукової діяльності: Навчальний посібник : Вид. 2-ге, допов. / Д. В. Чернілевський, О. Є. Антонова, Л. В. Барановська та ін. / За ред. професора Д. В. Чернілевського. – Вінниця : Вид-во АМСК П, 2010. – С. 165-173.

62. Черняк, Ю.И. Системный анализ в управлении экономикой. – М.: 1975.

63. Шестакова А.С. Таможенное регулирование и борьба с контрабандой в международном обороте объектов СИТЕС [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://aleksejev.ru/materials/1284/25985/?p=41>

ДОДАТКИ

Додаток А

Проект ПОЛОЖЕННЯ про кінологічне забезпечення у Державній фіскальній службі України

1. Загальні положення

1.1. Це Положення регламентує порядок створення, забезпечення, підготовки та використання кінологічних команд у територіальних органах Державної фіскальної служби України (далі – ДФС України).

1.2. У цьому Положенні зазначається таке:

організація, порядок, прийоми і способи використання під час здійснення митного контролю, прийняття участі у службових заходах з урахуванням їх спеціалізації, завдань, умов роботи та обстановки (далі – використання кінологічних команд);

вироблення у собаки визначених навичок (звичок), необхідних для керування його поведінкою (далі – дресирування службового собаки);

предмети (речі, серветки або тампони), що мають запахи наркотичних засобів, психотропних речовин, запахові властивості яких вони отримали під час їх зберігання у герметичній ємності (далі – запахоносії наркотичних засобів, психотропних речовин);

розфасовані за необхідною кількістю та упаковані у передбаченому порядку наркотичні засоби, психотропні речовини, зброя, боеприпаси, тютюнові вироби, грошові знаки у вигляді банкнот та інше, що використовується під час підготовки службових собак (далі – зразки наркотичних засобів, психотропних речовин, зброї, боеприпасів та інше);

суміш речовин, які не містять наркотичних засобів, психотропних речовин, зброї, боеприпасів, тютюнових виробів, грошових знаків у вигляді банкнот, а мають тільки близькі їм запа-

ДОДАТКИ

хові властивості (далі – імітатори запаху наркотичних засобів, психотропних речовин, зброї, боєприпасів, тютюнових виробів, грошових знаків у вигляді банкнот);

інспектор-кінолог із закріпленим службовим собакою, що пройшли підготовку в Департаменті спеціалізованої підготовки та кінологічного забезпечення Міндоходів (далі – Департамент), приймає участь у здійсненні митного контролю та службових заходах з метою протидії незаконному переміщенню наркотичних засобів, психотропних речовин, зброї, боєприпасів, тютюнових виробів, грошових знаків у вигляді банкнот та інше (далі – кінологічна команда);

порядок добору інспекторів-кінологів, підбору та придбання службових собак, підготовки та використання кінологічних команд, облік, утримання, годівля, забезпечення спорядженням, ветеринарне обслуговування, перевезення службових собак у територіальних органах Міндоходів (далі – кінологічне забезпечення);

комплекс об'єктів, призначених для розміщення, приготування корму, догляду за службовими собаками (далі – місце для утримання собак);

система практичних занять, які проводяться з метою закріплення та подальшого вдосконалення набутих умінь і навичок у інспекторів-кінологів а також навиків загального курсу підкорення та спеціального дресирування у закріплених за ними службових собак (далі – тренування кінологічних команд).

2. Вимоги до кінологічних команд

2.1. Добір інспекторів-кінологів

2.1.1. До роботи зі службовими собаками залучаються особи, які мають кінологічну підготовку або досвід роботи зі службовими собаками в інших установах та пройшли курс спеціальної підготовки у Департаменті.

2.1.2. Інспектор-кінолог повинен мати відповідну теоретичну й практичну підготовку, виявляти творчу ініціативу в роботі, бути наполегливим у досягненні поставленої мети.

2.1.3. До участі у здійсненні митного контролю та інших службових заходах допускаються інспектори-кінологи зі службо-

вими собаками, які пройшли курс спеціальної підготовки у Департаменті.

2.1.4. Начальник митниці ДФС України, директор Департаменту, призначаючи на посаду інспектора-кінолога, укладає з ним договір про повну матеріальну відповідальність на зберігання та використання за цільовим призначенням всіх переданих йому під звіт товарно-матеріальних цінностей.

2.1.5. Про зміни у складі кінологічних команд начальник митниці повідомляє Управління боротьби з контрабандою та митними правопорушеннями Головного оперативного управління ДФС України (далі – Управління БК та МП) та Департамент у 10-денний строк.

2.1.6. За утримання та догляд службового собаки вдома або у вихідні, святкові та неробочі дні інспектору-кінологу виплачуються надбавки й інші доплати стимулюючого характеру в межах встановлених норм та бюджетних асигнувань.

2.2. Забезпечення інспекторів-кінологів

2.2.1. Для виконання завдань інспектор-кінолог забезпечується спеціально обладнаним транспортним засобом для перевезення службового собаки, необхідним спорядженням, технічними засобами митного контролю, засобами зв'язку та спецодягом. Під час виконання службових обов'язків надається право у встановленому порядку одержувати, зберігати, носити та застосовувати спеціальні засоби та/або вогнепальну зброю відповідно до положень діючих нормативно-правових актів.

2.3. Комплектування службовими собаками

2.3.1. Службовий собака може перебувати на балансі митниці, Департаменту або належати інспектору-кінологу.

2.3.2. На території митниці та Департаменту повинно бути визначено й облаштовано місце утримання службових собак.

2.3.3. Закупівля службового собаки митницею, Департаментом здійснюється на підставі висновку експертної комісії у складі: начальника оперативного управління (відділу) боротьби з контрабандою та митними правопорушеннями митниці ДФС України (далі – оперативного управління (відділу) БК та МП митниці) або начальника відділу кінологічного та ветеринарного забезпечення Департаменту,

ДОДАТКИ

(далі – керівник кінологічного підрозділу), лікаря ветеринарної медицини, інспектора-кінолога, для якого здійснюється підбір службового собаки. Результати оцінки оформляються у вигляді акта обстеження та оцінки робочих якостей службового собаки (додаток 1).

2.3.4. Придбання, утримання, годування (додаток 2), забезпечення спорядженням, інвентарем та ветеринарними препаратами (додаток 3), перевезення службових собак здійснюються в межах норм та асигнувань, передбачених у кошторисі митниці та Департаменту на відповідний рік.

2.3.5. Ветеринарне обслуговування службових собак здійснюється лікарем ветеринарної медицини на підставі договору із зазначенням у ньому прав і обов'язків сторін щодо проведення ветеринарно-санітарних заходів зі службовими собаками.

При проходженні службовими собаками курсу спеціальної підготовки в Департаменті ветеринарне обслуговування проводиться спеціалістами Департаменту та на підставі договорів із закладами ветеринарної медицини. Лікар ветеринарної медицини повинен провести клінічний огляд собаки, оцінити стан його здоров'я, виявити можливі вади й хвороби, що обмежують можливість його використання (додаток 4).

2.4. Облік і списання службових собак

2.4.1. Облік службових собак у митниці та Департаменті здійснюється у відповідності до існуючих нормативних актів.

2.4.2. Списання службового собаки може здійснюватись на підставі акта про вибракування службового собаки (додаток 5) у разі:

досягнення ним віку 8 років;

наявності у нього хвороб;

втрати ним робочих якостей, що виключає можливість його використання;

при загибелі собаки.

3. Підготовка кінологічних команд

3.1. Організація проведення спеціальної підготовки кінологічних команд здійснюються на підставі щорічного плану підвищення професійної компетентності посадових осіб органів доходів і зборів та за викликом Департаменту.

3.2. Спеціальна підготовка кінологічних команд може здійснюватися як в Департаменті, так і на базі митниць ДФС України.

3.3. Метою спеціальної підготовки кінологічних команд є забезпечення відповідного рівня, необхідного для виконання інспекторами-кінологами їх службових обов'язків, пов'язаних з використанням службових собак у боротьбі з контрабандою наркотичних засобів, психотропних речовин, зброї, боєприпасів та незаконного переміщення тютюнових виробів, грошових знаків у вигляді банкнот та інше під час здійснення митного контролю та прийнятті участі у службових заходах.

3.4. Напрями та обсяги спеціальної підготовки кінологічних команд щорічно визначаються Департаментом з урахуванням потреб митниць ДФС України.

3.5. Спеціальна підготовка включає в себе:
первинну підготовку кінологічних команд;
підвищення кваліфікації кінологічних команд;
тренування кінологічних команд.

3.6. На спеціальну підготовку направляються службові собаки, які пройшли обстеження, відбір на придатність до дресування на пошук наркотичних засобів, психотропних речовин, зброї, боєприпасів, тютюнових виробів, грошових знаків у вигляді банкнот та інше й підготовлені за загальним курсом підкорення.

3.7. Первинна підготовка кінологічних команд – спеціальна підготовка кінологічних команд спрямована на забезпечення відповідного рівня знань, вмінь та навичок, необхідного для продуктивної професійної діяльності з пошуку наркотичних засобів, психотропних речовин, зброї, боєприпасів, тютюнових виробів, грошових знаків у вигляді банкнот та інше під час здійснення митного контролю та прийнятті участі у інших службових заходах.

3.8. Підвищення кваліфікації кінологічних команд – навчання, у ході якого вдосконалюються та розвиваються вміння, знання і навички, здобуті в процесі практичної діяльності та під час проходження попередньої спеціальної підготовки. Підвищення кваліфікації кінологічних команд також може включати змагання, короткотермінові семінари, показові заняття.

ДОДАТКИ

3.9. Тренування кінологічних команд – вироблення динамічного стереотипу поведінки службового собаки в різноманітних умовах застосування.

Для кожної кінологічної команди розробляється план тренувань з визначенням обсягів, напрямів та об'єктів тренування (додаток 6) та графік тренувань кінологічних команд митниці ДФС України або Департаменту (додаток 7). Термін планування – 1 місяць.

З метою якісної підготовки інспекторів-кінологів та закріплених за ними службових собак протягом місяця обсяг тренувальних занять за напрямом підготовки має становити:

пошук та виявлення зразків (запахоносіїв, імітаторів) наркотичних засобів, психотропних речовин, зброї, боєприпасів, тютюнових виробів, грошових знаків у вигляді банкнот та інше в автомобілях і автобусах або вантажних і пасажирських залізничних вагонах (вантажних або пасажирських морських та повітряних суднах) – 7 годин;

пошук та виявлення зразків у багажі – 4 години;

пошук та виявлення зразків у приміщенні – 2 години;

ідентифікація (диференціювання) запахів зразка серед інших пахучих речовин – 2 години;

навики слухняності – 1 година.

Загальна кількість годин для тренування на місяць – 16 годин (два тренування на тиждень по 2 години кожне).

Тренування кінологічних команд проводиться упродовж доби в один або кілька прийомів, у певній послідовності або комплексом спеціальної підготовки. Кожне тренування має бути забезпечено належною навчально-матеріальною базою для дресирування та використання собаки.

Перевірка ступеня підготовленості кожної кінологічної команди проводиться:

безпосереднім керівником кінологічного підрозділу – не менше одного разу на місяць;

начальником оперативного управління (відділу) БК та МП митниці ДФС України – не менше одного разу на рік;

під час перевірок кінологічного підрозділу.

Перевірка використання кінологічних команд проводиться як планово після їх завчасного попередження про час, місце та умови проведення, так і позапланово.

3.10. При зміні складу кінологічної команди проводиться її первинна підготовка.

3.11. Перевірка службових собак, які прибули на первинну підготовку до Департаменту, здійснюється згідно з вимогами (додаток 8).

3.12. Під час підготовки, проведення тренувальних занять зі службовими собаками для пошуку наркотичних засобів, психотропних речовин, зброї, боєприпасів, тютюнових виробів, грошових знаків у вигляді банкнот обов'язково використовуються натуральні наркотичні засоби, психотропні речовини, зброя, боєприпаси, тютюнові вироби, грошові знаки у вигляді банкнот, а також імітатори запаху (за наявності відповідного сертифіката якості), носії запаху наркотичних засобів, психотропних речовин. Забезпечення митниць, Департаменту імітаторами запаху наркотичних засобів, психотропних речовин, зброєю, боєприпасами, тютюновими виробами, грошовими знаками у вигляді банкнот та інше здійснюється за рахунок коштів державного бюджету та інших надходжень до бюджетних установ, передбачених законодавством України.

3.13. Нормативи підготовленості за загальним курсом підкорення й спеціальної підготовки службових собак на пошук наркотичних засобів, психотропних речовин, зброї, боєприпасів, тютюнових виробів, грошових знаків у вигляді банкнот та інше перевіряються відповідно до умов здачі іспитів кінологічними командами митниць, затвердженими директором Департаменту.

3.14. Первинна підготовка кінологічних команд на запах наркотичних засобів рослинного походження (марихуани, макової соломи та гашишу) проводиться протягом 4 тижнів (160 годин) через 6-8 місяців проводиться первинна підготовка кінологічних команд на запах наркотичних засобів напівсинтетичного походження (героїну, кокаїну та ін.) та психотропних речовин протягом 3 тижнів (120 годин).

Первинна підготовка кінологічних команд на пошук зброї, боєприпасів, тютюнових виробів, грошових знаків у вигляді банкнот та інше проводиться протягом 4 тижнів (160 годин).

3.15. Підвищення кваліфікації кінологічних команд на пошук наркотичних засобів, психотропних речовин, зброї, боеприпасів, тютюнових виробів, грошових знаків у вигляді банкнот та Інше проводиться перший раз після курсу первинної підготовки не пізніше, ніж через 12 місяців протягом 2 тижнів (72 години). В подальшому підвищення кваліфікації кінологічних команд проводиться щорічно протягом 2 тижнів (72 години).

3.16. Підготовка начальників відділів (секторів) кінологічно-го забезпечення митниці здійснюється під час короткострокових семінарів (короткострокових курсів) щорічно протягом 3 днів (24 години).

3.17. З метою визначення кращих кінологічних команд, популяризації набутого ними досвіду з підготовки та використання службових собак, проводяться змагання щодо визначення кращої кінологічної команди митниці та на кращої кінологічної команди ДФС України відповідно до Програми змагань кінологічних команд, затвердженої директором Департаменту. Порядок та місце проведення змагань визначається окремим розпорядженням.

3.18. Кінологічні команди, які не пройшли спеціальну підготовку (первинну підготовку, підвищення кваліфікації), не допускаються до пошуку наркотичних засобів, психотропних речовин, зброї, боеприпасів, тютюнових виробів, грошових знаків у вигляді банкнот та інше під час здійснення митного контролю товарів, транспортних засобів та прийнятті участі у службових заходах.

4. Організація роботи кінологічних команд

4.1. Використання кінологічних команд

4.1.1. Використання кінологічних команд здійснюється відповідно до технологічних схем пропуску через державний кордон осіб, автомобільних, водних, залізничних та повітряних транспортних засобів перевізників і товарів, що переміщуються ними і Порядку дій кінологічних команд.

4.2. Порядок дій кінологічних команд

4.2.1. Загальні положення

4.2.1.1. Використання кінологічних команд здійснюється з метою: скорочення часу на проведення огляду товарів та тран-

спортних засобів; підвищення ефективності дій з попередження та виявлення незаконного переміщення наркотичних засобів, зброї, боєприпасів тютюнових виробів, грошових знаків у вигляді банкнот та інше.

4.2.1.2. Використання кінологічних команд під час здійснення митного контролю в зоні діяльності митниці здійснюється на підставі плану-завдання та графіку, розробленого керівником кінологічного підрозділу або керівником підрозділу, якому підпорядковуються кінологічна команда та затвердженого начальником оперативного управління (відділу) БК та МП митниці ДФС України.

4.2.1.3. Керівник кінологічного підрозділу при організації роботи повинен використовувати узагальнену інформацію про учасників зовнішньоекономічної діяльності, перевізників, що допускали правопорушення у митній сфері та інші дані оперативної обстановки для прийняття своєчасного рішення щодо результативного використання кінологічних команд.

4.2.1.4. При здійсненні митного контролю товарів і транспортних засобів інспектори-кінологи застосовують службових собак керуючись результатами аналізу оперативної обстановки, що складається на конкретному об'єкті в зоні діяльності митниці. При цьому необхідно враховувати наступні фактори: зміна інтенсивності і маршруту руху транспортних засобів через пункти пропуску (зони митного контролю), особливості оформлення товаротранспортних документів та документів, що засвідчують особу (дата отримання, громадянство, місце проживання), характер поведінки пасажирів, а також повідомлення про осіб, причетних до контрабанди, транспортні засоби, які ними використовуються, про час і місце їх появи тощо.

4.2.1.5. При отриманні оперативної інформації від посадових осіб інспектори-кінологи зобов'язані суворо й неухильно виконувати вимоги конфіденційності, не допускати розголошення інформації про проведення планованих і позапланових заходів. З цією метою використання кінологічних команд в зоні митного контролю повинно здійснюватися з використанням наступних заходів:

регулярна зміна графіку роботи кінологічних команд;
залучення кінологічних команд для огляду транспортних засобів з урахуванням розкладу їх руху;

систематичне проведення планових і позапланових аналітико-пошукових заходів за участю кінологічних команд;

періодичне посилення митних постів максимальною кількістю сил і засобів кінологічного підрозділу, а в разі гострої необхідності - інших митниць або Департаменту;

залучення кінологічних команд до проведення оперативних і слідчих дій, що здійснюються правоохоронними органами як в зонах митного контролю, так і поза їх межами (проводиться за погодженням начальника митниці ДФС України).

4.2.1.6. При застосуванні службового собаки інспектор-кінолог зобов'язаний:

враховувати кліматичні, метеорологічні, фізичні й хімічні фактори навколишнього середовища;

надавати службовому собаці короточасний відпочинок у спеціально відведених місцях тимчасового утримання собак, що обмежують вплив на стресових чинників і несприятливих подразників, на 15 хвилин після 20-хвилинного безперервного огляду товарів та транспортних засобів, а також проводити 30-хвилинний вигул собаки до початку робочого дня і після нього;

при зміні місць проведення огляду за допомогою службового собаки надавати йому час для адаптації до умов подальшого використання;

використовувати службового собаку при температурі від +25° С до -15° С без обмежень, а при температурі вище +25° С і нижче -15° С – у разі оперативної потреби;

в умовах високої відносної вологості повітря, в осінньо-зимовий період, у вітряну погоду, під час опадів на службових собак одягати комбінезони, що не обмежують вільного пересування, періодично розтирати кінчики носа, вух і лап, при роботі в умовах ожеледиці на кінцівки собак одягати панчохи.

4.2.1.7. Передача службового собаки, закріпленого за інспектором-кінологом, під час виконання службових обов'язків іншій особі - категорично забороняється.

4.2.1.8. Під час митного огляду товарів та транспортних засобів кінологічна команда здійснює огляд в присутності особи, яка їх переміщує, або в присутності іншої уповноваженої особи.

4.2.1.9. Перед проведенням митного огляду товарів та транспортних засобів інспектор-кінолог може здійснювати оптичне та акустичне «мотивування» службового собаки. У цей же час інспектор-кінолог проводить візуальний огляд можливих місць (тайників) ймовірного незаконного переміщення наркотичних засобів, психотропних речовин, зброї, боеприпасів, тютюнових виробів, грошових знаків у вигляді банкнот та інше, спостерігає за поведінкою особи, яка їх переміщує.

4.2.1.10. Після закінчення «мотивування» інспектор-кінолог посилає службового собаку на обшук у вільному стані чи на повідку. Якщо службовий собака втрачає інтерес до пошуку чи не здійснює ретельний огляд, інспектор-кінолог за допомогою звукових команд направляє на цілеспрямований пошук. Після першого огляду об'єкта інспектору-кінологу необхідно взяти собаку на повідок (якщо огляд здійснювався у вільному стані) та зробити повторний огляд, направляючи службового собаку на обнюхування пропущених ділянок огляду.

4.2.1.11. Під час проведення митного огляду інспектор-кінолог уважно слідкує за поведінкою службового собаки. При занепокоєнні чи настороженості собаки, а також його відповідного реагування (спрацювання) інспектор-кінолог фіксує номер транспорту, вантажу, багажу, позначає місце, на яке зреагував службовий собака.

4.2.1.12. Інформація щодо усіх випадків реагування службових собак та виявлення наркотичних засобів, психотропних речовин, зброї, боеприпасів, тютюнових виробів, грошових знаків у вигляді банкнот та інше у 3-х денний термін надається до Управління БК та МП та Департаменту.

4.2.1.13. Щоб уникнути псування товарів та транспортних засобів на передні лапи собаки перед здійсненням митного огляду одягаються спеціальні панчохи.

4.2.1.14. Використання інспектора-кінолога з непідготовленим та/або хворим службовим собакою не допускаються.

4.2.1.15. Застосування інспектором-кінологом службового собаки при здійсненні митного огляду вантажів з отруйними та сильнодіючими речовинами (фумігаторами, пральними порошками та інше), добривами, пально-мастильними матеріалами, в умовах підвищеного рівня шуму та вібрації (вище 80 децибел), з джерелами інфрачервоного й радіоактивного випромінювання категорично забороняється.

4.2.1.16. Доставка інспектора-кінолога зі службовим собакою до місця роботи і назад до місця постійного утримання собаки здійснюється на службовому автотранспорті, а доставка двох і більше інспекторів-кінологів зі службовими собаками – у спеціально обладнаних транспортних засобах митниці ДФС України з відповідною кількістю посадочних пасажирських місць для інспекторів-кінологів, із загородками для собак, що виключають візуальний контакт між ними, а також примусового вентиляцією. Розміри загоронок повинні забезпечувати оптимальний рівень безпеки для собак і людей при транспортуванні.

4.2.1.17. Перед транспортуванням службового собаки здійснюється його вигул протягом 30 хвилин. При перевезенні собаки транспортом для виконання завдань поїти і годувати собаку у дорозі не рекомендується. При тривалих перевезеннях, після двогодинного безперервного руху, потрібно вигулювати собаку, надаючи йому 20-хвилинний відпочинок.

4.2.2. Митний огляд ручної поклажі та багажу громадян з використанням кінологічних команд

4.2.2.1. Митний огляд ручної поклажі та багажу громадян, які перетинають митний кордон України, здійснюється в зонах митного контролю.

4.2.2.2. Багаж та ручна поклажа громадян можуть бути складені в штабелі, розташовуватися впритул один до одного, розміщуватись на полках, транспортних візках для перевезення багажу, але за умови забезпечення вільного доступу до кожної одиниці багажу.

4.2.2.3. В пунктах пропуску для повітряного сполучення багаж з використанням службового собаки може оглядатися за відсутності пасажирів, зокрема у комплектувальному багажному

відділенні перед подачею багажу на транспорт. При наявності даних про ймовірність переміщення наркотичних засобів, психотропних речовин, зброї, боеприпасів, тютюнових виробів, грошових знаків у вигляді банкнот та інше у ручній поклажі, огляд проводиться у оглядовій залі.

4.2.2А. Інспектор-кінолог може використовувати службового собаку для огляду багажу і на рухомій стрічці, якщо його до такого використання підготовлено.

4.2.3. Митний огляд міжнародних поштових та експрес-відправлень з використанням кінологічних команд

4.2.3.1. Митний огляд міжнародних поштових та експрес-відправлень з використанням кінологічної команди здійснюється в оглядових приміщеннях місць міжнародного поштового обміну та центральних сортувальних станцій експрес-перевізників, після оформлення відповідних документів, необхідних для проведення митного контролю.

4.2.3.2. При митному огляді товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях звертається увага на наявність та збереженість забезпечення поштового та експрес-перевізника, з якої країни та куди слідує відправлення.

4.2.3.3. До розкриття пакувальних місць з міжнародними поштовими та експрес-відправленнями, мішки з листами, бандеролями, посылками розташовуються впритул один до одного, розміщуються на полицях або на транспортних візках для перевезення вантажу. У цих умовах інспектору-кінологу необхідно забезпечити проведення службовим собакою ретельного огляду.

4.2.3.4. Під час обнюхування службовим собакою окремого відправлення, інспектор-кінолог повинен натиснути на поверхню цього місця для забезпечення виходу деякої кількості повітря – носія запаху, що полегшує собаці виявлення запаху наркотичного засобу, психотропної речовини, зброї, боеприпасів, тютюнових виробів, грошових знаків у вигляді банкнот та інше.

4.2.4. Митний огляд автомобільного транспорту з використанням кінологічних команд

4.2.4.1. Митний огляд автомобільного транспорту з використанням кінологічної команди здійснюється в зоні митного

контролю, при цьому інспектор-кінолог вибирає, з якого місця розпочинати та з якого боку проводити огляд транспортного засобу зовні, як використовувати службового собаку під час огляду транспортного засобу всередині, де і як рухатись чи утримуватись від руху інспектору-кінологу під час роботи службового собаки, як управляти та мотивувати його до активного пошуку;

за потреби проводить повторний огляд транспортного засобу або вантажу, для того, щоб упевнитись, чи справді службовий собака виявив шуканий запах.

4.2.4.2. Огляд автомобільного транспорту за допомогою службового собаки може розпочинатися тільки після їх повної зупинки.

4.2.4.3. Для проведення зовнішнього огляду транспортного засобу, інспектор-кінолог зі службовим собакою повинен підійти з підвітряного боку до об'єкта огляду і за 10-15 кроків від нього зупинитися, за необхідності провести мотивування за командою «Шукай» і жестом направити в бік транспортного засобу. Під час роботи службового собаки цю команду і жест інспектор-кінолог може повторювати.

4.2.4.4. Під час роботи службового собаки інспектор-кінолог повинен уважно спостерігати за тим, як службовий собака буде рухатися вздовж об'єкта огляду, зупиниться, заметушиться чи активно буде обнюхувати певне місце об'єкта, сяде (ляже), гавкатиме в бік певного місця.

4.2.4.5. Під час внутрішнього огляду автомобільного транспорту службовий собака може використовуватись у супроводі інспектора-кінолога або самостійно вести пошук запаху предметів, заборонених до переміщення.

4.2.4.6. Підставою для огляду транспортного засобу з середини службовим собакою можуть бути: результати використання технічних засобів митного контролю, спрацювання службового собаки під час зовнішнього огляду транспортного засобу, зовнішні ознаки порушення цілісності вантажного відсіку транспортного засобу, інформація про намір або порушення митного законодавства тощо.

4.2.4.7. Під час огляду легкового автотранспорту інспектор-кінолог направляє службового собаку до активного пошуку зо-

внiшнiх конструкцiй автотранспорту, салону, простору у мiсцi крiплення двигуна, багажного вiддiлення, пустоти корпусу та агрегатiв транспортного засобу.

4.2.4.8. Огляд вантажного автотранспорту здiйснюється службовим собакою який повинен активно рухатися вздовж автомобiля, пiд автомобiлем та автопричепом, та ретельно оглядати сидiння водiя i пасажирiв, щиток приладiв, простiр за обшивкою дверей, стелi та боковi стiнки кабiни, бачок гiдроприводу зчеплення, розширювальний бачок, простiр за фiльтром пального, повітрозабiрник i вентиляцiйну систему, повітряний фiльтр, бачок змивача, простiр мiж двигуном i сидiнням, простiр у заднiй частинi автомашини (ящик для iнструментiв, паливний бак, простiр бампера й фар, акумуляторний ящик, повздовжнi та поперечнi балки), а у причепах та напiвпричепах - габаритнi лiхтарi, запаснi колеса, ящик холодильної установки, акумуляторний ящик, порожнину у зчепленнi напiвпричепа, простiр мiж тентом та передньою частиною причепа та iнше.

4.2.4.9. Пiд час огляду закритих опломбованих вантажних автомобiлiв (рефрижераторiв, автофургонiв, причепiв) службовий собака використовується для обнюхування щiлин у дверях, отворiв у стiнках i днищах iз залiза та пластмаси, а також мiсць крiплення брезенту до кузова та iнше.

4.2.4.10. Якщо у щiльному кузовi є отвори для провiтрювання, iх перед оглядом вiдкрити з протилежних бокiв з метою поширення запахiв iз замкнутого простору кузова за його межi.

4.2.4.11. У разi змiни поведiнки службового собаки пiд час огляду автомобiльного транспорту та вантажу, службового собаку вдруде направляють на огляд всього автомобiля (вантаж) або того мiсця, де його поведiнка змiнилася.

4.2.4.12. Зовнiшнiй огляд автобусiв i мiкроавтобусiв здiйснюється так само, як i зовнiшнiй огляд вантажного автомобiльного транспорту.

4.2.4.13. Пiд час огляду з використанням службового собаки бiльш ретельна увага придiляється таким деталям в автобусi (мiкроавтобусi) як: бампер, простiр у мiсцi крiплення двигуна, багажне вiддiлення, паливний бак, простiр подвiйного дна пiдлоги, ящик

ДОДАТКИ

для інструментів, акумуляторний відсік, місце кріплення запасного колеса, порожнини в повздовжній балці та прогонах, бокові тунелі повітроводів, порожнини під переднім і задніми сидіннями, сидіння водія й пасажирів, простір під щитком приладів, дверей і бокових стінок, задній конструктивний простір та інше.

4.2.5. Митний огляд залізничного транспорту з використанням кінологічних команд

4.2.5.1. При огляді великовантажних опломбованих вагонів службовий собака спочатку посилається під вагон для обнюхування щілин підлоги, а після цього - для обнюхування щілин дверей вагона. Одночасно інспектор-кінолог оглядає стан пломб.

4.2.5.2. Для огляду вантажних напіввагонів та платформ службовий собака підіймається по спеціально обладнаному трапу (сходах). По команді «Шукай» інспектор-кінолог направляє його на огляд.

4.2.5.3. При огляді сипучих вантажів за допомогою службового собаки обшукується вся поверхня вантажу, особливо ретельно у кутках вагона. Перехід собаки до наступного вагону проводиться по перекидному трапу (сходах). Після огляду вантажів зверху службового собаку пускають на огляд завантажених вагонів знизу. Порядок огляду знизу такий же, як і при огляді великих закритих вагонів.

4.2.5.4. Огляд порожніх вагонів за допомогою службового собаки проводиться тільки зовні.

4.2.5.5. При використанні службового собаки для огляду пасажирських вагонів пасажири повинні перебувати у купе біля своєї ручної поклажі чи багажу, купе повинні бути причинені, вентиляційні ґрати на дверях - відчинені.

4.2.5.6. По команді «Шукай» службового собаку посилають на пошук по проході вагона. При спрацюванні на конкретне купе, пасажири з купе запрошуються у прохід вагону, а інспектор-кінолог впускає службового собаку в купе, акцентуючи його увагу на ймовірних місцях приховування (місцях ручної поклажі, конструктивних нішах, порожнинах, емностях).

4.2.5.7. Огляд здійснюється із службовим собакою на повідку чи у вільному пошуку (рішення приймає інспектор-кінолог само-

стійно з урахуванням пошукової поведінки службового собаки і найбільш ефективного використання його при огляді).

4.2.5.8. При митному огляді пасажирського вагона з використанням службового собаки обов'язково перевіряються тамбури, місця загального користування, службові купе провідників.

4.2.5.9. Аналогічно використовується службовий собака при контролі поштово-багажних вагонів та багажу транспортних службовців, що їх обслуговують.

4.2.6. Митний огляд повітряного транспорту з використанням кінологічних команд

4.2.6.1. Огляд багажу пасажирів службовим собакою проводиться у багажному відділенні аеропорту, на вантажних візках, рухомій або нерухомій вивантажувальній стрічці.

4.2.6.2. Крім цього, за допомогою службового собаки може проводитися внутрішній огляд пасажирських і транспортних літаків та вертольотів перед їх завантаженням та після їх вивантаження.

Під час внутрішнього огляду повітряного судна за допомогою службового собаки оглядається пасажирський салон, вантажний відсік та багажне відділення пасажирських і транспортних літаків.

4.2.6.3. Під час огляду окремого приміщення судна службовий собака може рухатися зигзагоподібними пробігами, прямо по проходах або по колу вздовж стін.

4.2.6.4. Огляд повітряних суден з використанням кінологічної команди проводиться обов'язково у супроводі одного з членів екіпажу або працівника наземної технічної служби, який повинен відкривати (закривати) люки, двері вантажних відсіків, переміщувати предмети, які заважають роботі службового собаки.

Під час огляду літаків та вертольотів інспектору-кінологу категорично забороняється торкатися приладів, самостійно розкривати відсіки, люки, технологічні отвори тощо.

4.2.7. Митний огляд водного транспорту з використанням кінологічних команд

4.2.7.1. На морських (річкових) суднах з використанням кінологічної команди можуть оглядатися: палуби, корма, баки і

півбаки, шлюпочні та вантажні палуби, шкіперські і господарські комори, твіндеки, трюми, рятувальні шлюпки й простір під підлогою тунелю гребного вала та інші приміщення.

4.2.7.2. У приміщеннях судна, які оглядаються службовим собакою, можуть бути члени суднової команди та пасажирів.

Кінологічну команду повинен супроводжувати член екіпажу судна. За необхідності інспектор-кінолог може вимагати від нього відчинити люк, двері, перемістити невеликі предмети, які ускладнюють огляд, або виконувати інші дії з метою створення сприятливих умов для роботи службового собаки.

4.2.7.3. Огляд усього судна за допомогою кінологічної команди проводиться у такій послідовності: оглядається корма, палубні надбудови на кормі, вантаж на палубі, потім спардек, шлюпочна палуба і ящики з піском, після чого оглядається півбак, шкіперські комори і в останню чергу твіндеки й трюми.

4.2.7.4. При здійсненні огляду, інспектор-кінолог привертає увагу службового собаки до усіх вентиляційних решіток на дверях, облицювання стін перегородок, пайол, підсобних технічних приміщень та відсіків, санвузлів, комор, пралень, холодильників, ящиків з піском, сміттєзбиральників та інших місць можливого схову наркотичних засобів, психотропних речовин, зброї, боеприпасів, тютюнових виробів, грошових знаків у вигляді банкнот та інше.

4.2.7.5. Огляд вантажу кінологічною командою проводиться після його вивантаження із судна та перед завантаженням на судно в зоні митного контролю. Вантаж повинен бути розташований таким чином, щоб була можливість вільного переміщення інспектора-кінолога зі службовим собакою.

4.2.7.6. Закриті морські контейнери оглядаються службовим собакою з використанням технічних пристроїв (трапів, настилів, рамп), що забезпечують можливість обнюхування службовим собакою вентиляційної решітки у верхній частині контейнера.

4.2.7.7. При огляді великої кількості контейнерів, контроль слід проводити крізь вентиляційну решітку контейнера, де за допомогою витяжного насоса (компресора) відбираються проби повітря протягом 20-30 хвилин на зволожену водою серветку.

Кожна проба повітря розміщується у скляну посудину з герметичною пробкою, нумерується та протягом 20 хвилин подається до місця диференціювання собакою запахів.

4.3. Використання кінологічних команд у мобільній кінологічній групі при проведенні службових заходів

4.3.1. Порядок використання кінологічних команд у мобільній кінологічній групі визначено Положенням про мобільну кінологічну групу у ДФС України.

4.4. Документація з питань кінології

4.4.1. На кожного інспектора-кінолога і службового собаку формується справа, до якої входять:

облікові картки інспектора-кінолога й службового собаки (додаток 9);

акт обстеження й оцінки робочих якостей собаки;

копія договору про ветеринарне обслуговування службового собаки (службових собак);

акт прийому-передачі службового собаки;

акт про вибракування службового собаки;

журнал обліку роботи інспектора-кінолога (додаток 10);

журнал обліку спорядження й предметів догляду для утримання, дресирування й використання службового собаки (службових собак) (додаток 11);

журнал обліку ветеринарних заходів щодо службового собаки (додаток 12);

журнал обліку надходження й витрат годівлі для службового собаки (службових собак) (додаток 13);

інші документи, що стосуються службового собаки (копія договору купівлі-продажу собаки, ветеринарний паспорт службового собаки із зазначенням щеплень, родовід та інші).

4.5. Заходи безпеки під час використання інспекторів-кінологів зі службовими собаками

4.5.1. Під час спеціальної підготовки інспектора-кінолога та службового собаки необхідно дотримуватися таких вимог:

знати та дотримуватись застережних заходів при поводженні із службовим собакою на заняттях;

ДОДАТКИ

кожне заняття розпочинати після інструктажу щодо заходів безпеки та правил поводження із собаками всіх осіб, що залучаються до занять;

спостерігати за поведінкою службового собаки та своєчасно запобігати його небажаним діям;

під час занять у складі групи інспекторів-кінологів із службовими собаками, з урахуванням особливостей поведінки останніх, дотримуватися необхідних інтервалів та дистанції (у строю на місці – не ближче 1-2 метрів, у русі – 3-4 метри, під час моціону собак - не ближче 15 метрів);

своєчасно гальмувати агресивну реакцію службового собаки на людей і тварин, постійно слідкувати за його поведінкою і своєчасно запобігати небажаним діям;

перед пуском службового собаки на перешкоди потрібно впевнитися в справності останніх і відсутності на землі травмо-небезпечних предметів;

даючи ласощі, тримати їх на долоні, а не кінчиками пальців (собака може схопити їх зубами разом із ласощами);

на тренувальному майданчику службових собак прив'язувати на справні металеві повідки, відстань між ними повинна бути не менше 6-8 метрів;

щоб уникнути теплового або сонячного удару, на службового собаку у спеку надягати налобники і тривалий час не тримати його у місцях, які спричиняють тепловий або сонячний удар;

перед виходом на заняття одягати на службового собаку тільки справне та за розміром спорядження;

у разі виникнення бійки між собаками кінологи повинні діяти сміливо і рішуче. Тримавши собак за нашійники, скручувати їх так, щоб задушливим прийомом примусити їх розійтися. Категорично забороняється бити собак, розтягувати їх у різні сторони, хапати за горло;

не виробляти у закріпленого службового собаки небажаних умовних рефлексів (не створювати відповідних умов для їх вироблення), що можуть призвести у майбутньому до травмування інспектора-кінолога і самого службового собаки.

4.5.2. При використанні інспектором-кінологом службового собаки необхідно дотримуватися таких заходів безпеки:

знати та виконувати правила поведіння зі службовим собакою;

бути насторожі та своєчасно запобігати небажаним діям службового собаки;

не використовувати непідготовленого службового собаку;

не використовувати службового собаку без передбаченого спорядження або в несправному спорядженні;

не допускати використання службового собаки на необладнаних оглядових майданчиках, проти світла ліхтаря у темний час доби;

не розміщувати службового собаку у місцях: інтенсивного руху транспортних засобів та людей, незахищених у холодну пору від опадів і вітру, а влітку від прямих сонячних променів, з високою концентрацією окису вуглецю, вуглекислоти та інших шкідливих речовин;

не дозволяти стороннім особам гладити службового собаку, давати йому ласощі (корм), а також з'їдати знайдений на землі корм, пити з випадкових джерел;

не допускати утримання у вольєрах, де утримуються службові собаки сторонніх (неслужбових) собак.

4.5.3. При огляді залізничного транспорту забороняється:

перебувати на колії під час руху потягу, перетинати колію в нествановлених для цього місцях і перед потягом, що рухається;

підійматися на вагон електропотягу при ввімкненій контактній лінії;

стрибати з даху вагона на землю, з вагона на вагон, ходити по борту напіввагона;

розпочинати огляд потягу до повної його зупинки чи при русі залізничного ешелону по сусідній колії;

використовувати зламані сходи-лотки при підйомі службового собаки на вагон, переході з вагона на вагон, спусканні з вагона в цілях недопущення падіння собаки.

4.5.4. При здійсненні огляду в морському (річковому) порту забороняється:

ДОДАТКИ

проходити й стояти під вантажами та працюючими механізмами;

пересуватися крановими коліями й перед автотранспортом, що рухається;

підійматися на судна за допомогою необладнаних або несправних транспортних механізмів, спускатися в трюми й заходити в інші приміщення судна, завантажені ядохімікатами, цементом, нафтопродуктами тощо;

пересуватися палубою, коли на ній ожеледь, і в місцях, де відсутня огорожа бортів.

4.5.5. При огляді автотранспортних засобів забороняється:

пускати службового собаку на огляд вантажних автомобілів, рефрижераторів по зламаному чи незакріпленому сходу-лотку;

знаходитися на проїзній частині дороги, пересуватися по дорозі з правої сторони, переходити дорогу поблизу транспорту, що рухається.

4.5.6. При огляді літаків забороняється:

підходити до літака при працюючих двигунах;

пересуватися територією аеропорту із службовим собакою без повідка.

4.5.7. За дотримання заходів безпеки під час здійснення митного контролю прийнятті участі у службових заходах з використанням службового собаки відповідає інспектор-кінолог.

(посада)

(підпис)

(ПІБ)

КІНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Додаток 1

до проекту Положення про кінологічне
забезпечення у Державній фіскальній
службі України

ЗАТВЕРДЖУЮ

Начальник _____ митниці

«_» _____ 20__ року

А К Т обстеження й оцінки робочих якостей собаки

м. _____ (дата)

Комісією в складі:

голови комісії - _____,

членів комісії:

проведено обстеження службового собаки за кличкою _____

_____, породи _____, який

належить _____, у подальшому з метою
визначення його придатності для дресування на пошук

_____.

Додаткові дані:

Дата народження _____

Стать _____

Окрас _____

Наявність родоводу _____

ДОДАТКИ

Стан здоров'я:

На підставі обстеження й за результатами проведеного тестування комісією зроблено висновок, що службовий собака _____ придатний (чи не придатний) до дресирування на пошук _____ з подальшим його використанням при здійсненні митного контролю.

Вартість собаки визначена в розмірі _____ грн.

Голова комісії: _____

Члени комісії: _____

Примітка: Акт складається у двох примірниках, один з яких долучається до справи службового собаки, інший передається Власнику.

(посада) (підпис) (ПБ)

Додаток 2
до проекту Положення про
кінологічне забезпечення у
Державній фіскальній службі
України

Годування службових собак

1. При годуванні службових собак використовуються сухі корми класу «Суперпреміум» та спеціальні консерви, що рекомендуються для службових собак.

2. Норми сухих кормів і консервів (добова норма) для годування собак визначаються відповідно до ваги собаки, зважування якого проводиться щоквартально, що оформлюється відповідним актом у довільній формі.

3. Кількість виданого корму на добу повинна відповідати нормам, рекомендованим фірмою – виробником даного виду корму. У разі збільшення інтенсивності використання собаки, його хвороби чи при складних природно-кліматичних умовах та під час первинної підготовки можливе збільшення норми добового раціону до 30%.

4. Базове оптимальне співвідношення кормів при комбінованому типі харчування: сухий корм – 70%, консерви або субпродукти м'ясні – 30%.

(посада)

(підпис)

(ПІБ)

Додаток 3
до проекту Положення про
кінологічне забезпечення у
Державній фіскальній службі України

**Перелік і нормативні строки
на спорядження, інвентар та ветеринарні препарати для службових собак**

№ з/п	Найменування предмета	Одиниця виміру	Кількість	Строк експлуатації
1	2	3	4	5
спорядження для службового собаки				
1	Нашийник шкіряний	шт.	1	1 рік
2	Поводок короткий	шт.	1	1 рік
3	Поводок довгий	шт.	1	1 рік
4	Поводок металевий	шт.	1	2 роки
5	Намордник шкіряний	шт.	1	1 рік
6	Намордник металевий	шт.	1	2 роки
7	Шлея	шт.	1	2 роки
8	Парфос	шт.	1	2 роки
9	Щітка	шт.	1	1 рік
10	Гребінець	шт.	1	1 рік
11	Попона	шт.	1	3 роки
12	Налобник	шт.	1	1 рік
13	Комбінезон від дощу	шт.	1	3 роки
14	Панчохи	комплект	2	1 рік
15	Бокс (контейнер) для перевезення собаки	шт.	1	3 роки
інвентар для догляду за собакою				
16	Миска з нержавіючого металу	шт.	2	2 роки
17	Совок	шт.	1	1 рік
18	Відро	шт.	2	1 рік
19	Лопата	шт.	1	2 роки
20	Мітла	шт.	2	1 рік
21	Мішки поліетиленові (ємністю 10 л)	шт.	180	1 рік
інвентар для тренування собак				
22	Смуга пешкод: бар'єр з вкладними дошками переносний (висотою 1м.) бум (висотою 2 м., довжиною 3 м.)	шт. шт.	1 1	5 років
23	Установка для диференціювання запахів	шт.	1	3 роки
24	Банки зі скла з кришками місткістю 0,5л	шт.	10	1 рік

КІНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

25	Багаж (сумки, чемодани, різні ємності)	шт.	10	1 рік
26	Цигарки різні	пачка	100	1 рік
27	Імітатори наркотичних засобів, психотропних речовин, зброї, боєприпасів, тютюнових виробів, грошових банкнот	комплект	1	за умови гарантії
1	2	3	4	5
28	Пінцет	шт.	4	5 років
29	Щітки-йоржі для миття ємностей	шт.	5	1 рік
30	Рукавички гумові	пара	12	1 рік
31	Спеціальна металева валіза для переміщення наркотичних засобів, психотропних речовин	шт.	1	5 років
32	Сейф	шт.	1	Необмежено
ветеринарний інвентар та препарати для службового собаки				
33	Розчин йоду	мл	30	Термін придатності
34	Перекис водню	мл	40	Термін придатності
35	Активоване вугілля	таб.	20	Термін придатності
36	Спрей для боротьби з паразитами	шт., флак.	2	Термін придатності
37	Шампунь для купання собак	мл	300	Термін придатності
38	Вата стерильна	г	200	Термін придатності
39	Бинти марлеві стерильні	шт.	2	Термін придатності
40	Бинт гумовий	шт.	1	Термін придатності
41	Термометр медичний	шт.	1	Термін придатності

Примітки: Всі перелічені предмети зберігаються в чистоті, справному стані та у спеціально відведених місцях.

_____ (посада)

_____ (підпис)

_____ (ПБ)

Додаток 4
до проекту Положення про
кінологічне забезпечення у
Державній фіскальній службі України

П Е Р Е Л І К

**вад, хвороб і недоліків, наявності яких у службових собак виключає
можливість їх використання**

1. Загальна фізична недорозвиненість скелета й мускулатури.
2. Загальні, різковиражені вади екстер'єру:
 - зуби із сильно пошкодженою емаллю;
 - тонка зі слабкою мускулатурою шия;
 - занадто провисла або горбата спина;
 - провислий чи горбатий, вузький із недорозвинутою мускулатурою поперек;
 - сильно скошений круп;
 - вузька постава передніх кінцівок, вивернуті назовні або всередину лікті, різко виражена клишоногість.
3. Порушення й ураження центральної нервової системи з наявністю розладу руху.
4. Захворювання периферійної нервової системи, що викликає невиліковні функціональні розлади різних органів. Захворювання епілепсією.
5. Кульгавість. Хронічне запалення сухожиль, зв'язок і суглобів, дисплазія.
6. Розлад органів травлення, що не піддається лікуванню.
7. Хронічні захворювання органів дихання.
8. Хронічні хвороби серця.
9. Хронічний ревматизм мускулатури й суглобів.
10. Деформація суглобів, сухожиль і м'яких тканин.
11. Кістки, що неправильно зрослися після переломів.

12. Злоякісні пухлини.

13. Кріпторхізм.

14. Хронічні, що не піддаються лікуванню, паразитарні хвороби (ехінококоз).

15. Слабкі чуття й зір.

Примітка. Можуть бути інші невиліковні захворювання, які не зазначені в цьому переліку, що викликають втрату працездатності або лікування яких економічно недоцільне.

(посада)

(підпис)

(ПБ)

Додаток 5
до проекту Положення про
кінологічне забезпечення у
Державній фіскальній службі України

ЗАТВЕРДЖУЮ

Начальник _____ митниці

«_» _____ 20 року

А К Т

вибракування службового собаки

м. _____

(дата)

Комісією в складі:

голови комісії - _____,

членів комісії:

провела тестування собаки за кличкою _____, порода _____,

стать _____, дата народження _____, що закріплений

за інспектором-кінологом _____,

і з'ясувала, що: _____

КІНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Висновки комісії:

Собака _____ відповідно до п. _____

Переліку вад, хвороб і недоліків, наявність яких у службових собак виключає можливість їх використання, підлягає списанню.

Голова комісії: _____

Члени комісії: _____

Примітки: Акт складається в 3 примірниках: перший передається до відділу фінансів та бухгалтерського обліку митного органу, другий – до Департаменту спеціалізованої підготовки та кінологічного забезпечення Міндоходів, третій вноситься до справи собаки.

(посада)

(підпис)

(ПБ)

Додаток 6
до проекту Положення про
кінологічне забезпечення у
Державній фіскальній службі
України

ЗАТВЕРДЖУЮ

Начальник оперативного управління
(відділу) боротьби з контрабандою
та митними правопорушеннями
митниці ДФС

«__» _____ 20__ р.

Графік

проведення тренувальних занять кінологічних команд
на _____ 20__ року

№ з/п	Прізвище та ініціали кінолога	Кличка службового собаки	Числа місяця														

Д – заняття проводяться в денний час доби

Н – заняття проводяться в нічний час доби

Начальник відділу (сектору) кінологічного забезпечення _____

_____ (посада)

_____ (підпис)

_____ (ПБ)

КІНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Додаток 7
до проекту Положення про
кінологічне забезпечення у
Державній фіскальній службі
України

ЗАТВЕРДЖУЮ

Начальник оперативного управління
(відділу) боротьби з контрабандою
та митними правопорушеннями
митниці ДФС

«__» _____ 20__ р.

План

**проведення тренувальних занять інспектора – кінолога _____ зі
службовим собакою «__» на _____ 20__ року**

№ з/п	Дата проведення	Завдання на проведення занять	Відмітки про виконання

Інспектор – кінолог _____

_____ (посада)

_____ (підпис)

_____ (ПБ)

Додаток 8
до проекту Положення про
кінологічне забезпечення у
Державній фіскальній службі України

Вимоги щодо перевірки службових собак, які прибули для проходження первинного курсу спеціальної підготовки до Департаменту

1. Перевірка службових собак здійснюється шляхом послідовного виконання вправ від простої до складної.

2. Перевірка собаки здійснюється в присутності інспектора-кінолога, за яким він закріплений, за допомогою помічника, який на очах собаки кидає чи кладе улюблений апортувальний предмет у легкі схованки.

3. Собака повинен виявляти цікавість до дій помічника й до апортувального предмета.

4. Перевірку собаки здійснюють за результатами виконання ним таких вправ:

4.1. *Вправа 1.* Закидання улюбленого апортувального предмета на очах у собаки. Закидання здійснюється в трьох різних напрямках на відстань 15 - 20 м на незнайомій собаці місцевості.

Вимоги до працездатності: службовий собака уважно слідкує за діями помічника, який кидає апортувальний предмет, швидко підбирає його та найкоротшим шляхом підбігає до помічника й покаже своїми діями, що хоче гратися разом із помічником апортувальним предметом.

4.2. *Вправа 2.* Переміщення улюбленого апортувального предмета на жердині з мотузкою довжиною 2 м на незнайомій місцевості.

Вимоги до працездатності: собака повинен виявляти зацікавленість і наполегливість у заволодінні апортувальним предметом, що рухається безконтрольно. Після заволодіння апортом собака повинен довго тримати його,

здійснювати опір при натягуванні жердини з апортом. Вправа виконується три – чотири рази.

4.3. *Вправа 3.* Апортувальний предмет, що рухається за перешкодою за допомогою жердини чи короткого шнура. Як перешкода можуть використовуватися решітковий конус чи запобіжна сітка.

Вимоги до працездатності: первинне бажання щодо заволодіння недоступним апортувальним предметом повинно проявлятися у вигляді шкрябання (активний спосіб позначення). Якщо планується навчання собаки-детектора з пасивним способом позначення, то первинне бажання щодо заволодіння апортувальним предметом має проявлятися шляхом усаджування чи укладання собаки.

Після цих дій собаці обов'язково повинна бути надана можливість заволодіти апортом (об'єктом здобичі).

4.4. *Вправа 4.* Нерухомий апортувальний предмет за перешкодою.

Вимоги до працездатності: бажання заволодіти апортувальним предметом повинно проявлятися у вигляді цілеспрямованого наполегливого шкрябання (активний спосіб позначення). Якщо планується навчання собаки-детектора з пасивним способом позначення, то собака повинен упевнено всістися чи вкластися поруч з предметом.

4.5. *Вправа 5.* Пошук частково схованого апортувального предмета, який ховають таким чином, щоб його було частково видно (усі дії виконуються в полі зору службового собаки), але яким неможливо безперешкодно заволодіти. Апортувальний предмет помічник ховає між валізами, ящиками чи під ними (для цього достатньо трьох об'єктів).

Вимоги до працездатності: собака, який утримується на повідку, повинен зацікавлено спостерігати за діями помічника з виявленням нестримного бажання до переслідування й пошукових дій по знаходженню апорту. При виявленні собакою апорту при першій спробі йому надається можливість витягти його. При наступних спробах (усього 3 – 4) собаку стримують, добиваючись його активних дій (шкрябання тощо).

5. Перед кожною вправою собаку активно мотивують апортом

ДОДАТКИ

(підкидаючи апорт чи смикаючи на шнури в полі зору собаки). При цьому дії помічника повинні бути швидкими й енергійними (переміщення швидким кроком чи бігом), збуджуючими безумовний рефлекс гри й здобичі.

6. Між вправами потрібно робити паузи тривалістю 15 - 20 хвилин. Апорт відбирається без особливого примушування й больового подразнення з використанням моментів, які відвертають увагу (наприклад, можна зацікавити собаку іншим апортом, що знаходиться в руках помічника).

(посада)

(підпис)

(ПІБ)

КІНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Додаток 9

до проекту Положення про
кінологічне забезпечення у
Державній фіскальній службі
України

Фото
інспектора-
кінолога
3x4 см

ОБЛІКОВА КАРТКА інспектора-кінолога

Назва митниці	
Посада	
Звання	
Прізвище	
Ім'я	
По батькові	
Дата народження	
Освіта	
Спеціальність за фахом	
Знання іноземних мов (рівень підготовки)	
Загальний стаж роботи	
Стаж роботи в митних органах	
Спецпідготовка (де, коли проходив)	
Домашня адреса	
Телефон службовий/мобільний	
Кількість службових собак	
Службові собаки (породи, клички)	

Виконавець: Прізвище

Фото службового собаки
(профіль)
8x5 см

ОБЛІКОВА КАРТКА**службового собаки**

Назва митниці	
Порода	
Кличка	
Стать	
Окрас	
Вага	
Дата народження	
Дата придбання	
Балансова вартість	
Рівень спецпідготовки (де, коли проходив, на які типи речовин)	
Пропонується для підготовки (орієнтовний період)	
Утримання на роботі (місце, умови, засоби доставлення)	
На яких пунктах пропуску працює	
Значні факти виявлення НЗ та ПР (зброї, боєприпасів та ін) (дата, вид, кількість)	
Місце утримання після роботи (квартира, вольєра, інше)	
Проведені останні щеплення (які саме, дати проведення)	
Перенесені захворювання (які саме, період хвороби)	
Режим годівлі (назва корму й ін.)	
Дата останнього еструсу та його періодичність (для сук)	
Участь у виставках і змаганнях	
Прізвище інспектора-кінолога	

Виконавець: Прізвище

Примітки: Картки надсилаються до Департаменту при всіх змінах у складі кінологічної команди.

(посада)

(підпис)

(ПІБ)

КІНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Додаток 10
до проекту Положення про
кінологічне забезпечення у
Державній фіскальній службі
України

ЖУРНАЛ обліку роботи інспектора-кінолога

зі службовим собакою _____

(кличка)

№ з/п	Дата, час і місце роботи	Мета використання службового собаки: огляд багажу, вантажів, транспортних засобів, тренувальне заняття та ін.	Результати використання (назва виявлених наркотичних засобів, психотропних речовин, зброї, боєприпасів та ін., місце приховування, кількість та інше)
1	2	3	4

Мета тренувальних занять	Результати роботи собаки під час тренувальних занять й зауваження щодо неї	Примітки
5	6	7

Примітка: Журнал ведеться на розвороті сторінок, щоденно й щомісяця перевіряється керівником відповідного підрозділу.

_____ (посада)

_____ (підпис)

_____ (ПІБ)

Додаток 11
до проекту Положення про
кінологічне забезпечення
у Державній фіскальній службі
України

ЖУРНАЛ
обліку спорядження й предметів догляду для утримання, дресирування й
використання службових собак

№ з/п	П.І.Б. інспектора-кінолога	Порода, кличка собаки	Назва предметів і спорядження	Дата отримання/ прийняття відповідного майна	Ціна	Дата списання/ передання та № акта

(посада)

(підпис)

(ПІБ)

Додаток 12
до проекту Положення про
кінологічне забезпечення
у Державній фіскальній службі
України

Ж У Р Н А Л
обліку ветеринарних заходів щодо службового собаки

_____ (кличка)

№ з/п	Дата	Назва проведеного ветеринарного заходу	Результати ветеринарного заходу	Прізвище й підпис лікаря ветеринарної медицини

Примітка: Журнал обліку ветеринарних заходів щодо службового собаки веде лікар ветеринарної медицини відповідно до договору про ветеринарне обслуговування.

_____ (посада)

_____ (підпис)

_____ (ПБ)

ДОДАТКИ

Додаток 13
до проекту Положення про
кінологічне забезпечення
у Державній фіскальній службі
України

ЖУРНАЛ

журнал обліку надходження й витрат годівлі для службових собак

Дата	Найменування	Од. вим.	Ціна	Кількість			Дата списання та № акта
				надходження	витрати	залишок	

Примітка: на кожного службового собаку корм видається по накладній

(посада)

(підпис)

(ПІБ)

Додаток Б

Департамент спеціалізованої підготовки та
кінологічного забезпечення

**Методичні рекомендації щодо
зооветеринарного забезпечення
кінологічних команд
митниць ДФС України**

Хмельницький, 2015

БК- 46.7-48
УДК- 636.74+619
М- 54

Методичні рекомендації щодо зооветеринарного забезпечення кінологічних команд митниць ДФС України / Укладачі О.А. Дикий, С.В. Гайдук.- Хмельницький, 2015 - 48 с.

Відділ кінологічного та ветеринарного забезпечення Управління кінологічного забезпечення

Розглянуто на засіданні
Навчально-методичної ради
Департаменту

Протокол № __ від __. __. 2015

Зміст

1. Терміни і поняття
2. Відбір службових собак
3. Розміщення, утримання й годівля службових собак
4. Ветеринарне обслуговування службових собак
5. Правила особистої гігієни під час поводження зі службовими собаками

Список використаної літератури

Додатки

1. Терміни і поняття

Ветеринарні препарати - це лікарські засоби, ветеринарні імунобіологічні засоби, антисептики, дезінфектанти, інсекто-акарициди, дератизациди, діагностикуми, що використовуються у ветеринарній медицині та тваринництві.

Готові корми - це корми тваринного і рослинного походження, які містять кормові добавки для непродуктивних тварин.

Діагноз - це короткий висновок про суть хвороби та стан хворої тварини, сформульований лікарем на основі даних анамнезу, результатів клінічних і лабораторних досліджень.

Дезинсекція - це знищення шкідливих для людини і тварин членистоногих (комах, кліщів), що ведуть механічними, фізичними і хімічними засобами.

Дезинфекція - це знезараження або знищення збудників захворювань (мікробів, вірусів) у зовнішньому середовищі.

Дератизація - це боротьба з мишами, щурами та іншими гризунами профілактичними і винищувальними засобами.

Засоби догляду за тваринами - це засоби, призначені для вирощування тварин та догляду за ними, що не мають лікувальної і профілактичної дії.

Зоонози - хвороби, що передаються людям від тварин.

Недуги - це стан тварин, що не є хворобою, але вимагає догляду власником або лікування з боку спеціаліста ветеринарної медицини.

Нормована годівля - це фізіологічно повноцінна і економічно вигідна годівля тварин, при якій вони одержують всі необхідні поживні речовини у потрібній кількості і поєднанні.

Прогноз - це передбачення перебігу і закінчення хвороби, обґрунтоване діагнозом, знанням закономірностей перебігу паталогічного процесу та стану захисно-приспосувальних реакцій організму.

Хвороба – це патологічний процес що викликає в організмі порушення функціонального стану окремих органів або морфологічні змін в них, які відрізняють хвору тварину від здорової.

2. Відбір службових собак

У ДФС для пошуку наркотичних засобів, психотропних речовин, зброї, боєприпасів та інше можуть використовуватися собаки службових та мисливських порід.

Усі собаки повинні проходити експертизу на встановлення їх придатності до використання в ДФС.

Відбір і вибраковування собак здійснюється з урахуванням критеріїв відбору, оцінки робочих якостей та стану здоров'я на підставі висновків спеціально створеної експертної комісії, до складу якої входять фахівці кінологічного підрозділу митниці ДФС та/або Департаменту спеціалізованої підготовки та кінологічного забезпечення (далі – Департамент), лікар ветеринарної медицини та інспектор-кінолог, якому належить собака чи для якого здійснюється відбір.

До кінологічних підрозділів митниць ДФС відбираються собаки віком від 8 до 18 місяців.

Критерії відбору службових собак:

- природжене прагнення до гри та здобуття предмета;
- розвинута нюхово-пошукова реакція поведінки;
- адекватна реакція на сильні звукові та світлові зовнішні подразники;
- соціалізована поведінка.

Собаки, які потребують додаткових зусиль для вироблення цих якостей, до дресирування не допускаються.

Перевірка й оцінка робочих якостей собак включають наступні елементи:

- активність і ступінь прояву основних і переважаючих реакцій;
- реакція на постріли та інші сильні звукові, світлові і механічні подразники;
- форма і характер прояву захисно-оборонної реакції;
- керованість собаки в різних ситуаціях;
- небажані зв'язки, недоліки і вади поведінки.

Собаки, які виявляють страх, пасивно-оборонну реакцію, непередбачувану поведінку й у яких орієнтувальна реакція переважає над іншими, до дресирування не допускаються.

Службові собаки, яких відібрано для спеціальної підготовки на пошук наркотичних засобів, психотропних речовин, зброї, босприпасів та інше, не повинні бути агресивними по відношенню до людей та тварин.

Оцінка собаки на придатність до дресирування з пошуку наркотичних засобів, психотропних речовин, зброї, босприпасів та інше проводиться відповідно до тест-програми (додаток 1).

Для визначення стану здоров'я собаки, виявлення можливих вад і хвороб, що обмежують можливість використання собаки під час здійснення митного контролю лікар ветеринарної медицини повинен провести ветеринарний огляд.

Ветеринарний огляд собаки включає результати загального дослідження клінічного статусу та дослідження окремих органів та систем собаки.

Загальне дослідження клінічного статусу собаки:

- вимірювання температури тіла;
- визначення вгодованості (собак з коротким волоссяним покривом визначають оглядом зовнішніх форм тіла, з довгим – пальпацією);
- вивчення будови тіла (визначають ступінь розвитку м'язів, кістяка, кінцівок, розміри тварини);
- дослідження волоссяного покриву, вушної раковини;
- дослідження шкіри (звертають увагу на колір, еластичність, вологість, запах, свербіж, наявність пошкоджень);
- дослідження видимих слизових оболонок (проводять огляд кон'юнктиви, досліджують слизові оболонки носа, рота і піхви);
- дослідження шиї (звертають увагу на пульсацію сонних артерій, набухання зовнішніх яремних вен, збільшення лімфатичних вузлів і щитовидної залози);
- огляд кісток (звертають увагу на різного роду дефекти, викривлення, випинання та інші деформації);
- дослідження суглобів, алюру.

Дослідження окремих органів та систем собаки:

- дослідження серцево-судинної системи (визначають підрахунком частоти пульсу на стегновій або плечовій артеріях, пальпацією серцевого поштовху, аускультатією серцевих тонів та вивченням ритму серцевих скорочень);
- дослідження органів дихання (оцінюють за результатами дослідження дихальних рухів, кашлю, верхніх дихальних шляхів, аускультатії легень);
- дослідження системи травлення (звертають увагу на апетит, прийом корму і води, блювання, відрижку; ротову порожнину, глотку та стравохід, черво, шлунок і кишечник, прианальні залози, акт дефекації й калові маси);
- дослідження печінки, підшлункової залози, селезінки, ендокринної системи;
- дослідження сечової системи (звертають увагу на частоту сечовиділення, добовий діурез, позу собаки за діурезу та їх зміни, наявність набряку підшкірної клітковини або асцити);
- дослідження нервової системи (проводять передусім спостереженням за поведінкою тварин, досліджують череп і хребет, органи чуття, шкірну чутливість, органи руху).

Також під час ветеринарного огляду проводять дослідження крові, сечі та калу.

Висновки експертної комісії оформляються у вигляді Акту обстеження й оцінки робочих якостей собаки (додаток 2). Комісія несе відповідальність за якість відбору службових собак.

По досягненню службовим собакою 6-річного віку митниця ДФС (Департамент) під час формування бюджетного запиту на наступний рік повинні передбачити обсяг бюджетних коштів, необхідних для придбання нового службового собаки з метою підготовки його до пошуку наркотичних засобів, психотропних речовин, зброї, боєприпасів та іншого до моменту списання старого собаки.

3. Розміщення, утримання й годівля службових собак

Розміщення й утримання собак. Службові собаки можуть утримуватись у вольєрах чи в домашніх умовах за місцем проживання інспектора-кінолога (у квартирі чи власному будинку).

Службові собаки розміщуються тільки в просторих, сухих, чистих і зручних для відпочинку приміщеннях (вольєрах) з достатнім доступом сонячного світла та свіжого повітря. Для будівництва вольєрів використовують сухе дерево, цеглу, шифер, металеву сітку. За кожним собакою закріплюється вольєра з кабіною (зимовищем) та вигулом (додаток 3).

Розміри кабіни: довжина 2м, ширина 1,5м, висота передньої стінки 2-2,5м, задньої 1,5-2м, висота дверей кабіни 1,7м, ширина 0,7м. Для доступу світла в кабіну над дверима обладнується засклена рама. Внизу дверей обладнують лаз розміром 40х50см.

Розміри вигулу: довжина 3 м, ширина 1,5м, висота 2м. В передній стіні вольєри обладнуються двері 1,8х0,8м із засувами з середини та зовні.

На дверях вольєри прикріплюється табличка із зазначенням номера вольєри, клички собаки й року його народження.

Місце вигулу обладнується дерев'яним настилом (розміром 1м x 1,5 м).

У районах з холодним і помірним кліматом усередині кожного зимовища встановлюється дерев'яна будка.

Для собак дрібних порід (ягдтер'єр, фокстер'єр, бігль та ін.) розміри будки повинні становити 0,95×0,55×0,6 м; для собак середніх порід (російський спанієль, англійський кокер-спанієль та ін.) – 1,15×0,75×0,8 м; для великих порід (німецька вівчарка, лабрадор ретривер, бельгійська вівчарка та ін.) – 1,35×1,0×0,95 м.

Ділянка довкола вольєрів, розташованих за блоковим типом, відгороджується парканом висотою не менше 2 м.

Переведення собаки з однієї вольєри в іншу, а також розміщення нових собак здійснюються відповідно до вказівок лікаря ветеринарної медицини й тільки після механічної чистки й дезінфекції вольєрів.

Доставка службового собаки до місця проведення митного контролю здійснюється на службовому автотранспорті зі спеціальною загородкою для службового собаки й примусовою вентиляцією, у якому виключена можливість візуального контакту з присутніми поряд собаками чи на спеціально обладнаному для перевезення собак причепі (додаток 4).

Правила перевезення та порядок догляду за службовими собаками під час перевезення регламентуються наступними документами:

- постанова КМ від 29 січня 2003 р. N 141 Про внесення змін до Правил надання послуг пасажирського автомобільного транспорту (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ N 1758 (1758-2004-п) від 25.12.2004);

- наказ Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України від 09.10.2006 №329 «Про затвердження Правил користування трамваєм і тролейбусом у містах України»;

- наказ Міністерства інфраструктури України від 30.11.2012 № 735 «Про затвердження Правил повітряних перевезень пасажирів і багажу»;

- наказ Міністерства транспорту та зв'язку України від 27.12.2006 №1196 «Про затвердження Правил перевезення пасажирів, багажу, вантажобагажу та пошти залізничним транспортом України» (із змінами внесеними наказом Міністерства транспорту та зв'язку України від 09.09.2009 N 943 Про внесення змін до наказів Мінтрансу зв'язку від 27.12.2006 N 1196 та від 03.11.2008 N 1333).

Догляд за собаками. При догляді за собакою потрібно використовувати спеціальні аксесуари (додаток 5) та дотримуватися заходів безпеки й правил особистої гігієни.

Щоденний огляд собак. Стан зовнішнього покриву собаки відіграє особливу роль у забезпеченні його здоров'я. Пил, бруд, лупа, шкірні виділення, збираючись на шкірі, забруднюють її, погіршують обмін речовин, порушують правильне регулювання тепловіддачі і створюють сприятливі умови для появи вошей, бліх, кліщів, а також екземи й виникнення інших захворювань шкіри. Щоб уникнути цього, тіло собаки необхідно утримувати в чистоті, що досягається регулярним чищенням, періодичним миттям і купанням.

Перед прибиранням приміщень собак вигулюють і ретельно оглядають. Якщо собак утримують у дворах, для огляду й наступного чищення їх прив'язують.

Під час огляду береться до уваги загальний стан тварини, її вгодованість, стан шерстного покриву та окремих статей.

Очі. За станом очей (веселий або сумний погляд, колір слизової оболонки) можна певною мірою об'єктивно оцінити стан організму собаки в цілому. Ватним тампоном, змоченим у неміцному чаї або слабкому розчині борної кислоти, видаляють слиз чи смітинки в куточках очей.

Вуха. У вушних раковинах, особливо собак з довгими звисаючими вухами, можуть бути виявлені лісові та пасовищні кліщі, вушна сірка і невеликі сторонні предмети (сміття, комахи тощо). При захворюванні вух можливі коричневатого-сірого виділення з них, неприємний запах.

Кінцівки (стан кігтів, чи немає скалок, ран тощо). У природних умовах за постійного руху, у собак кігті рівномірно сточуються. А при квартирному утриманні, у собак, що мало рухаються, кігті сильно відростають, починають кришитись і ламатись. Для цього використовують спеціальні ножиці для обрізки кігтів.

Ніс (чи немає подряпин, слизових і гнійних виділень).

Ротова порожнина (стан зубів, чи немає застряглих дрібних кісток та інших сторонніх предметів).

Шерстний покрив (загальний стан, наявність блиску, випадіння волосу тощо).

Усі сторонні предмети видаляються, а у разі виявлення ознак захворювання тварину має оглянути лікар ветеринарної медицини (фельдшер).

Оглядати собаку слід обережно, оскільки за випадкового заподіяння йому болю, він інстинктивно може вкусити навіть господаря. Особлива обережність потрібна при огляді собаки з ознаками, які дають підставу підозрювати, що він подавився кісткою, оскільки подібні симптоми спостерігаються у собак, хворих на сказ (тварина не може ковтати, у неї відвисає нижня щелепа внаслідок паралічу м'язів голови).

Чищення собак. Чистити собаку потрібно щоранку до годівлі і додатково після повернення його з прогулянки або роботи. Для догляду за шкірою собаки у кожного інспектора-кінолога повинен бути спеціальний комплект предметів догляду. Предмети догляду необхідно утримувати в чистоті, застосовувати тільки для собаки, за яким вони закріплені, і один раз на місяць піддавати їх профілактичній дезінфекції.

Інвентар для догляду й чищення собак, що утримуються у квартирах, рекомендується тримати поблизу від місця відпочинку собаки. Але необхідно стежити, щоб у нього не з'явилася звичка грати з інвентарем, гризти його і т.п., яку важко виправити.

Чистять собак з метою видалення з їх шкірного покриву пилу, бруду, лупи. Чищення слугує запобіжним заходом захисту шкіри від захворювань, сприяє припливу до неї крові й поліпшує обмін речовин у тварин. У випадках, коли під час виходу або роботи собака дуже забруднюється, його чистять додатково.

Чистять тварину за певною послідовністю дій. Собаку ставлять праворуч від себе, беруть у праву руку гребінь і розчісують шерсть. Робити це необхідно за напрямком росту шерсті, інакше можна заподіяти собаці біль або подряпати шкіру, до чого тварина дуже чутлива. Розчісування шерсті починають з голови собаки, потім поступово переходять на шию, тулуб, хвіст і кінцівки. Під час догляду за собаками з густим підшерстям, необхідно стежити, щоб при розчісуванні підшерстя не виривалося.

Після розчісування шерсті переходять до чищення собаки щіткою. Чистять її в тому ж порядку, як і розчісують, з тією лише різницею, що при чищенні треба водити щіткою не тільки за напрямком росту волоса, а й проти нього. Починають з лівого боку, а потім переходять на правий. Щітку тримають у правій руці, а скребницю – в лівій. Особливо ретельно треба чистити голову, потилицю, вуха й місця, які собака не може дістати язиком й очистити самостійно. При чищенні пил, лупа і волос поступово забруднюють щітку. Після 5 – 6 таких рухів щітку поза собакою очищають об скребницю, яку очищають струшуючи.

Особливо обережно слід чистити собаку під час весняного та осіннього линянь, коли шкіра тварини дуже чутлива.

Після чищення шерсті щіткою приступають до чищення сукниною, в результаті чого шерсть стає гладкою і блискучою. Сукнину попередньо змочують у воді, а потім добре викручують. Вологою сукниною чистять так само, як і щіткою. Під час чищення сукнину періодично промивають у воді й ретельно викручують. Якщо собаку утримують у дворі, то вологою сукниною чистять тільки у теплу пору року.

Під час чищення собаку оглядають і у випадку виявлення паразитів, ушкоджень або захворювань шкіри його має оглянути фахівець ветеринарної медицини. Не можна чистити собаку під час годівлі, оскільки тварина при цьому відволікається, внаслідок чого пил при чищенні забруднює корми. Якщо собака дратується і не дає себе чистити, то перед чищенням на нього необхідно надягти намордник.

Миття й купання собак. Одним із засобів утримання тіла собаки в чистоті є регулярне його миття. Частота миття залежить від пори року й умов, за яких собака забруднюється. Узимку, коли у повітрі і на ґрунті немає пилу, собаку достатньо мити раз на два-три місяці. Улітку, коли пилу більше, собаку миють щодаки (миття можна поєднувати з купанням тварини). Мило при цьому використовують будь-яке, лише б воно не подразнювало шкіру собаки.

При митті шерсть собаки спочатку змочують теплою водою, після чого намилюють шампунем (милом) до появи рясної піни і ретельно втирають її у шерсть, а потім мильну піну змивають, втирають чистою ганчіркою. З профілактичної точки зору, вуха собаки необхідно заткнути чистими ватними тампонами для запобігання потрапляння мила і води, в очі можна закапати по декілька крапель касторового масла.

Повне миття застосовують лише за потреби (сильне забруднення тощо). Після виходу або прогулянок зазвичай миють тільки кінцівки та інші забруднені місця тіла тварини.

У теплий, особливо в жаркий період року досить корисно купати собак. Це можна робити у водоймах, подалі від місць відпочинку людей і місць

напування худоби, із чистою, бажано проточною водою та пологими, не багnistими берегами. Місце для купання вибирають таке, де немає сильного плину течії, ям, вирів, на віддалі від пристаней, плотів тощо.

Не дозволяється купати собаку зразу після інтенсивної роботи, дресирування, оскільки він може простудитись. В таких випадках тварині слід дати час відпочити й охолонути. Не можна також примушувати собаку бігти до місця купання, його треба вести туди кроком. Забороняється купати собаку зразу після годівлі.

Вигул собак. До комплексу заходів щодо догляду за собакою входять також обов'язкові щоденні прогулянки з ним. Рух вкрай необхідний для здоров'я собаки: зміцнюються його м'язи, поліпшується діяльність легенів і серця, підвищується інтенсивність обміну речовин, посилюється апетит. Вигулювати тварин необхідно не менше двох разів на день. Тривалість кожної прогулянки має становити близько 1 години, а для собак, що утримуються в квартирах, не менше 1 години. Під час прогулянки собаці слід дати можливість поводитися вільно (побігати, пострибати). Але необхідно стежити за тим, щоб під час прогулянки він не стикався з іншими собаками, а також з кішками, не поїдав знайдений корм тощо. За наявності у закладі великої кількості собак установлюють черговість прогулянок з ними. Тічкуючих сук виводять на прогулянку (тренування) в останню чергу, щоб не збуджувати самців.

У громадських місцях і місцях скупчення людей, при переході через вулицю, поблизу транспортних магістралей собаку треба брати на короткий поводок.

Правильний режим дня є важливою вимогою створення найбільш сприятливих умов для забезпечення здоров'я і працездатності собаки.

Прибирання місць утримання собак здійснюється в такій послідовності:

- прибирання будки;
- зимовища;
- ділянки для вигулу;
- решти території.

При прибиранні будки підстилка замінюється.

Два рази на рік, навесні й восени та за необхідності, здійснюється механічна чистка й дезинфекція (дератизація, дезинсекція) всіх приміщень для утримання службових собак. Дезинфікуються також спорядження, посуд, предмети догляду та інвентар.

Дезинфекція приміщень для утримання службових собак здійснюється за вказівками й під наглядом лікаря ветеринарної медицини.

Після прибирання весь інвентар (мітли, совки, скребки, лопати) дезинфікуються в спеціально відведеному місці.

Годівля собак. У годівлі службових собак в основному використовуються концентровані сухі корми класу «Суперпреміум», м'ясні й м'ясо-рослинні консерви. Норми годівлі й тип корму, що зазначені на його упаковці, залежать від породи собаки, його ваги, стану здоров'я та інтенсивності використання.

Кількість корму (добовидача) визначається відповідно до ваги собаки, зважування якого проводиться щоквартально, і оформляється актом у довільній формі.

За рекомендацією лікаря ветеринарної медицини з урахуванням особливостей організму собаки і стану його здоров'я до раціону годівлі можуть вноситись якісні й кількісні зміни.

Службових собак за станом здоров'я можуть годувати кормом з натуральних продуктів.

Допускається комбінована годівля з частковою заміною сухих кормів консервами чи натуральними продуктами.

Годівля службових собак здійснюється 1- 2 рази на добу: ранкове – мінімальне (30% раціону), вечірнє – повне (70% раціону).

Рекомендується двічі на рік службових собак переводити на годівлю натуральними продуктами терміном 1 місяць відповідно норм постанови Кабінету Міністрів України від 15 жовтня 2001 № 1348 Про норми годування штатних тварин військових частин, закладів, установ і організацій Збройних Сил, інших військових формувань, структурних підрозділів Державної спеціальної служби транспорту, органів внутрішніх справ, органів і підрозділів цивільного захисту та установ кримінально-виконавчої служби {Назва

Постанови із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 1041 (1041-2010-п) від 10.11.2010}.

**Норми добового годування службових собак
натуральними продуктами**

Назва продукту	Кількість на одного собаку на добу, г			
	племініні	стройові	пошукові, сторожові, спеціальні	цуценята до 4-місячного віку
Крупи: рис, гречка	230 - 420	230 - 420	200 - 450	30 - 200
М'ясо 2 категорії або конина	700	700	600	20 - 300
М'ясні субпродукти 2 категорії	1750	1750	1500	40 - 800
Молоко, кисло-молочні продукти	300	300	250	150 - 800
Яйце куряче, шт. (тільки жовток)	1 жовток через добу	2 рази на тиждень	2 рази на тиждень	0,5 жовтка кожного дня
Жир рослинний	20	20	20	10
Овочі різні (термооброблені)	30% раціону	30% раціону	30% раціону	30% раціону
Сіль	15	15	15	15
Риб'ячий жир	30	30	30	5 - 30
Вітамінне підживлення (в осінньо-зимовий період)				
Вітамінно-мінеральні підкорми для службових собак	Згідно з рекомендаціями ветлікаря			

За висновками спеціалістів ветеринарної медицини дозволяється додатково видавати на добу для хворих собак - 500 г кисло-молочних продуктів.

На строк без годування більше ніж 12 годин і на кожную добу перебування в дорозі замість натуральних продуктів видавати м'ясо-рослинні консерви.

Дозволяється в разі відсутності мінеральних речовин і вітамінів, що входять до норм добової годівлі службових собак, замінити їх іншими препаратами.

Для підстилки видавати солому на добу: дорослим собакам – 800 г; цуценятам – 400 г.

Корм для собак потрібно готувати тільки з якісних продуктів.

Правильною вважається годівля, за якої собаки мають сталу масу (крім молодняку та цінних сук) і вгодваність, у них не спостерігається ознак порушення апетиту, репродуктивної здатності та здоров'я.

При годівлі собак важливо дотримуватись режиму (час і кількість годівель за добу, розподіл корму (кормів) протягом доби та ін.). Правильний режим годівлі забезпечує високу перетравність і рівень засвоєння поживних речовин раціону та добрий стан собаки. Годувати тварин треба у чітко визначений час, що необхідно для формування умовного рефлексу.

Кухня для собак забезпечується необхідним обладнанням, посудом та інвентарем.

Годувати і поїти собак потрібно тільки із закріпленого за ними посуду, який нумерується й зберігається в ящиках шафи за тим же номером. Корм перед годуванням повинен бути підігрітий до температури не вище +25 °С.

Після годування собак бачки (миски) повинні бути вимиті гарячою водою з дезинфікуючим розчином та поставлені в шафу.

Для зручності годування на вхідних дверях вольєри на висоті 25 - 30 см (для собак великих порід) обладнується поворотна годівниця й поїлка, що дає можливість здійснювати годування собаки, не входячи до вольєри.

У кожній вольєрі постійно повинна стояти поїлка зі свіжою водою. Воду потрібно міняти на свіжу 2 рази на добу. У зимовий період не допускати появи льоду в поїлці, для чого постійно розігрівати воду в ній до кімнатної температури.

Годування службових собак перед їх перевезенням проводиться за 2 години до цього з обов'язковим вигулом перед виїздом протягом 10 - 15 хв.

4. Ветеринарне обслуговування службових собак

Ветеринарне обслуговування здійснюється закладами ветеринарної медицини на підставі договору щодо забезпечення проведення ветеринарно-профілактичних заходів стосовно службових собак.

У митницях ДФС щорічно проводиться диспансеризація службових собак про результати якої вони інформують Департамент.

Ветеринарне обслуговування службових собак у Департаменті здійснюється його ветеринарними фахівцями та відповідно до договорів із

зкладами ветеринарної медицини на місцях. На кожного собаку ведеться історія хвороби.

Інспектор-кінолог повинен слідкувати за дотриманням строків диспансеризації, щеплення, дегельмінтизації, обробки від ектопаразитів службового собаки й звертатись у разі потреби до лікаря ветеринарної медицини з цих питань.

Інспектор-кінолог при виявленні в службового собаки ознак захворювання повинен негайно надати собаці першу необхідну допомогу (додаток 6), після чого доповісти керівнику свого підрозділу й звернутись до ветеринарного фахівця.

У разі загибелі службового собаки інспектор-кінолог разом з ветеринарним фахівцем організують термінове доставляння трупа собаки до обласного (районного) закладу ветеринарної медицини для патолого-анатомічного, бактеріологічного, вірусологічного та хіміко-токсикологічного досліджень з подальшим оформленням працівниками державної ветеринарної медицини актів розтину, проведення відповідних експертиз і висновків про причини смерті.

За фактом загибелі службового собаки може призначатись перевірка. Для проведення такої перевірки керівником митниці ДФС (Департаменту) створюється комісія до складу якої входять: керівник підрозділу боротьби з контрабандою та митними правопорушеннями, керівник кінологічного підрозділу, співробітник бухгалтерії та в обов'язковому порядку лікар ветеринарної медицини. Інформація про факт загибелі службового собаки, а також про результати перевірки (в разі проведення такої) направляється до Департаменту.

5. Правила особистої гігієни під час поводження зі службовими собаками

Забороняється підходити до собаки, не вивчивши заходи безпеки, правила особистої гігієни, правила поводження з ним й особливості його поведінки.

Під час поводження із собаками необхідно бути обережним та дотримуватися таких правил особистої гігієни:

- завжди бути у спецодезії;
 - не дозволяти собаці лизати руки та обличчя;
 - не давати корм і воду собаці з особистого посуду;
 - не використовувати предмети свого побуту (гребінець, носова хустка тощо) для догляду за собакою;
 - не приймати їжу, воду і не курити під час догляду, підготовки та використання собаки;
 - кожного разу після закінчення догляду, підготовки та використання собаки обов'язково мити руки з милом;
 - чищення собак здійснюється в спеціально відведеному місці щодня до годування, а також у всіх випадках забруднення шерсті;
 - фекалії, вичесану шерсть та інше сміття з вольєрів, місць для чищення та виходу собак прибирати у сміттєзбірник, розташований не менше як за 50м від приміщень;
 - не допускати контакту службових собак з іншими тваринами;
 - періодично з профілактичною метою проводити дезінфекцію місця для утримання собак (території, приміщень, тощо);
 - спорядження для собак, інвентар і предмети догляду за ними тримати у чистоті, провітрювати, регулярно мити, піддавати механічному очищенню, та дезінфекції;
 - щодня ретельно оглядати собак, а в разі виявлення в них ознак хвороби, негайно надати собаці першу допомогу, після чого доповісти про хворобу службового собаки керівнику свого підрозділу й викликати ветеринарного фахівця;
 - своєчасно виконувати визначені лікарем ветеринарної медицини профілактичні заходи (щорічні щеплення від сказу, дегельмінтизація тощо) та запобіжні заходи від інфекційних та інвазійних захворювань, які можуть передаватись від тварин до людини.
- Під час утримання, годування та виходу службових собак інспектори-кінологи повинні дотримуватись таких застережних заходів:

- стороннім особам забороняється заходити та перебувати на території місця для утримання собак;
- у місці для утримання собак не розміщувати сторонніх (неслужбових) собак;
- ворота та хвіртки місця для утримання собак, двері вольєрів повинні бути постійно зачиненими на засув, у тому числі й під час роботи інспектора-кінолога у вольєрі;
- тимчасове утримання собак на прив'язі здійснювати на справному спорядженні, правильно підбраному та підіганому;
- під час чищення, годування та моціону собак, прибирання приміщень (місць), у яких вони розміщуються, використовувати тільки закріплений та справний інвентар;
- під час руху за межами місця для утримання собака повинен бути поруч із інспектором-кінологом на короткому повідку або без нього;
- вигул собак проводити тільки у відведених для цього місцях, не допускати контакту з іншими собаками, особливо бродячими;
- не дражнити собак під час їх догляду, годування та вигулу;
- у поведженні з собакою інспектор-кінолог повинен проявляти рішучість, вимогливість і обережність.

Список використаної літератури

1. Гігієна та годівля собак: навчальний посібник / [Укладачі: Г 46 М. О. Захаренко та ін.] – К.: вид-во, 2011. – 165 с.
2. Диспансеризація службових собак: Методичні рекомендації / В. І. Левченко, В. П. Фасоля, В. І. Головаха, О. А. Дикий. – Біла Церква, 2008. – 63 с.
3. Митний кодекс України [Електронний ресурс] : кодекс прийнято Верхов. Радою 11.07.2002 № 92-IV. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/92-15/stru#Stru>.
4. Перша допомога для собак [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.huntingukraine.com/index.php?option=com_content&view=article&id=2099:persha-dopomoga-dlya-sobak&catid=279:zdorovya&Itemid=186
5. Про ветеринарну медицину [Електронний ресурс] : закон [прийнято Верхов. Радою від 25.06.1992 № 2498-XII]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2498-12?test=qY4Mfbtc78fViiRUZi2r/.7uHI4v.s80msh8Ie6>
6. Про внесення змін до Правил надання послуг пасажирського автомобільного транспорту [Електронний ресурс] : постанова [прийнято КМУ від 26.09.2007 № 1184]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1184-2007-%D0%BF>
7. Про норми годування штатних тварин військових частин, закладів, установ і організацій Збройних Сил, інших військових формувань, структурних підрозділів Державної спеціальної служби транспорту, органів внутрішніх справ, органів і підрозділів цивільного захисту та установ кримінально-виконавчої служби [Електронний ресурс] : постанова [прийнято КМУ від 15.10.2001 № 1348]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1348-2001-%D0%BF>
8. Про затвердження Порядку організації використання службових собак у митних органах : наказ [видано Державною митною службою України від 06.02.2004 № 86].

9. Про затвердження Правил користування трамваем і тролейбусом у містах України [Електронний ресурс] : наказ [видано Міністерством будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України від 09.10.2006 № 329]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1274-06>

10. Про затвердження Положення про Департамент спеціалізованої підготовки та кінологічного забезпечення Міндоходів та Положення про Спеціалізовану лабораторію з питань експертизи та досліджень Міндоходів : наказ [видано Міністерством доходів і зборів України від 29.05.2013 № 133].

11. Про затвердження Правил повітряних перевезень пасажирів і багажу [Електронний ресурс] : наказ [видано Міністерством інфраструктури України від 30.11.2012 № 735]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z2219-12>

12. Про затвердження Правил перевезення пасажирів, багажу, вантажобагажу та пошти залізничним транспортом України наказ [видано Міністерством транспорту та зв'язку України від 27.12.2006 № 1196]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z2219-12>

13. Про закріплення функцій : розпорядження [видано Державною фіскальною службою України від 02.09.2014 № 36-р].

Додаток 1
до Методичних рекомендацій щодо
зооветеринарного забезпечення
кінологічних команд митниць ДФС

**Тест-програма
оцінки собаки на придатність до дресирування з пошуку наркотичних
засобів, психотропних речовин, зброї, босприпасів та інше**

Для визначення придатності молодяку до того чи іншого виду служби, а також прогнозування результатів соціалізації й здібностей до підготовки користуються тестами Кемпбела, які відпрацьовані більш ніж на 10 тисячах собак різних порід. Тести проводяться не раніше ніж після досягнення собакою двомісячного віку, у незнайомому для нього місці, де нічого не відволікає увагу цуценяти. Цуценя не можна підбадьорювати чи пестити, з ним не можна навіть розмовляти.

Тест складається з 5 пунктів.

1. Соціальна потреба в контакті з людиною.

Поставте цуценя на підлогу, відійдіть на декілька кроків у напрямку, протилежному тому, звідки ви прийшли. Присядьте чи встаньте на коліна й поплескайте в долоні, привертаючи увагу цуценяти.

Можливі типи поведінки:

А – цуценя одразу підбігає, стрибає на тестуючого, грає, лиже й покусує руки, хвіст піднято догори.

В – цуценя одразу підбігає й починає шкрябати тестуючого лапами, хвіст піднято догори.

С – цуценя одразу підбігає, але хвіст опущено дондолу.

Д – цуценя підбігає, але не одразу, а після деякого коливання, вигляд у цуценяти розгублений.

Е – цуценя не підбігає зовсім.

2. Готовність йти слідом за людиною.

Станьте поряд із цуценям, потім нормальним кроком починайте віддалятися від нього.

Можливі такі варіанти:

А – цуценя одразу біжить за тестуючим, веселе, намагається схопити за ноги, хвіст піднято догори.

В – цуценя одразу біжить за тестуючим, хвіст піднято догори.

С – цуценя одразу біжить за тестуючим, але виявляє нерішучість, призупиняється, хвіст опущено додолу.

Д – цуценя дуже несміливо йде за тестуючим, потім зупиняється, розгублене, хвіст опущено додолу.

Е – цуценя відмовляється йти слідом за тестуючим.

3. Реакція на примушування.

Тестуючий обережно перевертає цуценя животом догори й утримує його в такому положенні приблизно 30 сек., тримаючи в області грудини долонею. Реакція на примушування показує, у якій мірі цуценя переносить фізичну перевагу, тобто проявляє схильність до підкорення.

Можливі варіанти поведінки:

А – активно протестує, вивертається, відпихається лапами, ричить, намагається укусити.

В – активно протестує, намагається вислизнути.

С – посередньо протестує, потім заспокоюється.

Д – не протестує, намагається лизати руки, виляє хвостом.

Е – лежить нерухомо чи з вереском виринається, перелякане.

4. Соціальна схильність до лідерства.

Цуценя стоїть чи лежить. Тестуючий гладить цуценя по спині. Тест розраховано на визначення здатності цуценяти приймати або відкидати соціальну перевагу людини.

Можливі варіанти:

А - цуценя відразу виявляє радість, підстрибує, стрибає на тестуючого, б'є його лапами, лиже руки.

В – цуценя підіймається на задні лапи, передніми спираючись на тестуючого,

лиже руки, виляє хвостом.

С – повертає голову, намагаючись лизнути руку, виляє хвостом.

Д – лягає на спину, лиже руки, виляє хвостом.

Е – лягає на спину з підгорнутим хвостом або тікає.

5. Довіра до людини.

Тестуючий підіймає цуценя над підлогою приблизно на 30 сек., підтримуючи його обома руками під живіт і груди. Не маючи опори, цуценя почуває себе цілком у владі тестуючого.

А – цуценя люто протестує, енергійно виривається з рук тестуючого, кусається й ричить.

В – цуценя активно протестує, але не кусається.

С – цуценя починає протестувати, потім заспокоюється.

Д – цуценя не протестує, спокійно висить або лиже тестуючому руки.

Е – цуценя перелякане, напружене, скиглить, верещить.

Результати тестування.

1. Два або більше А + трохи В. Собака схильний до домінування. Може бути потенційно агресивним. Рекомендується використання для охорони й захисту.

2. Три В чи більше. Собака надійна, має схильність до спокійної впевненої переваги й лідерства. Має схильність до спортивного дресування.

3. Три С і більше. Собака з високими адаптаційними можливостями. Собака слухняний і придатний для взаємодії з незнайомими людьми в процесі служби, неагресивний. Рекомендується для дресування з пошуку наркотичних засобів, психотропних речовин, зброї, боєприпасів та інше.

4. Два Д і більше + трохи Е. Собака сильно піддається впливу обставин. Схильний до покори, потребує постійного тісного контакту з хазяїном. Має потребу в заохоченні. Тактика виховання повинна бути основана на постійній увазі й чуйності, поступовому й м'якому привчанні до стресових ситуацій. Може виявляти захисну агресивність. Для спеціального дресування не рекомендується.

5. Два Д у сполученні з Е в розділі тесту "Соціальна схильність до

лідерства”. У процесі соціалізації в собаки можуть виникнути труднощі. Потрібне застосування спеціальних прийомів корегування поведінки. Поведінка непередбачувана. Можливі спалахи істеричної агресії.

Розгляд інших варіантів (превалювання E) стосовно придатності собаки до спеціального дресування не має сенсу.

Аналіз результатів, отриманих у процесі тестування з використанням приведених вище критеріальних сполучень, залишає широке поле для самостійних прогностичних висновків. Для підвищення стабільності результатів рекомендується повторити тестування, змінивши час і місце його проведення.

Другий етап добору (після досягнення собакою 6 – 8 місячного віку й закінчення періоду ознайомлення з навколишнім середовищем) спрямований на визначення: результатів соціалізації, сформованості апарату міжвидової комунікації, здатності до навчання, розвиненості нюхового аналізатора, відношення до гри. У тих випадках, коли ранній добір не проводився, визначається також відношення до стресогенних факторів (гучний звук, висота, різні види покриття підлоги, великі скупчення людей). Рекомендовано перевірку собаки на закачування в транспорті.

Результати соціалізації цуценяти, його здатність до міжвидової комунікації, схильність до навчання, здатність до вирішення складних задач можуть бути визначені за допомогою наступних тестів.

Вправа 1.

Перед собакою на підлозі викладається невеликий шматок найбільш улюблених ним ласощів. Тестуючий забороняє собаці брати ласощі, а потім вимовивши нове, незнайоме собаці слово (наприклад: "сир" або "м'ясо") дає собаці шматочок ласощів. Процедура повторюється. Потім ласощі на очах у собаки кладуться на підлогу, а сам він відправляється в іншу кімнату. Після 30 сек. витримки тестуючий вимовляє обране слово (наприклад, "сир") і спостерігає за діями собаки.

Можливі варіанти:

1. Собака миттєво біжить у кімнату, де на підлозі лежать ласощі – 10 балів.

2. Собака не поспішає, але протягом 30 сек. іде в кімнату, де лежать ласощі, і з'їдає їх – 8 балів.

3. Вимагає повторення ключового слова – 6 балів.

4. Тварина нерішуче входить до кімнати, але до ласощів не доходить. Для повного виконання вправи потрібно кілька разів повторити обране слово – 4 бали.

5. Для виконання вправи собаку потрібно завести в кімнату з ласощами – 2 бали.

6. Собаці треба показати ласощі, “тикнути носом”, щоб вправа була виконана – 1 бал.

Вправа 2.

Повторити умови вправи 1. При цьому ласощі знову кладуться на підлогу, але не в полі зору собаки. Потім тестуючий виводить собаку в сусідню кімнату й після хвилинної витримки вимовляє обране слово.

1. Собака швидко, менш ніж за 30 сек., вбігає, знаходить ласощі й з'їдає їх – 10 балів.

2. Собака виконує вправу, але за час від 30 до 60 сек. – 8 балів.

3. Собака шукає, але не укладається в 1 хвилину. Якщо ввести його в кімнату, де знаходяться ласощі, собака знаходить їх за 30 сек. – 6 балів.

4. Після уточнення зони пошуку для виконання вправи потрібно більше 30 сек. – 4 бали.

5. Собака знаходить ласощі, якщо йому точно вказати зону їх перебування – 2 бали.

6. Тварина не виявляє ніякого інтересу до виконання вправи – 0 балів.

Вправа 3.

Вивести собаку на вулицю, дати йому ласощі й похвалити. Зав'язати точно такий же шматочок ласощів на очах у собаки у великий, дуже вільний вузол зі шматка чистої ганчірки. Тримаючи собаку за нашійник, покласти цей вузол на деякій відстані від собаки на землю, вимовити ключове слово, відпустити собаку зі змахом руки в бік вузла. Собака повинен схопити вузол,

розплутати його й дістатися до ласощів. Після успішного виконання вправи похвалити собаку. Повторити вправу, відкинувши вузол з ласощами подалі від себе.

1. На виконання вправи йде менш ніж 30 сек. – 10 балів.
2. Собака виконує вправу за 1 хвилину – 8 балів.
3. Собака хапає вузол, але не може витягти ласощі (інтерес до вправи не згасає протягом 1 хвилини) – 6 балів.
4. Собака в'яло тріпає вузол (менш ніж 1 хвилину) і потім втрачає до нього інтерес – 4 бали.
5. Собака реагує на вузол тільки після кількаразових додаткових команд. В'яло тріпає його й кидає – 2 бали.
6. Після декількох додаткових команд, собака обнюхує вузол, але не бере його – 1 бал.

Вправа 4.

Взяти дві найулюбленіші іграшки собаки (різні). Пограти із собакою цими предметами, намагаючись, щоб у процесі гри тварина вихопила з рук одну з іграшок. Як тільки це відбудеться, тестуючий вимовляє раніше незнайоме собаці слово, наприклад: “АП”. Потім повторює гру з другою іграшкою, але використовуючи інше, відмінне від першого, слово, наприклад, “м'яч”. Вправа повторюється з кожним із предметів по 6 разів з невеликими перервами при зміні предметів. Тестуючий садить собаку, тримаючи його за нашійник, і кладе перед ним обидва предмети. Потім, вимовивши “АП”, відпускає нашійник собаки. Якщо собака вірно вибрав іграшку, тестуючий грає нею із собакою в “перетягання каната”, відбирає іграшку й кладе її поруч. Після цього він повторює вправу, промовивши слово “м'яч”.

Можливі варіанти:

1. Собака вірно вибирає предмети – 10 балів.
2. Собака вірно вибирає один предмет, але помиляється на другому – 8 балів.
3. Собака вірно вибирає іграшку, але не схоплює її й переходить до іншої – 6 балів.

4. Те ж, що й пункт третій, але після наступного ключового слова собака знову вибирає перший предмет – 4 бали.

5. Собака розглядає предмети, намагається зробити вибір, але увага його розпорошується – 2 бали.

6. Собака не звертає увагу на предмети – 0 балів.

Вправа 5.

Зі стільців, столів та інших підручних засобів будується нескладний лабіринт. У лабіринті повинен бути тільки один глухий кут, розташований максимально далеко від виходу. У глухому куті кладеться шматочок ласощів. Промовивши ключове слово з першого тесту, тестуючий проводить собаку через лабіринт до ласощів і віддає їх собаці. При цьому тестуючий хвалить собаку. Процедура повторюється ще один раз. Потім собаку за допомогою ключового слова відправляють у самостійний пошук.

Можливі варіанти:

1. Собака добирається до ласощів найкоротшим шляхом – 10 балів.

2. Собака витрачає на виконання вправи від 30 до 60 сек. або помиляється в проходженні лабіринту на шляху до ласощів – 8 балів.

3. Собака робить дві або більше помилок чи виконує вправу більше 1 хвилини – 6 балів.

4. Собака робить кілька спроб, але ласощів не знаходить – 4 бали.

5. Собака робить одну спробу й відволікається від виконання вправи – 2 бали.

6. Собака не реагує на ключове слово – 0 балів.

Для дресування з пошуку наркотичних засобів, психотропних речовин, зброї, боєприпасів та інше відбираються собаки, що набрали не менш ніж 25 балів з усіх 5 вправ тесту. Аналіз результатів тестування дозволяє в процесі дресування враховувати індивідуальні особливості кожного конкретного собаки.

Додаток 2
до Методичних рекомендацій щодо
зооветеринарного забезпечення кінологічних
команд митниць ДФС

ЗАТВЕРДЖУЮ

Начальник _____ митниці ДФС

« ____ » _____ 20 року

А К Т

обстеження й оцінки робочих якостей службового собаки

М. _____ (дата)

Комісією в складі:

голови комісії - _____,

членів комісії:

проведено обстеження службового собаки за кличкою _____,
породи _____, який
належить _____, у подальшому з метою
визначення його придатності для дресирування на пошук
_____.

Додаткові дані:

ДОДАТКИ

Дата народження _____

Стать _____

Окрас _____

Наявність родоводу _____

Стан здоров'я _____

На підставі обстеження й за результатами проведеного тестування комісією зроблено висновок, що собака _____ придатний (чи не придатний) до дресирування на пошук _____ з подальшим його використанням при здійсненні митного контролю.

Вартість собаки визначена в розмірі _____ грн.

Голова комісії: _____

Члени комісії: _____

Примітка: Акт складається у двох примірниках, один з яких долучається до справи службового собаки, інший передається власнику.

Додаток 3
до Методичних рекомендацій щодо
зооветеринарного забезпечення кінологічних
команд митниць ДФС

Вольери, які використовуються для утримання собак

Вольера з вигулом вздовж паркана

Вольери для дачної ділянки

Вольери для групового утримання

Бічні та задня стінка виготовлені з бляхи

Вольера для дворового утримання

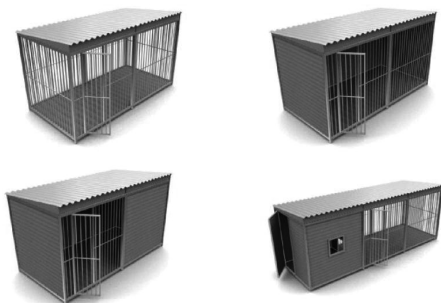
Пристосування для дачі корму

Будка за межами вольєри

Вольєра для вигулів сук з цуценятами

Вольєра різних модифікацій з металічних та дерев'яних модулів

КІНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Додаток 4

до Методичних рекомендацій щодо
зооветеринарного забезпечення кінологічних
команд митниць ДФС

Способи перевезення службових собак автомобільним транспортом

Додаток 5
до Методичних рекомендацій щодо
зооветеринарного забезпечення кінологічних
команд митниць ДФС

Аксессуары для собак

Щітка для видалення пуху: маленька, середня, велика

Гребінь – щітка двостороння

Щітка для собак овальна

Щітка гумова овальна для
шліфування шерсті

Гребінь для зняття
колтунів серпоподібний

Гребінь для зняття колтунів
граблеподібний

Гребінь протиблошний

Гребінь з рідкими зубцями

Гребінь двосторонній

Гребінь-граблі однорядний з
довгими зубцями

Ножиці для обрізування
кігтів у дрібних тварин

Ножиці для обрізування
кігтів у великих тварин

Тримінг для
короткошерстих собак

Штатив під миски, що регулюється по висоті

Годівниця на підставці напієнна

Миска товстостінна із важкого пластика, об'єм від 1,2 до 5 л

Пластикові миска подвійна, об'єм 2 л

Миска зі сталі на гумовій платформі, об'єм від 0,2 до 2,5 л

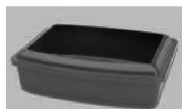
Годівниця автоматична

Напувалка автоматична

Туалет закритого типу

Туалет з бортом пластиковий

Совки для туалету

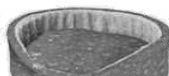
Ергономічний пластиковий лежак з подушкою для собак

Лежанка-матрац

Софа м'яка

Лежанка з бортиком

Сумка для перенесення дрібних та середніх собак

Повідки з брезенту

Поводок з амортизатором

Нашийник шкіряний

Клітка для дрібних собак з килимком

Пластикові будка для собак

Тросовий повідок-рулетка для собак від 12 до 50 кг

Поводок з нашійником

Шлейка для собаки

М'який дім-будка

М'яка сумка із нейлону для перенесення тварин

Поводок шкіряний з вплетеним карабіном

Нашійник пластмасовий, "строгий"

Нашійник-"удавка"

Додаток 6
до Методичних рекомендацій щодо
зооветеринарного забезпечення кінологічних
команд митниць ДФС

ПЕРША ДОПОМОГА ДЛЯ СОБАК

Основні засади надання першої допомоги для собак:

1. При наданні першої допомоги потрібно дотримуватись двох основних правил:

а) не допустити до погіршення ситуації - перш за все ліквідувати причину травми, чи захворювання:

- зняти з горла і гортані предмети, що ускладнюють респірацію;
- у випадку, якщо собака потопас, витягнути його з води;
- вимкнути струм, якщо існує припущення, що собака вражений струмом;
- забрати собаку з дороги, якщо той потрапив під колеса авто, щоб на нього не наїхав наступний водій;

б) покласти собаку як найзручніше під час очікування на кваліфіковану медичну допомогу і оточити дбайливим доглядом:

- замотати його в ковдру або теплий коц;
- у випадку сонячного удару собаку потрібно покласти в тіні і не прикривати;
- якщо ви помітили у собаки кровотечу, потрібно зупинити кров.

У кожного інспектора-кінолога повинна бути аптечка першої допомоги для собак. Аптечка повинна знаходитись в місці постійного утримання собаки, відома чи в автомобілі, в доступному місці. У ній повинні знаходитись:

- декілька рулонів бинтів різної ширини, в тому числі еластичні бинти;
- марля і вата;
- пінцет;
- ножиці з тупими кінцями;
- знезаражувальна рідина (антисепт), лейкопластир;
- безболіючі препарати в рідині, пом'якшуюча мазь.

2. У випадку дорожньо-транспортної пригоди:

- забрати собаку з місця безпосередньої загрози;
- зробити всі необхідні дії, аби забезпечити собаці респірацію через очищення дихальних шляхів (рис. 1);
- зробити імпровізований каганець з бинту або краватки, щоб собака в стані шоку Вас не погриз (рис. 2);

Рис. 1

Рис. 2

- дуже обережно перенести пораненого собаку на ковдру, старий плащ або навіть кусок пластика. Делікатно перенести його до автомобіля і відвезти до лікарні (рис. 3).

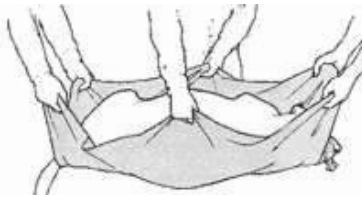

Рис. 3

3. У випадку, коли рана кровоточить:

- знайти місце кровотечі, рану;
- прикласти компрес з холодної води на рану;
- накласти пов'язку сильно стиснувши місце витоків крові, однак таким чином, щоб не спричинити сповільнення, або брак доступу притоку крові до

кінцівки (рис. 4).

Як правильно бинтувати кінцівки собак, коли рана кровоточить:

1. Накласти чисту пов'язку на рану.
2. Обережно, щоб не зняти згустків крові.
3. Рівномірно накладати бинт на поранену поверхню.

4. Забинтувати кінцівку не спричиняючи дуже сильного натиску (рис.5).

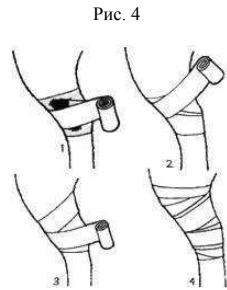

Рис. 4

Рис 5

4. Втрата свідомості, забій і шок:

- витягнути язик назовні і видалити рідину, що знаходиться в ротовій порожнині собаки, так щоб дихальні шляхи були вільні;

- забезпечити собаці спокій, сухе тепле покривало, якщо це не є сонячний удар (рис. 6);

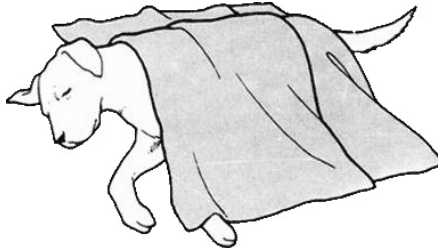

Рис. 6

- собака не повинен лежати на одному боці довше ніж 10-15 хвилин;

- необхідно застосовувати штучну респірацію, натискаючи руками на грудну клітку, кожні декілька секунд (рис. 7).

Рис. 7

5. Здуття живота (розширення шлунку і заворот кишок):

- здуття живота є одним з декількох випадків, що вимагають невідкладної допомоги. Його проявами є: значний неспокій, потоки слини, невдалі спроби блювати, згодом спостерігається здуття живота. Може наступити втрата свідомості;

- інспектор-кінолог не може надати жодну іншу допомогу, окрім швидкої доставки на операцію. Лікар зніме здуття і проведе операцію в черевній порожнині.

Догляд після операції.

Після одужання намагайтесь запобігати повторному завороту кишок наступним чином:

- уникайте збудження собаки при споживанні їжі;
- поділіть денну дієту - давайте корм часто, але малими порціями;
- годуйте з високо встановленої миски, щоб собака не ковтав повітря разом з їжею.

За собакою потрібен постійний нагляд і при проявах повернення хвороби негайно транспортувати його в лікарню.

6. Сонячний удар:

- потрібно швидко перенести собаку в затемнене, прохолодне місце на свіжому повітрі;

- прикласти компреси з холодної води на кінцівки собаки, а у великих порід можна лити холодну воду на лапи. Дочекатися лікаря, який проведе лікувальні заходи, знизить температуру тіла (рис.8).

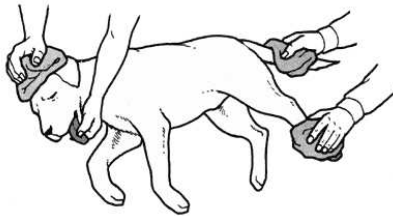

Рис. 8

7. Отруєння:

- коли Ви бачите, що собака з'їв щось невідповідне, як наприклад ліки, покажіть лікареві залишені рештки;

- якщо Ви знаєте, що то був їдкий натр, можна дати розчин соди, що діятиме зсередини викликаючи блювоту;

- потрібно зв'язатися негайно з лікарем.

Коли собака подавився їжею:

- блювотні рефлекси, при яких не вдається собаці вирвати, і дряпання по землі лапами, можуть свідчити про те, що собака подавився їжею;

- спробуйте видалити з горла предмет пальцями (пінцетом) або якщо це неможливо, рукояткою від ложки.

Отруєння бувають у собак не часто, оскільки ці тварини легко блюють, таким чином реагує захисна система організму. Інколи підозрою отруєння є хвороба, що супроводжується блювотою. Лікування значно легше, якщо ми знаємо, що є причиною отруєння.

8. Ураження струмом.

Щуценята, змінюючи зуби прагнуть кусати різне устаткування, в тому числі можуть випадково перекусити електричні дроти:

- якщо собака непритомний, він може бути під дією струму, не можна торкатися його, поки не відключиться електрика;

- дотик до собаки загрожує ураженням струмом;

- повернути собаці дихання можна застосовуючи штучну респірацію.

Натискайте на грудну клітку кожні 5 секунд. Язик потрібно витягнути назовні, щоб не ускладнював приток повітря.

9. Обшпарювання, опіки:

- собаки, особливо щенята, легко можуть попектись від вогню, або гарячою рідиною з ємкості;

- завжди потрібно відставляти ємкості від краю плити і не дозволяти вашому улюбленцю наблизитися до вогню;

- в разі опіків делікатно накласти компрес з холодною водою на попечене місце, намагайтесь не турбувати собаку болем, оскільки він може укусити (рис.9);

- вистрижіть шерсть в обпаленому місці, не спричиняючи подразнення (рис. 10).

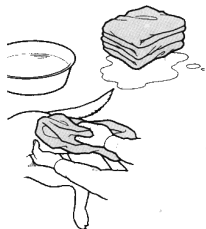

Рис. 9

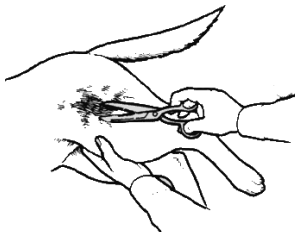

Рис. 10

10. Коли собаку покусали та пожалили:

- більшість випадків коли собака покусаний, спричинені нападами інших собак, і рани в таких випадках завжди заражені. Навколо рани потрібно старанно вистригти шерсть, а потім добре потерти (промити) теплою водою з дезінфікуючими засобами. Потім перевірити (обстежити) тіло собаки, чи не має прихованих додаткових укусів, які пізніше перетворяться у виразки;

- потрібно викликати лікаря, оскільки покусаним собакам вводяться відповідні ін'єкції. Натомість, укуси гадюки небезпечні і мусять лікуватись в лікарні;

- місця вжалені видно відразу, саме жало витягніть пінцетом;

- бджоли найчастіше жалють собак на голові та лапах, спричиняють набряки на шиї, що ускладнює дихання. В таких випадках потрібно звернутись до лікаря, або госпіталізувати тварину.

11. Гостра блювота і пронос:

- собаки блюють часто і випадкову блювоту не потрібно трактувати як захворювання. Однак якщо блювотиння повторюються часто, це може бути небезпечно;

- тривала блювота, особливо якщо супроводжується проносом, виснажують собаку, а цуценя може навіть втратити життя;

- у цих випадках ніколи не потрібно застосовувати ліків для людей. Для прикладу можна дати собаці засоби проти блювотні в свічках, протибактеріальні і вживати якомога більше води.

12. Сторонні предмети в тілі:

- поблизу струмочків і озер собака наражається на небезпеку нашттовхнутись на безтурботно залишені рибальські устаткування;

- гачок на рибу, який встромився в губу, можна зняти через прорізану гачком рану. Собаку при цьому потрібно притримати;

- активні собаки можуть защемити шкіру між пальцями і гачком від повідка. Найкраще в цьому випадку допоможе лікар;

- вуха, очі або подушечки пальців можуть поранити гострі частини рослин. Це спричиняє зараження, що може призвести в подальшому до утворення виразки. Якщо виникають труднощі з їх усуненням, варто звернутись по допомогу до амбулаторії.

13. Забруднення шерсті:

- шерсть інколи піддається забрудненню фарбою, багном або випороженнями. Намагайтесь її потерти милом і водою, або пом'якшити замазане місце жиром (маслом або смальцем).

- заборонено застосовувати розчинники.

14. Переохолодження:

- собака, якого залишають на довгий час на морозі, без можливості укриття, може отримати переохолодження організму, температура його тіла у відносно короткий час небезпечно знижується;

- собаку потрібно негайно забирати з холоду, але не можна його обігрівати дуже швидко. Далі вкрийте собаку ковдрами, що дозволяє поступово зігрітись. Заборонено давати алкоголь;

- якщо шерсть дуже забруднена, зкуйовджена і бруд не вдалося зняти, потрібно вистригти волосся в цьому місці.

15. Судоми:

- судоми інколи говорять про важчий стан тварини ніж є насправді. При судомах кінцівок піна виділяється з ротової порожнини і собака в цілому непритомний. У цій ситуації, потрібно проконтролювати, щоб собака не покалічився;

- потрібно утримувати собаку в затемненому місці, в якому він повинен перебувати аж до припинення судом. При цьому викликати лікаря.

Додаток В

МІНІСТРЕТСТВО ДОХОДІВ І ЗБОРІВ УКРАЇНИ

Н А К А З

№ _____

Про затвердження Положення
про мобільну кінологічну групу
у Державній фіскальній службі України

З метою встановлення єдиного порядку організації використання мобільної кінологічної групи на митній території України в напрямку запобігання та протидії контрабанді та порушенням митних правил, керуючись Положенням про Департамент спеціалізованої підготовки та кінологічного забезпечення Міндоходів, затвердженим наказом Міністерства доходів і зборів України від 29.05.2013 № 133 та Положенням про Державну фіскальну службу України, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 21.05.2014 № 236,

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити Положення про мобільну кінологічну групу у Державній фіскальній службі України (далі – ДФС України) (додається).

2. Начальнику управління боротьби з контрабандою та митними правопорушеннями Головного оперативного управління Державної фіскальної служби України, начальникам митниць ДФС, директору Департаменту спеціалізованої підготовки та кінологічного забезпечення забезпечити виконання вимог цього Положення.

ДОДАТКИ

3. Координаційно-моніторинговому департаменту забезпечити внесення цього наказу до Репозиторію звітної і статистичної Державної фіскальної служби.

Контроль за виконанням цього наказу залишаю за собою.

Перший заступник Міністра

ЗАТВЕРДЖЕНО

наказ Державної фіскальної
служби України
від ____ 20__ р. № ____

ПОЛОЖЕННЯ

про мобільну кінологічну групу у Державній фіскальній службі України

1. Загальні положення

1.1. Положення про мобільну кінологічну групу у Державній фіскальній службі України (далі – Положення) визначає її склад, завдання та права, порядок здійснення службових заходів щодо виявлення наркотичних засобів, психотропних речовин, зброї, боєприпасів, тютюнових виробів, грошових знаків у вигляді банкнот та інше.

1.2. Мобільна кінологічна група (далі – мобільна група) у своїй діяльності керується Конституцією України, законами України, Митним та Податковим кодексами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, наказами ДФС України, іншими актами законодавства України та цим Положенням.

1.3. Мобільна група створюється відповідно до наказу або розпорядження ДФС України з числа посадових осіб Управління боротьби з контрабандою та митними правопорушеннями Головного оперативного управління ДФС України (далі – Управління БК та МП), оперативних управлінь (відділів) боротьби з контрабандою та митними правопорушеннями митниць ДФС України та Департаменту спеціалізованої підготовки та кінологічного забезпечення (далі – Департамент).

1.4. Мобільна група підпорядковується начальнику Головного

оперативного управління ДФС України, директору Департаменту.

1.5. Мобільна група використовується з метою здійснення службових заходів, направлених на виявлення незаконно переміщуваних наркотичних засобів, зброї, боєприпасів, тютюнових виробів, грошових знаків у вигляді банкнот та інших предметів.

1.6. Місце та термін проведення таких заходів визначається безпосередньо в наказі (розпорядженні) ДФС України в кожному випадку окремо.

1.7. План-завдання на проведення службових заходів за участі мобільної групи розробляється Головним оперативним управлінням із залученням Департаменту та митниць ДФС України.

1.8. План-завдання має містити інформацію про мету, місце проведення, маршрут руху, транспортний засіб, дату і час проведення службових заходів, склад та завдання для мобільної групи.

1.9. Фінансове забезпечення діяльності мобільної групи здійснюється за рахунок і в межах коштів, виділених Головному оперативному управлінню, Департаменту та митниць ДФС України.

1.10. Мобільна група забезпечується спеціально обладнаним автомобілем для перевезення інспекторів-кінологів зі службовими собаками необхідною кількістю пального, радіо- або мобільним зв'язком та доступом до мережі Інтернет, інвентарем для тимчасового утримання собак, засобами ідентифікації та аналізу наркотичних засобів та психотропних речовин та іншим.

1.11. Виконання посадовими особами мобільної групи завдань, не передбачених цим Положенням, не допускається.

1.12. З питань виконання завдань, визначених наказом (розпорядженням) та планом-завданням мобільна група підпорядковується та підзвітна безпосередньо начальнику Управління БК та МП.

2. Основні завдання мобільної групи

2.1. Пошук наркотичних засобів, зброї, боєприпасів, тютюнових виробів, грошових знаків у вигляді банкнот та інших предметів, що переміщуються через митний кордон України незаконно як в пунктах пропуску через державний кордон України, так і в інших місцях митної території України, визначених у плані-завданні.

2.2. Співпраця з підрозділами податкової міліції та митницями ДФС України у боротьбі з незаконним обігом та переміщенням наркотичних засобів, зброї, боєприпасів, тютюнових виробів, грошових знаків у вигляді банкнот та інше.

2.3. Надання методичної та практичної допомоги кінологічним підрозділам митниць ДФС України у напрямі пошуку наркотичних засобів, зброї, боєприпасів, тютюнових виробів, грошових знаків у вигляді банкнот та інше.

3. Склад мобільної групи

3.1. До складу мобільної групи входять: старший мобільної групи, кінологічні команди та водій.

3.2. Старший мобільної групи призначається з числа керівників та/або заступників структурних підрозділів Управління БК та МП, Департаменту та/або митниць ДФС України.

3.3. До складу мобільної групи залучаються кінологічні команди митниць ДФС України, кінологічні команди Департаменту, за потреби. Водій разом із службовим автомобілем призначається до складу мобільної групи з числа співробітників Департаменту та/або митниці ДФС України.

3.4. Мобільна група комплектується кінологічними командами у кількості, необхідній для виконання завдань, передбачених наказом (розпорядженням) та планом-завданням з урахуванням окремих

особливостей: напрямку спеціалізації пошуку, місця та терміну проведення службових заходів, обсягу оглянутих товарів та транспортних засобів, кліматичних умов.

4. Права мобільної групи

Для виконання покладених на групу завдань її члени мають право:

4.1. Діяти у межах повноважень, передбачених законодавством України, наказами, розпорядженнями ДФС України та цим Положенням.

4.2. Використовувати інформаційні й довідкові бази даних автоматизованої інформаційної системи ДФС України в установленому порядку.

4.3. Брати участь у здійсненні митного контролю товарів та транспортних засобів, як в пунктах пропуску через державний кордон України, так і в інших місцях митної території України шляхом застосування службових собак.

4.4. Використовувати у роботі технічні засоби та засоби зв'язку.

5. Відповідальність працівників мобільної групи

5.1. За порушення або неналежне виконання визначених цим Положенням завдань члени групи несуть відповідальність згідно із законодавством України, у тому числі щодо нерозголошення службової інформації, порушення правил внутрішнього трудового розпорядку, норм професійної етики та інших порушень службової дисципліни.

Додаток Г

**Опис типових порід собак, що використовуються
кінологами у ДФС України**

Німецька вівчарка

Німецька вівчарка (GERMAN SHEPHERD) – одна з найпопулярніших і найстаріших порід собак, яку найчастіше використовують у митницях під час здійснення митного контролю (рис. 1).

За класифікацією Міжнародної Кінологічної Федерації належить до групи 1 FCI «Вівчарки та собаки-пастухи» (крім швейцарських собак-пастухів). Секція 1. «Вівчарки з робочими випробуваннями» [25].

Історія виникнення собак цієї породи нерозривно пов'язана із особистістю Макса фон Штефаніца, який своє життя присвятив створенню та удосконаленню німецької вівчарки, засновнику союзу «Суспільство німецької вівчарки».

Рис. 1 – Типова порода німецької вівчарки

Собаки цієї породи найсміливіші, найрозумніші. Вони мужні, кмітливі, надзвичайно віддані родині господаря, доброзичливі з дітьми, легко піддаються дресуванню. Особливістю породи є сильний тип нервової діяльності. Уважність, природність поведінки, слухняність, інстинкти охорони, вірність, невідкупність, сміливість, рішучість – найбільш важливі якості представників цієї породи.

Німецька вівчарка використовується:

- в армії (доставка повідомлень під вогнем чи через мінні поля)
- як рятувальний собака (у воді, горах і при пожежах);
- як прикордонний собака (здатний виявити слід правопорушника на певній ділянці місцевості);
- у митниці (з пошуку і виявлення об'єктів контрабанди, які мають індивідуальний запах).

У часи першої світової війни німецькі вівчарки прокладали телефонні кабелі, підтримували зв'язок, шукали поранених.

Німецька вівчарка – стрункий і доволі сильний собака з розвинутою мускулатурою, зі зростом – 55-65 см, вагою 25-45 кг. У нього гармонійні, плавні лінії корпусу, пружна спина, сильні пружні кінцівки. Колір може бути чорно-рудий із чорною маскою на морді та чорною спиною, смугасто-сірий, чорний. Тривалість життя німецької вівчарки близько 9-13 років [16].

Бельгійська вівчарка

Бельгійська вівчарка (BELGIAN SHEPHERD) – універсальний службовий собака (охорона, захист, вистежування). За класифікацією міжнародної кінологічної федерації належить до групи 1: «Вівчарки та собаки-пастухи (за винятком швейцарських собак-пастухів)». Секція 1. «Вівчарки з робочими випробуваннями» (рис. 2).

Рис. 2 – Типова порода бельгійської вівчарки

Перша згадка про собак, схожих на сучасні бельгійські вівчарки датується 1650 роком. В кінці XIX ст. в Бельгії існувало багато собак-пастухів, що дуже відрізнялись за зовнішнім виглядом, особливо шерстю. Група ентузіастів-собаківників вирішили вивести породу, що об'єднувала б переваги кожного виду.

Для цього 29.09.1891 створили у Брюсселі під керівництвом А. Рьоля, професора Курегхемського ветеринарного інституту, клуб любителів бельгійських вівчарок «Club du chien de berger belge». На організованій ними виставці 15.11.1891 було представлено 117 собак.

За її результатами відібрано кращих представників для подальшого розведення і прийнята селекційна програма. Офіційно порода була виведена у період з 1891 по 1897 роки.

03.04.1892 клуб любителів бельгійських вівчарок прийняв перший детальний стандарт породи, згідно з яким у межах однієї породи допускалось існування трьох різновидів, що відрізнялись між собою за типом шерсті.

Перші представники породи бельгійської вівчарки були внесені в книгу заводчиків Королівського товариства Св. Губерта (L.O.S.H.) в 1901 році.

Перший проєкт випробувань сторожових і захисних собак датується 12.06.1989. В березні 1899 року перші бельгійські вівчарки вишли на випробувальну службу. Під час світових воєн широко використовувались бельгійські вівчарки, але методи їх підготовки та тренування були розроблені у поліції.

Виділяють 4 різновиди бельгійської вівчарки, за відмінностями у довжині, фактурі, напрямі та кольорі шерсті:

- грюендаль (чорний, припустима невелика біла пляма на грудях або між пальців, сивина на морді; довгошерстий);
- лакенуа (рудуватий із чорним нальотом і чорною маскою; жорсткошерстий);
- малінуа (рудуватий із чорним нальотом і чорною маскою; короткошерстий);
- тервюрен (всі відтінки рудого, палевий і сірий кольори з характерним почорнінням кінчиків шерсті і чорна маска; довгошерстий) (рис. 3).

З виділенням різновидів за кольором шерсті пов'язані жваві дискусії, що тривають і до сьогодні. Це стосується зокрема визнання забарвлення сірих відтінків бельгійської вівчарки, яке офіційно допускається лише з 1989 року

Рис. 3 – Різновид бельгійської вівчарки

Назви різновидів бельгійської вівчарки пішли від відповідних географічних назв у Бельгії. У США під назвою бельгійської вівчарки відомий лише перший вид, малінуа та тервюрен виділяються як окремі породи, а лакенуа невизнана взагалі.

До переваг цієї породи відносять: надзвичайну рухливість, невеликі розміри, сторожові здібності, кмітливість, витривалість.

Потребує тренувань з раннього віку та тривалих прогулянок на природі. Тривалість життя близько 13 – 14 років. Невибаглива в догляді. Легкість у тренуванні, слухняність, чудовий нюх, сміливість та не агресивність бельгійської вівчарки зумовили їх активне використання митними органами різних країн для боротьби із незаконним обігом наркотиків, зброї, вибухових речовин, для затримання порушників [16].

Лабрадор-ретривер

Лабрадор-ретривер (Labrador retriever) – порода мисливських собак, яка найчастіше використовується в митницях під час здійснення митного контролю.

За класифікацією Міжнародної Кінологічної Федерації належить до групи 8 FCI («Ретривери, «водяні» собаки»). Секція 1. «Ретривери» (рис. 4).

Рис. 4 – Типова порода лабрадора-ретривера

Точне походження цієї породи не встановлено, але відомо, що предками лабрадорів були собаки північноамериканських індіанців. Вперше собак невідомої породи європейці побачили на острові Ньюфаундленд (Канада) на початку XIX ст. і назвали їх ньюфаундлендами (волозамами). Пізніше їх почали називати лабрадорськими собаками чи лабрадорами, тому що перші представники цієї породи були виключно чорного кольору, нагадуючи камінь лабрадоріт.

За іншою версією, португальці, які були вражені працелюбністю представників цієї породи назвали їх лабрадорами, що в перекладі з португальської – «працелюбний».

У середині XIX ст. лабрадори з'явилися в Британії, англійці високо оцінили їх здібності до апортування, плавання та гострий нюх. Саме здібність до апортування визначила другу частину назви цієї породи – «ретривер» (англ. «retrieve» – знаходити та подавати дичину).

Лабрадор-ретривер – одна з найбільш слухняних і надійних собак. Дуже розумний, контактний, активний, доброзичливий, працьовитий легко піддається дресируванню. У всьому світі вважається однією з найбільш інтелегентних і обдарованих собак.

Завдяки надзвичайно гострому чуттю і пристрасті до апортування лабрадор-ретривери використовуються як службові собаки. У них безліч професій: їх використовують на полюванні, в митницях (під час в оглядової роботи з метою виявлення наркотичних засобів, психотропних речовин, зброї, боєприпасів, тютюнових виробів, грошових знаків у вигляді банкнот), у гірських, водних, рятувальних, сейсмічних службах.

Врівноважений характер і вроджена передбачливість лабрадор-ретриверів найбільш підходить для роботи поводителем сліпих – у світі 80 % собак-поводирів складають лабрадор-ретривери. Вони здатні запам'ятовувати до 50 маршрутів.

Зріст близько 60 см, вага – до 40 кг, тривалість життя – 12 – 13 рр.

За забарвленням бувають суцільного чорного, шоколадного (від світлого очерету) і жовтого (від червоного лисячого до яскраво-кремового, з більш насиченим тоном на вухах, нижній частині корпусу і під хвостом) кольору.

Допускається невелика біла проточина або зірочка на грудях [17].

Спаніель

Спаніель (SPANIEL) – група порід мисливських собак, яка найчастіше використовується в митницях під час здійснення митного контролю.

За класифікацією Міжнародної Кінологічної Федерації (далі – МКФ) відноситься до групи 7 FCI «Лягаві». Секція 1. «Континентальні лягаві», 1.2 Тип «Спаніель» (рис. 5).

Рис. 5 – Типова порода спаніеля

Породи, які не визнані МКФ:

- бойкін спаніель;
- російський мисливський спаніель;
- сент-юсужський спаніель.

Виходячи із назви цієї групи собак можна зробити висновок, що походять вони з Іспанії, тому як спаніель означає «іспанський». Основним призначенням цих собак було полювання на пернату дичину.

На початку XIX ст. існувало два типи спаніеля – більший і прудкіший спрингер – спаніель та менший за розмірами кокер-спаніель.

З часом кокер-спаніелі розділились на два типи – англійських кокер-спаніель, які використовуються на полюванні та американських кокер-спаніель, які є ефектними виставковими собаками.

Кокер-спаніель це далеко не єдині представники породи спаніелей. Насправді є ще декілька підвидів спаніелей, офіційно зареєстрованих Міжнародним кінологічним союзом і віднесених до групи мисливських собак, а саме:

- російський спаніель;
- ірландський водяний спаніель;
- англійський спрингер-спаніель;
- уельський спрингер-спаніель;
- кламбер-спаніель;
- американський болотяний спаніель;
- сусекс-спаніель та інші.

В митних органах України найчастіше використовуються: англійський кокер-спаніель, американський кокер-спаніель, російський спаніель [18].

Бігль

Бігль (BEAGLE) – гонча порода собак та є різновидом карликових гончих собак

За класифікацією Міжнародної Кінологічної Федерації належить до групи 6 FCI («Гончі, що працюють по сліду і споріднені породи»). Секція 1.3 «Малі гончаки» (рис. 6).

Рис. 6 – Типова порода Бігль

Спочатку собак породи бігль розводили виключно для полювання, через їх здібності винюхувати по сліду зайця. Після прийняття в 2002 році закону про захист диких ссавців (Шотландія) і в 2004 році Мисливського Закону (Англія й Уельс), використання собак для полювання на кроликів залишилося дозволено тільки за згодою землевласника.

Існує дві версії походження назви породи. Одна з них пов'язана зі здатністю видавати протяжний, мелодійний гавкіт, через що в назву породи лягло французьке слово *begueule*, дослівно – «луджена ковтка».

Інша версія пов'язує з малим розміром собаки, і згадують про староанглійськом слові *begle*, кельтській *beag* або старофранцузьком *beigh*,

які мали значення «маленький» і застосовувалися до всіх гончим, незалежно від породи і походження.

На сьогодні, бігль – універсальна порода. Представники цієї породи мають невеликі розміри і відрізняються характерним заливистим гавкотом, мають гарних нюх. Біглі настільки милі й привабливі, що заслужили любов собаківників по всьому світу.

Бігль завдяки гострому чуттю та нюху широко використовується митницями для пошуку вибухових речовин. Дуже активні і «пустотливі».

Собаки породи бігль зовні схожа з Фоксхаунд, але дрібніші, з більш короткими ногами і більш довгими і м'якими вухами (вуха повинні доходити до кінчика носа).

Зріст близько 40 см. в холці. вага – до 16 кг., тривалість життя – до 15 р.

За забарвленням повинні бути триколірні – чорно-червоно-білі, блакитно-рудо-білий, барсучий строкатий, заяче-строкатий; лимонно-строкатий, лимонно-білий, червоно-білий, рудо-білий, чорно-білий, суцільний білий. За винятком суцільного білого, всі перераховані кольори можуть мати із крапом. Ніякі інші кольори не допускаються. Кінчик хвоста білий [26].

Додаток Д**Інструкція з використання спеціального програмного забезпечення
щодо розрахунку параметрів системи кінологічного забезпечення
митниці**

I. Методика запрограмована у середовищі електронних таблиць MS Excel 97-2003. Разом це (формалізована методика + електронні таблиці) репрезентовано як спеціальне програмне забезпечення (далі – СПЗ).

II. Користувачем СПЗ може бути співробітник ДФС України, який отримав завдання щодо розрахунку параметрів СКЗ, має доступ до початкових даних методики, має автоматизоване робоче місце (ПЕОМ з Windows 95 і вище, MS Excel 5.0 і вище) та вміє користуватися MS Excel на початковому рівні.

III. СПЗ зосереджено в одому документі MS Excel, структура якого складається з шістьох аркушів, а саме:

1. Об'єм робіт.
- 1.1. Працеміст. Топ.
2. Штат КК.
3. Еф. СКЗ.
4. Оцінка якості кандидатів.
5. Оцінка якості шт. КК.

IV. Призначення та використання аркушів СПЗ.

1. Аркуш «1. Об'єм робіт» призначено для визначення прогнозованої тривалості виконання всіх типових операцій, які покладаються на кінологічні команди певної категорії в планованому періоді (році).

Для отримання шуканого значення користувачеві потрібно:

КІНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

а) уточнити та при необхідності скорегувати дані в графах «Кількість КК для виконання ТОп, які залучаються одночасно, од.» (комірки E7:E50, текст червоного кольору), а також «Середній час виконання ТОп, хв.» (комірки F7:F50, текст червоного кольору);

	D	E	F
4	<i>Назва ТОп</i>	<i>Кількість КК для виконання ТОп, які залучаються одночасно, од.</i>	<i>Середній час виконання ТОп, хв.</i>
5			
6	1. Митний огляд автомобільного транспорту з		
7	Огляд лекового автомобіля	1	2
8	Огляд вантажного автомобіля	1	7
9	Огляд автопоїзда	1	10
10	Огляд автобуса	1	15

б) замість цифр у графах «Кількість виконаних ТОп за 2 попередні роки та один поточний рік» (комірки H7:J50, текст червоного кольору) проставити статистичні дані.

	H	I	J	K
4	Кількість виконаних ТОп за 2 попередні роки та один поточний рік. Прогноз на планований рік, од.			
5	-2 роки (2012)	-1 рік (2013)	поточний рік (2014)	+1 рік (2015)
6	гічних команд			
7	10884	11014	9514	10404
8	8903	9178	7928	8670
9	1781	1836	1586	1734
10	8903	9178	7928	8670

Довідково: Розрахункові залежності

Комірка	Формула	Коментарі
G7	=F7*E7/60	Залежність використана для діапазонів L7:L11, L13:L16, L18:L37, L39:L44, L46:L50 з відповідною зміною номерів комірок у формулі.
K7	=CP3HAC(H7:J7)	Залежність використана для діапазонів L7:L11, L13:L16, L18:L37, L39:L44, L46:L50 з відповідною зміною номерів комірок у формулі.
L7	=G7*K7	Залежність використана для діапазонів L7:L11, L13:L16, L18:L37, L39:L44, L46:L50 з відповідною зміною номерів комірок у формулі.
L6	=СУММ(L7:L11)	Залежність використана для комірок L6, L12, L17, L38, L45 з відповідною зміною номерів комірок у формулі.
L51	=СУММ(L6;L12;L17;L38;L45)	

2. Аркуш «1.1. Працеміст. Топ» призначено для визначення середньої працемісткості виконання типової операції певного виду (напр. Топ-1.1) в умовах відсутності таких відомостей.

Для отримання шуканого значення користувачеві потрібно:

а) замість цифр в графі «Час виконання Топ однією КК (в секундах)» (комірки C8:C107, текст червоного кольору) поставити дані експериментальних замірів, а решту – видалити;

	С
7	Час виконання Топ однією КК (в секундах)
8	133
9	167
10	196
11	172
12	137

б) ввести значення «Граничний час виконання типової операції» та «Кількість КК, що одночасно залучаються для виконання типової операції»

КІНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

(відповідно комірки E5, E6, текст червоного кольору);

	В	С	Д	Е
5	Граничний час виконання типової операції			100
6	Кількість КК, що одночасно залучаються для виконання типової операції			2

с) уточнити та при необхідності скорегувати значення в комірці «Кількість КК, що одночасно залучаються для виконання типової операції, од.» (комірка E6, текст червоного кольору).

Довідково: Розрахункові залежності

Комірка	Формула	Коментарі
D8	=C8/E\$6	Залежність використана для діапазону C8:C107 з відповідною зміною номерів комірок у формулі.
E8	=G21	
E18	=G22	
E9	=(G\$22-G\$21)/10+E8	Залежність використана для діапазону E8:E17, з відповідною зміною номерів комірок у формулі.
F8	=ЧАСТОТА(D8:D107;E8:E18)	Залежність використана для комірок F8:F18.
F19	=СУММ(F8:F18)	
G8	=F8/G\$23	Залежність використана для комірок G8:G18 з відповідною зміною номерів комірок у формулі.
G19	=СУММ(G8:G18)	
G21	=МИН(D8:D107)	
G22	=МАКС(D8:D107)	
G23	=СЧЁТЗ(D8:D107)	
G24	=СРЗНАЧ(C8:C107)	
G25	=СРЗНАЧ(D8:D107)	
G28	=ЕСЛИ(G25>E5;"коррекция К";G25)	

3. Аркуш «2. Штат КК» призначено для визначення середнього результативного часу діяльності кінологічної команди при виконанні обов'язків на митному пункті, а також штатної кількості кінологічних команд.

ДОДАТКИ

Для отримання шуканих значень користувачеві потрібно:

а) уточнити та при необхідності скорегувати значення річного фонду робочого часу кінолога (комірка F11, текст червоного кольору), а також дані в графах «Стаття витрат часу», «Нормативні витрати часу та їх періодичність», «Річні витрати часу, год./рік» (діапазони комірок D13:F15, D17:F19, D21:F24, текст червоного кольору).

№	С	D	E	F
10	№ статті витрат часу	Стаття витрат часу	Нормативні витрати часу та їх періодичність	Річні витрати часу, год./рік
11	1. Річний фонд робочого часу інспектора-кінолога			2002,00
12	2. Час планованих невиходів на службу інспекторів-кінологів під час відпусток та лікарняних, а також через стан здоров'я сл. собаки			300,00
13	2.1	Відсутність через відпустку	10% на рік	200,00
14	2.2	Відсутність через хворобу інспектора-кінолога	1% на рік	20,00

Довідково: Розрахункові залежності

Комірка	Формула	Коментарі
F12	=СУММ(F13:F15)	Залежність використана для комірок F12, F16, F20 з відповідною зміною номерів комірок у формулі.
G12	=СУММ(G13:G15)	Залежність використана для комірок G12, G16, G20 з відповідною зміною номерів комірок у формулі.
G13	=F13*G\$11/F\$11	Залежність використана для діапазонів G13:G15, G17:G19, G21:G24 з відповідною зміною номерів комірок у формулі.
F25	=F11-СУММ(F12;F16;F20)	
G25	=G11-СУММ(G12;G16;G20)	
G30	=ОКРУГЛВВЕРХ('1.Об'єм робіт'*L51/F25;0)	

4. Аркуш «3. ЕФ. СКЗ» призначено для визначення сумарних затрат на утримання однієї кінологічної команди певної категорії, а також оцінки ефективності СКЗ у планованому періоді (році).

Для отримання шуканих значень користувачеві потрібно:

а) уточнити та при необхідності скорегувати середній строк служби

КІНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

кінологічної команди (комірка E26, текст червоного кольору), а також дані в графах «Стаття затрат», «Разові затрати, грн.», «Сума періодичних затрат, грн.», «Сума затрат, що прогресивно зростають, грн.», «Період затрат, роки», «Ступінь щорічного збільшення, грн.» (діапазони комірок D13:F15, D17:F19, D21:F24, текст червоного кольору).

	C	D	E
26	*Середній строк служби кінологічної команди, р.		7,5

	D	E	F	G	H	I
	<i>Стаття затрат</i>	<i>Разові затрати, грн.</i>	<i>Сума періодичних затрат, грн.</i>	<i>Сума затрат, що прогресивно зростають, грн.</i>	<i>Період затрат, роки</i>	<i>Ступінь щорічного збільшення, грн.</i>
10						
11	1. Щодо інспектора–кінолога					
12	Щомісячна оплата праці			3000,00	0,08	1,01
	Підготовка, підвищення класифікації та (або) перепідготовка		2000,00		1,00	
14	Речове забезпечення		800,00		1,00	

Довідково: Розрахункові залежності

Комірка	Формула	Коментарі
J12	$= (E12 + F12 * E\$26 / H12 + G12 * E\$26 ^ H12 / H12) / E\$26$	Залежність використана для діапазонів комірок J12:J18, J20:J24 з відповідною зміною номерів комірок у формулі.
J25	$= СУММ (J12:J24)$	
J29	$= (J25 * 2.Штат КК!G30) / 1.Об'єм робіт!L51$	

5. Аркуш «4. Оцінка якості кандидатів» призначено для визначення рівня якості кінологічної команди – кандидата на посаду у ДФС України на основі метода експертних оцінок.

Для отримання шуканого значення користувачеві потрібно:

а) оцінити параметри (часткові показники якості) кінологічної команди, наведені в графі «Назва параметра (часткового показника якості) КК» (діапазони комірок D7:D16, D20:D44), за первинною абсолютною

ДОДАТКИ

шкалою оцінки ЧПЯ (діапазони комірок G7:J16, G20:J44) та проінтерпретувати ці оцінки щодо вторинної абсолютної шкали (0, 60, 90, 100);

b)

	D	E	F	G	H	I	J
4	Назва параметра (часткового показника якості) КК	Оцінка вказового коефіцієнта часткового показника якості		Первинна абсолютна шкала оцінки ЧПЯ та її інтерпретація щодо вторинної абсолютної шкали (0, 60, 90, 100)			
5		абсолютна (за шкалою "1,2,...,10")	нормована (середньозважена)	100	90	60	0
12	Можливість допуску до роботи з наркотичними засобами, зброєю і боєприпасами, а також до відомостей, що становлять державну таємницю (довідка від лікаря-нарколога та про відсутність судимості)	10	0,12	є			відсутня
13	Придатність за станом фізичного здоров'я (мед. заключення)	10	0,12	придатний			непридатний
14	Придатність за станом психічного здоров'я (мед. заключення)	10	0,12	придатний			непридатний
15	Вікова категорія	6	0,07	22..35	36..40	41..50	більше 51
16	Психологічна готовність до дій в складних умовах (оцінка психологічного тестування)	7	0,08	придатний		частково придатний	непридатний

c) отримані оцінки та їх інтерпретації ввести, відповідно, у графі «Фактичне значення ЧПЯ за результатами перевірки» та «Оцінка ЧПЯ за вторинною шкалою абсолютна» (діапазони комірок K7:L16, K20:L44, текст червоного кольору).

	K	L	M
4	фактичне значення ЧПЯ за результатами перевірки	Оцінка ЧПЯ за вторинною шкалою	
5		абсолютна	нормована
12	є	100	0,12
13	придатний	100	0,12
14	придатний	100	0,12
15	36...40	90	0,06
16	частково придатний	60	0,05

КІНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Довідково: Розрахункові залежності

Комірка	Формула	Коментарі
F7	=E7/ES18	Залежність використана для діапазонів комірок F7:F16, F20:F44 з відповідною зміною номерів комірок у формулі.
E18	=СУММ(E7:E17)	
E47	=СУММ(E20:E46)	
F18	=СУММ(F7:F17)	
F47	=СУММ(F20:F46)	
M7	=L7*F7/100	Залежність використана для діапазонів комірок M7:M16, M20:M44 з відповідною зміною номерів комірок у формулі.
M18	=ЕСЛИ(ПРОИЗВЕД(М7:М17)>0; СУММ(М7:М17);"некомпетент")	
M47	=ЕСЛИ(ПРОИЗВЕД(М20:М44)>0; СУММ(М20:М44);"непридатний")	
M48	=ЕСЛИ(ИЛИ(М18="некомпетент"; М47="непридатний");0;М18*М47)	

6. Аркуш «5. Оцінка якості шт. КК» призначено для визначення рівня якості штатної кінологічної команди на основі метода експертних оцінок.

Для отримання шуканого значення користувачеві потрібно:

а) оцінити параметри (часткові показники якості) кінологічної команди, наведені в графі «Назва параметра (часткового показника якості) КК» (діапазони комірок D7:D21, D25:D51), за первинною абсолютною шкалою оцінки ЧПЯ (діапазони комірок G7:J21, G25:J51) та проінтерпретувати ці оцінки щодо вторинної абсолютної шкали (0, 60, 90, 100);

ДОДАТКИ

	D	E	F	G	H	I	J	
4	Назва параметра (часткового показника якості) КК	Оцінка вагового коефіцієнта часткового показника якості		Первинна абсолютна шкала оцінки ЧПЯ та її інтерпретація щодо вторинної абсолютної шкали (0, 60, 90, 100)				
5		абсолютна (за шкалою "1,2,...,10")	нормована (середньозважена)	100	90	60	0	
6	1. Параметри оцінки якості інспектора-кінолога							
7	Виконання вимог нормативно-правових актів України, а також розпоряджень безпосереднього керівника	10	0,10	є звозочення	відсутність дисциплінарних стягнень та зауважень з боку громадян	відсутність дисциплінарних стягнень	є дисциплінарні стягнення	
8	Знання оперативної обстановки з питань боротьби з незаконним переміщенням наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів зброї та боєприпасів (набоїв), а також з інших митних правопорушень на ділянках митного контролю митниці	8	0,08	вільне орієнтування в питанях оперативної обстановки	орієнтування по більшості питань оперативної обстановки	орієнтування по окремих питаннях оперативної обстановки	повне не орієнтування в оперативній обстановці	

б) отримані оцінки та їх інтерпретації ввести, відповідно, у графі «Фактичне значення ЧПЯ за результатами перевірки» та «Оцінка ЧПЯ за вторинною шкалою абсолютна» (діапазони комірок K7:L21, K25:L51, текст червоного кольору);

	K	L	M
4	Фактичне значення ЧПЯ за результатами перевірки	Оцінка ЧПЯ за вторинною шкалою	
5		абсолютна	нормована
6			
7	є звозочення	100	0,10
8	орієнтування по окремих питаннях оперативної обстановки	60	0,05

в) ввести оцінку якості кінологічної команди за попередній період (комірка M56, текст червоного кольору), якщо здійснювалося таке оцінювання.

КІНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Оцінка якості кінологічної команди за попередній період	0,85
---	-------------

Довідково: Розрахункові залежності

Комірка	Формула	Коментарі
F7	=E7/ES18	Залежність використана для діапазонів комірок F7:F21, F25:F51 з відповідною зміною номерів комірок у формулі.
E23	=СУММ(E7:E21)	
E54	=СУММ(E25:E51)	
F23	=СУММ(F7:F21)	
F54	=СУММ(F25:F51)	
M7	=L7*F7/100	Залежність використана для діапазонів комірок M7:M21, M25:M51 з відповідною зміною номерів комірок у формулі.
M23	=ЕСЛИ(ПРОИЗВЕД(M7:M21)>0; СУММ(M7:M21);"некомпетент")	
M54	=ЕСЛИ(ПРОИЗВЕД(M25:M51)>0; СУММ(M25:M51);"непридатний")	
M57	=ЕСЛИ(ИЛИ(M23="некомпетент"; M54="непридатний");0;(ЕСЛИ(M56>0; ((M23*M54+M56)/2);(M23*M54))))	

Додаток Е

Приклад розрахунку параметрів системи кінологічного забезпечення митниці з використанням електронних таблиць MS Excel

1. Постановка задачі. Розрахувати параметри системи кінологічного забезпечення для ефективного здійснення митного контролю з пошуку наркотичних засобів на митниці «Чоп» у 2015 році, а саме:

- 1) визначити штатну чисельність кінологічних команд;
- 2) оцінити ефективність СКЗ у планованому році;
- 3) здійснити первинну оцінку якості кінологічної команди – кандидата на посаду, а також штатної кінологічної команди.

2 Розрахунок штатної чисельності кінологічних команд з пошуку наркотичних засобів для митниці

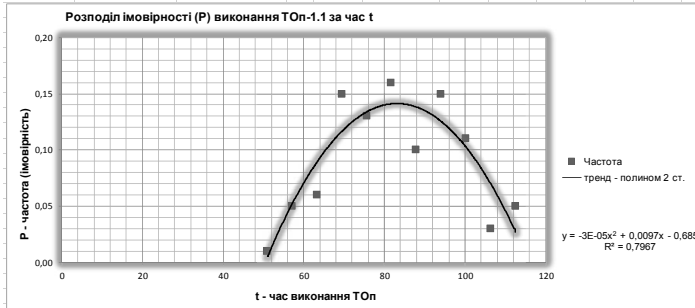
2.1 Визначення середньої працемісткості виконання типових операцій кожного виду (на прикладі виконання типової операції ТОп-1.1).

Граничний час виконання типової операції			100		
Кількість КК, що одночасно залучаються для виконання типової операції			2		
№ вимірювання	Час виконання ТОп однією КК (в секундах)	Час виконання ТОп при заданій кількості КК (в секундах)	Межі довірчих інтервалів	Розподіл кількості вимірювань по інтервалах	Частота (імовірність) інтервалу Р
1	133	67	51	1	0,01
2	167	84	57	5	0,05
3	196	98	63	6	0,06
4	172	86	66	15	0,15
5	137	68	76	13	0,13
6	158	79	82	16	0,16
7	154	77	88	10	0,10
8	196	98	94	15	0,15
9	155	78	100	11	0,11
10	171	86	106	3	0,03
11	136	68	113	5	0,05
12	225	113	Перевірка	100	1
13	115	58			
14	132	66	Значення мінімальне		51,0
15	114	57	Значення максимальне		112,5
16	211	106	Кількість вимірювань		100
17	145	73	Значення середнє для 1 КК		160
18	167	84	Значення середнє для всіх КК		80
19	150	75	Перевірка умови Т _{сп} ≤ Т _р		
20	218	109	якше збільшується кількість КК		
21	196	98	Т*ср=		80,2

...

КІНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

94	196	98
95	153	77
96	102	51
97	177	89
98	179	90
99	139	70
100	135	68

2.2 Прогнозування тривалості виконання всіх ТОп, які покладаються на кінологічні команди з пошуку наркотичних засобів у 2015 році.

Номер ТОп	Назва ТОп	Кількість КК для виконання ТОп, які залучаються одночасно, од.	Середній час виконання ТОп, хв.	Працездатність виконання ТОп (КК * год.)	Кількість виконаних ТОп за 2 попередні роки та один поточний рік. Прогноз на планований рік, од.				Прогнозована тривалість часу на виконання усіх ТОп у планованому році, год.
					-2 роки (2012)	-1 рік (2013)	поточний рік (2014)	+1 рік (2015)	
1. Митний огляд автомобільного транспорту з використанням кінологічних команд									4248,14
1.1.	Огляд легкового автомобіля	1	2	0,033	10684	11014	9514	10404	346,79
1.2.	Огляд вантажного автомобіля	1	7	0,117	8903	9178	7928	8670	1011,46
1.3.	Огляд автопоїзда	1	10	0,167	1781	1836	1586	1734	288,99
1.4.	Огляд автобуса	1	15	0,250	8803	9178	7928	8670	2167,42
1.5.	Огляд мікроавтобуса	1	6	0,083	5642	5207	4767	5202	433,48
2. Митний огляд залізничного транспорту з використанням кінологічних команд									3837,78
2.1.	Огляд пасажирського залізничного вагона – загального типу	1	7	0,117	1415	4893	3626	3311	386,28
2.2.	Огляд пасажирського залізничного вагона – плацкартного типу	1	10	0,167					
2.3.	Огляд пасажирського залізничного вагона – купейного (СВ, джокі) типу	1	10	0,167	1157	4003	2966	2709	451,60
2.4.	Огляд залізничного вагона – вантажного типу (середня к-сть вагонів - 25 шт.)	1	20	0,333	10900	8200	7900	9000	3000,00
3. Митний огляд повітряного транспорту з використанням кінологічних команд									73,33
3.1. Огляд пасажирського літака:									
3.1.1.	1-го класу (75 т та більше)	6	90						
3.1.2.	2-го класу (від 30 до 75 т)	4	60						
3.1.3.	3-го класу (від 10 до 30 т)	3	45						
3.1.4.	4-го класу (до 10 т)	2	30	1,000	0	196	24	73	73,33

ДОДАТКИ

5. Окремі операції митного огляду товарів та вантажів із використанням кінологічних команд									829,61
5.1.	Огляд ручної поклажі та багажу осіб (10 одиниць)	1	3	0,050	2790	2773	2921	2828	141,41
5.2.	Огляд несупроводжуваного багажу (1 вагон)	1	5	0,083	6976	6932	7303	7070	589,20
5.3.	Огляд міжнародних поштових відправлень (10 одиниць)	1	3	0,050	2120	1528	1805	1818	90,89
5.4.	Огляд кур'єрської пошти (1 купе)	1	1	0,017					
5.5.	Огляд контейнера	1	5	0,083	200	76	16	97	8,11
Загальна прогнозована тривалість часу на виконання операцій в наступному році, год.									8988,87

2.3 Розподіл річного фонду робочого часу кінологічної команди.

№ статті витрат часу	Стаття витрат часу	Нормативні витрати часу та їх періодичність	Річні витрати часу, год./рік	Витрати часу у % від річного фонду
1. Річний фонд робочого часу інспектора-кінолога			2002,00	100,00
2. Час планованих невиходів на службу інспекторів-кінологів під час відпусток та лікарняних, а також через стан здоров'я сл. собаки			300,00	14,99
2.1	Відсутність через відпустку	10% на рік	200,00	9,99
2.2	Відсутність через хворобу інспектора-кінолога	1% на рік	20,00	1,00
2.3	Відсутність через хворобу та еструс службового собаки (у середньому із розрахунку рівної кількості сук та кобелів)	Еструс 3 тижні, хвороба 1% на рік	80,00	4,00
3. Час на заходи із розвитку та підтримання знань, умінь і навичок			306,03	15,29
3.1	Час на тренування	16 год. на місяць (або два тренування на тиждень по 2 год. кожне)	170,20	8,50
3.2	Підвищення кваліфікації	1 міс. на рік	72,00	3,60
3.3	Професійна підготовка	8 акад. год. на місяць (по 2 акад. год. на тиждень) протягом 10 місяців	63,83	3,19
4. Нерезультативний час при виконанні обов'язків на митному пункті			854,11	42,66
4.1	Короткочасний відпочинок	15 хв. через кожні 20 хв. роботи - 3,5 год. на зміну	474,13	23,68
4.2	Вигул службового собаки	10 хв. через кожні 120 хв. - 0,5 год. на зміну	67,73	3,38
4.3	Складання протоколів та повідомлень про виявлення предметів контрабанди, прийняття участі у судах	0,5 год. на зміну	72,25	3,61
4.4	Обмежене використання при температурі до -15 або більше +25 С	30 дб на рік	240,00	11,99
5. Середній результативний час діяльності КК при виконанні обов'язків на митному пункті			541,86	27,07

2.4 Розрахунок штатної чисельності КК з пошуку наркотичних засобів для виконання всіх Топ у 2015 році.

Штатна чисельність КК, од.	17
-----------------------------------	-----------

КІНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

3 Оцінка ефективності пропонованої системи кінологічного забезпечення митниці

3.1 Розрахунок сумарних затрат на утримання однієї кінологічної команди з пошуку наркотичних засобів.

№ статті затрат	Стаття затрат	Разові затрати, грн.	Сума періодичних затрат, грн.	Сума затрат, що прогресивно зростають, грн.	Період затрат, роки	Ступінь щорічного збільшення, грн.	Приведена до одного року сума затрат по статтям, грн./рік
1. Щодо інспектора–кінолога							
1.1	Щомісячна оплата праці			3000,00	0,08	1,01	36732,72
1.2	Підготовка, підвищення класифікації та (або) перепідготовка		2000,00		1,00		2000,00
1.3	Речове забезпечення		800,00		1,00		800,00
1.4	<i>Додаткові виплати</i>						
1.4.1	Матеріальна допомога на оздоровлення		3000,00		1,00		3000,00
1.4.2	Матеріальна допомога на вирішення соціально-побутових питань		3000,00		1,00		3000,00
2. Щодо службового собаки							
2.1	Добір і закупівля СС	3000,00			7,50		400,00
2.2	Забезпечення		8500,00		1,00		8500,00
2.3	Санітарно-ветеринарне забезпечення			200,00	1,00	1,05	221,20
2.4	Інвентар для утримання, дресування та тренування СС	1000,00			7,50		133,33
Разом							54787,25
*Середній строк служби кінологічної команди		7,5					

3.2 Оцінка ефективності пропонованої системи кінологічного забезпечення митниці у 2015 році.

Ефективність СКЗ митниці, грн./год.	104
--	------------

4 Оцінка якості кінологічних команд

4.1 Первинна оцінка якості кінологічної команди – кандидата на посаду у ДФС України.

ДОДАТКИ

Порядковий номер параметра	Назва параметра (часткового показника якості) КК	Оцінка вагового коефіцієнта часткового показника якості		Первинна абсолютна шкала оцінки ЧПЯ та її інтерпретація щодо вторинної абсолютної шкали (0, 60, 90, 100)				Фактичне значення ЧПЯ за результатами перевірки	Оцінка ЧПЯ за вторинною шкалою		
		абсолютна (за шкалою *1,2,...,10*)	нормована (середньою зв'язкою)	100	90	60	0		абсолютна	нормована	
1. Параметри оцінки якості первинної компетентності кандидата на посаду інспектора-кінолога											
1.1	Освіта	10	0,12	вища освіта та інтелектуальна спеціалізація	вища освіта та інтелектуальна підготовка	вища	нище	вища з інтелектуальною або ветеринарною спеціалізацією	100	0,12	
1.2	Знання у галузі кінологічної діяльності	6	0,07	професійні	професійні	аматорські	вдослідні	аматорські	60	0,04	
1.3	Досвід роботи з собаками	6	0,07	професійні	професійні	аматорські	вдослідні	аматорські	60	0,04	
1.4	Бажання надати працювати з собакою	10	0,12	є	є	є	є	є	100	0,12	
1.5	Наявність алергічної реакції на тварин та їх видіння	10	0,12	вдослідні	вдослідні	є	є	вдослідні	100	0,12	
1.6	Можливість долучити до роботи з наркотичними засобами, зброєю і боєприпасами, а також до відомостей, що стосуються державної таємниці (довідка від лікаря-нарколога та про відсутність судимості)	10	0,12	є	є	є	є	є	100	0,12	
1.7	Придатність за станом фізичного здоров'я (мед. заключення)	10	0,12	придатний	придатний	непридатний	непридатний	придатний	100	0,12	
1.8	Придатність за станом психічного здоров'я (мед. заключення)	10	0,12	придатний	придатний	непридатний	непридатний	придатний	100	0,12	
1.9	Вікова категорія	6	0,07	22-35	36-40	41-50	більше 51	36-40	90	0,06	
1.10	Психологічна готовність до дій в складних умовах (оцінка психологічного тестування)	7	0,08	придатний	частково придатні	непридатні	частково придатні	частково придатні	60	0,05	
Загальна оцінка компетентності інспектора-кінолога		85	1							0,90	
2. Параметри оцінки якості первинної придатності службового собаки											
2.1	Зовнішні відомості										
2.1.1	Порода	10	0,06	малпуча, німецька вівчарка, габардор	гого деггер, великий шотландський кокер спаньєль, російський спаньєль	американський кокер спаньєль, бітл, фокстер, старфайр	інші	малпуча, німецька вівчарка, габардор	100	0,06	
2.1.2	Вік	10	0,06	8 - 12 міс.	13 - 19 міс.	19 - 24 міс.	більше 25 міс.	19 - 24 міс.	60	0,04	
2.1.3	Родовідні документи	4	0,03	є	є	є	є	є	100	0,03	
2.1.4	Діагностика з дрессування	2	0,01	є	є	є	є	є	100	0,01	
2.2	Фізичні (анатомічні) властивості										
2.2.1	Тип виставки	8	0,05	м'який	грубий	м'який	тонкий	м'який	100	0,05	
2.2.2	Рівень розвитку мускулатури	7	0,04	сильна	сильна	слабо	сильна	сильна	100	0,04	
2.2.3	Постав кінцівок	7	0,04	паралельний	вуглиий	широкий	широкий	широкий	60	0,03	
2.2.4	Шерсть	7	0,04	короткошерстий	довгошерстий	короткошерстий	голий	короткошерстий	60	0,03	
2.2.5	Тип конституції	8	0,05	м'який, сухий	грубий	середній	м'який	середній	60	0,03	
2.2.6	Поміж форма смикання зубів	9	0,05	качмаркобний	шляхкобний	нерівнос	підвис	шляхкобний	90	0,05	
2.3	Гострота реакції										
2.3.1	Нюх	8	0,05	точно диференціює запах, який шукає	з невеликою (до 1 м) віддаленням диференціює запах, який шукає	загалом диференціює запах, який шукає	не диференціює запах, який шукає	категорично диференціює запах, який шукає	60	0,03	
2.3.2	Зір	8	0,05	реагує на жести дрессування	реагує на об'єкти, що рухаються	пошукує-зупиняє реакція	сильна	пошукує-зупиняє реакція	60	0,03	
2.3.3	Слух	8	0,05	підвище функ. розмір: К у Бк, звичайні Каз зук	пониже зміну у поведінку	вище змінені слуху	глухота	вище змінені слуху	60	0,03	
2.4	Особливості поведінки системи гадарового поведінки										
2.4.1	Соціальна адаптованість	10	0,06	сильний, доброзичливий та багаторазово контактує	доброзичливий, оригінальна поведінка, на легко керується	боязли поведінка	агресивна агресивна поведінка	боязли поведінка	60	0,04	
2.4.2	Реакція на звуковий подразник (голосні)	8	0,05	багаторазово відзивається	короткочасно (не більше 30 секунд) оригінальна реакція	виривана боязнь або ривок (більше 30 секунд) оригінальна поведінка	агресивна чи боязли поведінка	виривана боязнь або ривок (більше 30 секунд) оригінальна поведінка	60	0,03	
2.4.3	Рівень врівноваженості поведінки	10	0,06	сильний незрівноважений	сильний зрівноважений (рівний)	сильний зрівноважений нерівний	слабкий	сильний зрівноважений	60	0,04	
2.4.4	Тип ВІД	9	0,06	кохери	санітні	флегматики	метельки	флегматики	60	0,03	
2.5	Стиль зоровий										
2.5.1	Види зоровий і недоліки, наявність яких виключає можливість використання СС (згідно Наказу)	10	0,06	вдослідні	є	є	є	є	100	0,06	
2.5.2	Видованість (комбіра)	7	0,04	заворота	виставкова	робоча	є	виставкова	90	0,04	
2.6	Результати перевірки СС на придатність щодо брєсування (за виконання 5 вправ згідно Наказу)	10	0,06	тендітний (зарядково виконання всіх 5 вправ тесту)	є	є	є	придатний (зарядково виконання всіх 5 вправ вправу тесту)	100	0,06	
Загальна оцінка придатності службового собаки		160	1,0							0,76	
Оцінка якості кінологічної команди										0,68	

КІНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

4.2 Оцінка якості штатної кінологічної команди.

Порядковий номер параметра	Назва параметра (наказовою показання якості) КХ	Оцінка вагосвого коефіцієнта часткового показника якості		Первинна абсолютна шкала оцінки ЧПЯ та її інтерпретація щодо вторинної абсолютної шкали (0, 60, 90, 100)				Оцінка ЧПЯ за вторинною шкалою		
		абсолютна (за шкалою "1,2...10")	нормована (середньо-заважена)	100	90	60	0	Фактичне значення ЧПЯ за результатами перевірки	абсолютна	нормована
1. Параметри оцінки якості інспектора-кінолога										
1.1	Виконання вимог нормативно-правових актів України, в тому розпоряджень безпосереднього керівника	10	0,10	є заохочення	вдусу	відсутність дисциплінарних стягнень	є дисциплінарні стягнення	є заохочення	100	0,10
1.2	Значення оперативної обстановки з питань боротьби з незаконним переміщенням наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів, зброї та боєприпасів (зброєю) з також інших митних правопорушень на ділянках митного контролю митниці	8	0,08	вільно орієнтування в питанні оперативної обстановки	орієнтування по більшості питань оперативної обстановки	орієнтування по окремих питаннях оперативної обстановки	повне незорієнтування в оперативній обстановці	орієнтування по окремих питаннях оперативної обстановки	60	0,05
1.3	Участь у заходах з виявлення та розкриття випадків незаконного переміщення через митний кордон України наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів, зброї та боєприпасів (зброєю), інших заборонених предметів (зілля, псевдо-завадени, графіру та розпоряджень керівника підрозділу)	8	0,08	не менше 95 % заходів	75 - 94 % заходів	60 - 74 % заходів	менше 50 % заходів	60 - 74 % заходів	60	0,05
1.4	Участь у заходах щодо розвитку та удосконалення професійних знань									
1.4.1	Участь у заходах професійної підготовки	6	0,06	не менше 95 % запланованих заходів; відсутність професійної майстерності у визначені терміни	75 - 94 % запланованих заходів; відсутність професійної майстерності у визначені терміни	60 - 74 % запланованих заходів; відсутність професійної майстерності вивченої за визначеною нормативу	менше 40 % запланованих заходів	не менше 95 % запланованих заходів; відсутність професійної майстерності у визначені терміни	100	0,06
1.4.2	Участь у тренуваннях службового собаки	7	0,07	не менше 95 % запланованих заходів; відсутність уміння і навичок ідентифікувати застосування службовим собакам	75 - 94 % запланованих заходів; підтримання навичок СС	60 - 74 % запланованих заходів; підтримання навичок СС	менше 40 % запланованих заходів; втрачає робочі якості	не менше 95 % запланованих заходів; відсутність уміння і навичок ефективного застосування службових собак	100	0,07
1.4.3	Участь у заходах щодо підвищення кваліфікації	8	0,08	принймає за результатами підсумкового контролю оцінку "D"	принймає за результатами підсумкового контролю оцінку "C"	принймає за результатами підсумкового контролю оцінку "B"	не приймає за результатами підсумкового контролю оцінку "D"	принймає за результатами підсумкового контролю оцінку "D"	100	0,08
1.5	Умозна утримання СС									
1.5.1	Стан утримання службового собаки, вольєра, предметів спорядження та інвентарю згідно вимог регламентуючого документа	6	0,06	постійне дотримання зооветеринарних вимог	періодичне дотримання зооветеринарних вимог	на дотримання зооветеринарних вимог	не дотримання зооветеринарних вимог	постійне дотримання зооветеринарних вимог	100	0,06
1.5.2	Місце утримання собаки	6	0,06	в домашніх умовах	приватній роздільній	в темному утриманні	у непрохладному місці	приватній роздільній	90	0,05
1.5.3	Якість годівлення	8	0,08	натуральними кормами сулпаритуму ервеса	натуральними кормами комбіновано	в комбіновано	в комбіновано	комбіновано	60	0,05
1.5.4	Стан ветеринарного забезпечення	10	0,10	приведення плановий диспансеризації	на вимогу кінолога	по прибутті на курс підготовки	при захворюванні собаки	по прибутті на курс підготовки	60	0,06
1.6	Дотримання етикет поведінки державного службовця, нерозголошення дій, які прямиваючі б честь та гідність громадян	6	0,06	неупереджене дотримання етикет поведінки	допускає порушення етикет поведінки в окремих ситуаціях	допускає порушення етикет поведінки в окремих ситуаціях	допускає порушення етикет поведінки	улучшує дотримання етикет поведінки	100	0,06
1.7	Порядки КУМАТ	9	0,09	відсутні	є	є	є	є	100	0,09
1.8	Порядки антикорупційного законодавства та КПСУ	10	0,10	відсутні	є	є	є	є	100	0,10
	Загальна оцінка компетентності інспектора-кінолога	102	1,00							0,86
2. Параметри оцінки робочих якостей та фізіологічного стану службового собаки										
2.1	Завданні відомості									
2.1.1	Керованість СС	8	0,04	завданно	є	є	незавданно	завданно	100	0,04
2.1.2	Закінченість і вмотивованість СС в роботі	10	0,05	перед початком отримувати додаткові вказування на кордоні	під час проведення отладу	собака швидко втомлюється	немає зацікавленості в роботі	собака швидко втомлюється	60	0,03
2.1.3	Системність та самостійність пошуку собакою	9	0,05	собака самостійно системно здійснює пошук	собака системно здійснює пошук при керуванні кінологом	собака проводить пошук вибирково	собака не працює	собака працює планово вибирково	60	0,03
2.1.4	Надійність роботи СС (за результатами методики випробування СС згідно Наказу)	8	0,04	не менше 91 балів	80 - 90 балів	60 - 79 балів	менше 60 балів	не менше 91 балів	100	0,04
2.1.5	Вигірваність СС	8	0,04	СС вільно працює протягом зміни згідно режиму "робота-відпочинок"	СС вільно працює протягом зміни згідно режиму "робота-відпочинок", або перебуває в режимі порядку	СС самотньо працює протягом зміни згідно режиму "робота-відпочинок"	СС вільно працює протягом зміни згідно режиму "робота-відпочинок"	СС вільно працює протягом зміни згідно режиму "робота-відпочинок"	100	0,04
2.1.6	Точність і повноточність при виявленні шакарів речовини	8	0,04	СС своє поведінкою вказує на місце проковування (табачки) на відстані до 0,5 м	СС своє поведінкою вказує на місце проковування (табачки) на відстані до 0,5 м	СС своє поведінкою вказує на місце проковування (табачки) на відстані більше 0,5 м	СС не працює	СС своє поведінкою вказує на місце проковування (табачки)	100	0,04
2.1.7	Реакція собаки на зовнішні відволікаючі подразники	7	0,04	не відраховується	відраховується на окремі подання	відраховується на всі подання	не відраховується	не відраховується	100	0,04

Додаток Ж

Департамент спеціалізованої підготовки
та кінологічного забезпечення
Міндоходів

Методика привчання службових собак до пошуку зразків CITES

Хмельницький, 2014

ДОДАТКИ

УДК – 636.74.043.3
ББК – 46.73
М - 54

Методика привчання службових собак до пошуку зразків CITES / Укладач
О. В. Дворнічен. -Хмельницький, 2014 - 52 с.

Відділ кінологічного та ветеринарного забезпечення

Затверджено
на засіданні навчально-методичної ради
Протокол № __ від __. __.2014 р.

Зміст

1. Загальні положення дресирування собак з пошуку зразків CITES
 2. Привчання собак до пошуку зразків CITES
 3. Привчання собак до диференціювання (вибирання) зразків CITES
 4. Навик огляду собакою вантажу та багажу
 5. Привчання собаки до пошуку зразків CITES у транспортних засобах
 6. Привчання собаки до пошуку зразків CITES у залізничному транспорті
 7. Навик огляду приміщень та будівель
 8. Привчання собак до пошуку зразків CITES на тілі людини, в її одязі, під одягом
 9. Можливі помилки, що допускаються дресувальниками при відпрацюванні прийомів спеціального дресирування собак з пошуку зразків CITES
- Список використаної літератури

1. Загальні положення дресирування собак з пошуку зразків CITES

Пристаюючи до спеціального дресирування собаки з пошуку зразків CITES, що зберігаються в контейнері для захисту від механічних ушкоджень, необхідно знати основні положення.

Перед кожним заняттям необхідно визначити місце занять та підготувати необхідну матеріальну базу для заняття.

Суттєвою передумовою для успішного дресирування та цільового використання службового собаки в процесі підготовки є цілеспрямоване мотивування собаки до пошукової роботи в окремих варіантах його ведення і на різних контрольних об'єктах. При цьому необхідно використовувати природні здібності службового собаки (його характерну поведінку при виявленні об'єкта здобичі), а також ураховувати, якими подразниками необхідно впливати на собаку, щоб він отримав сигнальне значення (запах зразків CITES, команди голосом).

Цільова мета мотивування собаки:

- здійснити збудження до захоплення об'єкта здобичі;
- викликати прагнення до пошуку;
- забезпечити самостійний і тривалий пошук об'єкта здобичі.

Під час проведення мотивування (створення мотиву для пошуку) дресирувальник і помічник – **інший дресирувальник або керівник заняття**, здійснюють вплив на органи чуття собаки: зору, слуху, нюху та ін.

Природні здібності собаки дозволяють йому проводити пошук, але при дресируванні для собаки необхідно створити мотив до пошуку зразків CITES. Дресирувальник не вимагає того, щоб собака здобув сильний біологічно значущий досвід, працюючи з апортувальним предметом (як об'єкти здобичі та гри).

Тобто необхідно розвинути у собаки реакцію гри й виробити навик апортування предметів.

При виявленні характеру пошуку у службового собаки можна виділити залежно від задіяних органів чуття та подразників такі види мотивування:

- оптичне;
- акустичне;
- комбіноване.

Розглянемо кожний з видів мотивування.

Оптичне мотивування. Виходячи з природних здібностей, собаки реагують на всі рухомі предмети, мають відповідні уяви про здобич та її величину. Тому апортувальний предмет за формою та розміром концентрується як здобич. Властивості органів чуття собаки використовуються таким чином, щоб за допомогою рухомих об'єктів або видимих дій помічника чи дресирувальника перевести собаку в такий збуджений стан, за яким у собаки виникла готовність до пошуку.

Для досягнення достатнього збудження собаки необхідно здійснити один із таких варіантів дій:

– *перший:*

дресирувальнику підвести собаку безпосередньо до об'єктів, які підлягають обшуку;

помічнику або дресирувальнику провести мотивування апортувальним предметом на об'єктах, що підлягають обшуку собакою, і залишити цей предмет у найближчому об'єкті;

дресирувальнику відвести собаку від об'єктів або закрити йому рукою очі;

помічнику забрати апортувальний предмет і сховати його від поля зору собаки;

дресирувальнику, підвівши собаку (або відкривши йому очі), посадити його за командою "Сидіти" перед об'єктами;

– *другий*:

дресирувальнику разом із собакою пройти вздовж об'єктів, які підлягають обшуку, і вказати рукою на окремі об'єкти;

посадити собаку безпосередньо перед об'єктами за командою "Сидіти".

Після того, як одна з вищерозглянутих мотивуючих дій здійснена, за командою "Шукай" і жестом витягнутої правої руки (видимий знак) собака направляється на обшук першого об'єкта, який знаходиться найближче до собаки.

Якщо поведінка собаки під час пошуку й виявлення закріплена за простих умов (наприклад, огляд одного об'єкта), то в подальшому собаку переводять на більш високе навантаження пошуку (наприклад, огляд двох і більше об'єктів).

Цільова мета оптичного мотивування полягає в тому, щоб собака відповідно до умов службової практики здійснював самостійний огляд кожного з відповідних об'єктів.

Інтенсивність мотивування залежить від:

рівня (стану) підготовленості службового собаки;

ступеня складності виконуваних вправ;

характерної поведінки собаки при веденні пошуку та виявленні об'єкта, що шукається.

Крім того, необхідно враховувати, що при появі перевантаження собака більше не сприймає мотивування та готовність його до дій з пошуку більше не може бути досягнута.

Акустичне мотивування. Акустичне мотивування собаки для проведення пошуку, як правило, відбувається одночасно й у взаємодії з оптичним мотивуванням. Для цього в основному застосовуються команди "Шукай", "Нюхай", оклик "Добре" та інші. Ці команди при регулярному застосуванні в поєднанні з позитивним досвідом (оволодіння предметом здобичі, заохочення ласощами) набувають у собаки сигнального значення і діють при їх правильному застосуванні на роботу собаки. Тільки за

допомогою цих заходів можна досягнути того, що службовий собака в складних умовах зможе проводити самостійний і мотивований пошук.

Комбінування видів мотивування

Оптичне та акустичне мотивування можуть застосовуватись окремо або в комбінації одне з одним. Комбінована форма надає можливості одночасно або безпосередньо діяти на багато органів чуття собаки. Собака вводиться в пошук командою "Шукай" у поєднанні з видимим знаком (жестом) руки в напрямку першого об'єкта, який підлягає огляду. Під час пошуку дресирувальником подаються команди "Шукай", "Нюхай" (акустичне мотивування), а також жести (оптичне мотивування).

Цільова мета мотивування з фізіологічної точки зору.

Вона полягає в тому, щоб забезпечити оптимальне збудження в центральній нервовій системі собаки. Це потребує диференційного мотивування перед проведенням пошуку та під час пошуку з урахуванням характерної поведінки й типу ВНД собаки, а також працездатності кожного службового собаки.

Собака з холеричним характером поведінки реагує на подразники з більшою інтенсивністю, яку практично неможливо передбачити та проконтролювати, що, як правило, призводить до спонтанного реагування сильним збудженням на усі об'єкти (наприклад, безладне кусання, шкрябання та обгавкування). Ці реакції не мають нічого спільного з помилковим диференціюванням запаху. Вони в більшій мірі є результатом зниження готовності до пошукових дій собаки.

Використанням можливостей мотивування собак потрібно досягнути того, щоб дії дресирувальника, пов'язані з підготовкою та введенням собаки в пошукову роботу в найрізноманітніших варіантах, мали сигнальне значення для собаки. Суттєве значення при цьому полягає в тому, щоб завжди ситуації, що повторюються, виходячи з фізіологічної сторони, мотивували собаку на проведення пошукових робіт (мотивований пошук). Цей стереотип (дії дресирувальника у відносно постійній послідовності) до стану

підвищеного збудження на всіх ділянках нервової системи собаки має важливе значення для подальших реакцій (характеру пошуку) у собаки (готовності собаки до мотивування).

Порядок дій дресирувальника при підготовці службового собаки до пошуку та виявлення:

– усаджує собаку в початковому положенні за командою "Сидіти";

– підбадьорює собаку легким поплескуванням по грудях правою рукою і командою "Шукай" вводить собаку в пошук з одночасним зоровим знаком – жест правою рукою на перший об'єкт, який підлягає огляду, або на зону, де собака повинен приступити до пошуку;

– забезпечує ґрунтовний і зосереджений пошук собакою за допомогою регулярних дій на собаку командами та жестами;

– підтримує та вимагає від собаки однозначного й тривалого позначення об'єкта, що шукається, характерною поведінкою;

– завершує пошукову роботу з закріпленням характерної поведінки собаки залежно від отриманого завдання.

Основна пошукова робота, що вимагає більшої витривалості та зосередженості, буде вважатись відпрацьованою у службового собаки тільки в тому випадку, коли як початок, так і завершення пошуку буде визначатися дресирувальником. Це має важливе значення при застосуванні службових собак, оскільки в іншому випадку собака може самостійно закінчувати пошук після одноразового або поверхневого пошуку.

Вироблення у собаки стійкого навичку пошуку та виявлення об'єкта, що шукається потребує того, щоб закінчення пошуку для службового собаки супроводжувалось сигнальними діями дресирувальника. При цьому не суттєво, у якому варіанті ведення пошуку проводилась робота.

Форми закріплення характерної поведінки собаки при виявленні зразків CITES.

Регулярний успіх при здобуванні (тобто задоволення потреб собаки, які виникли під дією цілеспрямованого мотивування) служить не тільки базою для виникнення сигнального значення для собаки запаху зразків CITES, але і є також рушійним фактором для утворення, закріплення і вдосконалення рефлексу пошуку та виявлення окремих зразків CITES. Якщо це не буде враховуватись, то закономірною буде дія згасаючого гальмування. В результаті цього дії собаки по пошуку та виявленню будуть здійснюватись завжди в слабкій формі, а тим більше не буде спостерігатись вдосконалення виробленого рефлексу. Звідси слідує, що під час дресирування та послідуячого застосування службового собаки, а також – диференційної перевірки працездатності необхідно постійно закріплювати у собаки цей характер поведінки.

Практика спеціальної підготовки собак показує, що виникнення у собаки мотиву (зацікавленості) у веденні пошуку безпосередньо пов'язане з достатнім збудженням (мотивуванням) собаки до пошуку. Тому достатньо багаторазово діяти на собаку різними видами мотивування для того, щоб собака вже після декількох вправ зміг самостійно або з незначною підтримкою показувати необхідний характер поведінки при виявленні в об'єктах зразків CITES.

Не дивлячись на це, необхідно забезпечити проведення регулярних інтенсивних вправ для закріплення характеру поведінки – позначення місця схову усаджень чи укладанням (далі – позначення) при виявленні

шуканого запаху, яка може змінюватись в залежності від об'єктів, які оглядаються собакою.

В практичних умовах збільшується фізичне та психічне навантаження на службового собаку. При цьому, як правило, характерна поведінка собаки при виявленні зразків CITES може проявлятися в слабкій формі.

Формами закріплення характерної поведінки собаки при виявленні зразків CITES є:

- 1) надання можливості собаці оволодіти (схопити) виявленим апортувальним предметом, який знаходиться разом із зразком CITES в місці схову;
- 2) гра з апортувальним предметом;
- 3) заохочення окликом "Добре" в ласкавій інтонації;
- 4) погладжування (похлопування) по грудях собаки.

Перша та друга форми є основними для закріплення характерної поведінки (реакції здобування) собаки при виявленні запаху зразка CITES, а третя і четверта – допоміжними.

Вище перераховані форми найбільш доцільно застосовувати в комплексі, тобто використовувати одночасно (або в поєднанні) декілька форм закріплення. Наприклад: 1) погладжування собаки супроводжувати окликом "Добре"; 2) після того, як собаці буде надана можливість схопити виявлений предмет як об'єкт здобичі (при чому в момент, коли собака схоплює предмет доцільно застосовувати умовне заохочення окликом "Добре") і утримувати його певний час, дресирувальник забирає предмет у собаки по команді "Дай" і заохочує собаку.

Розглянемо порядок надання можливості собаці схопити виявлений предмет як найбільш ефективної форми закріплення характерної реакції собаки при виявленні та позначенні місцезнаходження джерела запаху зразка CITES.

Дана форма закріплення може застосовуватись використанням наступних способів:

1) підкидання предмету собаці, який в цей час проявляє характерну поведінку здобування (сідає або лягає) на об'єкт (місце), де знаходяться зразок CITES;

2) надання можливості собаці схопити прихований предмет, який знаходиться разом із зразком CITES в місці схову. При цьому предмет як об'єкт здобичі закладається (приховується) до початку ведення пошуку собакою.

При використанні першого способу апортувальний предмет підкидається дресирувальником або помічником на контрольний об'єкт так, щоб собака зміг відразу схопити підкинутий предмет, але при цьому потрібно не допускати, щоб собака помічав момент підкидання предмета, тобто не бачив, звідки з'явився предмет. Також не менш важливим є те, щоб підкидання предмета здійснювалось саме в момент прояву собакою реакції здобування (усадження або укладання). У випадку, якщо собака проявляє реакцію здобування у вигляді шкрябання, необхідно відразу ж усадити або укласти його і підкинути предмет в передні лапи собаки.

Необхідно зауважити, що даний спосіб потребує відповідного навичку у того, хто здійснює підкидання предмета, і повинен використовуватись лише в певних випадках, оскільки при хоча б одному підкиданні предмета на очах у собаки виникає значна ймовірність виникнення небажаного умовного рефлексу – собака після виявлення запаху зразка CITES буде слідувати за дресирувальником або помічником, очікуючи підкидання предмета і не проявляючи позначення характерною поведінкою місцезнаходження зразка CITES.

При використанні другого способу, який є найбільш ефективний, під час позначення собакою місцезнаходження зразка CITES дресирувальнику необхідно відкрити об'єкт, в якому завчасно підкладено до зразка CITES апортувальний предмет, та надати тим самим можливість собаці схопити виявлений предмет. Для більш міцного закріплення у собаки характерної поведінки при виявленні предмет (здобич) може закріплюватись на гумовій стрічці, що при захваті зразка створює у собаки враження, що це жива здобич.

Крім вище розглянутих форм закріплення, для більш ефективного закріплення характерної реакції поведінки собаки при виявленні зразка також необхідно, щоб дресирувальник своїми діями сприяв прояву собакою необхідного позначення виявленого контрольного об'єкту (своєчасним усадженням або укладанням собаки).

Якщо собака, не дивлячись на зосереджений пошук, не виявляє контрольного об'єкта або не показує достатньо активного пошуку, то необхідно здійснити відповідне мотивування собаки та повторно ввести в пошук. Для цього дресирувальник відводить собаку після сприйняття запаху від об'єкта (укриття), в якому знаходиться апортувальний предмет, і вільною рукою відкриває його та пересуває ("оживляє") апортувальний предмет, що там знаходиться, для наштотування собаки (оптичне мотивування). Одночасно дресирувальник діє на собаку відповідними командами голосом (акустичне мотивування). Після цього дресирувальник закриває контрольний об'єкт, а помічник непомітно для собаки кладе його в ряд об'єктів, що оглядаються. Далі собака вводиться повторно в пошук. У випадку виявлення і позначення собакою контрольного об'єкта необхідно відкрити даний об'єкт та надати можливість собаці схопити апортувальний предмет.

При неактивній поведінці собаки під час позначення рекомендуються також наступні можливості підбадьорювання собаки для прояву позначення (таблиця 1).

Таблиця 1. Поведінкові реакції

Реакція собаки	Дії дресирувальника
Повільна і боязлива посадка перед об'єктом	Команда "Сидіти" в помірній інтонації в поєднанні з легким натисканням на круп і послідуєчим заохоченням окликом "Добре" в заохочувальній інтонації
Повільне і боязливе укладання перед об'єктом	Команда "Лежати" в помірній інтонації в поєднанні з легким натисканням на холку і послідуєчим заохоченням окликом "Добре" в заохочувальній інтонації

Команди голосом, які повинні служити підтримкою для собаки при позначенні, необхідно подавати відповідним тоном лагідно та підбадьорююче. Сила голосу повинна вибиратись такою, щоб у собаки після дії команди не загальмовувалась реакція здобуття виявленого предмета. Підвищений тон голосу, як правило, означає для собаки погрозу.

2. Привчання собак до пошуку зразків CITES

Навички пошуку й виявлення джерел запаху зразків CITES необхідні для огляду товарів та транспортних засобів з метою виявлення наявності незаконного переміщення зразків CITES під час виконання службових завдань.

Умовні подразники:

основні: команда "Шукай", жест – показ рукою у бік об'єкта огляду;

додаткові: команди "Апорт", "Нюхай", "Дай", "Голос", "Лежати", "Добре", а також вид об'єктів огляду, запах речовини, що шукається.

Безумовні подразники: апортувальний предмет, погладжування.

Навик виробляється на базі інстинкту "здобичі" – прагнення собаки захопити предмет, віднести та сховати його.

Метод дресування: інструментальний, наштовхування.

Методика й техніка вироблення навички

Інстинкт "здобичі" – один із найважливіших інстинктів у житті собаки. Він проявляється з цуценячого віку до старості тварини. Об'єктом такої поведінки собаки стає не тільки їжа, але й усе, що можна взяти в зуби. На базі цього безумовного рефлексу виробляються багато навичок службового дресування, причому вироблена поведінка відрізняється високою активністю і бажанням собаки працювати.

Наявність яскраво вираженого інстинкту "здобичі" є основною умовою підбору собаки для підготовки до пошуку й виявлення зразків CITES. Собака повинен активно шукати й хапати апортувальний предмет, боротися за нього.

Вироблення гальмування тут звичайно неприпустиме. "Класичне" апортування – з витримкою біля ніг дресирувальника перед пуском за кинутим предметом, із заборорою гризти та гратися з апортувальним предметом, із витримкою перед дресирувальником і з чітким віддаванням предмета. Собака не повинен зриватися сам, тільки побачивши політ предмета, має гратися з ним, прагнути заволодіти ним, активно опиратися спробам будь-кого відібрати улюблену річ.

Тільки собак, що виявляють описану поведінку, необхідно відбирати на дресирування за спеціальним курсом.

Важливе значення в будь-якому дресируванні мають чіткі й упевнені дії дресирувальника. Тому перед запровадженням кожного ускладнення потрібно відпрацювати всі дії дресирувальника без собак до автоматизму. Цей момент є найбільш важливим, тому що ефект будь-якої найпрогресивнішої сучасної методики не досягається у зв'язку з неправильним застосуванням подразників.

Дуже важлива запахова дисципліна на заняттях. Необхідно постійно аналізувати, на який комплекс запахів спрацьовує собака. Якщо при аналізі виникає підозра, що собака орієнтується не на запах, що шукається, а на комплексний запах зразків CITES у сукупності зі стороннім запахом (запах помічника, тканини та ін.), відразу проводиться робота на диференційній установці, де створюються умови, у яких собака змушений орієнтуватися тільки на зразок CITES.

Для якісного дресирування собак з пошуку зразків CITES необхідно мати матеріальну базу:

1. Апортувальні предмети. Складність полягає в тому, що предмет повинен витримувати багатократні впливи зубів собаки, бути достатньо м'яким. Апортувальний предмет повинен мати край мотузки для швидкого закріплення на вудці. Для збереження зразків CITES необхідно створювати герметичні надійні контейнери.

На занятті завжди необхідно мати один запасний предмет на 3-5 дресирувальників, тому що предмети можуть розплітатись, губитися, мотузковий шнур собака може перегризти.

Взагалі до курсу дресирування необхідно заготовити таку кількість апортувальних предметів, що перевищує кількість собак, яких дресирують.

2. Зразки CITES повинні зберігатися в контейнерах, що призначені для захисту зразка від механічних ушкоджень. У контейнерах необхідно проробити отвори для вільного поширення запаху.

3. Для привчання собак до огляду автотранспорту необхідно мати справжні "робочі" автомобілі, що мають весь комплекс запахів автомобіля. Чим ближче навчальні умови підготовки до умов застосування, тим краще. Як ідеальний варіант, останній період підготовки собаки необхідно проводити безпосередньо на місці його подальшої роботи. При проведенні занять слід вишикувати в колону 8-10 автомобілів різних типів.

4. Багажу необхідно мати 35-40 одиниць: валізи, дипломати, торби тощо. Для всіх місць багажу необхідно мати наповнювачі – особисті речі. Наповнювачі для багажу потрібно брати такі, що знаходяться у житку.

5. Вантаж необхідно мати 35-40 різноманітних розмірів: від посылкових ящиків до ящиків розміром з побутовий холодильник. Вантажі, як і багаж, повинні бути наповненими.

6. Кошки повинні бути відкриті зверху, щоб дресирувальник (помічник) мав можливість за допомогою вудки опускати апортувальний предмет усередину. Стінки кошика не повинні давати собаці захопити предмет.

7. Диференційні установки повинні бути відкритого типу (провітрювані). При використанні закритих диференційних установок (ящик із перегородками для контейнерів) запах речовини, що шукається, не встигає вивітрюватися, і собака часто спрацьовує на відсік, у якому контейнер із зразком, що шукається, стояла раніше. Розміри каркасів для контейнерів повинні дозволяти міцно їх утримувати й у той же час легко їх змінювати.

Звичайно роблять установки на 5-7 контейнерів. Кришки для контейнерів використовують поліетиленові, із просвердленими отворами. Оскільки диференційні установки відкриті, дресирувальник може вільно бачити все, що лежить у контейнері. Іноді це не бажано, тому в контейнерах стінки закривають папером. Необхідно готувати 2 установки на групу з 5-10 собак, але не менше двох, тому що на занятті повинна бути запасна диференційна установка. При роботі на таких установках собака, що активно спрацьовує, може витягнути контейнер з каркаса і розбити його, тому необхідно мати 2-3 запасних контейнери на занятті. Наповнювачі для контейнерів – джерела відволікаючих запахів готуються і закладаються залежно від вимог, запропонованих методикою.

Підготовчі вправи. Перед початком дресирування собак за спеціальним курсом повинні бути відпрацьовані такі навички:

установлений контакт дресирувальника із собакою;

умовний зв'язок на команди "Добре", "Сидіти", "Лежати", "Місце", "До мене", "Апорт", "Дай";

собака повинен бути привчений до повідка, нашійника, намордника.

Насамперед у корі головного мозку собаки повинен установитися тривалий зв'язок між об'єктом застосування інстинкту здобуття і джерелом запаху зразків СІТЕС. Собака повинен запам'ятати та знати запах об'єкта, що шукається.

Вправи з апортування:

1. *Предмет, кинутий на 3-10 м.* При виконанні цієї вправи не можна давати витримки. Усе необхідно проводити у формі гри: привернути увагу собаки апортувальним предметом, кинути його, заохотити активне прагнення собаки знайти та підібрати апортувальний предмет. У будь-якому випадку за знайдений собакою предмет із запахом речовини, що шукається, собаку варто активно заохочувати, незалежно від того, зроблено це за командою дресирувальника або без неї.

2. *Боротьба за предмет.* Вправа проводиться у формі гри. Дресирувальник "бореться" з собакою за предмет, перетягує його на себе. Кожна вправа повинна закінчуватися тим, що собака захоплює предмет. Для того, щоб собака не гриз і не псував апортувальний предмет, але усе ж одержував задоволення від реалізації інстинкту здобичі, необхідно, після того, як собака схопив предмет, пробігтися з ним до 50 м. Собака відчуває, що предмет знаходиться в його повному розпорядженні, але в той же час не має можливості гризти його і гратися з ним. Якщо собака не віддає предмет після пробіжки за командою дресирувальника, то не варто застосовувати команду загрозливою інтонацією. Необхідно спробувати хитрістю, показавши інший предмет, відібрати перший. Не можна для цієї цілі використовувати ласощі, тому що в собаки може знизитися зацікавленість в апортуванні і він переключить свою увагу на руки й кишені дресирувальника.

Бувають випадки, коли собака нізащо не погоджується віддати предмет, навіть виявляє агресію. Не варто робити з цього проблему, адже собака робить головне – активно прагне захопити предмет. У такого собаки можна легко відібрати предмет, переключивши його на інший вид діяльності. При цьому дресирувальник повинен робити вигляд, що не звертає увагу на апортувальний предмет у зубах собаки. Часто при оглядовій роботі потрібно

такого собаку з предметом у зубах послати жестом або командою на об'єкт огляду, і він через декілька секунд кидає предмет та продовжує працювати.

3. *Кидання предмета на 15-20 м з витримкою.* Хоча ми й говорили про те, що будь-яка витримка при апортуванні неприпустима, виконання вправи № 3 є винятком. Тут витримка перед посиленням собаки за предметом потрібна для того, щоб собака забув точне місце, де впав предмет. Як показує практика,

якщо собака один раз відірвав погляд від місця падіння предмета, він вже змушений шукати його, використовуючи не тільки зоровий, але й нюховий аналізатор. Звичайно для виконання цієї умови достатньо витримки 5-10 с, головне, щоб собака протягом цього часу хоча б один раз відвів погляд.

Ефект посилюється, якщо місцевість пересічена, тобто предмет повинен падати за пагорб, зникаючи з виду (з висоти погляду собаки). Можна притримувати собаку зашийник. Після посилання собаки за предметом вправа виконується аналогічно до вправи № 1.

Якщо собака тривалий час не може знайти предмет, дресирувальник починає повільно рухатися в бік предмета й зупиняється прямо перед ним. Якщо собака при цьому знаходить предмет, дресирувальник заохочує його та виконує пробіжку. Якщо ж собака зупиняється і втрачає інтерес до апортувального предмета, дресирувальник повинен швидко й активно схопити його, привернути увагу собаки та виконати вправу № 1.

Описана вправа добре розвиває нюхально-пошукову реакцію собаки, тренує нюховий аналізатор, змушує собаку орієнтуватися не тільки на вигляд, але й на запах предмета. Ця вправа добре виконує основне завдання підготовчих вправ: установлення в собаки зв'язку на джерело запаху зразка СІТЕС.

4. *Гра з апортувальним предметом на вудці.* У кожного апортувального предмета повинен бути кінець мотузки довжиною 20-30 см. За допомогою цього кінця предмет прив'язується до мотузки, що йде від кінця вудки. Вудка – зручне пристосування для гри як з одним, так і відразу з декількома собаками. Кожна вправа повинна закінчуватися віддаванням предмета собаці та пробіжкою, причому собака повинен захопити предмет із певними труднощами, “завоювати” його, а не одержати з рук дресирувальника.

5. *Предмет на вудці за сітчастою перешкодою.* Предмет на вудці розташовується за сітчасту перешкоду (паркан) і знаходиться прямо перед носом собаки, але усе ж залишається недоступним для нього. За допомогою

вудки "оживляємо" предмет, змушуємо його рухатися. При виконанні цієї вправи починаємо відпрацьовувати "поведінку при спрацюванні". Для кожного собаки цю поведінку потрібно підібрати індивідуально. Після того, як собака протягом 3-5 секунд виявить необхідну поведінку, йому дають можливість захопити предмет.

6. *Предмет на вудці в кошику.* Зроблений із дроту кошик перевертається вверх дном, причому в його дні повинно бути пророблено достатньо великий отвір, щоб, маніпулюючи вудкою, можна було швидко опускати в нього предмет, "оживляти" його посмикуваннями й виймати його, віддаючи собаці. При відпрацьовуванні цієї вправи ми також виробляємо в собаки "поведінку при спрацюванні". Від попередньої вправи вправа № 6 відрізняється тим, що собака має велику свободу пересування (не уздовж паркана, а навколо кошика). При відпрацьовуванні цієї вправи, спонукаючи собаку жестом та голосом виявляючи "поведінку при спрацюванні", відходимо від собаки, який знаходиться біля кошика (предмет лежить усередині), на 5-6 м, збільшуючи час до підходу (до 10 сек.). Надалі на заняттях варто збільшити дальність відходу від кошика до 20 м, проте час виконання спрацювання збільшувати не треба. Собака повинен зберігати активність та збудженість до моменту, коли йому дозволять захопити предмет. Коли в собаки утвориться стійкий динамічний стереотип (собака почне активно рватися до кошика й чітко давати спрацювання до моменту, поки йому не дістанеться предмет), вправу варто видозмінити. Тепер дресирувальник із собакою знаходиться на відстані 20-30 м, а помічник із вудкою привертає увагу собаки й опускає предмет у кошик. Після цього дресирувальник, давши команду "Шукай", пускає собаку, залишаючись на місці. За правильні дії собака заохочується. Якщо собака не виявляє належної активності, помічник "оживляє" предмет легкими посмикуваннями. Після витримки 5-10 сек. дресирувальник підбігає, заохочує собаку і смикає за мотузку доверху, дозволяючи собаці захопити предмет. Виконується пробіжка.

7. *Підвішування предмета.* Помічник або сам дресирувальник підвішує предмет на звисаючі над головою гілки, використовуючи вільний кінець мотузки, що відходить від предмета. Собака повинен виявити його і спрацювати, після чого предмет віддається собаці.

Кожна вправа щодо апортування повинна закінчуватися тим, що собака захоплює предмет. Не можна застосовувати команди загрозливою інтонацією, жорстко впливати на собаку.

При відпрацюванні цих вправ застосовують команду "Шукай" і жест рукою: підйом правої руки відкритою долонею вниз у бік об'єкта огляду.

8. *Помічник відносить предмет. Апортування.* Привертаючи увагу собаки апортувальним предметом, дресирувальник кидає предмет помічнику в руки. Помічник у цей час стоїть у 2-3 м від собаки. Спіймавши предмет, він розмахує ним перед собакою, привертаючи його увагу, швидко відбігає спиною вперед і кладе предмет на землю. Зробивши ще 3-4 кроки, помічник залишається спокійно стояти. Давши команду й жест, дресирувальник пускає собаку. Дресирувальник не повинен відпускати з рук поводок доти, доки собака не почне стійко йти тільки на предмет. Необхідно чітко контролювати дії собаки, особливо агресивного, і припиняти вияв злоби на помічника.

Вправа має основну мету – припинення агресії собаки, спрямованої на помічника, підготовка собаки до роботи в групі людей. При виробленні в собаки надалі навичок обшуку вантажів, багажу, транспортних засобів помічник своїми діями перед пуском собаки повинен буде викликати активний пошук на об'єктах огляду, але не агресію, спрямовану на людину. Це виробляється під час виконання описаної вправи.

Після того, як агресивна реакція згасне, потрібно видозмінити вправу. Помічник уже не підходить до дресирувальника з собакою. Він привертає увагу собаки видом апортувального предмета з відстані 15-20 м, працюючи далі за попередньою схемою.

9. *Помічник відносить і ховає предмет, виконуючи відволікаючі рухи.* Помічник розмахує предметом, привертаючи увагу собаки. У кожному

випадку, застосовуючи відволікання собаки, помічник починає виконувати рух від дальнього кінця ділянки місцевості (об'єкта огляду) до ближнього. Якщо робити навпаки, собака буде бігти відразу туди, де помічник опускає руку востаннє, тобто до дальнього кінця ділянки місцевості (об'єкта огляду). При опрацюванні ділянки місцевості помічник повинен вільною рукою торкатися трави в декількох місцях. Це необхідно для виключення можливості орієнтації собаки на індивідуальний запах помічника.

Можливі помилки та небажані умовно-рефлекторні зв'язки. Під час дресирування собак за спеціальним курсом через незнання методики або техніки дресирування, а також через неправильне застосування подразників помічник та дресирувальник можуть допустити ряд помилок. Багато помилок призводять до небажаних зв'язків при виробленні умовних рефлексів, що заважають подальшому дресируванню та застосуванню собак під час виконання службових завдань. Небажані зв'язки легко засвоюються, виправлення поведінки собаки займає багато часу, продовжується термін дресирування і перевантажується нервова система собаки. Усе це позначається на якості дресирування службових собак. Свої та чужі помилки необхідно постійно аналізувати, усувати їхні причини.

3. Привчання собак до диференціювання (вибирання) зразка CITES

Прийом необхідний для відпрацювання у собаки навичку активного та зацікавленого вибирання запаху зразка CITES серед інших пахучих речовин.

Умовні подразники:

– *основні:* команди "Шукай", "Нюхай" та жест рукою в напрямку диференційної установки;

– *додаткові:* команди "Поруч", "Сидіти", "Морда";

– *допоміжні:* команди "Дістань" або "Голос"

Безумовні подразники: зразок CITES, улюблений апортувальний предмет, погладжування, іноді підтягування повідком.

ДОДАТКИ

Навичка виробляється на базі нюхово-пошукової реакції, а також реакції здобуття улюбленого апортувального предмета.

Метод дресування: інструментальний, наштотхування.

Приєм вводиться після відпрацювання спеціальних підготовчих вправ.

Методика й техніка вироблення навички

На основі диференційного гальмування собака має можливість розрізнати запахи різної якості. Як правило, повинні розглядатись окремі запахи, в тому числі і сильні, а також проводиться змішування запахів різних пахучих речовин.

Крім того, необхідно враховувати, що із збільшенням схожості запахів неможливо передбачити безумовну точність

аналізу запахів собакою. Причиною цього є генералізація (узагальнення), тобто послідовне поширення збудження в центральній нервовій системі собаки. Це обумовлює те, що собака завжди буде реагувати навченим раніше способом на схожість запахів як подразників. Цей процес є закономірним.

В звичайних умовах відсутня потрібна концентрація специфічних запахів зразка СІТЕС, тому привчання собаки до даних запахів повинно проводитись за допомогою цілеспрямованих заходів при дресуванні.

Під час проведення роботи по диференціюванню запаху необхідно звернути увагу на те, щоб:

- в одному контейнері зразок СІТЕС;
- контейнер для диференціювання, в який закладаються зразок СІТЕС, а також інші контейнери, що використовується, і допоміжні засоби повинні бути чітко позначені у відповідності з їх призначенням (метою застосування);
- вся диференційна установка була чистою;

а) після роботи кожного службового собаки контейнер, в якому розміщується зразок CITES, повинен бути добре помитим та вивітраним, а також, при необхідності, контейнери із сторонніми відволікаючими запахами і інші деталі диференційної установки;

б) основне чищення установки – після кожного заняття;

– сторонні запахи, які містить контейнер не повинні мати для собаки сигнального значення, тобто бути індиферентними.

Для підготовки і закріплення характеру пошуку та виявлення на диференційній установці запаху зразка CITES необхідно проводити вищерозглянуті види мотивування за допомогою помічника або самому дресирувальнику. При цьому перші вправи бажано проводити з контейнером без кришок.

Основні правила у всіх фазах диференціювання запаху:

– мотивувати собаку до пошуку та виявлення у відповідності з його індивідуальними особливостями;

– направляти собаку на диференційну установку по черзі зліва, справа та з середини, тобто змінювати початкове місцезнаходження собаки по відношенню до установки перед введенням в пошук;

– вводити собаку в пошук командами та жестами, поки робота собаки по пошуку не буде завершена дресирувальником, при цьому не забувати суворо дотримуватись встановленого режиму роботи з собакою;

– закріплювати поведінку собаки при виявленні апортувального предмета, який розміщений разом із зразком зразка CITES:

1-й варіант – відкрити кришку контейнеру із апортувальним предметом та зразком CITES так, щоб собака міг легко сприйняти знайдений об'єкт "здобичі" або витягнути чи вишкрябати його;

2-й варіант – вийняти контейнер із апортувальним предметом та зразком CITES з утримувача і разом з ним відійти від диференційної

установки, посадити собаку, дістати з контейнеру апортувальний предмет та кинути його собаці.

- постійно змінювати послідовність розташування контейнерів;
- застосування пахучих речовин повинно здійснюватись з використанням запахів, що зустрічаються в реальних умовах застосування службових собак;

- сторонні запахи, які були використанні в диференційній установці, після кожного заняття повинні змінюватись на інші. При цьому необхідно стежити за тим, щоб сторонні запахи встановлюються таким чином, щоб запобігти втраті запахів від розсіювання та передати специфічний запах в сильній концентрації. Після завершення роботи по диференціюванню запаху в контейнерах або в інших об'єктах усі зразки із сторонніми запахами повинні змінитися.

Привчання собак до диференціювання запаху зразка CITES на диференційній установці умовно можна поділити на 3 фази, які відрізняються одна від одної цільовими завданнями. Перехід від однієї фази до наступної, більш складної, повинен розглядатися як безперервний процес. Вправи 1-ї та 2-ї фаз диференціювання повинні регулярно повторюватись в 3-й фазі.

Перша фаза диференціювання запаху

Завдання: собака привчається до пошуку та виявлення апортувального предмета, який розміщений разом із зразком CITES спочатку у відкритому, а потім закритому контейнері, який має кришку з отворами.

Ступінь складності: розрізнити нейтральний запах від запаху зразка CITES (контейнер перед використанням ідеально мийуть і виключають можливість насичення в ньому будь-яких запахів).

В 6-ти контейнерах міститься нейтральний запах, а в 7-му знаходиться зразок з джерелом запаху зразка CITES. В зв'язку з тим, що нейтральний запах дуже слабкий і одноманітний, у собаки буде чітке розрізнення запаху відповідного зразка без сильного сигнального значення специфічного запаху, бо саме при цих умовах буде використано властивості орієнтування собаки.

Схема проходження першої фази

а) АП

Н	Н	Н	Н	АП	Н	Н
↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓
1-й контейнер	2-й контейнер	3-й контейнер	4-й контейнер	5-й контейнер	6-й контейнер	7-й контейнер

Примітка: Н = нейтральний запах

АП = апортувальний предмет

б) АП + зразок CITES

Н	Н	АП +	<u>зразок CITES</u>	Н	Н	Н	Н
↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓
1-й контейнер	2-й контейнер	3-й контейнер	4-й контейнер	5-й контейнер	6-й контейнер	7-й контейнер	8-й контейнер

в) зразок CITES

Н	Н	Н	Н	Н	<u>зразок CITES</u>	Н
↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓
1-й контейнер	2-й контейнер	3-й контейнер	4-й контейнер	5-й контейнер	6-й контейнер	7-й контейнер

В цій фазі диференціювання запаху під час привчання собак до огляду ручної поклажі, приміщень, а також транспортних засобів необхідно поступово вводити незначні сторонні запахи.

Друга фаза диференціювання запаху

Завдання: собака привчається до виявлення запаху зразка CITES серед інших сторонніх запахів.

Ступінь складності:

– різні запахи сторонніх пахучих речовин (прянощі, тютюн, парфуми, продукти харчування та ін.).

Шість контейнерів містять сторонні пахучі речовини, а в 7-му контейнері – зразок CITES.

В цій фазі створюються можливості для того, щоб сконцентрувати собаку на ефективне та чітке визначення специфічного запаху зразка CITES, що застосовується, і закріпити сигнальне значення цього запаху:

– під час переходу до другої фази рекомендується спочатку в 2-3-х контейнерах помістити зразки із сторонніми запахами, а решту залишити з нейтральними запахами (крім контейнеру із зразком CITES). Після 3-х – 5-ти вправ використовувати замість контейнерів з нейтральними запахами тільки контейнери із сторонніми запахами;

– при гальмуванні точного диференціювання запаху зразка CITES до контейнеру із зразком CITES рекомендується підкласти апортувальний предмет для того, щоб підвищити і закріпити активність реакції здобування собаки при виявленні предмета пошуку.

КІНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Схема проходження другої фази

Друга фаза диференціювання включає в себе дві стадії.

перша стадія

Завдання: привчання собаки до пошуку та виявлення зразка CITES серед інших сторонніх нехарчових запахів.

а) перехід до другої фази

Н	СЗН	Н	СЗН	Н	<u>зразок CITES</u>	Н
↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓
1-й контейнер	2-й контейнер	3-й контейнер	4-й контейнер	5-й контейнер	6-й контейнер	7-й контейнер

Примітка: СЗН = сторонній нехарчовий запах.

б) цільове завдання першої стадії

СЗН	<u>зразок CITES</u>	СЗН	СЗН	СЗН	СЗН	СЗН
↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓
1-й контейнер	2-й контейнер	3-й контейнер	4-й контейнер	5-й контейнер	6-й контейнер	7-й контейнер

друга стадія

Завдання: привчання собаки до пошуку та виявлення зразка CITES серед інших сторонніх харчових запахів.

а) введення запахів харчових продуктів

СЗХ	СЗН	СЗХ	СЗН	<u>зразок CITES</u>	СЗХ	СЗН
↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓
1-й контейнер	2-й контейнер	3-й контейнер	4-й контейнер	5-й контейнер	6-й контейнер	7-й контейнер

Примітка: СЗХ = запахи харчових продуктів.

б) контроль гашення

СЗХ	СЗХ	СЗХ	СЗХ	СЗХ	СЗХ	СЗХ
↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓
1-й контейнер	2-й контейнер	3-й контейнер	4-й контейнер	5-й контейнер	6-й контейнер	7-й контейнер

ДОДАТКИ

в) цільове завдання другої стадії

СЗХ	<u>зразок</u> <u>CITES</u>	СЗХ	СЗХ	СЗХ	СЗХ	СЗХ
↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓
1-й контейнер	2-й контейнер	3-й контейнер	4-й контейнер	5-й контейнер	6-й контейнер	7-й контейнер

Третя фаза диференціювання запаху

Завдання: собака привчається до пошуку та виявлення зразка CITES, які знаходяться в контейнері, що містить також сторонній запах.

Ступінь складності: розрізнити комплексний запах (запах зразка CITES + сторонній запах) серед різних сторонніх запахів.

В усіх контейнерах містяться сторонні запахи і, крім того, в одному із них знаходиться також зразок CITES.

В цій фазі проводиться кінцеве формування у собаки навичку чіткого диференціювання запаху зразка CITES.

Під час відпрацювання вправ у цій фазі необхідно звернути увагу на те, щоб певний сторонній запах, як один з елементів комплексного запаху (подразника), не використовувався тривало (не більше 2-3 вправ для однієї собаки), інакше сторонній запах може прийняти для собаки таке ж сигнальне значення як і запах зразка CITES.

Наприклад, після відпрацювання на двох заняттях вправи по диференціюванню при закладанні зразка CITES до одного і того ж виду парфумів у собаки виробиться небажаний зв'язок на запах парфумів, тобто собака при виявленні запаху цих речовин буде проявляти реакцію поведінки таку ж, як і при виявленні зразка CITES.

Схема проходження третьої фази

Третя фаза диференціювання включає в себе три стадії.

п е р ш а с т а д і я

КІНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Завдання: привчання собаки до пошуку та виявлення в одному із семи контейнерів із сторонніми запахами зразка CITES, причому концентрація зразка CITES більша концентрації стороннього запаху, який знаходиться в одному контейнері із зразком CITES.

а) цільове завдання першої стадії

F ₁	СЗХ	СЗН	F ₁	зразок CITES +	F ₁	СЗН	СЗХ
↓	↓	↓	↓	↓		↓	↓
1-й контейнер	2-й контейнер	3-й контейнер	4-й контейнер	5-й контейнер		6-й контейнер	7-й контейнер

Примітка: F₁ = сторонній запах, концентрація якого менша концентрації запаху зразка CITES.

б) контроль гашення на F₁ – запахи

СЗХ	F ₁	СЗХ	СЗН	F ₁	СЗХ	СЗН
↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓
1-й контейнер	2-й контейнер	3-й контейнер	4-й контейнер	5-й контейнер	6-й контейнер	7-й контейнер

д р у г а с т а д і я

Завдання: привчання собаки до пошуку та виявлення в одному із семи контейнерів із сторонніми запахами зразка CITES, причому концентрація зразка CITES рівна концентрації стороннього запаху, який знаходиться в одному контейнері із зразком CITES.

а) цільове завдання другої стадії

F ₂	СЗХ	СЗН	F ₂	зразок CITES +	F ₂	СЗН	СЗХ
↓	↓	↓	↓	↓		↓	↓
1-й контейнер	2-й контейнер	3-й контейнер	4-й контейнер	5-й контейнер		6-й контейнер	7-й контейнер

ДОДАТКИ

Примітка: F_2 = сторонній запах, концентрація якого рівна концентрації запаху зразка CITES.

б) контроль гашення на F_2 – запахи

СЗХ	F_2	СЗХ	СЗН	F_2	СЗХ	СЗН
↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓
1-й контейнер	2-й контейнер	3-й контейнер	4-й контейнер	5-й контейнер	6-й контейнер	7-й контейнер

т р е т ь я с т а д і я

Завдання: привчання собаки до пошуку та виявлення в одному із семи контейнерів із сторонніми запахами зразка CITES, причому концентрація зразка CITES менша концентрації стороннього запаху, який знаходиться в одному контейнері із зразком CITES.

а) цільове завдання третьої стадії

F_3	СЗХ	СЗН	F_3	<u>зразок CITES</u> +	F_3	СЗН	СЗХ
↓	↓	↓	↓	↓		↓	↓
1-й контейнер	2-й контейнер	3-й контейнер	4-й контейнер	5-й контейнер		6-й контейнер	7-й контейнер

Примітка: F_3 = сторонній запах, концентрація якого більша концентрації запаху зразка CITES.

б) контроль гашення на F_3 – запахи

СЗХ	F_3	СЗХ	СЗН	F_3	СЗХ	СЗН
↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓
1-й контейнер	2-й контейнер	3-й контейнер	4-й контейнер	5-й контейнер	6-й контейнер	7-й контейнер

4. Навик огляду собакою вантажу та багажу

Навик необхідний для огляду вантажу та багажу з метою виявлення наявності незаконного переміщення зразків CITES під час виконання службових завдань.

Умовні подразники:

- основні: команда "Шукай" та жест – показ рукою в напрямку пошуку;
- допоміжні: команди "Дістань", "Голос", "Сидіти", "Нюхай", "Дай".

Безумовні подразники: зразок CITES, улюблений апортувальний предмет, погладження, іноді – підтягування повідком.

Навик виробляється на базі нюхово-пошукової реакції, а також – реакції гри та здобування.

Метод дресування: наштовхування, інструментальний.

Приєм вводиться після відпрацювання спеціальних підготовчих вправ по розвитку у собаки зацікавленості у грі та здобуванні зразків CITES, а також закріпленню характерної поведінки собаки при виявленні зразка CITES, який знаходиться за перешкодою, що проглядається.

Методика й техніка вироблення навички

Вимоги, що висуваються до умов на перших заняттях.

Вправи виконуються на початку заняття, коли собака в бадьорому і напівголодному стані.

Підбираються апортувальні предмети, невеликі по формі, на які собака реагує зацікавлено. Предмет ховають так, щоб собака міг легко його виявити. Початкова вправа відпрацьовується наступним чином.

Дресувальник, підвівши собаку, усаджує його по команді "Сидіти" біля лівої ноги. Далі з допомогою помічника проводяться необхідні види мотивування, після чого дресувальник, подаючи команду "Шукай" та одночасно застосовуючи жест правою рукою, направляє собаку на обшук багажу. При можливому відволіканні собаки під час пошуку дресувальник повинен привернути увагу собаки до себе та знову ввести його в пошук.

Під час проведення обшуку собакою дресувальник може застосовувати різноманітні додаткові команди, які сприяють більш активному та зосередженому веденню пошуку собакою, але часто подавати ці команди не рекомендується. При виявленні собакою місця знаходження

апортувального предмету, який знаходиться разом із зразком CITES дресирувальник добивається від собаки прояву характерної поведінки і після чого заохочує собаку окликом "Добре" та наданням можливості собаці схопити виявлений предмет. Після схоплення собакою предмета, дресирувальник проводить "боротьбу" з собакою за предмет біля місця виявлення і далі, віддавши предмет собаці, пробігає з ним кілька десятків метрів, даючи тим самим можливість собаці "насититись" виявленим предметом-"здобиччю", тобто задовольнити потреби собаки, які виникли в результаті проведеного перед введенням в пошук мотивування. Пробіжка необхідна для недопущення надання собаці можливості гризти виявлений предмет, в результаті чого може відбутися "перенасичення" собаки предметом-"здобиччю", що, відповідно, буде негативно відбиватися на подальшій роботі. Зупинившись після пробіжки, дресирувальник по команді "Дай" забирає предмет і заохочує собаку.

На одному занятті в початковому періоді дресирування вправу рекомендується відпрацьовувати 3-5 разів.

Після вироблення у собаки рефлексу зацікавленого пошуку і виявлення прихованого зразка CITES, вводяться наступні ускладнення:

- зразок CITES закладається так, щоб при виявленні собака міг його чітко сприймати, але не мав можливості вільно дістати;
- привчання собак до пошуку та виявлення повністю прихованого зразка CITES;
- поступове збільшення кількості місць багажу, що оглядаються;
- привчання собак до пошуку та виявлення зразків при наявності і в подальшому поступовому збільшенні різноманітності та концентрації сторонніх харчових і нехарчових запахів в багажі;
- закладання зразків в два різних місця багажу;
- збільшення концентрації запаху зразка CITES;
- закладання зразків в три різних місця багажу;

– вдосконалення навичку в умовах, наближених до реальних умов служби.

5. Привчання собаки до пошуку зразка CITES у транспортних засобах

Навик необхідний для огляду транспортних засобів з метою виявлення наявності незаконного переміщення зразка CITES під час виконання службових завдань.

Умовні подразники:

– основні: команди "Шукай", "Нюхай" та жест рукою в напрямку автомобіля, що оглядається;

– додаткові: команди "Поруч", "Сидіти", "Морда";

– допоміжні: команди "Дістань", "Голос".

Безумовні подразники: зразок CITES, улюблений апортувальний предмет, погладжування, іноді підтягування повідком.

Навик виробляється на базі нюхово-пошукової реакції, а також реакції гри та здобування.

Метод дресування: наштотування, інструментальний.

Приєм вводиться після відпрацювання у собаки підготовчих вправ.

Методика й техніка вироблення навички

Початкова вправа відпрацьовується на знайомій для собаки місцевості

з малою кількістю відволікаючих подразників. Собака повинен бути в напівголодному стані.

Дресування розпочинають з прогулянки собаки та гри з апортувальним предметом біля автомобіля. Після цього до роботи

підключається помічник, і вправа відпрацьовується таким чином.

Протягом 5 хвилин – заняття з апортувальним предметом. Після того, як по одному разу буде відпрацьована кожна вправа, дресирувальник із собакою підходить до автомобіля. Відразу необхідно вчитися займати правильне положення перед пуском собаки на огляд, при цьому вітер, якщо він є, повинен віяти збоку. Вихідне положення кінолога із собакою – 2-3 м від бампера. Необхідно стояти трохи збоку від лінії руху машини з підвітряної сторони. Собака повинен бачити всю підвітряну сторону машини. Рух собаки навколо об'єкта огляду – складний динамічний стереотип, який відпрацьовується серією вправ на декількох заняттях. Тому з першого заняття рух собаки повинен відбуватися тільки в одну сторону, звичайно проти годинникової стрілки. Не можна змушувати собаку при одному пуску рухатися в одному напрямку, а при другому – у протилежному. Якщо напрямок вітру до чергового заняття змінився і виникла необхідність починати огляд з іншого боку машини, необхідно вибрати нову початкову точку, але в собаки повинна вироблятися стійка навичка руху проти годинникової стрілки.

Зайнявши вихідне положення у 2-3 метрах від бампера, дресирувальник усаджує собаку поруч із собою. Помічник знаходиться біля ближнього колеса автомобіля. Діставши апортувальний предмет, дресирувальник привертає до нього увагу собаки, утримуючи його лівою рукою за нашійник. Коли собака збудиться і спробує схопити предмет, дресирувальник кидає предмет помічнику. Ніяких забороняючих команд, посмикувань робити не можна. Дресирувальник просто стримує собаку за нашійник, командою "Добре" заохочує спроби собаки зірватися за апортувальним предметом. Кінець короткого повідка пристебнутий і затиснутий у лівій руці. Помічник махає предметом перед собакою і швидко відступає назад. Поклавши предмет на одну з нижніх деталей машини, помічник відбігає убік. Закривши собаці очі помічник ховає апортувальний предмет до місця знаходження зразка CITES. Після цього дресирувальник проводить похлопування долонею руки по грудях собаки та подає команду

"Шукай" і жест – пряма рука долонею вниз витягнута у бік об'єкта огляду. Дресирувальник повинен швидко рухатися за собакою, не допускаючи ривків і натягів повідка. Якщо собака активно приношується та шукає предмет, ніяких команд подавати не треба. Якщо ж собака відволікається від об'єкта огляду або просто став на місці, дресирувальник жестом і командою знову посилає собаку на огляд. Не треба при цьому тягнути собаку за поводок і вибирати зручну позицію. Необхідно з місця огляду, де виникли труднощі, управляти собакою. Багато хто вважає, що жест можна давати тільки правою рукою. Жест потрібно давати ближньою до об'єкта огляду рукою. Головна умова правильної подачі жесту – собака повинен бачити дресирувальника, дивитися на нього, а не стояти до нього спиною. Якщо собака, що виявляє у вихідному положенні активність, не знаходить предмет швидко, дресирувальник "оживляє" апортувальний предмет рукою, собака бере його; заохотивши собаку й виконавши пробіжку, дресирувальник знову займає вихідне положення. Усю вправу повторюють спочатку. Собака пускається практично впритул за помічником, а предмет бере через мить після того, як помічник покладе його та прибере руку. Дресирувальник контролює собаку за допомогою короткого повідка. Відразу після того, як собака схопить предмет, помічник робить спробу відібрати його. Дресирувальник дає команду "Добре" і виконує пробіжку 50 м. Вправа виконується з одним собакою 2-3 рази, після чого у вихідне положення стає наступний дресирувальник. Усього група, що займається на об'єкті огляду, повинна скласти не більше 5-6 дресирувальників із собаками. Кожний виконує по три підходи (2-3 повторення вправи в кожному підході). У паузі між підходами дресирувальники вигулюють собак, займаються вправами з апортування, намагаючись не перенавантажувати собак. Вправами щодо слухняності в день занять зі спецпідготовки займатися не можна. Загальний час виконання вправи групою – не більше 45 хв.

Уже на початкових заняттях необхідно враховувати для роботи собаки напрям вітру. При відпрацюванні початкових вправ з огляду автомобілів

собаку необхідно пускати на обшук при боковому або попутному вітрі, що буде сприяти виробленню системи пошуку в собаки. У подальшому собак привчають до роботи при зустрічному вітрі, що, звичайно, полегшує роботу собаки в реальних умовах служби.

Після вироблення у собаки рефлексу зацікавленого пошуку й виявлення частково прихованого зразка в одному автомобілі, вводяться такі ускладнення:

- зразок CITES закладається в нижні конструкції автомобіля так, щоб при виявленні собака міг його чітко сприймати, але не мав можливості вільно дістати;

- привчання собак до пошуку та виявлення повністю прихованого зразка із запахом у нижніх конструкціях автомобіля;

- закладання зразка CITES в передній бампер, ступицю переднього колеса, під крило, у підніжку кабіни, між кабіною та кузовом, біля паливного бака, у конструкціях заднього моста й далі у зворотній послідовності по протилежному борту;

- привчання собак до пошуку та виявлення одного місця закладання зразка CITES у двох автомобілях з висотою закладання зразка CITES до одного метра;

- закладання зразка CITES в облицювання радіатора, прилади освітлення, ящик з інструментом, кузов біля бортів;

- закладання зразка CITES у два автомобілі;

- привчання собак до пошуку та виявлення зразка CITES у трьох-чотирьох автомобілях;

- закладання зразка CITES в три автомобілі;

- збільшення висоти закладання зразка CITES в автомобілі до 1,2 м;

- збільшення концентрації запаху зразка CITES;

- привчання собак до пошуку та виявлення зразка CITES у чотирьох-шести автомобілях;

- збільшення висоти закладання зразка CITES в автомобілі до 1,5 м;

- закладання зразка CITES різної концентрації;
- часткове завантаження кузова вантажем;
- збільшення висоти закладання зразка CITES в автомобілі до 1,7 м;
- привчання собак до пошуку та виявлення зразка CITES в шести-восьми автомобілях;
- збільшення завантаження кузова вантажем;
- введення зовнішніх відволікаючих подразників;
- удосконалення навичку в умовах, близьких до реальних умов служби.

6. Привчання собаки до пошуку зразка CITES у залізничному транспорті

Навик необхідний для огляду залізничного транспорту з метою виявлення наявності незаконного переміщення зразка CITES під час виконання службових завдань.

Умовні подразники:

- основні: команди "Шукай", "Нюхай" та жест рукою в напрямку окремих частин вагона, що оглядається;
- додаткові: команди "Поруч", "Сидіти", "Морда";
- допоміжні: команди "Дістань", "Голос".

Безумовні подразники: зразок CITES, погладження, іноді – підтягування повідком.

Навик виробляється на базі нюхово-пошукової реакції, а також реакції гри та здобування.

Метод дресирування: наштовхування, інструментальний.

Прийом вводиться після відпрацювання у собаки підготовчих вправ.

Методика й техніка вироблення навички

Початкова вправа відпрацюється в умовах з мінімальною кількістю відволікаючих подразників для собаки. Собака повинен бути в напівголодному стані.

Дресування розпочинають з прогулянки собаки та гри з апортувальним предметом біля вагона та всередині вагона. Після цього до роботи підключається помічник, і вправа відпрацьовується таким чином.

Дресувальник, підвівши собаку до входу в тамбур вагона, усаджує його за командою "Сидіти" біля лівої ноги (для собак з флегматичним типом ВНД посадку проводити не рекомендується). Далі за допомогою помічника проводяться необхідні види мотивування, після чого дресувальник, подаючи команду "Шукай" та одночасно застосовуючи жест правою рукою, направляє собаку на обшук тамбура вагона. При можливому відволіканні собаки під час пошуку дресувальник повинен привернути увагу собаки до себе та знову ввести його в пошук.

Під час обшуку собакою дресувальник може застосовувати різноманітні додаткові команди та жести, які сприяють більш активному та зосередженому веденню пошуку собакою.

При виявленні собакою місця знаходження зразка дресувальник добивається від собаки вияву характерної поведінки і після чого заохочує собаку командою "Добре" з наданням можливості схопити виявлений апортувальний предмет. Після схоплення собакою предмета дресувальник проводить "боротьбу" з собакою за предмет біля місця виявлення і далі, віддавши зразок собаці й вийшовши з вагона, пробігає з собакою кілька десятків метрів. Зупинившись після пробіжки, дресувальник за командою "Дай" забирає предмет і заохочує собаку.

На одному занятті вправу рекомендується відпрацьовувати 2-3 рази. При відпрацюванні початкових вправ зразок CITES необхідно приховувати в нижніх частинах вагона з висотою закладання зразка до 50 см так, щоб собака міг при виявленні предмета легко ним оволодіти. З метою вироблення у собаки системи послідовного пошуку потрібно зразок закладати у певній послідовності, яка б вимагала від собаки ведення послідовного пошуку.

Після вироблення у собаки рефлексу зацікавленого пошуку й виявлення частково прихованого зразка CITES в одному вагоні, вводяться такі ускладнення:

- зразок CITES закладається в тамбурі вагона так, щоб при виявленні собака міг його чітко сприймати, але не мав можливості вільно дістати;

- привчання собак до пошуку та виявлення повністю прихованого зразка у тамбурі вагона;

- привчання собак до пошуку та виявлення зразка, підкладеного до місця знаходження зразка CITES в тамбурі вагона;

- привчання собак до пошуку та виявлення зразка CITES спочатку в тамбурі вагона, потім у туалеті та купе провідника;

- закладання зразка CITES у двох конструктивних місцях вагона;

- збільшення висоти закладання зразка CITES у вагоні до 0,7 м;

- привчання собак до пошуку та виявлення зразка CITES в купе пасажирів, другому туалеті та тамбурі;

- збільшення висоти закладання зразка CITES у вагоні до 1 м;

- збільшення концентрації запаху зразка CITES;

- привчання собак до пошуку та виявлення зразка CITES при частковому завантаженні вагона багажем, що містить зразки зі сторонніми харчовими й нехарчовими запахами;

- закладання зразка CITES у двох конструктивних місцях вагона;

- збільшення висоти закладання зразка CITES у вагоні до 1,5 м;

- збільшення завантаження вагона багажем;

- збільшення висоти закладання зразка CITES у вагоні до 1,7 м;

- введення зовнішніх відволікаючих подразників;

- збільшення завантаження вагона багажем;

- збільшення висоти закладання зразка CITES у вагоні до 2 м;

- удосконалення навички в умовах, близьких до реальних умов служби.

7. Навик огляду приміщень та будівель

Навик необхідний для огляду приміщень та будівель з метою виявлення наявності незаконного переміщення зразка CITES під час виконання службових завдань.

Умовні подразники:

- основні: команда "Шукай" та жест – показ рукою в напрямку пошуку;
- допоміжні: команди "Дістань", "Голос", "Сидіти", "Нюхай", "Дай".

Безумовні подразники: зразок CITES, прогладжування, іноді підтягування повідком.

Навик виробляється на базі нюхово-пошукової реакції, а також реакції гри та здобування.

Метод дресирування: наштовхування, інструментальний.

Приєм вводиться, коли вироблений умовний рефлекс пошуку зразка CITES у ручній покладі, диференціювання запаху зразка CITES на диференційній установці.

Методика й техніка вироблення навички.

До початку цілеспрямованих вправ по привчання собаки до огляду приміщень необхідно відпрацювати наступні додаткові вправи: апортування предметів в різноманітних приміщеннях, привчання собаки до виявлення і позначення характерною поведінкою підвішених предметів з запахом зразка CITES.

Ці вправи відпрацьовуються, як правило, в нежитлових приміщеннях з різним ступенем освітленості в наступній послідовності.

Спочатку дають собаці оглянути приміщення. Потім, збудивши собаку предметом, кидають його в приміщення і відразу ж посилають собаку на апортування. В послідуєчому собаку посилають на пошук кинутого предмета після одно-двохвилинної витримки. Паралельно відпрацьовуються вправи по позначенню характерною поведінкою підвішених предметів. З цією метою їх кладуть на дерева та в інші місця, недоступні для собаки. При

виявленні собакою предмета дресировальник заохочує собаку наданням можливості схопити виявлений предмет. Поступово необхідно домагатись, щоб собака самостійно позначав недоступний для нього предмет з запахом зразка CITES.

Вимоги, що висуваються до умов на перших заняттях.

Вправи виконуються на початку заняття, коли собака в бадьорому і напівголодному стані.

Підбираються апортувальні предмети, невеликі по формі, на які собака реагує зацікавлено. Предмет ховають в приміщенні так, щоб собака міг легко його виявити. В приміщенні ставляться вже відомі собаці контрольні об'єкти (валізи, ящики, сумки і т. п.) для закріплення на цих об'єктах необхідної поведінки собаки під час виявлення зразка.

Початкова вправа відпрацьовується наступним чином.

Дресировальник, підвівши собаку, усаджує його по команді "Сидіти" біля лівої ноги. Далі з допомогою помічника проводяться необхідні види мотивування, після чого дресировальник, похлопавши долонею руки по грудях собаки, подавши команду "Шукай" та одночасно застосовуючи жест правою рукою, направляє собаку на обшук приміщення.

При можливому відволіканні собаки під час пошуку дресировальник повинен привернути увагу собаки до себе та знову ввести його в пошук. Під час обшуку собакою дресировальник може застосовувати різноманітні додаткові команди, які сприяють більш активному та зосередженому веденню пошуку собакою, але часто подавати ці команди не рекомендується. При виявленні собакою місця знаходження зразка дресировальник добивається від собаки прояву характерної поведінки і після чого заохочує собаку окликом "Добре" та наданням можливості собаці схопити виявлений апортувальний предмет. Після схоплення собакою апортувального предмета дресировальник проводить "боротьбу" з собакою за предмет біля місця виявлення і далі, віддавши предмет собаці, виходить з приміщення і пробігає

ДОДАТКИ

з ним кілька десятків метрів. Зупинившись після пробіжки, дресирувальник по команді "Дай" забирає апортувальний предмет і заохочує собаку.

На одному занятті вправу рекомендується відпрацювати 3-5 разів. На перших заняттях приміщення повинно бути добре освітленим, з невеликою кількістю валіз, сумок, ящиків і т. п.

При відпрацюванні початкових вправ зразок необхідно приховувати в нижніх частинах приміщення з висотою закладання зразка до 50 см так, щоб собака міг при виявленні зразка легко ним оволодіти. З метою вироблення у собаки системи послідовного пошуку потрібно зразок закладати у певній послідовності, яка б вимагала від собаки ведення послідовного пошуку.

Після вироблення у собаки рефлексу зацікавленого пошуку і виявлення частково прихованого зразка вводяться наступні ускладнення:

- зразок закладається так, щоб при виявленні собака міг його чітко сприймати, але не мав можливості вільно дістати;
- привчання собак до пошуку та виявлення повністю прихованого зразка CITES;
- збільшення кількості приміщень, в яких проводиться огляд;
- збільшення висоти закладання зразка CITES до 0,7 м;
- збільшення величини приміщення;
- закладання зразка CITES в двох місцях приміщення;
- збільшення висоти закладання зразка CITES до 1 м;
- збільшення концентрації запаху зразка CITES;
- привчання собак до пошуку та виявлення зразка CITES при завантаженні приміщення багажем, що містить зразки зі сторонніми харчовими і нехарчовими запахами;
- збільшення кількості приміщень, що оглядаються;
- закладання зразка CITES в трьох місцях приміщення;
- збільшення висоти закладання зразка CITES до 1,5 м;
- збільшення завантаження приміщень багажем;

- збільшення висоти закладання зразка CITES до 2 м;
- огляд слабо освітлених приміщень;
- вдосконалення навичку в умовах, близьких до реальних умов служби.

8. Привчання собак до пошуку зразка CITES на тілі людини, в її одязі, під одягом

Навик необхідний для пошуку та виявлення зразка CITES на тілі людини, в її одязі, під одягом з метою виявлення наявності незаконного переміщення зразка CITES під час виконання службових завдань.

Умовний подразник:

- основні: команда "Шукай" і жест – показ правою рукою в сторону групи людей;
- допоміжні: команди – "Сидіти", "Голос", "Апорт", "Дай", "Нюхай", "Не можна"

Безумовний подразник:

помічники, апортувальний предмет, погладження.

Навик виробляється на базі: нюхово-пошукової реакції, а також реакції гри та здобуття.

Метод дресування: наштотування, інструментальний.

Методика й техніка вироблення навички

На перших заняттях дресувальник повинен дотримуватися таких правил:

- дресувальник повинен враховувати індивідуальні особливості собаки;
- вправу проводити на знайомій місцевості;
- собака повинен бути у напівголодному та бадьорому стані;

ДОДАТКИ

– виключити можливий вплив на псів запаху сук, особливо тічкуючих, оскільки верхній одяг помічників буде мати комплексний запах і запах закріпленого за ним собаки;

– помічники не повинні мати при собі ласощів і не класти в кишені харчових продуктів;

– під час вибирання помічник не повинен привертати увагу собаки.

Вимоги, що висуваються до умов на перших заняттях.

Дресирувальник підводить собаку до групи людей з 3-4 чоловік, які розташовані між собою інтервалом 1-2 кроки. Дресирувальник по команді „Сидіти” усаджує собаку біля лівої ноги, після чого мотивує апортувальним предметом собаку, що спонукає собаку до збудження, та кидає апортувальний предмет в сторону групи людей. Коли апортувальний предмет впав біля ніг або напроти групи людей, дресирувальник посилає собаку на пошук по команді „Шукай”, при виявленні апортувального предмета дресирувальник заохочує собаку біля групи людей. Після того, як собака працює спокійно, не проявляє агресію на групу людей, необхідно перейти до наступного етапу дресирування собаки.

Техніка роботи помічника під час привчання собаки до пошуку зразка СІТЕС на тілі людини, в її одязі та під одягом.

Діставши апортувальний предмет, дресирувальник привертає ним увагу собаки, утримуючи собаку лівою рукою за поводок або нашійник. Коли собака достатньо збудиться і буде намагатися схопити предмет, дресирувальник кидає його (предмет) помічнику, який проводить оптичне мотивування (імітує приховування предмета в різних місцях в групі людей). Оптичне мотивування потрібно проводити від дальньої людини до ближньої. Коли помічник закінчить проведення мотивування і залишить предмет на ближній людині, дресирувальник повинен відвернути увагу собаки

(наприклад, закрити очі собаці або розвернути собаку в іншу сторону) для того, щоб помічник міг перемістити апортувальний предмет в місце схову зразка СІТЕS. Перемістивши предмет, помічник відбігає або швидко відступає убік та оповіщає дресирувальника, що можна відпрацьовувати вправу.

Вже на початкових заняттях необхідно враховувати для роботи собаки напрям вітру. При відпрацюванні початкових вправ по огляду людей собаку необхідно пускати на обшук при боковому або попутному вітрі, що буде сприяти виробленню системи пошуку у собаки. В подальшому собак привчають до роботи при зустрічному вітрі, що, звичайно, полегшує роботу собаки в реальних умовах служби.

Після вироблення у собаки рефлексу зацікавленого пошуку і виявлення частково прихованого зразка СІТЕS вводяться наступні ускладнення:

- зразок СІТЕS закладається так, щоб при виявленні собака міг його чітко сприймати, але не мав можливості його дістати;
- зразок СІТЕS закладається в одяг людині;
- поступове збільшення групи людей, до 6-8 осіб, розміщених на різних інтервалах і одягнених в різний одяг;
- поступове збільшення сили концентрації запаху зразка СІТЕS;
- зразок СІТЕS закладається під одяг людині;
- вводяться нехарчові сторонні запахи;
- поступово збільшується група людей, до 10 осіб;
- вправа відпрацьовується в різних приміщеннях і місцях зібрання людей;
- закладання зразка СІТЕS в двох місцях різних груп людей;
- збільшення до максимальної концентрації запаху зразка СІТЕS;
- вводяться харчові сторонні запахи;
- закладання зразка СІТЕS в трьох місцях знаходження різних груп людей;
- група людей, які знаходяться в якості пасажирів з багажем в руках;

- група людей у русі з багажем;
- вдосконалення навичку в умовах, близьких до реальних умов служби.

9. Можливі помилки, що допускаються дресувальниками при відпрацюванні прийомів спеціального дресування собак з пошуку зразка CITES

Якість підготовки собак з пошуку зразка CITES залежить, в першу чергу, від вміння дресувальника правильно виконувати прийоми дресування.

Помилки, що допускаються дресувальником, призводять до зниження службових якостей собаки. Нижче ми розглянемо помилки, що є характерними при відпрацюванні саме спеціальних прийомів по привчання собак до пошуку зразка CITES.

Розглянемо найбільш суттєві помилки, які допускають при відпрацюванні спеціальних прийомів, та їх наслідки, а саме:

- 1) слабкий контакт дресувальника з собакою, не вироблення у собаки навичок загальної слухняності, недостатнє відпрацювання спеціальних підготовчих вправ, в результаті чого у собак повільно утворюються умовні рефлекси пошуку та виявлення зразка CITES;
- 2) велика кількість дресувальників на обмежену кількість навчально-матеріальної бази, через що виникають великі перерви між вправами, відбувається перенапруження дресувальників і, як наслідок, собак, що призводить до повільного утворення умовних рефлексів у собак;
- 3) шаблонні дії дресувальника: при не спрацюванні собаки на місці закладки зразка CITES проводиться повторне введення собаки в пошук, в

результаті чого собака якісно проводить огляд тільки після повторного введення в пошук;

4) часта робота у відомих дресирувальнику умовах, в результаті чого дресирувальник не слідкує за поведінкою собаки, не знає її і, як наслідок, не довіряє собаці, а також не бачить коли він дає спрацювання, крім того це закріплює помилкові дії дресирувальника і виробляє у собаки різноманітні небажані зв'язки;

5) дуже короткий проміжок часу між закладанням зразка CITES і введенням собаки в пошук, через що запах зразка CITES не встигає розповсюдитись;

6) недотримання запахової дисципліни, в результаті чого собака спрацьовує не на запах зразка CITES, а на запах помічника чи дресирувальника (або на комплексний запах зразка CITES + запах помічника (дресирувальника));

7) використання для комплексування зразка CITES із одним і тим же стороннім запахом, що спричинить те, що через кілька вправ собака буде помилково спрацьовувати на цей сторонній запах так само як на запах зразка CITES;

8) давання собаці апортувального предмета в якості заохочення при виявленні зразка CITES з рук або на виду у собаки призводить до того, що в подальшому від собаки важко добитись активного спрацювання і, як правило, відмічається відволікання собаки при виявленні зразка CITES на дресирувальника (помічника), що викликає нервування дресирувальника і сповільнення вироблення умовних рефлексів у собаки, крім того збільшується ймовірність помилкового спрацювання собаки;

9) відсутність обліку місць закладання зразка CITES призводить до того, що собака спрацьовує на місце з залишковим запахом зразка CITES і, звичайно, не отримує за це заохочення, що в результаті ускладнює вироблення умовних рефлексів у собаки;

10) при грубому поводженні з собакою спостерігається відмова собаки від роботи через боязнь до дресирувальника;

11) проведення оптичного мотивування від ближнього краю об'єкта до дальнього ускладнює вироблення у собаки системи пошуку – послідовного обшуку всіх об'єктів;

12) багаторазове повторення команд "Шукай", "Нюхай", різних додаткових команд при обнюхуванні собакою об'єктів, а також подання заохочувального оклику "Добре" та різка зміна поведінки дресирувальника в момент принохування собаки до місця обшуку призводить, як правило, до вироблення у собаки небажаного зв'язку на поведінку дресирувальника: спрацювання на будь-який об'єкт при зміні поведінки дресирувальника;

13) не в міру часте повторення вправ призводить до передресування собаки, відмови його від роботи;

14) часте проведення пошуку при відсутності закладки на кінцевому (початковому) етапі пошуку виробляє у собаки незацікавленість в роботі на кінцевому (початковому) етапі пошуку;

15) проведення занять на одних і тих же об'єктах, в одноманітному запаховому фоні, на одній і тій же місцевості, при наявності одноманітних зовнішніх відволікаючих подразників, в один і той же час доби призводить до неможливості вироблення у собаки стійкого навичу пошуку та виявлення зразка CITES, не зосередженості роботи собаки при зміні умов дресирування або відмови собаки від роботи при зміні обставин;

16) систематичне припинення огляду після виявлення собакою зразка CITES і не проведення огляду решти об'єктів, що не були обшукані собакою, в результаті чого виробляється небажаний зв'язок у собаки на припинення роботи після виявлення зразка CITES;

17) не залишення помічником свого запаху на всіх об'єктах, що оглядаються, веде до вироблення у собаки небажаного умовного рефлексу "спрацювання на запах зразка CITES тільки при наявності разом з ним сильного запаху людини";

18) проведення огляду багажу при сильному вітрі, який направлений вздовж ряду багажу, призводить до того, що вітер буде зносити запах зразка CITES з одного місця багажу на інші, на які собака може давати помилкові спрацювання;

19) багаторазове використання одних і тих же об'єктів для закладання зразків CITES виробляє небажаний зв'язок у собаки на якість, форму, колір і запах самих об'єктів;

20) не відпрацювання витримки, особливо на перших заняттях перед введенням в пошук собак холеричного типу ВНД після проведення мотивування, в результаті чого через сильну збудженість собака не обшукує кілька перших об'єктів, веде не зосереджений і незацікавлений пошук;

21) використання в якості помічника однієї і тієї ж людини призводить до вироблення у собаки небажаного зв'язку на запах помічника і, в результаті, при заміні помічника собака не буде показувати спрацювання на місцезнаходження закладки зразка CITES.

Вище розглянуті помилки не охоплюють усі моменти дресирування. Реально при роботі з собакою помічається значно більше помилок і причому нерідко багато помилок дресирувальника вважаються несуттєвими і, в результаті, дресирувальники не приймають заходів по їх усуненню, не усвідомлюючи наслідків цих помилок. Це відбувається з багатьох причин, але, головним чином, грубі помилки в дресируванні собак допускаються по причині невідповідності дресирувальників, а також навчально-матеріальної бази до занять, слабких теоретичних знань та методичних навичок дресирувальників, неврахування під час дресирування індивідуальних особливостей поведінки собаки, ступеня підготовленості собак та впливу на них зовнішніх подразників, неухваленого відношення до роботи з собакою і відсутність постійного аналізу дресирувальником своїх дій.

Список використаної літератури

Арасланов Ф. С. Дрессировка служебных собак / Ф. С. Арасланов, А. А. Алексеев, В. И. Шигорин. – Алма-Ата : Кайнар, 1987.

Виноград О.В. «Основы службової кінології». Хмельницький: ТОВ. «Меркьюрі-Подділя»,. 2011.

Гриценко В. В. Теоретические основы. Дрессировка / В. В. Гриценко. – М., 2000.

Зубко В. Н. Служебное собаководство / Зубко В. Н. – М. : Патриот, 1991.

Зубко В. Н. Энциклопедия собаководства / Зубко В. Н., Алексеев А. А. – М. : Terra : Книж. клуб, 1998.

Московкин Л. А. Курс кинологии / Московкин Л. А., Московкина И. О. – М. : Колос, 2004.

Основы дресирування службових собак : навч. посіб. / Виноград О. В., Афанасьев А. О., Дикий О. А. та ін. – Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2007.

Полищук Ф. К. Основы кинологии. Теоретический и практический аспекты дрессировка / Полищук Ф. К, Трофименко А. Л. – К. ; Ирпень : Перун, 2003.

Сикерин В. Т. Кинологическое обеспечение деятельности органов и войск МВД РФ / Сикерин В. Т., Погорелов В. К, Шалобот Н. И. – Пермь : Стил-МГ, 1999.

Словник-довідник з кінології / Руденко В. П., Троцький А. Ю., Виноград О. В., Афанасьев А. О. – Хмельницький : Вид-во НАПВУ, 1999. –

Федорович А. Ю. Работа-игра / Федорович А. Ю. – М. : Джокер, 2003.

Фишер Д. О чем думает ваша собака / Д. Фишер ; пер. с англ. Л. Войтюк. – СПб. : Азбука, 1999.

Шутенко О. О. Основы службової кінології : навч. посіб. для підгот. фахівців-кінологів та підрозділів внутр. справ України / [Шутенко О.О., Красьоха Я. В.] ; М-во внутр. справ України, кінол. служба. – К. : Друк. МВС України, 2008.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**КІНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ**

Монографія

За загальною редакцією

В.І. Царенка

Колектив авторів:

О. С. Нагорічна;
І. Г. Бережнюк;
О. О. Пунда;
В. І. Царенко;
В. О. Хома;
Е. С. Молдован;
В. П. Жданова;
Б. І. Бабенко;
О. В. Мионов;
О. О. Корнійчук;
І. М. Дворнічена;
О. В. Виноград;
С. В. Гайдук;
Д. А. Курп'яченко.

Науковий редактор	–	В. І. Царенко
Технічне редагування	–	
Комп'ютерна верстка	–	А. М. Стрихар

Підписано до друку 10.07.2015. Формат 60x84/16
Ум. друк. арк. 12,06. Тираж 300 прим.

Надруковано: ПП Мельник А.А.
м. Хмельницький, вул Чорновола, 37.
тел.: (0382) 74-32-22

Свідоцтво Державного комітету інформаційної політики, телебачення
та радіомовлення України про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 1942 від 15.09.2008 р.